

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՄԱՆ

ՈՒՂՂԵՑՈՒՅՑ

ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՎԻ

- ❖ ՀՆՉՅՈՒՆԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ
- ❖ ԲԱՌԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ
- ❖ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ԳԻՐՔ Ա

**ԵՐԵՎԱՆ
ԵՊՀ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ
2017**

ՀՏԴ 811.19

ԳՄԴ 81.2Հ

Ու 439

Ուղեցույցը հրադրաբակության է պատրաստվել
ՀՀ Գործադրության գիրական քենան՝ «Արդի հայերնան
գարզացման և կանոնարկման հիմնախնդիրներ»):

Հրադրաբակության հնա երաշխավորել ԵՊՀ հայ բանասիրության
ֆակուլտետի գիրական խորհուրդը և հայոց լեզվի ամբիոնը:

Հեղինակներ՝ Յու. Ավելիքիսյան, Լ. Գ. Թելյան,
Լ. Սարգսյան, Լ. Վ. Ավելիքիսյան

Գիրական խորհրդագունդեր՝

Յու. Ա. Սուլարյան (պ. գ. դ., պրոֆ., ՀՀ ԳԱԱ
ակադեմիկոս), Հ. Ղ. Միրզոյան (պ. գ. դ., պրոֆ.),
Ա. Հ. Գարուզյան (ի. գ. դ., պրոֆ.)

Խմբագիրներ՝ Յու. Ավելիքիսյան (թ. գ. դ., պրոֆ.),
Մ. Հ. Ֆելեքյան (թ. գ. թ., դոց.)

Ու 439 Ուղեցույց հայոց լեզվի: Հնչյունաբանություն, բառագիտություն
և քերականություն: Գիրք Ա: -Եր.: ԵՊՀ հրատ., 2017, 222 էջ:

Ուղեցույցն ընդգրկում է արդի գրական հայերենի գրեթե բոլոր ոլորտներին վերաբերող գրքնական նյութեր, բառացամկեր: Լեզվական իրորությունների անփոփ բացատրությունները, որոշ նմուշներն ու օրինակները միտված են ուղեցույցից օգտվելը առավել դյուրին դարձնելուն:

Գիրքը նախատեսված է բոլոր նրանց համար, ովքեր գործածում են գրական հայերենը:

ՀՏԴ 811.19

ԳՄԴ 81.2Հ

ISBN 978-5-8084-2229-2

© ԵՊՀ հրատ., 2017

© Հեղ. խումբ, 2017

ԵՐԿՈՒ ԽՈՍՔ

Տեսական նյութի իմացությունը միակ անվերապահ պայմանը չէ տվյալ լեզվի նրբություններին տիրապետելու, ճիշտ ու գրագետ հաղորդակցվելու համար։ Երբեմն լեզվական իրողությունների որոշակի նմուշներն ու օրինակները ավելի տեսանելի են դարձնում լեզվամիավորի գործածության յուրահատկությունները, իսկ հաճախ էլ լեզվակիրառողի համար գործնականում շատ հարմար է լինում պարզապես օգտվել ձեռքի տակ եղած ուղեցույցներից կամ բառացանկերից։

Այդպիսի ձեռնարկումներ եղել են մեզանում. լեզվակիրառողին առաջարկվել են հայոց լեզվի առանձին ոլորտների վերաբերյալ բառացանկեր, քերականական ուղեցույցներ, որոշումների ժողովածուներ ևն։

Մեր այս ուղեցույցը այդպիսի ձեռնարկումներից է, բայց նախորդներից առանձնանում է որոշ յուրահատկություններով։

1. Այստեղ ընտրողաբար գետեղված են հայերենի գրեթե բոլոր ոլորտներին վերաբերող գործնական նյութեր՝ ուղղախոսությունից մինչև շարակյուսական կառույցներ։

2. Ամփոփված է վերջին տասնամյակներին արդի գրական արևելահայերենում կատարված տեղաշարժերի գործնական նկարագրությունը՝ փոփոխություններ ար-

տասանական համակարգում, տեղաշարժեր բառապաշարում, օտար բառերի և հայերեն համարժեքների գործածության յուրահատկություններ, զարգացումներ քերականական համակարգում՝ ձևաբանական կարգերի արտահայտության մեջ, շարահյուսական կառույցներում և այլուր:

3.Մեր գործնական դիտարկումները և բառացանկերի կազմության սկզբունքները ոչ միայն հիմնված են հրապարակի վրա եղած քիչ թե շատ հայտնի մասնագիտական գրականության վրա (մենագրություններ, տեղեկատու ուղեցույցներ, բառարաններ ևն), այլև թելադրվում են կենդանի գրական լեզվի տվյալներով, գրականությունից քաղված համապատասխան նյութով և, իհարկե, **Արևակ** (Արևելահայերենի ազգային կորպուս) կայքէջի ընձեռած վիճակագրական առատ փաստերով: Վերջինը ոչ միայն վիճակագրության համար հարուստ և անփոխարինելի շտեմարան է (110 մլն բառամթերք), այլև իր տեսակով լինելով նոր ժամանակների ծնունդ (2008 թ.)՝ լեզվական շատ ու շատ իրողությունների վրա նոր լույս է սփռում և հնարավորություն է ընձեռում դրանց վերաբերմամբ նոր մոտեցումներ և գործնականում նոր լուծումներ առաջադրելու:

Ուղեցույցի հեղինակները բնավ հավակնություն չեն ունեցել հանդես գալու օրենսդիրի առաքելությամբ: Այդ դերը վերապահված է համապատասխան կառույցների: Այստեղ ներկայացված նյութը ունի առավելապես խորհրդատվական բնույթ և կոչված է լեզվակիրառողին ուղղորդելու լեզվական այնպիսի իրողությունների գործածություններում, որոնք՝

- տարակաքարծությունների առիթ են տալիս. տարբեր աղբյուրներում տարբեր կերպ են մեկնաբանվում և ներկայացվում,
- տեղաշարժերի ու զարգացումների արգասիք են և տակավին չեն արձանագրվել մասնագիտական գրականության մեջ, շեղվում են ավանդական քերականության մեջ ընդունված կանոններից,
- շփոթության և անձշտությունների պատճառ են դառնում՝ մասնագիտական գրականության մեջ կամ բառարաններում և դասագրքերում ըստ ամենայնի ներկայացված և բացատրված չլինելու պատճառով:

Այսպես, օրինակ՝ **-մատ** վերջնաբաղադրիչով կազմված միևնույն բառերի հոգնակիի ձևերի համար բառարանային աղբյուրները¹ տալիս են տարբեր կազմություններ²՝ **միջնամատ**՝ *-եր* (Ա.), *-ներ* (Գ.), **ցուցամատ** *-եր* (Ա., Ա., Մ., Բ.), *-եր//ներ* (Գ.), **մատանեմատ** *-ներ* (Ա., Ա., Մ.), *-եր//ներ* (Գ.), **բթամատ** *-եր* (Ա.), *-եր//ներ* (Գ.). ուղեցույցիս հեղինակները հանձնարարելի են համարում կանոնական՝ *-եր-ով* կազմությունները՝

¹ **Բարսեղյան Հ.**, Հայերեն ուղղագրական-ուղղախոսական-տերմինաբանական բառարան, Եր., 1973 (այսուհետև շարադրանքում՝ Բ.), **Աղայան Էդ.**, Արդի հայերենի բացատրական բառարան, Եր., 1976 (այսուհետև՝ Ա.), **Սուրիհասյան Ա.**, **Սուրիհասյան Ք.**, Հայերենի ուղղագրական-ձևակազմական բառարան, Եր., 2002 (այսուհետև՝ Ա.), **Գյուրջինյան Դ.**, Անոն խոսքի մասերի թվի կարգը արդի հայերենում, Եր., 2005 (այսուհետև՝ Գ.), **Մելքիսեան Փ.**, Հայերենի ուղղագրական նոր բառարան, Եր., 2013 (այսուհետև՝ Ա.):

² Բերվում են միայն այն տվյալները, որոնց վերաբերյալ հիշատակված աղբյուրներում նշումներ կան:

սկզբունքորեն շմերժելով նաև դրանց -ներ-ով ձևերը:

Կամ՝ վերջին շրջանում հիմնականում անգլերենից փոխառված բառերում միտում կա **ρ**, **t**, **k**-ն և **k** արտասանվող **c**-ն տառադարձել իվ, **թ**, **p** նաև բառամիջում և բառավերջում, ինչպես՝ **Թրամ[փ]**, **սթիրես**, **վինչեսթ]եր**, **Դոն Թիշո[թ]** ևն (տե՛ս էջ 20). գործող կանոնով դա հանձնարարվում է միայն բառասկզբում: Այս ուղեցույցով առաջարկվում է նշված տառադարձությունը թույլատրելի համարել բոլոր դիրքերում՝ առաջնորդվելով կենդանի լեզվի զարգացումներով և բնագրի արտասանությանը առավել մոտ լինելու հանգամանքով:

Մասնագիտական գրականության մեջ ներկայացվող և կամ զանազան աղյուրներում արձանագրված առանձին իրողությունների վերաբերյալ ուղեցույցիս հեղինակները բնականաբար ունեն անհամաձայնություններ: Դրանք ներկայացված են ուղեցույցի՝ բառացանկերին նախորդող մեկնաբանություններում: Բոլոր դեպքերում, շրջանառության մեջ եղած քիչ թե շատ համոզիչ լեզվական փաստերը ներառված են բառացանկերում: Առաջնորդվել ենք այն համոզմամբ, որ լեզվական կանոնը կայուն է որոշակի ժամանակահատվածի համար: Հաշվի առնելով լեզվական կանոնի ձևավորման հակասական գործնթացը (մի կողմից՝ ավանդապահությունը, մյուս կողմից՝ լեզվի բնականոն զարգացմամբ պայմանավորված տեղաշարժերն ու փոփոխությունները)` փորձել ենք քննարկությամբ ներկայացնել կենդանի լեզվում եղած հնարավոր տարբերակները նույնպես:

Ուղեցույցը չի որդեգրել կտրուկ և անվերապահ հանձնարարականներ տալու ուղին. գուգահեռ ձևերի գործածությունը թույլատրելի է համարվել հնարավոր բոլոր դեպքերում: Նպատակահարմար չէ այս կամ այն փոփոխությունը միանշանակ գնահատել **ճիշտ** է, սխալ է, մերժելի է և նման բնորոշումներով: Պետք է հաշվի նստել կատարված էական փոփոխությունների հետ և գնահատումներում գործածել ավելի ճկուն, ոչ «կատեգորիկ» բնորոշումներ, ինչպես՝ **թույլատրելի** է, **նախընտրելի** է, **հանձնարարելի** և այլն: Դա չի խախտում կանոնը, այլ այն դարձնում է ավելի նուրբ գործիք լեզվական միջոցների ընտրության հարցում: Եվ միայն լեզվի հետագա զարգացումը կարձանագրի ձևերից մեկի նախընտրությունը կամ հաղթանակը:

Այստեղ գետեղված նյութը հետագայում կարող է օգտակար աղբյուր դառնալ ՀՀ վարչապետին առընթեր հայերենի բարձրագույն խորհրդի նախագծերը կազմելիս և ապա՝ նաև համապատասխան որոշումներ ընդունելիս:

Ուղեցույցը ունենալու է շարունակություն. այստեղ ամբողջապես ներառված չեն արդի հայերենի բոլոր վիճակարույց խնդիրները. անհրաժեշտությունը կաանդրադառնալու նաև լեզվի զարգացման հետագա ընթացքում ծագած նոր իրողություններին:

Միրով կընդունենք օգտակար դիտողություններն ու առաջարկները:

1. ՀՆՉՅՈՒՆԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1.1. ԶԱՅՆԱՎՈՐՆԵՐԻ, ԶԱՅՆԱՎՈՐԱԿԱՆ ԶՈՒԳՈՐԾՈՒՄՆԵՐԻ ԵՎ ԶԱՅՆԵԴ ԲԱԴԱԶԱՅՆՆԵՐԻ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

1. **Ա, ի, ու** ձայնավորները հայերենում ինչպես գրվում, այնպես էլ արտասանվում են՝ **արագ, զիրք, ուրախ**:
2. Հնյունը և նրա գրային նշանը կարող են չհամապատասխանել իրար. գրում ենք մի տառ, արտասանում ենք մեկ այլ հնյուն՝ **բարձր – բար[ց]իր, մարդ – մար[թ], բարձր – բար[ց]**:
3. Բառասկզբում են արտասանվում է յէ՝ [յէ]րեալ, [յէ]կամուտ (բացառություն է եմ օժանդակ բայր՝ ես [է]մ, մենք [է]նք ևն), բառամիջում արտասանվում է Է աս[է]լ, գ[է]ղ[է]ցիկ: Եթե բաղադրյալ բառերի բաղադրիչների կցույթում ե-ով սկավող բաղադրիչին նախորդում է ձայնավոր, ապա ե-ն արտասանվում է յէ, որպեսզի ձայնավորների կուտակում չառաջանա՝ **ամենայէլրկար, կիսայէլզրափակիչ, իսկ եթե նախորդում է բաղաձայն, ապա ե-ն արտասանվում է է՝ անէլրես, իննէլրորդ, արևէլլիք:**
4. Բառասկզբում ո՞ն արտասանվում է վօ՝ [վօ]րոշ, [վօ]-րակ (բացառ՝ [օ]վ, [օ]վքեր), իսկ բառամիջում արտասանվում է օ՝ **բօլլօր, հօսանք**: Եթե բաղադրյալ բա-

ոերի՝ **ո-ով** սկսվող բաղադրիչին նախորդում է ձայնավոր, ապա **ո-ն** արտասանվում է **վօ**, որպեսզի ձայնավորների կուտակում չառաջանա՝ **ամենա[վօ]րակյալ, բազմա[վօ]ճ, իսկ եթե նախորդում է բաղաձայն, ապա **ո-ն** արտասանվում է **օ՝ բարձր[օ]րակ, բազմ[օ]տանի:****

5. Ան- ժխտական նախածանց ունեցող բառերի մի որոշ մասում (հատկապես գրական-գրքային երանգ ունեցող բառերում) գործում է արտասանական զուգահեռ տարբերակ. Է-ի փոխարեն արտասանվում է յէ, իսկ օ-ի փոխարեն՝ վօ, ինչպես՝ **ան[է]ռանդ/ան[յէ]ռանդ, ան[օ]դնաշարավոր/ան[վօ]դնաշարավոր, ան[օ]դշամիտ //ան[վօ]դշամիտ, ան[օ]խակալ/ան[վօ]խակալ, ան[օ]խրդի/ան[վօ]րդի, ան[օ]տնահարելի/ան[վօ]տնահարելի** ևն (բայց՝ **ան[է]րես, ան[է]զական** ևն):

6. -երկու և -երեք բաղադրիչներով թվականներում ե-ն հնչում է նաև որպես յէ (տասն բաղադրիչնով կազմություններում արտասանվում է ը հենարանով՝ տասն[ը]էրեք, տասն[ը]էրկու, քասն[ը]էրկու, հիսուն[յէ]րկու** (սրանք հանձնարարելի չեն), փոխ.՝ **տասն[է]րեք, տասն[է]րկու, քասն[է]րկու, հիսուն[է]րեք** ևն):**

7. Գրական լեզվի կանոնով կ և չ քերականական մասնիկներին հաջորդող ե-ի է (կ[է]րազեն, կ[է]ռապատկեն) և **ո-ի օ արտասանությունը (կ[օ]րոշեն, չ[օ]րոնեն) այսօր աստիճանաբար իր տեղը զիջում է այդ հնչյունների՝ յէ և **վօ** արտասանությանը: Հստ որում, այս դեպքում չի աղավաղվում սկզբնաձևի արտասանական պատկերը՝ **իէրազեն – կըրէրազեն, իէռապատկեն – չըրէռապատկեն, [վօ]րոնեն – չըվօ]րոնեն,****

[Վօլոռշեն – Լրվօլոռշեն]: Բոլոր դեպքերում, ակնհայտ է, որ ունենք արտասանական գուգածներ, որոնցից արդի խոսակցական նորմի շրջանակներում գործող տարբերակը միտում է դատնալու գրական լեզվի ուղղախտական կանոն: Այդպես նաև՝ **[Հրվօլոռնեն / Լրվօլոռնեն, Հրվօլրակեն / Լրվօլրակեն, Հրվօլրսան / Լրվօլրսան, Հրվօլրտան / Լրվօլրտան, Հրյէնիթադրեն / Լրյէնիթադրեն ևն]**: Արտասանական այսպիսի հատկանիշով են օժտված գրական-գրքային բառերը:

8. Գրական լեզվի արտասանական կանոնվ՝ ձայնավորական գուգորդումները (կից ձայնավորների միացությունը՝ **առ, ռա, առու, իռ, իռ** ևն) մի շարք բառերում արտասանվում են յ ձայնակապի հավելումով՝ **անէյանալ, գրեյիի, միյյավոր, էյյինք**, կամ վերածվում են յ-ի՝ **օվկյյանոս, Անդրյյաս**: Սակայն լեզվի զարգացմամբ պայմանավորված՝ որոշակի տեղաշարժ է նկատվում ձայնական այդ գուգորդությունների արտասանության մեջ. դրանք արտաբերվում են կիսահունչ՝ կարճ յ-ով: Գրական լեզվի համար հանձնարարելի է արտասանական այդ տարբերակը՝ **անէյյանալ, գրեյիի, միյյավոր, օվկյյանոս, էյյինք**, ըստ որում, որոշ բառերում թույլ հնչում է նաև յ-ին նախորդող ձայնավորը՝ **Անդրիյաս, հրինյա, Մարիյամ, քրիստոնիյական**:

9. Ը ձայնավորը չի գրվում, բայց թույլ արտասանվում է սկ, գր, ստ, զգ, սպ և նման հնչունակապակցություններից առաջ, ինչպես՝ **[ը]զբաղվել, [ը]զգուշանալ, [ը]խելսել, [ը]խտեղծել, [ը]խտանձնել (Մ. Աբեղյանը ը-ի արտասանական այս տարբերակը անվանում է կարճ ը):**

10. Ճիշտ չէ որոշ քանակական թվականների՝ ավելորդ թ-ով արտասանությունը, այսպես՝ ոչ թե հինգ[ը], վեց[ը], յոթ[ը], ութ[ը], կամ Վաթուուն[ը]մեկ, քառասուն[ը]չորս, այլ՝ հինգ, վեց, յոթ, ութ, կամ Վաթուունմեկ, քառասունչորս ևն:

11. Եթե բարի մեջ և-ին նախորդում է բաղաձայն, ապա և-ը արտասանվում է կե՛ առեվլյուուր, որեվլյիցե:

12. Գրական հայերենին բնորոշ չէ բաղաձայն հընչյունների փափուկ արտասանությունը՝ քմայնացումը, որը ոռուերենի ազդեցությամբ է մուտք գործել մեր բանավոր խոսք: Մի շարք բառերում դ, տ, թ գրային նշանները արտասանվում են ձ, ծ, ց հնչյունների քմայնացված տարբերակներով, ինչպես՝ [ծ]եխնիկա, մա[ծ]յան, ածիյան, Սմբա[ծ]յան, ար[ձ]յունք, ակա[ձ]եմիա, փոխանակ գրայինին հարազատ արտասանության՝ տեխնիկա, մատյան, ատյան, Սմբատյան, արդյունք, ակադեմիա:

13. Կրկնակ բաղաձայնները կա՞մ արտասանվում են որոշ տևականությամբ (**ուղղաձիգ, աբբա, գրավվել, տարրական**), կա՞մ զաղտնավանկի հնչմամբ (**գ[ը]զվել, հույս[ը]ս, կ[ը]կառուցվի**): Ճիշտ չէ կրկնակ բաղաձայնների միջև ը արտասանելը, եթք այն գրական լեզվի կանոնով բացակայում է, կամ առկա է արմատի ձայնավորի կամ երկինչյունի սղում: Ոչ թե՝ զ[ը]ն[ը]նել (զնին), ք[ը]ն[ը]նել (քնին), սովալ[ը]լուկ (լլուկ), պ[ը]խտ[ը]-տահողմ (պտույտ), բ[ը]ջջըջային (բջիջ), այլ՝ զ[ը]ն[ն]ել, ք[ը]ն[ն]ել, սովալլուկ, պ[ը]խտտահողմ, բ[ը]ջջային:

14. Առանձին բառերում որոշ բաղաձայնների համար մեր ընդհանուր խոսակցական լեզվում (բանավոր

խոսքում) գրային արտասանության հետևանքով առաջացել են արտասանական գուգածեր, այսինքն՝ գործ ունենք բառի մեջ այս կամ այն հնչունի երկակի արտասանության հետ (դա արձանագրված է նաև նորմատիվ քերականության մեջ). Ճայնեղ բաղաձայն-ները՝ **բ**, **գ**, **դ**, **Ձ**, **Չ**, արտասանվում են մեկ որպես Ճայնեղներ, մեկ որպես շնչեղ խուլեր՝ **փ**, **ք**, **թ**, **ց**, **չ**, ինչպես, օրինակ՝ գոզավորություն//գովքավորություն, երիտասարդ//երիտասարթ, թագավոր//թագավոր, Թաղևոս //Թաթևոս, կանխարգելելի/կանխարթելել, միջանցք//միջանցք, միջնակարգ//միջնակարգ, միջազգային //միջազգային, միջամտելի/միջամտել, միջոց/միջոց: Այս դեպքում նախապատվությունը պետք է տալ նրա-ված հնչունների գրային արտասանությանը՝ **միջնակարգ**, **միջոց**, **միջոցառում**, **նվազել** են:

15. Մի շարք բառերում Ճայնեղների խուլ արտասանությունը արդի գրական լեզվի նորմով հանձնարարելի չէ, ինչպես՝ ամիվլող, արցան, զարքացում, ընթռում, հաշմանթամ, հաշողություն, հուշարցյան, նվազքել, քրթնել. Ճիշտ է՝ ամբողջ, արձան, զարգացում, ընդուրում, հաջողություն, հաշմանդամ, հուշարձան, նվազել, գտնել են:

16. Բանավոր խոսակցական լեզվում տարածված սխալ է **հ-ով** վերջացող մի շարք բառերում այդ վերջնահնչյունի սղումը. ումանց նույնիսկ թվում է, թե այդ բառերը ոչ միայն արտասանվում, այլև գրվում են առանց **հ-ի**՝ նախագան (\leftarrow նախագահն) ասաց, **հերթապան** (\leftarrow հերթապահն) այստեղ է, **հաշվապան** (\leftarrow հաշվապահը) տեղում չէ. առաջինները գրական լեզվում մերժելի ձևեր են:

17. Առանձին դեպքերում ազգանուները ճշգրիտ արտաքերելու համար պետք է գրության մեջ արտահայտել գաղտնավանկը՝ տարբնթերցումից խուսափելու համար, օրինակ՝ Չալմյան ազգանվան մեջ ը-ի չգրությունը կարող է դուռ բացել այլ արտասանության. չգրվող ը-ն ոչ ճիշտ տեղում է հնչում կամ սղվում է. ասենք՝ Չալմըյան կամ Չալմյան: Նմանապես՝ Պըլյան, ոչ թե՝ Պըլյտըյան, կամ՝ Չալմյան և ոչ թե՝ Չալիսըյան կամ Չալիյան, Այտընյան և ոչ թե՝ Այտնըյան ևն: Գաղտնավանկի՝ անճիշտ դիրքում արտասանությունը կարող է նաև իմաստային շփոթի պատճառ դառնալ: Օր.՝ Գըլըզեան ազգանվան մեջ գըլըզգ-ը նշանակում է ցախ (Գըլըզգեան – Ցախեան), իսկ գըլըզգ-ը՝ քառասուն (Գըլըզեան – Քառասունեան): Հետևաբար ճիշտ կամ ճշգրիտ արտասանելու համար պիտի ընտրել անհրաժեշտ տարբերակը:

ԲԱՌԱՅԱՆԿ

(Ճայնեղ բաղաձայնների արտասանությունը)

Բառացանկում տրվում են ճայնեղ բաղաձայն ունեցող այն բառերը, որոնցում արձանագրվում են արտասանական տեղաշարժեր: Դրանք ներկայացված են այսպէս կոչված երկու խմբով՝ **ա**) արտասանական մեկ տարրերակով, **բ**) արտասանական երկու տարրերակով՝ զուգաձևություններով:

Առաջինները՝ արտասանական մեկ տարրերակով ներկայացվածները (աճուրդիլ, Բալգիրատ, բարլգիավաճել, Թալլիլու, նվազլել են), զրական լեզվում արդեն հաստատված, կանոնական և ճիշտ ձևեր են: Բառացանկը չծանրաբեռնելու համար սրանց երկրորդ՝ անհանձնարարելի արտասանական տարրերակները (աճուրդիթ, Բալթիրատ, բարլթիավաճել, Թալթիլու, նվազթլել են) ցանկում չեն տրվում:

Երկրորդները՝ զուգաձև տարրերակները, ներկայացված են հետևյալ սկզբունքով. արտասանական տարրերակներ, որոնցում՝ **ա**) հաղթում են, այսպէս կոչված, զրային տարրերակները (արլըլ//արլիլել, արլզլըլ//արլըլելը, արլզլակել//արլթլակել, բացարիձյակի//բացարիցյակ են), և **բ**) պահպանվում է կամ տակավին գերակշռող է, այսպէս կոչված, ավանդական արտասանությունը (առալյին//առալզին, արևածալը//արևածալիլ, զրալիլար//զրալըլար, զուլըլել//զուլզլել, Մըրլըլավան//Մըրլզլավան, բրոլըլ//բրոլզլ են):

Երկու դեպքում էլ առաջինները հանձնարարվող տարրերակներն են:

Բ — Փ

ամ[թ]ող	բամ[թ]
ար[թ]ել//ար[փ]ել	բամ[թ]ասել
ար[թ]ենալ//ար[փ]ենալ	զրա[փ]ար//զրա[թ]ար
ար[թ]եցողություն//ար[փ]ե-	համ[թ]արձում
ցողություն	ձեր[թ]ակալել//ձեր[փ]ակալել
ար[թ]ունք	ներ[թ]ողել
ար[թ]շիռ	շրար[թ]ի//շրար[փ]ի

Գ — Զ

ավա[թ]անի//ավա[զ]անի	զուգեր[թ]//զուգեր[զ]
ար[զ]ելք//ար[թ]ելք	զու[զ]ընթաց
ար[զ]ելակել//ար[թ]ելակել	զու[զ]որդել
ար[զ]ելել//ար[թ]ելել	զու[թ]վել//զու[զ]վել
արե[զ] (արե[զ]ակ)	թա[զ]ավոր//թա[թ]ավոր
արևածա[թ]//արևածա[զ]	թա[զ]ուհի
Բա[զ]արան	Թոր[զ]ում
Բա[զ]րատ	Ժամեր[զ]ություն
բար[զ]ավաճել	ծա[թ]ել//ծա[զ]ել
զո[զ]ավոր	ծա[թ]ում//ծա[զ]ում
զո[զ]նոց//զո[թ]նոց	ծե[զ] (ծե[զ]ին) // ծե[թ]
զովեր[թ]ել//զովեր[զ]ել	կանխար[զ]ելել//կանխար-
երկրպա[զ]ու	[թ]ելել
զով[զ]//զով[թ]	համեր[զ]
զով[զ]աղիպել	հե[զ]
զով[զ]ակցել	ձա[զ]ար//ձա[թ]ար
զով[զ]ահեռ	մար[զ]ագետին

մար[գ]արիտ//մար[թ]արիտ	Մր[թ]ավան//Մր[գ]ավան
մե[զ]	նվա[զ]ել
մեներ[թ]//մեներ[գ]	ոռո[թ]ել//ոռո[գ]ել
մեներ[թ]իչ//մեներ[գ]իչ	պատարա[զ]//պատարա[թ]
միր[թ]//միր[գ]	վարա[զ]ույր//վարա[թ]ույր
մո[զ]պետ	փափա[զ]
Մր[թ]անուշ//Մր[գ]անուշ	փոքրո[թ]ի//փոքրո[գ]ի
մր[թ]աշատ//մր[գ]աշատ	

Դ — Թ

աձուր[դ]	կորնթար[դ]
անջր[դ]ի	հազուր[դ]
ապար[դ]յուն	հար[դ]
ար[դ]ուկ	Հար[դ]ագողի ճանապարհ
գեղար[դ]	հար[դ]աշաղախ
զմբեթար[դ]	հար[դ]արանք
ըն[դ] որում	հոր[դ]
թախ[դ]սոս	մակար[դ]ակ
թակար[դ]	մարինա[դ]
խար[դ]ախ	Նավասար[դ]
խլուր[դ]	շոկոլա[դ]
խորանար[դ]	Սե[թ]րակ//Սե[դ]րակ
խոր[դ]ենի	վառո[դ]
ծղրի[դ]	վիմար[դ]
կախար[դ]	Տր[դ]ատ//Տր[թ]ատ

Զ — Ճ — Զ

ա[Ձ]ակցել	ի[Ձ]ևան
առա[Ձ]//առա[Ձ]	ի[Ձ]ևանատուն
առա[Ձ]ին//առա[Ձ]ին	կնո[Ձ]//կնո[Ձ]
առա[Ձ]նագիծ//առա[Ձ]նագիծ	հաղար[Ձ]
առա[Ձ]նահերթ//առա[Ձ]նա-	մի[Ձ]ակ//մի[Ձ]ակ
հերթ	մի[Ձ]ազգային//մի[Ձ]ազգային
առա[Ձ]նային//առա[Ձ]նային	մի[Ձ]անցք//մի[Ձ]անցք
առա[Ձ]նորդ//առա[Ձ]նորդ	մր[Ձ]յուն//մր[Ձ]յուն
ար[Ձ]առ//ար[Ձ]առ	մր[Ձ]նաթթու//մր[Ձ]նաթթու
եր[Ձ]անիկ//եր[Ձ]անիկ	մր[Ձ]նակեր//մր[Ձ]նակեր
զղ[Ձ]ալ//զղ[Ձ]ալ	որ[Ձ]//որ[Ձ]
ընդմի[Ձ]ում//ընդմի[Ձ]ում	քա[Ձ]ք//քա[Ձ]ք
ընկերո[Ձ]//ընկերո[Ձ]	քրո[Ձ]//քրո[Ձ]
ի[Ձ]եցում//ի[Ձ]եցում	

Զ — Ց — Ց

առան[Ճ]ին	դեղ[Ց]ան//դեղ[Ճ]ան
առան[Ճ]նաբար	հոր[Ճ]անք
աստաղ[Ճ]	մեր[Ճ]ավոր
ար[Ճ]ան	շնչահեղ[Ճ]
ար[Ճ]անազործ	վր[Ճ]ին//վր[Ց]ին
ար[Ճ]անազրություն	ուղեր[Ճ]
արվար[Ճ]ան	քուր[Ճ]
բացար[Ճ]ակ//բացար[Ց]ակ	օ[Ճ]իք
դեղ[Ց]ենի	

1.2. ՏԱՌԱԴԱՐՁՈՒԹՅՈՒՆ

1. Օտար բառական միավորների փոխառումը կատարվում է հնչադարձությամբ (արտասանությանը հետևելով) կամ գրադարձությամբ (գրությանը հետևելով):
2. Օտար **r**-ն (ռուսերենի **p**-ն) բառասկզբում և բառամիջի արմատական բաղադրիչում տառադարձվում է **n`** [ռյանիո, ռյուրի], բառամիջում **r`** պ[ր]ոֆեսոր, Սանկտ Պետերյուրգ, **լ**, **ն** և ձայնորդներից առաջ՝ **n`** Բեռլինարդ, Կառլեն, Առնվոլդ, սակայն երբեմն խախտվում է այս կանոնը՝ Նիդերլանդներ, Կարլ, ինտերլինացիոնալ: Այսպես գործնականում անլուծելի է մնում մի քանի գործածական անունների հարցը. հակում կա, ավանդույթին հետևելով, գործածության մեջ նախապատվություն տալու Կալիֆոռնիա անվան **n**-ով տառադարձությանը: Ենթադրվում էր, որ նույն հիմքով Նիդեռլանդներ-ը պիտի տառադարձվեր **n**-ով, սակայն պետությունների անվանումների վերաբերյալ Կառավարության հատուկ հանձնարարականով, առանց հիմնավոր պատճառաբանության, բառը տառադարձված է **p**-ով՝ Նիդերլանդներ:
3. Միայլ է օտար բառերում **p**-ի **n** արտասանությունը՝ Գերմանիա, Առյօնուր (Առյոտուր), իռանյան-իռաքյան, «Առյմենիա», բռյոնզ, գռյոշ:
4. **R**-ի **n** արտասանությունը Ճիշտ չէ նաև հայերեն մի շարք բառերում՝ Առյմեն, առյհամարհել, առյծիվ, եռյեսուն, լռյիվ, խանգառյել, վեռյնազիր:

5. Ըուսերեն կամ ոռուսերենից փոխառված բառերում օ(n)-ն արտասանվում է օ, այսինքն՝ այնպես, ինչպես հայերենում գրվում է. չի դառնում ա (բառամիջում) կամ ը (-տօլը, -օլը, -օլվ) հնչյունամիացությամբ վերջացող բառերի մեջ): Ճիշտ է՝ Մօլսկվա, Դօլստօլսկի, կամ՝ պրոֆեսօլը, դոկտօլը, ռեկտօլը, տրանսպօլը, Փարաջանօլվ: Այսալ է՝ Մալսկվա, Դալստալսկի, պրաֆեսըլը կամ պրոֆեսըլը, դոկտըլը, ռեկտըլը, տրանսպըլը, Փարաջանըլվ: (Չպետք է շփորձել ա հոդակապի հետ, որը հանդես է գալիս առանձին օտար և հայերեն բաղադրիչների միացման դերում Էլեկտրո→էլեկտր/ա-՝ էլեկտրաէներգիա, էլեկտրահաղորդիչ, ևրո→էվր/ա-՝ Եվրատեսիլ, Եվրախորհուրդ, Եվրամիություն):

6. Հայերենում **Բելօրուս** բառի ճիշտ արտասանությունն ու տառադարձումն է ոչ թե Բելօլոռուս, այլ Բելյալոռուս:

7. Կրկնակ բաղաձայնները սովորաբար հայերենում արտասանվում են իբրև մենաբաղաձայն և այդպես էլ գրվում են, ինչպես՝ *congressman* – կոնգրեսմեն, *alligator* – ալիգատոր, *ammonium* – ամոնիում, *classicism* – կլասիցիզմ, *communist* – կոմունիստ, *collective* – կոլեկտիվ: Կրկնակ բաղաձայնները հայերենում երկար կամ ուժգին արտասանվելու դեպքում գրվում են կրկնակ բաղաձայնով՝ վիլա, Աննա, Վատու, բրուտոն, կրկնակ օօ–ն ոռ՝ կոռպերատիվ, կրկնակ րբ–ն (ռուս.՝ *рбр*) ի ձայնավորից առաջ՝ թ՝ բարիկադ, մնացած դեպքերում ո՝ Մար, Պյուտոս, Կաղոս:

8. Կանոնական է Բելոօգերսկ, Բելօգերով, Ղասարօղյան, Դավութօղլու, Չարչօղյան և նման բառերի օ-ով

գրությունը: Դրանց երկրորդ բաղադրիչները (օզero, oğul) ավանդաբար ստուգաբանորեն գիտակցվել են:

9. Անգլերեն **p**, **t**, **k**-ն և **c** արտասանվող **c**-ն, ըստ գործող կանոնի, տառադարձվում է բառասկզբում **փ**, **թ**, **թ**, մնացած դիրքերում **պ**, **տ**, **կ**. Վերջին դեպքում կրկնավորները ևս տառադարձվում են մեկ բաղաձայնով, ինչպես՝ [թ]աֆտ (Taft), [թ]եյլոր (Taylor), [թ]ենիս (tennis), [թ]արտեր (Carter), [թ]ենեդի (Kennedy), [թ]եստ (test), բայց ավանդաբար՝ Նյու Յորք, Մարկ [S]կեն, [կ]ոնզըրես ևն:

Վերջին շրջանում անգլերենի ազդեցությամբ և հիմնականում անգլերենից փոխառված բառերում միտում կա **p**, **t**, **k**-ն և **c** արտասանվող **c**-ն տառադարձել **փ**, **թ**, **թ** նաև բառամիջում և բառավերջում, ինչպես՝ **Թրամփ**, **սթըլես**, **վինչեսթըլեր**, **Դոն Քիշոթ** ևն:

10. Անգլերենի **w(h)**-ն տառադարձվում է **ու** (**wa**-ն՝ **ուն**), բայց այն դեպքերից, երբ հայերենում իրար կողքի կարող են հանդիպել երկու **ու** (**wu**, **wo**, **woo**). այս դեպքում գրել և արտասանել **ու**, օր՝ **[Ու]այտ** (White), **[Ու]այլդ** (Wilde), **[Ու]ոլտոն** (Walton), **Դ[ու]այտ** (Dwight), բայց ավանդաբար՝ **[Վ]աշինգտոն** (Washington), **[Վ]ատտ** (Watt), **[Վ]իլյամ** (William) ևն:

ԲԱՌԱՅԱՆՎՅ

Որպես զուգաձևություններ տրված են արդի հայերենի տառադարձության սահմանված նորմերով (տե՛ս 18-20 էջերը) տարբերակները (դրանք բառացանկում առաջիններն են) և կենդանի գրական լեզվում գործածական այն ձևերը (բառացանկում մյուս տարբերակները), որոնք արտասանությամբ (հնչաղարձությամբ) ավելի հարազատ են փոխառությունների բնագրային արտասանությանը և միտում են գրական լեզվում գործածության ավելի մեծ հաճախականության:

Ալմաթի	Դոն Կիխոտ//Դոն Քիշոտ//
Արգիշտի//Արգիշթի	Դոն Քիշոթ
բաղմինտոն//բաղմինթոն	Եվրախորհուրդ
Բաթում	Եվրամիություն
Բելառուս	Եվրատեսիլ
բիսկվիտ//բիսկվիթ	Եվրիպիդես//Էվրիպիդես
Բյուզանդիա//Բյուզանդիոն	Եվրոգոտի
Բորժում	Էյնշտեյն//Էյնշթեյն//
բրոկեր//բրոքեր	Այնշթայն
բրոնզ	Էֆտանազիա//Էֆթանազիա
Գերմանիա	Թաֆտ//Թաֆթ
Դանթե	Թեյլոր
Դավութօղլու	թեստ
դոլար	Թետչեր//Թեթչեր

³ Այս կարգի բառերը տե՛ս նաև «Օտար բառեր» բաժնում:

Թրամպ//Թրամփ	թյունինգ
իմպիչմենտ//իմպիչմենթ//	պրոֆեսոր
իմփիչմենթ	ռեկտոր
ինսերտ//ինսերթ	ռետրո
Լայպցիգ	սկետչ//սքերչ
Լենկթեմուր//Լանկթեմուր	Սոլրատես//Սոլրատ
Կալիֆոռնիա	սպիկեր//սպիքեր//սփիքեր
Կապան	ստրես//սթրես
Կառլեն	Սուխում
Կառլոս	Սուրամ
Կարլ	վայֆայ
կլասիցիզմ	Վաշինգտոն//Վաշինգթոն
կոմունիստ	Վերգիլիոս//Վիրգիլիոս
հետթրիկ	Վիլյամ
Հերակլես//Հերակլ	վինչեստեր//վինչեսթեր
հիպոտեկ//հիպոտեք//հիպո-	տելեպատիա//տելեպաթիա
թեք//հիփոթեք	տրանսպորտ
հոտղոգ//հոթոգ	Տրումեն//Թրումեն
Մանչեստեր//Մանչեսթեր	Փարաջանով
Մարկ Տվեն	փարկինգ//փարքինգ
մարկետինգ//մարկեթինգ	փեյջ
//մարքեթինգ	Քամյու//Կամյու
մենեջմենտ//մենեջմենթ	Քարնեզի
մենտալիտետ//մենթալի-	Քարտեր//Քարթեր
տետ	Քեմբրիջ
մոնիտորինգ//մոնիթորինգ	Քենեդի
Նիդերլանդներ//Նիդեռլանդ-	Քիշնև
ներ	Քլինտոն//Քլինթոն
Չարչօղլյան	Քութայիս
չարտերային//չարթերային	Օլիմպոս
պլանշետ//պլանշեթ	Օոլեան
պրոտեզ//պրոթեզ	Փիտնես//Փիթնես

1.3. ՀՆՉՅՈՒՆԱՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆ

1. Գրական հայերենում մի շարք բառերի արտասանությանը բնորոշ է բաղաձայնների սղումը կամ, ավելի ստույգ, դրանց թույլ արտասանությունը՝ **աշխարհ** – [աշխարք], ապաշնորհ – [ապաշնոր], արհամարհանք – [արհամարանք], ընդհանրապես – [ընդանրապես], խորհուրդ – [խորուրդ], շնորհ – [շնոր], որպեսզի – [որպեսի] (բայց ոչ որպիսի), պաշտպան – [պաշպան], **Մկրտչյան** – [Մկրչյան]: Սա գործում է գրական լեզվի արտասանական նորմերի շրջանակներում:
2. Այս երեսույթի հետ չպետք է շփոթել, սակայն, բարբառների կամ խոսակցական լեզվի ազդեցությամբ բառերի այլ խմբում արձանագրվող ձայնավոր կամ բաղաձայն հնչյունների անհարկի սղումները, որոնք աղավաղում են բառի հնչյունական ճիշտ պատկերը, ինչպես՝ **անդրադառնալ** – **անրադառնալ**, **գնահատական** – **գնահատական**, **դաստիարակել** – **դաստիրակել**, **երկրորդ** – **եկրորդ**, **համեմատություն** – **համմատություն**, **որովհետև** – **որտես**, **օրինակ** – **օրնակ**:
3. Բառի աճման (բառաբարդում, ածանցում) ժամանակ **ույ** երկինչյունը փոխվում է **ու-ի**, արտասանվում է **ու՝ համբույր** (ոչ թե՝ **համբուր**) – **համբուրել**, զրոյց – **զրուցընկեր**, **ողջույն** – **ողջունել**: Միայն է այս խմբի բառերի մեջ **ու-ի** փոխարեն **յու** կամ **ույ** արտասանելը՝ **համբուրել**, **զրուցընկեր**, **ողջունել** կամ **ողջունել**, բայց ունենք նաև՝ **ընկույզկոտրիչ**//**ընկույզկոտրիչ**, **հնչութային**//**հնչույթային**, **սովորութային**//**սովորույթային**, որոնք գուգածներ են: Առանձին բառերի դեպքում (դրանք հիմ-

նականում նորակազմություններ են կամ տերմիններ) ավելի բարեհունչ են և հանձնարարելի անհնյունափոխ հիմքով տարբերակները՝ խոսութային, հատութային, հատութավորել, կշռութավոր, ձևութային, տիրութային են:

4. Հիշտ տարբերակներ են **ի+ա→ե** հնչյունափոխությամբ առաջացած հետևյալ ձևերը՝ ընտանի+ական→ընտանեկան, հարսանիք(ք)+ական→հարսանեկան, պատանի+ական→պատանեկան:

5. Հնչյունափոխվող և անհնչյունափոխ բաղադրական հիմքերում կատարվող տեղաշարժերը և տարբերակային ձևերի առաջացումը պայմանավորված են հընյունափոխական որոշակի օրինաչափություններով: Այսպես.

- Սովորաբար հնչյունափոխվում են այն բառերի բաղադրական հիմքերը, որոնք ունեն գործածության մեծ հաճախականություն՝ **այզի-այզու, ծաղիկ-ծաղկի, գրիչ-գրչի, նկարիչ-նկարչի, սունկ-սնկի, մութ-մթի, պատիճ-պատժի, բայց՝ արփի-արփիի, վարիչ-վարիչի, վտարանդի-վտարանդիի, ամիճ-ամիճի, նուշ-նուշի** (բայց՝ նշիկ), **ստրուկ-ստրուկի:**

- Տարբերակների ընտրության և գործածականության մեջ էական դեր է կատարում արտասանական էներգիայի տնտեսումը՝ սահուն, հեշտ և գեղեցիկ արտասանելու հանգամանքը. բարեհունչ են՝ **անուրջի, խորտիկի, ժպտի, ժպտի, հարիչի, և հակառակը. դժվար են արտասանվում և անբարեհունչ են՝ անրջի, խորտկի, ժպտի, հարյի:**

- Հնչյունափոխության մեջ առավել մեծ ակտիվություն են դրսևորում և տարբերակային ձևեր են կազմում երկրորդները՝ բառակազմական հիմքերը՝ *մատյան-ի/-ներ*, բայց՝ *մատէնազիր*, *նվեր-ի/-ներ*, բայց՝ *նվիրատու*, *նվիրական*, *գույժ-ի/-եր*, բայց՝ *գուժկան*, *մշակույթ-ի/-ներ*, բայց՝ *մշակութային*:
- Որպես կանոն՝ և՝ ձևակազմության, և՝ բառակազմության մեջ հնչյունափոխության չեն ենթարկվում օտար բառերը և տերմինները՝ *ասպիրինի*, *մանղարինի*, *տերմինային*, *դելֆինանսման*, *մարքսիստական*:

ԲԱՌԱՅԱՆԿ

Այստեղ տրված են հնչունափոխված և/կամ անհնչյունափոխ բաղադրական իիմքերով կազմություններ, որոնք իիմնականում ունեն ձևակազմական կամ բառակազմական տարրերակներ: Դրանք համեմատաբար հաճախակի կիրառություն ունեցող բառեր ու բառաձեներ են: Բառաձեներից իիմնականում տրվում են հոլովական կազմությունները, ավելի հազվադեպ՝ հոգնակի ձևերը, քանի որ վերջիններում տարրերակային կազմությունները հազվադեպ են և հանդիպում են առավելապես միավանկ գոյականների պարագային՝ խուց – խցեր//խուցեր, կուժ – կժեր//կուժեր, սունկ – սունկեր//սնկեր, քուրծ – քուրծեր//քրձեր, քուրմ – քուրմեր//քրմեր: Հոլովաձեներից ներկայացվում են առավելապես սեռական-տրականի ձևերը. որպես կանոն, այս հոլովաձենի տարրերակներին հասուլ գծերը (զրական-զրքային կամ խոսակցական երանգավորումը ևն) բնորոշ են նաև նույն բառի մյուս թեքված հոլովաձեներին: Օր.՝ **բլուր** բառի սեռական-տրականի զուգաձեներն են՝ **բլորի** և **բլրի**. բացառ., գործ. հոլովաձեները կազմվում են այդ երկու տարրերակների իիմքերով ու նմանողությամբ (**բլորից/բլրից, բլուրով/բլրով**) և ունեն զրական-զրքային կամ խոսակցական նույն որակներն ու զործածության նույն հաճախականությունը, ինչ սեռական-տրականների ձևերը:

Բառացանկում ըստ անհրաժեշտության նշվում են զուգաձեների իմաստային տարրերությունները, ինչպես՝ **ուղիղ** – **ուղիղություն** (ուղիղ լինելը) և **ուղղություն** (այն կողմը, դեպի ուղ ուղղվում է գործողությունը), **վարիչ** – **վարչություն** (իիմնարկի՝ տնտեսության ղեկավար մարմինը) և **վարիչություն**

թյուն (վարիչ լինելը, վարիչի պաշտոնը), **հայտնի – հայտնիություն** (հայտնի լինելը) և **հայտնություն** (հայտնվելը):

Բառացանկը չծանրաբեռնելու համար այստեղ չենք գետեղել այն կազմությունները, որոնք թեև երբեմն մասնագիտական գրականության մեջ և կամ առանձին բառացանկերում ու բառարաններում նշվում են որպես հայերենում՝ գործածվող ձևեր, սակայն կենդանի գրական լեզվում՝ արդի գրական հայերենում, ըստ Էռության անգործածական են: *Օրինակ՝ Հ. Բարսեղյանի «Հայերեն ուղղագրական-ուղղախոսական-տերմինաբանական բառարան»-ում (Եր., 1973), կանոնական ձևերին զուգահեռ, երբեմն որպես գործածական քերականական կազմություններ են նշվում այնպիսիք, որոնք, ըստ մեր ուսումնասիրությունների (ժամանակակից գրականության և լրատվության միջոցների լեզվական նյութի քննություն, վիճակագրական հարցումներ ևն), այսօր ակնհայտորեն դուրս են մղված գրական լեզվից: Ինչպես՝ դասատուի//դասատվի, թուխայի//թխայի – թխայեր, ժպիտի//ժպտի, կապալառուի// կապալառվի, կատարածուի//կատարածվի, ճիտքի//ճորքի, ճիտքեր//ճորքեր, ճուրքեր//ճորքեր, ճուրքեր//ճքեր: Ավելին, առանձին դեպքերում այսօր արդեն իսկ հնացած ձևերը տրվում են որպես նախընտրելի, իսկ երբեմն՝ միակ ճիշտ տարբերակներ, ինչպես՝ անրջի//անուրջի, լրի//լուրի, կապալառվի//կապալառուի, կորի//կուրի, հարկատվի//հարկատուի, տլիի//տիկի, տկեր: Որոշ բառերի քերականական ձևերի վերաբերյալ առհասարակ տեղեկություն չի տրվում, թեև դրանք այլ աղբյուրներում արձանագրվում են ձևակազմական զուգաձևություններով, ինչպես՝ անդունդ, արճիճ, բազին, թիզ, թմրուկ, ծիլ, հարրուխ, ճիչ, ստրուկ, ցուլ ևն:*

Դրանց զգալի մասը արդի հայերենում՝

- բարբառային կամ խոսակցական ձևեր են՝ **բաժինի, բժիշկի, զարունի, զիշերասկիզբի, իշի/իշու, լուսինի***, խեցետինի, ծաղիկի, մարմինի, տարեթիվի ևն,
- հնացած և գործածությունից դուրս եկած տարբերակներ՝ **ամբարձչի (ամբարձիչ), բազնի (բազին), զալսուի (զալուսու), դափեճի (դափիճ), զարթուցի (զարթուցիչ), թզի – թզեր (թիզ), թմբկի (թմբուկ), թխպի – թխպեր (թուխպ), ժպտի (ժպիտ), խճեր (խճճ), խփի – խփեր (խոփի), խնկեր (խունկ), ծլի – ծլեր (ծիլ), կղբի (կրուղի), հարբիսի (հարբուսի), ճռի – ճռեր (ճռութ), ճչի – ճչեր (ճիչ), մրճի (մուրճ), շթի – շթեր (շիթ), շվի – շվեր (շիվ), ստրկի (ստրուկ), սրճի – սրճեր (սուրճ), տղի – տղեր (տիզ), քղի (քուզ) ևն:**

Ցանկում տրված զուգաձևերից հանձնարարելի են առաջին տարբերակները:

* Հստ վիճակագրության՝ լուսին բարի լուսինի անհնյունափոխ ձևը գերազանցապես լուսին հատուկ անվան սեռական-տրականի ձևն է:

➤ Հետազոտություն

Աղասի–Աղասիի//Աղասու	բուռ–բոի//բուռի,
ածուխ–ածխի//ածուխի	բուռեր//բուր
ամբարձիչ–ամբարձիչի	բոռւնցք–բոռւնցքի//բոնցքի
անդունդ–անդունդի//	բրիչ–բրիչի//բրչի
անդունդի	գալուստ–գալուստի//
անիվ–անիվի//անվի	գալստյան
անուրջ–անուրջի	գավիթ–գավթի//գավիթի
առածանի–առածանիի//	զիշերասկիզբ–զիշերասկզբի
առածանու	զյուղամեջ–զյուղամիջի//
ավիշ–ավիշի	զյուղամեջի
արծիվ–արծվի//արծիվի	զլիագին–զլիագնի
արձիճ–արձճի//արձիճի	զրիչ–զրչի//զրիչի
բազին–բազինի	դահլիճ–դահլիճի
բաժին–բաժնի	դահիճ–դահճի//դահիճի
բացահայտիչ–բացահայտ-	Դավիթ–Դավիթի//Դավթի
իչ//բացահայտիչի	երաժիշտ–երաժշտի//
բժիշկ–բժշկի	երաժիշտի
բլուր–բլիի//բլուրի	երգիչ–երգչի//երգիչի
բռւ–բռի//բռւի, բռեր//բռւեր	զարթուցիչ–զարթուցիչի
բռւթ (մատը)–բթի//բռւթի,	զատիկ–զատկի//զատիկի
բռւթեր//բթեր	էշ–էշի
բռւթ (կետ. նշան)–բռւթի,	երերունի–երերունու//
բռւթեր	երերունիի
բռւգ–բռւգի//բրգի,	թախիծ–թախծի//թախիծի
բռւգեր//բրգեր	թավիշ–թավշի//թավիշի
բջիջ–բջջի//բջիջի	թարգմանիչ–թարգմանչի//
	թարգմանիչի

թիգ–թիզի, թիզեր
թիմ–թիմի, թիմեր
թթվածին–թթվածնի//
թթվածինի
թմբուկ–թմբուկի
թռնիր–թռնրի//թռնիրի
թռող–թղի//թռողի,
թղեր//թռողեր
թռութ–թթի//թռութի
թռուխպ–թռուխպի, թռուխպեր
թռումք–թմքի, թմքեր
թռուք–թքի//թռուքի
ժպիտ–ժպիտի
լինդ–լնդի//լինդի,
լնդեր//լինդեր
լուսավորիչ–լուսավորչի//
լուսավորիչի
լուսին–լուսնի
լուր–լուրի
խարիսխ–խարսխի//
խարիսխի
խեցետին–խեցետնի
խիճ–խճի//խխճի, խխճեր
խնդիր–խնդրի
խունկ–խնկի//խունկի,
խունկեր
խնձորաշիր–խնձորաշրի//
խնձորաշիրի
խորհուրդ–խորհրդի//
խորհուրդի

խուփ–խուփի, խուփեր
խուրձ–խրձի//խուրձի,
խրձեր//խուրձեր
խուց–խցի//խուցի,
խցեր//խուցեր
ծաղիկ–ծաղկի
ծիլ–ծիլի, ծիլեր
ծիտ–ծտի, ծտեր
ծուխ–ծխի
ծունկ–ծնկի//ծունկի,
ծնկներ//ծունկեր
ծնունդ–ծննդի//ծնունդի
կաթնասուրձ–կաթնասուրձի
կաղապարիչ–կաղապարի-
չի//կաղապարչի
կամուրջ–կամրջի//կամուրջի
կապալառու–կապալառուի
կապալատու–կապալատուի
կապիկ–կապիկի//կապկի
կառանիվ–կառանիվի
կավիճ–կավճի//կավիճի
կարգավորիչ–կարգավորիչի
//կարգավորչի
կարկուտ–կարկուտի//կարկու-
տի
կարմիր–կարմրի//կարմիրի
կացին–կացնի//կացինի
կերակուր–կերակրի//կերա-
կուրի

կիսաշապիկ–կիսաշապի-
 կի// կիսաշապկի
կծիկ–կծիկի
կնճիռ–կնճիռի//կնճռի
կշիռ–կշիռի//կշռի
կոշիկ–կոշիկի//կոշկի
կուժ–կժի//կուժի, կժեր//
 կուժեր
կուզ–կուզի
կուղբ–կուղբի
կուպք–կուպքի
կուտ–կուտի//կտի,
 կուտեր//կտեր
կսկիծ–կսկիծի//կսկծի
կտուց–կտուցի//կտցի
կրունկ–կրոնկի//կրունկի
համակարգիչ–համակարգ-
 չի //համակարգիչի
հաշիվ–հաշվի
հատկացուցիչ–հատկա-
 ցուցիչի//հատկացուցիչի
հարբուխ–հարբուխի
հեծանիվ–հեծանիվի//
 հեծանվի
հովիվ–հովիվի//հովիվի
հովիտ–հովիտի//հովիտի
ձայնանիշ–ձայնանիշի//
 ձայնանշի
ձվաբջիջ–ձվաբջջի//ձվա-
 բջջի

Ճիշ–Ճիշի, Ճիշեր
Ճիտք–Ճիտքի//Ճտքի,
 Ճիտքեր//Ճտքեր
Ճութ–Ճութի, Ճութեր
մածուն–մածունի//մածնի
մահիճ–մահճի//մահճի
մամուռ–մամուռի//մամռի
մանրանկարիչ–մանրա-
 նկարչի
մարգագետին–մարգագետ-
 ինի//մարգագետինի
մարգարիտ–մարգարտի//
 մարգարիտի
մարզիչ–մարզչի//մարզչի
մարմին–մարմնի
մեջ–միջի//մեջի
մոխիր–մոխրի//մոխրի
մրցյուն–մրցյունի//մրջնի
մութ–մթի//մութի
մուխ–մխի//մուխի
մուր–մրի//մուրի
մուրճ–մուրճի
նախիր–նախրի//նախիրի
նարինջ–նարնջի//նարինջի
ներքնաշապիկ–ներքնաշա-
 պիկի//ներքնաշապկի
նկարիչ–նկարչի//նկարիչի
նուշ–նուշի//նշի, նուշեր
շամփուր–շամփուրի//
 շամփրի

շապիկ —շապիկի//շապկի	ստրուկ —ստրուկի
շառավիղ —շառավղի//շա-	սուրճ —սուրճի, սուրճեր
ռավիղի	սրինգ —սրնգի//սրինգի
շավիղ —շավղի//շավիղի	վերնաշապիկ —վերնաշապի-
շիթ —շիթի, շիթեր	կի//վերնաշապկի
շիվ —շիվի, շիվեր	վճիռ —վճոի//վճիռի
ոջիլ —ոջլի//ոջլի	վրձին —վրձնի//վրձինի
ոսկերիչ —ոսկերչի//ոսկերիչի	տաճիկ —տաճիկի//տաճկի
որոշիչ —որոշչի//որոշիչի	տառանիշ —տառանիշի//
պահակագունդ —պահակա-	տառանշի
գնդի	տավիղ —տավղի//տավիղի
պանդուխտ —պանդուխտի//	տարեթիվ —տարեթվի
պանդուխտի	տեսուչ —տեսուչի
պանիր —պանիրի//պանիրի	տիզ —տիզի, տիզեր
պատիժ —պատժի//պատիժի	տիկ —տիկի, տիկեր
պատիվ —պատվի//պատիվի	տիղմ —տիղմի
պարիսպ —պարսպի//	տիպ —տիպի
պարիսպի	տորմիղ —տորմիղի
պոռունկ —պոռնկի//պոռունկի	ցուլ —ցուլի//ցլի, ցուլեր//ցլեր
շեռուցիչ —շեռուցիչի//շե-	ցուցիչ —ցուցիչի//ցուցչի
ռուցչի	փուռ —փորի//փուռի, փոեր//
Սարգիս —Սարգսի//Սար-	փուռեր
գիսի	փրկագին —փրկագնի
սուգ —սգի//սուգի	փրկիչ —փրկչի//փրկիչի
սերունդ —սերնդի//սերունդի	փունջ —փոնջի//փունջի,
սունկ —սնկի//սունկի,	փոնջեր//փունջեր
սնկեր//սունկեր	փոթորիկ —փոթորկի//
սինձ —սնձի//սինձի	փոթորիկի
սնունդ —սննդի//սնունդի	քարաբլուր —քարաբլրի//
սոսինձ —սոսնձի//սոսինձի	քարաբլուրի

քարածուխ—քարածխի//
քարածուխի
քննիչ—քննիչի
քուղ—քուղի
քուրձ—քրձի//քուրձի,
քրձեր//քուրձեր

քուրմ—քրմի//քուրմի,
քրմեր//քուրմեր
քրտինք—քրտինքի//քրտնքի
ֆինտեսուշ—ֆինտեսուշի

➤ *Բառակազմություն*

ալյուր—ալրադաց
ածուխ—ածխանման//ածու-
խանման
անուրջ—անրջածխի//
անուրջածխին
արժույթ—արժութային//
արժույթային
արձիճ—արձճանման//
արձճանման
արյուն—արնաթոր//արյու-
նաթոր, արնաշա-
ղախ//արյունաշաղախ,
արնանման//արյու-
նանման, արնահամ//
արյունահամ
բարդույթ—բարդույթավոր-
ված//բարդույթավոր-
ված

բարի—բարություն//բարիու-
թյուն
բիրտ—բրտորեն//բիրտորեն
բուր (երկրչփ.)—բութանկյուն
բուր (մարմնի մաս) —բթամատ
բուրգ—բրգածեն//բուրգածեն
գյուղացի—գյուղացիություն//
գյուղացություն
գործառույթ—գործառութա-
յին//գործառութային
եղջուր—եղջերավոր//եղջու-
րավոր, եղջերանման//
եղջուրանման
երևույթ—երևութական
երկճյուղ—երկճյուղանի//
երկճանի

զրույց —զրուցընկեր, զրուցասեր, զրուցարան, զրուցաբանել, զրուցակից	հանգույց —հանգուցալուծում, հանգուցակետ, հանգուցաձև, հանգուցակայան, հանգուցաշատ, հանգուցային
էշ —իշուկ//էշուկ, իշատեր//էշատեր	հատույթ —հատույթային
ընկույզ —ընկույզկոտրիչ// ընկույզկոտրիչ	հատույթ —հատույթավորված, հատույթային
ժանյակ —ժանեկահյուս// ժանյակահյուս, ժանեկահյուս, ժանյակահյուս, ժանեկահյուս, ժանեկավոր//ժանյա- կավոր, ժանեկազարդ //ժանյակազարդ	հղի —հղանալ (որևէ միտք ծա- գել) //հղիանալ (հղի դառնալ)
խարիսխ —խարսխածել// խարիսխածել	ձեռույթ —ձեռույթային//ձեռու- թային
խնամիք —խնամիություն// խնամություն (խսկց.)	ձյուն —ձյունակոլոլ//ձնա- կոլոլ, ձյունակույտ// ձնակույտ
ծիլ —ծլարձակում//ծլարձա- կում	մշակույթ —մշակույթային, մշակութարան, մշակու- թասեր
կազմակերպիչ —կազմա- կերպչական (կազմա- կերպիչին հասուլ)	մորթի —մորթապաշտ// մորթիապաշտ
կացին —կացնահար//կացի- նահար	մրցույթ —մրցութային// մրցույթային
կղզի —կղզիաբնակ//կղզե- բնակ	նուշ —նշածել
հայտնի —հայտնիություն (հայտնի լինելը)//հայտ- նություն (ի հայտ գալը)	շահույթ —շահութաբեր, շա- հութաբաժին, շահութա- հարկ
	ողկույզ —ողկույզազարդ//ող- կուզազարդ, ողկույզա- նման//ողկուզանման

ոսկի –ոսկեփայլ//ոսկիա- փայլ	Վարիչ –վարչություն (հիմնար- կի՝ տնտեսության դեկավար մարմինը) //
սովորույթ –սովորույթային// սովորութային	վարիչություն (վարիչ լինելը, վարիչի պաշտոնը)
վայրկյան –վայրկենական// վայրկյանական, վայր- կենապես//վայրկյա- նապես (բայց՝ վայրկյանաշափ)	տիրույթ –տիրույթային ուղիղ –ուղիղություն (ուղիղ լինելը) //ուղղություն (այն կողմը, դեպի ուր ուղղ- վում է գործողությունը)
վանեցի –վանեցիություն// վանեցություն	

1.4. ՇԵՇՏ

1. Մի շարք բազմավանկ բառեր կրում են երկու շեշտ, որոնցից մեկը գլխավոր է (ավելի ուժեղ է), մյուսը՝ երկրորդական, ինչպես՝ ե՞նթահամակարգայի՞ն, հա՞մապետակա՞ն, վե՞րագործարկո՞ւմ ևն (առաջինը՝ թույլ, երկրորդը՝ ուժեղ):
2. Եթե բազմավանկ բառի վերջին ձայնավորը գրվող կամ չգրվող ը-ն է, ապա շեշտն ընկնում է նախորդ վանկի ձայնավորի վրա՝ ա րկդ, բա րձր, զի բքք: Եթե ը-ն բառի միակ ձայնավորն է, ապա գրվում է և շեշտվում եք, չը խկ, շրը խկ, բայց չըխկոց, չըխկալ ևն:
3. Որոշ բառերում շեշտվում է նախավերջին կամ նրան նախորդող մեկ այլ վանկի ձայնավորը՝ գրեթե, իհա րկե, մի միայն, նա մանավանդ, մի գուցե, մի թե, ո՛րերորդ, ո րեկ, որպեսզի ևն:
4. Երկակի արտասանություն ունեն մի քանի այլ բառեր՝ գոնե – գոնե, գուցե – գուցե, նա [յէվ] – նաև, մանավանդ – մանավանդ, նույնիսկ – նույնիսկ, նույնպես – նույնպես, նույնպիսի – նույնպիսի, նույնքան – նույնքան ևն:
5. Երկակի արտասանություն է վերագրվում նաև -երորդ մասնիկով կազմված թվականներին՝ հինգերորդ – հինգերորդ, տաս սներորդ – տասներորդ թի, երեսուներեքերորդ – երեսուներեքերորդ, քսաներորդ – քսաներորդ թի ևն: Սովորական են դրանց առաջին տարրերակները:
6. Եթե բառը բարդ է, և բաղադրիչները կազմում են հարադրություն, ապա շեշտը հաճախ դրվում է առա-

շին բաղադրիչի վրա՝ ասե՞ս թե, դո՞ւրս գալ, զա՞րկ տալ, ի՞նչ-որ, խո՞սք տալ, հե՞նց որ, միայն թե, մի տք անել, նե՞րս մտնել, վե՞ր կենալ, ո՞ւր որ է, օ՞ր օրի: Այլ դեպքերում հիմնական շեշտը դրվում է հարադրության վերջին բաղադրիչի վրա՝ ասել-խոսե՞լ, ի դե՞պ, առ այն են:

7. Օտար հատուկ անունների ուղիղ ձևերում պահպանվում է բնագրի շեշտադրությունը, իսկ թեքված կամ ածանցված ձևերում գործում է հայերենի ընդհանուր կանոնը՝ Բերեզո՞վսկի – Բերեզովսկիների, Դոստո՞վսկի – Դոստովսկո՞վ, Եսե՞նին – Եսենինո՞վ, Լե՞նին – Լենինյա՞ն, Պո՞ւշկին – Պուշկինի, Ֆրա՞նսիայի ց:

8. Վերջին շրջանում, սակայն, նկատվում է արտասանական տեղաշարժ. այս բառերի թեք ձևերում նույնպես պահպանվում է բնագրի շեշտադրությունը՝ Եսե՞նինի, Ֆրա՞նսիայից, Դոստո՞վսկո՞վու, կամ՝ ֆի՞զիկայի, մաթեմա-տիկայից ևն: Թեև ՀՀ լեզվի պետական տեսչության տերմինարանական կոմիտեի որոշումը վերապահում է անում միայն օտար հատուկ անունների համար, սակայն այս կանոնի շրջանակներն ընդլայնվում են՝ տարածվելով նաև օտարամուտ (փոխառյալ) հասարակ անունների վրա՝ օ՞պերա, ֆի՞զիկա, բրա՞ուգեր, օ՞պտիկա, կոմե-դիա, մաթեմա-տիկա ևն: Դրանք կարելի է համարել արտասանական զուգաձևեր՝ նախապատվությունը տալով հայերենի արտասանական կանոնով տարբերակներին:

Բ 2. ԲԱՌԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

2.1. ՀԱՊԱՎՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ՀԱՄԱՌՈՏԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Վանկի արժեք չունեցող տառային հապավումները կարդացվում են տառ առ տառ: Օր.՝ **ԱՊՀ [ապրիլ], ԿԳՆ [կրզբնը], ԱԳՆ [ազրնը]**: Արևմտահայերենից անցած այդպիսի տառային հապավումները հաճախ կարդացվում են տառերի անվանումներով: Օր.՝ **ՀՅԴ [հոհիդա], ՀՄԸ [հոմենքթմեն]**:
2. Օտար լեզուներից վերցված տառային հապավումները (հայագիր փոխառյալ հապավումներ), եթե կարդացվում են տառերի անվանումներով, հնչադարձվում են և գրվում յուրահատուկ ձևով՝ որպես վանկային հապավումներ և մասամբ մեծատառով, օր.՝ **ՍիԷնէն, ԲիԲիՍի, ԷյԲիՍի**, իսկ եթե կարդացվում են որպես սովորական բառ, ապա գրադարձվում են և գրվում սովորական տառային հապավումների ձևով, օր.՝ **ՆԱՏՕ, ՅՈՒՆԵՍԿՕ, ԳՈՒԱՄ** ևն: Կարդացվում են և թարգմանաբար, և՝ բնագրի լեզվով, ինչպես՝ **ՅՈՒՆԵՍԿՕ** – Կրթության, գիտության և մշակույթի հարցերով ՄԱԿ-ի կազմակերպություն / **UNESCO** – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, **ՆԱՏՕ** – Հյուսիսատլանտյան դաշինքի կազմակերպություն / **NATO** – North Atlantic Treaty Organization, **զազս** – Քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցում (ՔԿԱԳ):

3. Կանոնի համաձայն՝ ուղիղ ձևով (առանց **հոլովական** վերջավորության) գործածվում են միայն հատկացուցչի պաշտոնում կիրառվող այն տառային հապավումները, որոնց բաղադրիչ տառերն արտասահմանում են առանձին-առանձին (բաղաձայններն ուղեկցվում են չգրվող թուղթով), օր.՝ **ՀՀ Ազգային ժողով**, **ԱԺ** պատգամավոր, **ՀՀ արտգործնախարարություն**, **ՀՀԿ իսրակցություն**, **ԱՊՀ երկրներ**, **ԱԺՄ նախագահ**, **ՀԲԸ վարժարաններ**, **ՀՀ ԿԳ նախարար**, **ՊՆ հայտարարությունը**: Մյուս բոլոր դեպքերում, ըստ նույն որոշման, տառային հապավումները պետք է գործածել հոլովումներին հատուկ վերջավորություններով (կամ հոդերով), օր.՝ **ՍԱԿ-ի անվտանգության խորհուրդ**, **ԱՄՆ-ի և ՌԴ-ի միջև, ՀՀ-ից արտաքսված, ՀԵԿ-ը ակտիվացրել է գործունեությունը, ՀՕՄ-ի ծրագիրը, **ՕԵԿ-ի ներկայացուցիչը, ՀՀ ԿԲ-ն հանդես է եկել նախաձեռնությամբ**, այդ գործով գրադադարը **ՊԱԿ-ը, ԱՄՆ-ում Հայաստանի դեսպան**:**

4. Գրավոր խոսքում երեսն չի պահպանվում ընդունված սկզբունքը. բաղադրիչ տառերն առանձին-առանձին (բաղաձայնները՝ թուղթով) հնչող հապավումը գործածվում է ոչ թե ուղիղ, այլ թեք ձևով (**ԶԺՀ-ի կառավարությունը, ՀԲԸ-ի մասնաճյուղ, ՔԴՄ-ի հայտարարությունը, ԱՄՆ-ի Կոնգրեսը**), կամ միևնույն հապավումը, ըստ արտասահմանության, գրվում է մեկ ուղիղ, մեկ թեք ձևով, ինչպես՝ **ԱԺ խոսնակ, ԱԺ-ի կանոնակարգը, ԿԲ-ի աշխատակիցներ, ԿԲ գործունեությունը, ԱՄՆ դոլար, ԱՄՆ-ի Մենատը, ԱՄՆ-ի շահերը**:

5. Տերմինաբանական կոմիտեի հիշյալ որոշումից են-

թաղրվում է, որ **ԱՄՆ** հապավումի արտասանության ճիշտ տարբերակը իբր բաղադրիչ տարրերի (բաղաձայնների) առանց ը-երի արտասանությունն է, մինչդեռ այդ հապավման ճիշտ և ընդունված արտասանության մեջ բաղաձայնները ուղեկցվում են չգրվող ը-երով՝ **ԱՄՆ[ը]Ա[ը]**, ինչպես՝ **Զ[ը]Լ[ը]Մ[ը]**, **Հ[ը]Գ[ը]Մ[ը]**, **ԱԳ[ը]Ն[ը]**, **ՀԱՊ[ը]Կ[ը]**:

Այն հապավումները, որոնք ունեն ը վերջնահանգ, որոշյալ առումով գործածվելիս պետք է արտասանվեն ն-ով: Միայլ են՝ **ԱՄՆ[ը]** կարևորում է հարցը, **ՉԺՀ[ը]** վճռական է տրամադրված, **ԿԳՆ[ը]** որոշում է ընդունել: Ճիշտ են՝ **ԱՄՆ[ը]-ն** կարևորում է հարցը, **ՉԺՀ[ը]-ն** վճռական է տրամադրված, **ԿԳՆ[ը]-ն** որոշում է ընդունել:

Համառոտագրություններ.

1. Գրվում է բառի սկզբնատառը, և կողքը կետ է դըրվում, օր.՝ **Վ. Թալին** (Վերին Թալին), **Ա. Թ. ա.** (մեր թվարկությունից առաջ), **Ա. Ք.** (նախքան Քրիստոսը) կամ **Ք. ա.** (Քրիստոսից առաջ), **Ա. թ.** (սույն թվականի), **պ.** (պարոն):

2. Առանց կետի են գրվում չափի և կշռի որոշ միավորներ, օր.՝ **Վ** (վոլտ), **ՄՎ** (միլիվոլտ), **ԿՎ** (կիլովոլտ), **Ծ** (րոպե), **Լ** (լիտր), **Գ** (գրամ), **Մ³** (մետր խորանարդ), **Մմ²** (միլիմետր քառակուսի), **ՄՎ** (մետր-վայրկյան):

3. Ավելի հասկանալի լինելու համար երբեմն գրվում են բառի առաջին մի քանի տառերը՝ բաղաձայնից հետո ընկած մասի կրծատումով: Օր.՝ **Հովհ. Թումանյան** (Հովհաննես Թումանյան), **օր.** (օրինակ), **հազ.** (հա-

զար), **գնդ.** (գնդապետ):

4. Գրվում են բառի միայն բաղաձայնները կամ դրանց մեծ մասը, օր.՝ **հմմտ.** (համեմատիք), **պլն** (պարոն), **արևմտ.** (արևմտյան), **թրզմ.** (թարզմանություն), **մսնգ.** (մասնագիտական), **հմ.** (համար), **հզվդ.** (հազվադեպ), **օտրք.** (օտարաբանություն), **դվնգ.** (դիվանագիտական), **փիք.** (փոխաբերական), **բժշկ.** (բժշկագիտական), **տնտեզ.** (տնտեսագիտական), **ժդ.** (ժողովրդական):

4. Եթե բառի վերջին բաղաձայնը գրվում է, ապա կետ չի դրվում, օր.՝ **մլն** (միլիոն), **մլրդ** (միլիարդ), **հզ** (հարավ), **պլն** (պարոն), **ևն** (և այլն):

5. Գրվում են բառի առաջին և վերջին տառերը կամ սկիզբն ու վերջը՝ միության գծիկով, օր.՝ **պ-ն** (պարոն), **դ-ր** (դոկտոր), **մ-ր** (մայոր), **գ-տ** (գնդապետ), **փ/գ-տ** (փոխգնդապետ), **գ-լ/գ-տ** (գեներալ-գնդապետ) ևն:

6. Չափ ու կշռի միավորների բաղադրյալ անվանումների համառոտագրությունները գրվում են երկու (երբեմն՝ երեք) տառով (բաղադրիչների սկզբնատառերով), միասին և առանց կետի՝ նմանվելով փոքրատառով գրվող տառային հապավումների: Օր.՝ **կգ** (կիլոգրամ), **սմ** (սանտիմետր), **քմ** (քառակուսի մետր), **ՄԲ*** (մեգաբայթ), **կԲ** (կիլոբայթ), **դԲ** (դեցիբել), **Վտ** (վատտ), **դցմ** (դեցիմետր), **հա** (հեկտար): Միանք հա-

* Տե՛ս ՀՀ Կառավարության որոշումը «Մեծությունների միավորների, չափումների.... մասին», «ՀՀ ՊՍ», 2012, 10.03/48 (922): Չափման տարբեր միավորների գրությունը միօրինակացնելու համար թերևս անհրաժեշտություն կա որոշումը վերանայելու:

Հանձնարարելի կարելի է համարել համառոտագրությունների միայն փոքրատառով գրությունը:

պավում չեն (ինչպես բուհ-ը, ջէկ-ը), քանի որ նոր բառ չեն դարձել և կարդացվում են լրիվ ձևով:

7. Բառակապակցությունը կամ բարդությունը համառոտագրելիս երբեմն զրվում են բաղադրիչների սկզբնատարերը՝ թեք գծով և առանց կետերի, օր.՝ **ա/թ** (սույն թվի), **զ/ֆ** (գեղարվեստական ֆիլմ), **զ/ծ** (զինծառայող), **զ/մ** (զորամաս):

8. Եթե համառոտագրվող բառը հոգնակի թվով է, ապա համառոտագրությունը կրկնվում է (առանց բացատի), օր.՝ **պրոֆ.պրոֆ.** (պրոֆեսորներ), **ընկ.ընկ.** (ընկերներ): Մեկ տառով համառոտագրությունները կըրկնվելիս զրվում են միասին՝ մեկ ընդհանուր կետով, օր.՝ **թթ.** (թվականներ), **դդ.** (դարեր), **հհ.** (հատորներ), **պպ.** (պարոններ): Համառոտագրությունները փոքրատառով են զրվում, եթե հասարակ անուններ են (օր.՝ մ. թ. ա.), և մեծատառով, եթե հատուկ անուններ են (օր.՝ Ա. Ս. Պուշկին, Ք. ա., Ք. հ.):

9. Երբեմն առանձին համառոտագրությունների բաղադրիչներ արագագրությամբ միացնում են իրար՝ կազմելով յուրօրինակ հապավումներ, որոնք զրական լեզվում հանձնարարելի չեն, քանի որ մթագնում են հասկացության իմաստը. **ՀՀ քրօր.**, փոխ.՝ **ՀՀ քր.** օր. (ՀՀ քրեական օրենսգիրք), **ՀՀ քրդատ.**, փոխ.՝ **ՀՀ քր.** դատ. (ՀՀ քրեական դատավարություն), **ՀՀ օրօր.**, փոխ.՝ **ՀՀ օր.** օր. (ՀՀ օրային օրենսգիրք):

10. Շփոթության առիթ է ստեղծվում այն դեպքում, երբ համառոտագրությունը համընկնում է նույն կազմությամբ ամբողջական բառի հետ՝ **բանկ//բանկ.** = **բան-**

*կային, ֆինանս/ֆինանս. = ֆինանսական, իրավ/իրավ.
= իրավաբանական ևն: Կարելի է պահպանել տառերի
առավելագույն քանակ, բայց ոչ ավելի, քան ընդուն-
ված է հասկանալի լինելու համար՝ արտասահմ. = ար-
տասահմանյան, ֆին. = ֆինանսական, իրավաբ.
/իրավբ. (նախընտրելի) = իրավաբանական, բայց
նաև՝ ս. թ. = սույն թվականի:*

2.2. OSUR ԲԱՌԵՐ

Հայտնի է, որ լեզվի բառապաշտը համեմատաբար արագ փոփոխվող բաց համակարգ է: Մեր օրերում զիտության բոլոր ոլորտների աննախընթաց զարգացումը, մշակութային փոփոխությունները, տեղեկատվական և նորարարական (ինովացիոն) տեխնոլոգիաների նորագույն ձեռքբերումներն իրենց անմիջական արտահայտությունն են գտնում լեզվի բառապաշտը: Պայմանավորված այս զարգացումներով՝ բառամթերքը մշտապես համալրվում է տարբեր լեզուներից փոխառված օտար բառերով: Լեզվի բառապաշտի այսպիսի համալրումը չդադարող, բնականոն, ինչ-որ առումներով նաև անհրաժեշտ ու պարտադիր գործընթաց է: Այն նաև լեզվի բառային կազմը հարստացնելու հիմնական միջոցներից է: Օտար բառերի մուտքը հայերենի բառապաշտը տևական, նույնիսկ ամենօրյա գործընթաց է: Մեր տպավորությամբ, սակայն, այդ բառերի քանակը չի ստվերում հայերենի բառամթերքը երկու պատճառով:

Առաջին. արդի հայերենում գիտակցվող⁴ օտար բառերի քանակը, այսպես ասած, չի հատում վտանգավորության սահմանը. ըստ նորագույն տվյալների՝ արդի հայերենի բառերի թիվը անցնում է 300.000-ից, մինչդեռ ըստ Ա. Հայրապետյանի «Օտար բառերի բառարան»-ի (Եր., 2011)` օտար բառերի թիվը արդի արևելահայերեն-

⁴ Գիտակցվող օտար բառ ասելով՝ նկատի ունենք այն փոխառությունները, որոնք առանց մասնագիտական միջամտության հանրուեն գիտակցվում են որպես օտարամուտ բառեր: Դրա պատճառը տվյալ բառի գործածությունն է հանրությանը ծանոթ որևէ այլ լեզվում:

նում հասնում է շուրջ 10.000-ի: Ենթադրենք, որ մի քանի տարվա ընթացքում մեր լեզու են թափանցել մոտ 2000-3000 օտար բառեր, որոնք դեռևս բառարանային գրանցում չունեն: Ըստ մոտավոր հաշվումների՝ գիտակցվող օտար բառերը կազմում են մեր լեզվի բառապաշարի մոտ 4-7%-ը: Հետևաբար ընդունելի պիտի համարել, որ օտար բառերի այս չափը վտանգավոր չի կարող լինել լեզվի բառապաշարի համար, առավել ևս չի կարող «սպառնալ» դրա որակական հատկանիշներին: (Ըստ որում, այսպիսի տոկոսային հարաբերությունը բնորոշ է կենդանի ու զարգացող լեզուների զգալի մասին):

Երկրորդ. հայոց լեզուն անցնում է ինքնամաքրման համեմատաբար կայուն ձանապարհ՝ շնորհիվ իր բառակազմական և իմաստափոխական ձկուն հնարավորությունների: Հայերենը հետևողական պայքար է մղում՝ փորձելով յուրաքանչյուր օտար բառի դիմաց ստեղծել դրա համարժեքը՝ ի տարբերություն, օրինակ, ոռուերենի կամ անզերենի, որոնք, օտար բառերը արագ յուրացնելով, ձուլում են իրենց բառապաշարին՝ դրանք հարմարեցնելով նաև իրենց բառակազմական ու ձևակազմական ներքին հնարավորություններին: Եվ շատ դեպքերում այդ պայքարը ավարտվում է հօգուտ և ի շահ հայոց լեզվի անաղարտության (եթե համարժեքը ներլեզվական անխախտ օրինաչափություններով է ստեղծված (կարծ է, բարեհունչ է, ունի իմաստային ճշգրիտ կամ մոտ համապատասխանություն ևն)):

Ըստ Էռլեյյան, մի կողմից՝ օտար բառերի փոխառումը, մյուս կողմից՝ հայերեն համարժեքների հաստատումն

ու գործառումը փոխադարձաբար նպաստում են պահպանելու օտարակեզու փոխառությունների հաշվեկշիռը բառապաշտում: Եվ այսպիսի զարգացումներում ժամանակ առ ժամանակ անհրաժեշտություն է առաջանում մասնագիտական որոշակի միջամտության: **Նախ**՝ հարկ է լինում ձգրտումներ կատարելու օտար բառի և դրա հայերեն համարժեքի համապատասխանության միջև: **Ապա**՝ ներկեզվական ընդունված սկզբունքների հիման վրա խնդիր է դրվում մերժելու կամ թույլատրելի (հանձնարարելի) համարելու այս կամ այն օտար բառի գործածությունը: **Եվ հետո**՝ որոշակի լեզվաքաղաքականության միջոցով անհրաժեշտ է լինում կյանքի կոչել նորաստեղծ հայերեն համարժեքը, տարածել և ամրագրել այն գործածության բոլոր հնարավոր ոլորտներում: Միաժամանակ կարևորվում է փոխառված բառի տառադարձության ձգրտումը:

ԲԱՌԱՑԱՆԿ

Վերը նշված առումներով օտար բառերի և դրանց հայերեն համարժեքների քիչ թե շատ ամրողական բառացանկի կազմումը, կարծում ենք, անհրաժեշտ է և ունի գործնական կարևոր նշանակություն: Այն նպատակ ունի՝ **1.** ամրագրելու և տարածելու օտար բառերի հայերեն հաջողված համարժեքները, **2.** արձանագրելու անհրաժեշտ փոխառությունների կիրառության թույլատրելիությունը արդի հայերենում:

Բառացանկը շարքային լեզվակիրառողի համար կլինի յուրօրինակ բառզիրք՝ ամենօրյա գործածության համար: Այն նաև փորձ է արձանագրելու վերջին 1-2 տասնամյակում գրական հայերենի բառային կազմում կատարված տեղաշարժերը և ամրագրելու բառային տարբերակների որոշակի անցումները:

Բառացանկը կազմված է հենց այս տրամարանությամբ: Ընդգրկում է գիտության տարրեր ոլորտների վերաբերող բառեր, տերմինային համակարգերին կամ գրադմունքային բառապաշտրին պատկանող այնպիսի բառամիավորներ, որոնք հանրածանոթ են և գործածության համեմատարար մեծ հաճախականություն⁵ ունեն նաև ոչ մասնագիտական միջավայրում: Հանրության լայն շրջաններում այս կամ այն առիթով հաճախ են հնչում, օրինակ, բժշկագիտական, տնտեսագիտական, իրավաբանական, քաղաքագիտական տերմիններ՝ ամնեզիա, ինֆյացիա, հոլոդինգ, ալիմենտ, ամենիստիա, կումայլեմենտար, քասթինգ, և այլ օտար բառեր, որոնց իմաստները հաճախ հասկանալի չեն: Դրանից էապես տուժում է տեղեկույթը: Հետևաբար ներկայացվող բառացանկի համապատասխան բաժիններում ներառվել

⁵ Ինչ խոսք, բառի կիրառության հաճախականության հարցը փոքր-ինչ վիճակարուց է և կարող է տարակարծությունների տեղիք տալ: Այսուհանդերձ, բառի գործածության հաճախականությունը որոշելու համար փորձել ենք առաջնորդվել բառարանային նշումներով (եթե դրանք կան), «Արևակ»-ով, դպրոցական դասագրքերի տեղեկություններով, ԶԼՄ-ներում, ինչպես նաև առօրյա-խոսակցական լեզվում դրանց գործածականությամբ: Անշուշտ, բառացանկի ոչ բոլոր բառերն են բնորոշվում նույն հաճախականությամբ, բայց և այնպես փորձել ենք առաջնորդվել գոնե մոտավոր վիճակագրությամբ:

Են նաև այս կարգի բառեր: *Բայց, օրինակ, նշված ոլորտ-ներից ացիռող, ակրեդիտիվ, կրիպտոսպորտիրող, հեմիպլե-զիա, բայրեք, ոռուվեր, սենյորաժ և բազմաթիվ այսպիսի բա-ռեր, որոնք խիստ նեղ մասնագիտական կիրառելիություն ունեն և հանրային երկխոսության հարթակներում հազվա-դեպ են հանդիպում, բառացանկում չեն ընդգրկվել երկու պատճառով:* **Նախ**՝ նեղ մասնագիտական բառապաշարի ներմուծումը, կարծում ենք, արհեստականորեն ուռածացնե-լու էր ոչ միայն բառացանկը, այլև արդյի հայերենում օտար բառերի «գոյության» իրական ծավալները: **Ապա**՝ այս բա-ռացանկը, մեկ տեղում ամբարելով արդյի արևելահայերե-նում ամենազործածական օտար բառերը և դրանց հայերեն համարժեքները, նպատակ ունի հայախոս հանրությանը հնարավորինս ծանոթացնելու դրանց, ճանաչել տալու հա-մարժեք փոփոխակները, օտար բառերով ծանրաբեռնված հայերեն խոսքը փոքր-ինչ «քեռնաթափելու» և ըստ անհրա-ժեշտության կողմնորոշելու հենց օտար բառի ընտրության հարցում: Եվ եթե որևէ բառախմբում հանդիպում են տերմին-ներ, որոնք առաջարկվում է փոխարինել ոչ այնքան դի-պուկ, բայց հասկանալի մեկ այլ տարրերակով, ապա նպա-տակը մեկն է՝ ոչ մասնագիտական լսարանին տեղեկութ-յունը մատուցել պարզ, հասկանալի միջոցներով:

Բառացանկում ներառված բառապաշարը ունի որոշակի շերտեր, որոնք արտահայտել ենք պայմանական նշաններով՝ աջ պաք (⇒), երկկողմ պաք (↔), ձախ պաք (⇐):

1. Աջ պաքով (⇒) տրվում են այն օտար բառերը, որոնք ունեն հայերեն համարժեքներ: Հայերեն տարրերակները հաղթել են և գործածում են գրական լեզվում: Այդ բառերը մեծ մասամբ կամ նորակազմ բառեր ու բառակապակցու-

թյուններ են, կամ իմաստային նորագանություններ: Դրանց զգալի մասը տարածված է, հանրութեն գիտակցված, սակայն այլևայլ պատճառներով (հանձնարարող նորմերի բացակայություն, լեզվակիրառողի անտեղյակություն, օտարալեզու կրթության ազդեցություն, անհատական ճաշակ ևն) չի գործածվում: Հայերեն համարժեքները հիմնականում համապատասխանում են մեր լեզվի բառակազմական և իմաստաբանական նորմերին. մեծ մասամբ հստակ արտահայտում են հասկացության բովանդակությունը, բառակազմական տեսակետից ձկուն են, բարեհունչ, դյուրքներ և հանրահասկանալի: Մի կարևոր հանգամանք ևս. դրանք հաճախ լրիվ կամ մասնակի պատճենումով կազմված բառեր են. ասել է թէ՝ հայերեն համարժեքը շատ դեպքերում ճշգրտորեն փոխանցում է փոխատու լեզվում օտար բարդ ունեցած նշանակությունը: Կարծում ենք՝ սա նույնապես կարևոր հանգամանք է հայերեն փոփոխակը ճանաչելի և կիրառելի դարձնելու համար: Ցանկալի է, որ դրանք գրական հայերենում ամրագրվեն որպես միակ հանձնարարելի տարրերակներ: Այսպիսով՝ աջ սլաքով (\Rightarrow) տրված օտար բառերը օտարարանություններ են:

2. Երկկողմ սլաքով (\Leftrightarrow) ներկայացվածները օտար բառեր և դրանց հայերեն համարժեքներ են. գրական լեզվում երկուսն էլ գործածվում են, կարելի է ասել՝ մրցակցում են: Դրանք հիմնականում տերմիններ են: Հայերեն տարրերակները կամ համեմատաբար նոր են ստեղծվել, կամ մտարբեր պատճառներով չեն շրջանառվել, չունեն լայն տարածում, գուցե անտովոր են իրենց ձևավորումով կամ հնչումով, մասամբ ունեն իմաստային մասնակի անհամապատասխանություն և կամ իրենց նոր իմաստով դեռևս չեն

զիտակցվում: Բայց դրանք ունեն մի կարևոր առավելություն: հասկանալի են նաև ոչ մասնագիտական լսարանին: *Օր.՝ դեկլինացիա (ֆիզ.)* – մագնիսական շեղում, *ֆլերիտ (բժշկ.)* – երակաբորբ, *կինոլոգ* – շնաբան, *լիզինզային* – վարձակալական բառազույգերում ակնհայտորեն հայերեն համարժեքները առավելություն ունեն. հանրահասկանալի են նաև ոչ մասնագետի համար: Օտար բառերը առավելապես գործածվում են մասնագիտական ոլորտում: Կարծում ենք՝ օտար բառի և հայերեն համարժեքի զուգահեռ գործածությունը կարելի է թույլատրելի համարել՝ նախապատվությունը տալով հայերեն տարբերակին:

Հայերեն համարժեքի գործածականությունը մեծ չափով պայմանավորված է նաև լեզվակիրառողի նախասիրություններով և նախընտրությամբ: Երբեմն արհեստականորեն և չիմնավորված խոշընդուռվում է նորակազմ բառի հնարավոր մուտքը բառապաշտար: Այս մոտեցումը հաճախ պատճառաբանված չէ, բայց տարածվելով երբեմն հանրության մեջ ձևավորում է կանխակալ կարծիք և մերժողական վերաբերմունք:

Ժամանակի ընթացքում թերեւս կհաղթահարվեն հոգեբանական կամ լեզվամտածողական բարդույթները, և հայերեն հաջող համարժեքները ձեռք կբերեն բաղաքացիության իրավունք:

Այսպիսով՝ երկկողմ սլաքով (\Leftrightarrow) ներկայացվածները մրցորդ փոխառություններն են և դրանց հայերեն համարժեքները (ժամանակը կհաստատի դրանցից մեկի կամ մյուսի գոյության իրավունքը):

3. Զախս պլաքով (\Leftarrow) տրվում են այն օտար բառերը, որոնք կամ դեռևս չունեն համարժեքներ, կամ էլ ինչ-ինչ հատկանիշներով հայերեն տարբերակները նախընտրելի չեն: Դժվար է միանշանակ բացատրություն տալը: Բառային յուրաքանչյուր միավոր կարիք ունի առանձին քննարկման: Այսուհանդերձ, որոշ ընդհանուր գործոններ կարելի է առանձնացնել, ինչպես՝ հայերեն համարժեքի նշանակության մասնակի, երբեմն նաև լրիվ անհամապատասխանությունը, անբարեհնչությունը, դժվարարտասանելիությունը, անարտապրողականությունը (նոր բառեր բաղադրելու դժվարությունը): Այսպես՝ բառարաններից մեկում էստակադա (ձողերի վրա կառուցված հարթակ, որը ծառայում է ճանապարհները բարձրացնելուն) բառի հայերեն համարժեք է առաջարկվում **ցցաթումք** նորակազմությունը: Զգալի է հայերեն տարբերակի իմաստային անհամապատասխանությունը: Նույնիսկ եթե փորձենք **ցցերի վրա կառուցված թումք** իմաստով առաջնորդվել, միևնույն է, իմաստային անհամարժեքությունը շատ հստակ է: Կամ՝ **ռելե** (ավտոմատ անջատող և միացնող սարք) բառի համարժեքն է **ինքնանշատիչ-ը**: Ե՞վ կարձության, և՝ իմաստային առումներով նախընտրելին օտար բառն է: **Ռելիեֆ** բառի համար առաջարկվող **ռուռուցկանկար** (նաև՝ **ելեօք**) համարժեքը ոչ միայն չի փոխանցում օտար բառի նշանակությունը, այլև դժվարարտասանելի, չտպավորվող, նաև անարտապրողական միավոր է: Այլ օրինակներ. **շամպուն** – օճառահեղուկ, **էքսկուրս** – արտաճառ, արտաքանություն, շեղադիտարկում, **ցունասիր** – ցնցալիք, **սմարթֆոն** – խելախոս ևն:

Այսուհանդերձ, առաջնորդվելով այն ձշմարտությամբ, որ օտար բառերի ընտրության հարցում անվերապահ կանոն-

ներ սահմանելը դժվարին և երբեմն անլուծելի խնդիր է, մենք զուգահեռ ներկայացրել ենք նաև դրանց հայերեն համարժեքները: Դրանք բերվում են ոչ թե մասնագիտական լսարանին պարտադրելու և կամ հայերենի բառամթերքը հարստացնելու և օստար բառը արագորեն դուրս մղելու նպատակով, այլ թերևս հանրության հետ «երկխոսելու» համար:

Այսպիսով՝ ձախ սլաքով (\Leftarrow) ներկայացվածները նոր և նորագույն փոխառություններ են: Դրանք կամ կմերվեն հայոց լեզվի բառապաշտին, կամ աստիճանաբար կփոխարինվեն հայերեն համարժեքներով:

Այսուհանդերձ, տրվում են բառերի հնարավոր ընդհանրական իմաստները, որոնք, սակայն, տարրեր գիտաճյուղերի տերմինային համակարգերում հնարավոր է՝ կիրառելի չլինեն: Ինչպես՝ ստանդարտ բառը ունի չափորոշիչ, համօրինակ իմաստները, բայց թարգմանելի չեն՝ ստանդարտ լուծույթ կապակցության մեջ: Կամ՝ նորմատիվ ունի չափորոշիչ, չափանշային իմաստները, բայց նորմատիվ ակտ կապակցության մեջ փոխարինելի չեն:

Բառացանկը կազմելիս խնդրահարույց են եղել՝ 1) որոշ օտար հապավումների գրությունը, 2) գծիկով կամ անջատ գրվող օտար բառերի գրությունը, 3) տառադարձությունը: Իհարկե, մեծ մասամբ առաջնորդվել ենք արդի հայերենի ուղղագրության և տառադարձության նորմերով: Այսուհանդերձ, հատկապես նորագույն փոխառությունների դեպքում փորք-ինչ այլ սկզբունքներ ենք որդեգրել: Այսպես:

1. *Մի շարք օտար հապավումներ (PR/P.R., CD, Wi-Fi, D.J. և այլն), վերջին տասնամյակներին շարունակ գործած-*

վելով, ձուլվել են մեր լեզվի բառապաշարի գործուն շերտին, սակայն հայերեն տեքստերում առավելապես գրվում են լատինատառ: *Արանց գրությունը հստակեցնելու և միանշանակ դարձնելու միտումով առաջնորդվել ենք երկու հանգամանքով:* **Նախ՝** վերը նշված բառամիավորները արդի հայերենում ընկալվում և գործածվում են ոչ թե որպես հապավական բարդություններ, այլ որպես պարզ բառեր: **Ապա՝** ակնհայտ է, որ *PR, CD, Wi-Fi, D.J.* և նման միավորներն ունեն բառային ինքնուրույն գործածություն: Ուստի հենց գործող կանոնի շրջանակում առաջարկել ենք այս բառամիավորների միայն փոքրատառերով⁶ և միասին գրության տարբերակ՝ **փիառ, սիդի, վայֆայ, դիջեյ:** Այս դեպքերում բառին կից՝ փակագծերում, տրվում են համապատասխան լատինատառ հապավումները:

2. *Մի շարք օտար բառեր փոխատու լեզվում կազմությամբ բարդ են և ունեն բաղադրիչների՝ զծիկով կամ անջատ գրություն, ինչպես՝ hot dog, talk show, make up/Make-Up, Carte blanche, hat-trick, Second hand և այլն: Անկախ փոխատու լեզվում դրանց բաղադրիչների հարաբերությունից և կամ նշանակությունից՝ այդ բառերը՝ որպես պարզ բա-*

⁶ Բառացանկի բոլոր գլխաբառերը տրվում են մեծատառերով. խոսքը վերաբերում է այդ բառերի ընդհանուր գրությանը:

⁷ Երբեմն առաջնային են համարում օտար բառի բաղադրիչները **գիտակցել-չգիտակցել:** Խնդիրը: Այս չափանիշը հարաբերական է ու անհրաժեշտական: Նույնիսկ եթե գիտակցել-չգիտակցելու հարցում անտեսենք լեզվակիրառողի անհատական գործոնը, ապա հասարակական և մշակութային տեղաշարժերի ազդեցությունը չնկատելը անհնար է: Եթե խորհրդային տարիներին մեծ էր ոռուսերենի ազդեցությունը, և հարյուրավոր օտար բառերի բաղադրիչների գրությունը բացատրվում ու գիտակցվում էր հենց ոռուսերենի միջոցով, ապա այսօր պատկերը որոշակիորեն փոխվել է: Ռուսերենին զուգահեռ զգալիորեն գործուն է դարձել նաև անգ-

ոեր, ներկայացրել ենք բաղադրիչների միասին գրությամբ, ինչպէս՝ hot dog – հոթդոգ, make up//Make-Up – մելքափ, Carte blanche – քարտրլանշ, hat-trick – հետթրիկ, Second hand – սերոնդհենդ:

*3. Օտար բառերի տառադարձության դեպքում, անշուշտ, մեծ մասամբ պահպանել ենք գործող սկզբունքները: Սակայն մոտ 4-5 տասնյակ նորագույն փոխառությունների (հատկապես անզերենից կամ անզերենի միջնորդությամբ փոխառված բառերի) դեպքում առավելաբար առաջնորդվել ենք հնչադարձությամբ (տե՛ս էջ 20), ինչպէս՝ **մոնիթորինգ**, **էֆքտանազիա**, **մելքափ**, **քարտրինգ**, **բոթեօ** ևն: Մեր տպավորությամբ՝ այս ձևերը կենդանի խորքում առավել տարածված են և, ինչպէս նշվել է, ավելի հարազատ են օտար բառերի բնագրային արտասանությանը:*

Բառացանկի կազմության սկզբունքները:

- *Մի շարք օտար բառերի դիմաց ներկայացվում են հայերեն համարժեքի հոմանշային տարրերակներ: Դրանք տըրվում են առանց թվային նշագրման. այս դեպքերում լեզվակիրառողն ունի ազատ ընտրության հնարավորություն: Op.՝ **աներսիա** – բռնազավթում, բռնագրավում, **աղապտացիա** – հարմարեցում, հարմարարկում, ընտելացում, **դեզինֆեկցիա** – ախտահանում, ախտազերծում, վարակազերծում: Իհարկե,*

լերենը, որից անմիջաբար արդի հայերենին են անցել բազմաթիվ բառեր: Ըստ որում, հանրության մի ստվար հատվածի համար այդ բառերը կամ դրանց բաղադրիչները նույնքան հասկանալի են ու գիտակցվող: Անզերենի տարրական իմացություն ունեցողը հասկանում է, որ **hot dog**-ը բառացի նշանակում է տաք շուն, **hat-trick**-ը՝ գլխարկով հնար, **second hand**-ը՝ երկրորդ ձեռք ևն: Ակնհայտ է, որ սա այնքան էլ հարմար չափանիշ չէ այսօրինակ բառերի ուղղագրությունը կանոնարկելու համար:

նկատի պիտի առնել, որ ազատ ընտրության դեպքում հաճախ պէտք է առաջնորդվել իտոքաշարով:

• Որոշ օտար բառերի հայերեն համարժեքներ տրվում են թվային նշագրումներով՝ 1...., 2...., 3....: Հստ անհրաժեշտության նշվում է (են) նաև գործածության ոլորտ(ներ)ը: Դրանք փոխարինելի տարբերակներ չեն. պայմանավորված գործածության ոլորտով՝ դրսնորում են իմաստային տարբերություններ (կամ նրբիմաստներ): Այս դեպքում ընտրությունը թելաղրվում է միայն իտոքաշարով: Օր.՝ **լիկիդացիա** – 1. լուծարում, կազմալուծում, 2. ոչնչացում, վերացում, 3. իրացում (ապրանքի արագ իրացում ցածր գնով), **դիսոլվացիա** – 1. (ռազմ.) տեղաբաշխում, 2. տեղափորում, 3. բաշխում, 4. (երկրք.) տեղախախտում, 5. (բժշկ.) հողախախտություն, տեղաշարժ, **մետորիալ** – 1. հուշատետր, 2. հուշամատյան, 3. հուշարձանախումբ, 4. հուշամրցում:

• Կան զլիսաբառեր, որոնց մեկ կամ մի քանի իմաստների համար առաջարկվում են հայերեն փոփոխակներ, իսկ մեկ այլ (հիմնականում տերմինային) նշանակության համար տրվում է հենց բնագրային՝ օտար տարբերակը: Օր.՝ **ակցիա** բառի բաժնետոմս, բաժնեթուղթ, արժեթուղթ համարժեքները վաղուց հաստատվել են և գուցե ինչ-որ ժամանակ հետո դուրս մղեն օտար տարբերակը: Սակայն **ակցիա**-ն դեռևս միակ բառն է, որը գործածվում է տնտեսական կամ քաղաքական նպատակներ իրականացնելու համար՝ գործողություն, միջոցառում նշանակությամբ: Կամ՝ **պրոֆիլ** – 1. կիսադեմ, 2. մասնագիտական ուղղվածություն, բայց **պրոֆիլ** – անհատական էշ սոցցանցերում, **ասիստենտ** – ընթերակա, օգնական, **ասիստենտ** – պաշտոն գիտակրթական հաստատություններում ևն: Այսպիսի դեպքերում անկա-

րեռք ենք համարել նշելը՝ սրանք համանուննե՞ր են, թէ՝ բազմիմաստության դրսնորումներ: Պարզապես այդ բառերը տրվել են տարբեր ալաքներով:

• Որոշ դեպքերում հայերենին է անցել օտար բառի իմաստներից միայն մեկը, կամ էլ այն հայերենում ձեռք է բերել մի նոր նշանակություն: Այդպիսի դեպքերում բառի դիմաց նշել ենք միայն արդի հայերենին բնորոշ իմաստային տարբերակը, իսկ փակագծերում երկրորդաբար տրվել է փոխատու լեզվում եղած իմաստը: *Օր.՝ նավիգատոր* բառի համար բառարանները նշում են *նավագնացություն* բառը: Մինչդեռ արդի արևելահայերենում *նավիգատոր* օտար բառը գործածվում է այլ՝ *ճանապարհացույց/ուղեցույց*, կողմնորոշիչ նշանակությամբ: Ուստի առաջնային ենք համարել *ճանապարհացույց/կողմնորոշիչ* տարբերակները:

• Զախ սլաքով տրված բառերի համար նպատակահարմար ենք գտել ներկայացնել դրանց նկարագրական բացատրությունները:

Արդեն նշել ենք, թէ ինչ սկզբունքով և ինչ նպատակով են ընտրվել օտար բառերը: Այսուհանդերձ, ավելորդ չենք համարում որոշակի բաժանումով ներկայացնել այն բառախմբերը, որոնք չեն ընդգրկվել բառացանկում: Այսպես.

1. *Բառեր*, որոնք թեև ծագումով օտար են (և գիտակցվում են նաև այդպիսին), սակայն վաղուց ձուլվել են արդի արևելահայերենի բառապաշարին: Այդ բառամիավորները դիտարկել ենք որպես փոխառություններ, որոնք մեր լեզվում չունեն իրենց համարժեք(ներ)ը⁸, և թերևս դրա անհրաժեշտու-

⁸ Այս դեպքերում պարզապես շրջանցել ենք նմանատիպ բառերի համար հայերեն փոխարինիչներ ստեղծելու այն փորձերը, որոնք մեզ խիստ

թյունք չկա էլ: Դրանք գերազանցապես հանրահասկանալի են և վաղուց համայրել են մեր լեզվի գործուն բառաշերտը: Օր.՝ **բալետ, բալադ, լեզենդ, լեզեռն, կոկորդիլոս, կարտոֆիլ, օպերա, ֆուտրոլ** ևն:

2. Օսարարանություններ, որոնք տասնամյակներ շարունակ անհարկի գործածվում են մեր լեզվում, և դրանց համարժեքները արդի հայերենում լայն գործածություն ունեն՝ **ժուռնալ** – լրագիր, ամսագիր, գրանցամատյան, **ինցիդենտ** – միջադեպ, պատահար, դիպված, **լուստրա** – ջահ, **մոմենտ** – պահ, ակնթարթ ևն:

3. Բառեր, որոնք տարատեսակ մեծությունների չափման միջազգային միավորների, կենսաքիմիական նյութերի, դեղամիջոցների և նման այլ առարկաների ու երևույթների անվանումներ են՝ **կիլովատոտ, մեզարայթ, սանտիմետր, հերց, նուկլեինաթթու, լեզիոն, նաևլային, նեյտրոն, պոլիամիդ** ևն:

4. Բառեր, որոնք անվանում են հնացած, պատմական և կամ հազվադեպ գործածվող առարկաներ, հասկացություններ կամ երևույթներ՝ **աղապտեր, ժիրոնդիսոտ, ժակերիա, ֆլուսի** ևն: Այս բառերը, պայմանավորված իրենց, այսպէս ասած, «կարճ կենսազրությամբ», արագ դուրս են մղվել գործուն բառաշերտից: Դրանց մեծ մասը չունի նաև հայերեն համարժեք: Դրանք ընտրելիս հաշվի ենք առել բառարանների **հնց., հզվ., պատմ.** նշագրումները:

չստացված ու անհաջող են թվացել: Օր.՝ **հեմոգլոբին, մետաստոազ, ֆուտրոլ** օտար բառ-փոխառությունների համար առաջարկվել են արնագնդակիտ, ախտափոխանցում, ոտնագնդակ արհեստաձին կազմությունները:

5. Տերմիններ, որոնք ընդհանուր ձանաչում չունեն, չեն հանդիպում դպրոցական դասագրքերում, գիտահանրամատչելի ձեռնարկներում. գործածվում են միայն այս կամ այն գիտության շրջանակում և հասկանալի են միայն մասնագետների որոշակի խմբի, ինչպես՝ **հեմիպլեզիա, բայրեք, ռոլովեր** ևն:
6. Օտար բառեր, որոնք համաշխարհային և տեղական կազմակերպությունների, ընկերությունների, ապրանքանիշերի, լրատվամիջոցների և այլնի անվանումներ են՝ **Աղիդաս, ԲիբիՄի, Դիադորա, Սիէնէն, ԷջէսԲիՄի, Ամերիա** ևն:
7. Տարաշխարհիկ բառեր՝ էկոուժումներ՝ **ազակա, գեյշա, սարի, բալալայկա, չաստուշկա, ուխա** ևն:
- Փորձել ենք յուրաքանչյուր օրինակ ներկայացնել ընտրողաբար՝ կուրորեն չհետևելով որևէ որոշակի աղբյուրի: Մեր մոտեցումները առանձին դեպքերում չեն համընկնում «Տերմինաբանական և ուղղագրական տեղեկատու»-ում գետեղված որոշումներին, որոնց մի մասը իրապես վերանայման կարիք ունի:
- Օտար բառերի հանդեպ վերաբերմունքն ու մոտեցումները միշտ էլ միանշանակ չեն, շատ դեպքերում՝ իրարամերժ: Չենք բացառում, որ ներկայացվող բառացանկի վերաբերյալ նույնպես կարող են լինել տարակարծություններ: Միրով կը նդունենք բոլոր այն առաջարկություններն ու դիտողությունները, որոնք կնպաստեն այս բառացանկի մշակմանն ու գործնական իրացմանը:

— Ա —

ԱԲՈՆԵՄԵՆՏ ⇒ Բաժանորդակիր:	ԱԴԱՊՏԱՑԻԱ ⇒ Հարմարեցում, հարմարարկում, ընտելացում:
ԱԲՍՈՒՐ 1. ⇒ Անհեթեթ, անհեթեթություն: 2. (արվ.) ≤ 20-րդ դ. 50-60-ական թթ. արևմտաեվրոպական թատրոնի և դրամա- տուրգիայի ուղղություն:	ԱԴԵՎԿԱՏ ⇒ Համարժեք, հա- մապատասխան: ԱԴՄԻՆԻՍՏՐԱՑՈՒՄ ⇒ Կառա- վարիչ, վարչատար: ԱԴՄԻՆԻՍՏՐԱՑԻԱ ⇒ Վար- չակազմ:
ԱԲՍՏՐԱԿՏ ⇒ Վերացական: ԱԲՍՏՐԱԿՑԻՈՆԻԶՄ ⇒ Վե- րացապաշտություն: ԱԳԵՆՏ ⇒ Գործակալ, լրտես:	ԱԴՄԻՐԱԼ ⇒ Ծովակալ: ԱԴՈՊՏԱՑԻԱ (իրավ.) ⇒ Որդեգրում:
ԱԳԻՏԱՑԻԱ ⇒ Քարոզու- թյուն, իրազեկում: ԱԳՐԱՐԱՅԻՆ ⇒ 1. Գյուղա- տնտեսական: 2. Հողա- գործական, երկրագործա- կան:	ԱԴՐԵՍ ⇒ Ծնորհավորական ուղերձ: ԱԵՐՈՊՈՐՏ ⇒ Օդանավա- կայան / օդակայան: ԱԺԻՌԱԺ ⇒ Իրարանցում, խառնաշվիոթ:
ԱԳՐԵՄԱՆ ⇒ Համաձայնու- թյուն: ԱԳՐԵՄԻԱ ⇒ (Նախա)հարձա- կում: ԱԳՐԵՄԻՎ ⇒ Հարձակողա- կան:	ԱԼԲԻՆՈՍ (կենսք.) ← Ի ծնե մաշկի պիզմենտների բա- ցակայություն (լսնամաշկ, գունազար):
ԱԳՐԵՄՈՐՄ ⇒ Նախահար- ձակ, հարձակվող: ԱԳՐՈՆՈՄ ⇒ Գյուղատնտես:	ԱԼԵԳՈՐԻԱ ⇒ Այլաբանու- թյուն: ԱԼԵՐԳԻԱ ← Կենդանի օրգա- նիզմի զգայնությունը ալեր- գենների նկատմամբ: ԱԼԻԲԻ ⇒ Այլուրեքություն:

ԱԼԻՄԵՆՏ ⇔ Ապրուստա-	ԱԿՐՈԲԱՏ ⇔ Կրկեսային
վճար, սննդավճար:	մարմնամարգության վար-
ԱԼԿՈԶՈԼ ⇔ Ոգելից (խմիչք):	պետ:
ԱԼՅԱՆՍ ⇒ Դաշինք, միու-	ԱԿՑԵՆՏ ⇒ 1. Առողանութ-
թյուն:	յուն: 2. Շեշտադրություն:
ԱԼՊԻՆԻՉՈՒ ⇒ Լեռնագնացու-	ԱԿՑԵՇՆ (<i>իրավր.</i>) ⇒ Հոժա-
թյուն:	րագիր:
ԱԼՊԻՆԻՉՈՒ ⇒ Լեռնագնաց:	ԱԿՑԻԱ ⇔ Գործողություն՝
ԱԼՏԵՐՆԱՏԻՎ ⇒ Այլընտրան-	միջոցառում տնտեսական
քային:	կամ քաղաքական նպա-
ԱԿԱԴԵՄԻԱ ⇔ Կաճառ:	տակներ իրականացնելու
ԱԿԱԴԵՄԻԿՈՍ ⇔ Կաճա-	համար:
ռորդ / կաճառական:	ԱԿՑԻԱ² ⇒ Բաժնետում, բաժ-
ԱԿՈՒՍՈՒԹՅԱԾՈՐ ⇒ Կուտա-	նեթուղթ, արժեթուղթ:
կից:	ԱԿՑԻԶ ⇔ 1. Բաժ՝ անուղղա-
ԱԿՈՒՍԹԻԿԱ ⇔ 1. Զայնաբա-	կի հարկի տեսակ: 2. Ակ-
նություն: 2. Լսելիություն,	ցիզի վճարումը հաստա-
հնչողություն:	տող փոքր պիտակ:
ԱԿՏ 1. ⇒ Արարք, գործողու-	ԱԿՑԻՈՆԵՐ ⇒ Բաժնետեր:
թյուն: 2. ⇔ Փաստաթուղթ:	ԱՄԲԻՑԻԱ ⇒ Հավակնութ-
ԱԿՏԻՎ ⇔ 1. Գործունյա, գոր-	յուն, նկրտում, փառասի- րություն:
ծուն: 2. Եռանդրուն, ներ-	ԱՄԲԻՑԻՈԶ ⇒ Հավակնուտ, փառասեր:
գործուն: 3. (<i>տնտսգ.</i>)	ԱՄՆԵԶԻԱ (<i>թժկ.</i> , <i>հոգր.</i>) ⇔
⇒ Հիմնարկության ու-	Անհիշություն:
նեցվածք:	ԱՄՆԻՑԻԱ (<i>իրավր.</i>) ⇒ Հա- մաներում:
ԱԿՏՈՒԱԼ ⇒ 1. Արդիական,	ԱՄՈՐԱԼ ⇒ Անբարո:
հրատապ: 2. (<i>լզվր.</i>) Առ-	
կայական:	

ԱՍՈՐՏԻԶԱՏՈՒՐ (<i>տեխ.</i>) \Leftrightarrow	ԱՆԱՏՈՄԻԱ \Leftrightarrow Կազմախո- սություն / կազմաբանու- թյուն:
ԱՍՈՐՏԻԶԻԱՅԻԱ \Leftrightarrow 1. (<i>տեխ.</i>)	ԱՆԱՏՈՄԻԿ(ՈՒՄ) \Rightarrow Դիա- հերձարան:
Մեղմում: 2. (<i>իրավր.</i>)	ԱՆԱՐԻՒՄ \Rightarrow 1. Անիշխանու- թյուն: 2. Խառնաշփոթու- թյուն, անկարգություն:
Պարտագրի անվավեր համարում: 3. (<i>տնտուգ.</i>)	ԱՆԱՐԻՒՄՏ \Rightarrow 1. Անիշխանա- կան: 2. Ինքնազլուխ:
Մաշվածք, պարտքի մարում:	ԱՆԳԻՆԱ \Leftarrow Բկաբորբ:
ԱՍՈՐՖ \Rightarrow 1. Անձեռ, տձե: 2. Անկերպարանք:	ԱՆԴՈՒ (<i>հմկրզչ.</i>) \Rightarrow Հետ- քայլ, հետարկ(ում):
ԱՍՊԼԱՏՈՒԴ \Leftrightarrow Լայնույթ:	ԱՆԴՈՒ ԱՆԵԼ \Rightarrow Հետ գնալ, հետարկել:
ԱՍՊՈՒԼԱ \Rightarrow Սրվակ:	ԱՆԵԿԴՈՏ \Leftarrow Խնդուկ:
ԱՅՍԲԵՐԳՎ \Rightarrow Սառցալեռ:	ԱՆԵՄԻԱ (<i>բժշկ.</i>) \Leftrightarrow Սակավ-
ԱՅՓԱՌ \Leftarrow Համացանց-պլան- շեռ:	արյունություն:
ԱՍԱԼԻԶ 1. (<i>բժշկ.</i>) \Leftarrow Բուժ- գննման տեսակ, վերլու- ծություն: 2. \Rightarrow Ուսումնա- սիրություն, հետազոտու- թյուն:	ԱՆԵՔՍԻԱ (<i>իրավր.</i>) \Rightarrow Բոնա- զավում, բոնակցում:
ԱՍԱԼԻՏԻԿ \Rightarrow Վերլուծական:	ԱՆԹՈԼՈԳԻԱ \Rightarrow Հատընտիր, ժողովածու, ծաղկաքաղ:
ԱՆԱԼՈԳԻԱ \Rightarrow 1. (<i>փիլ.</i>) Համա- նմանություն: 2. (<i>լզվր.</i>)	ԱՆԹՐՈՊՈԼՈԳԻԱ \Rightarrow Մար- դաբանություն:
Համարանություն: 3. Հա- մապատասխանություն, նմանություն:	ԱՆԻՄԱՑԻԱ \Leftrightarrow Շարժապատ- կեր (շարժունացում):
ԱՆԱԽՐՈՆԻԶՄ \Rightarrow Ժամանա- կավրիպություն:	ԱՆԵԳԱԼ \Rightarrow Ապօրինի, ան- օրինական:
	ԱՆԿԵՏԱ \Leftrightarrow Հարցաթերթ(իկ):

- ԱՆՇԼԱԳ** ⇔ Մշակութային միջոցառման բոլոր տոմսերը վաճառված լինելու փաստը:
- ԱՆՌՈՄԱԼ** ⇒ Շեղված, անկանոն:
- ԱՆՌՈՄԱԼԻԱ** ⇒ Շեղում, անկանոնություն (մագնիսական շեղում):
- ԱՆՌՈՆՍ** ⇒ Ազդ, ծանուցում: հայտարարություն:
- ԱՆՌՈՏԱՑԻԱ** ⇒ Ծանուցում:
- ԱՆՏԵՆԱ** ⇔ Ալեհավաք, ալեցիր:
- ԱՆՏԻԹԵԶ** ⇒ Հակադրույթ, հակադրություն:
- ԱՏԲԿ** ⇔ 1. Հին Հունաստանի և Հռոմի մշակույթին վերաբերող: 2. Հին, արժեքավոր:
- ԱՏԲՊԱՏԻԱ** ⇒ Հակակրանք:
- ԱՏԲՊԵՐՄՊԻՐԱՏ** ⇒ Քըրտնագերձիքիք:
- ԱՏԲՒԵՄՏԻԶՈՒ** ⇔ Հակասեմիտականություն՝ հրեատյացություն:
- ԱՏԲՎԻՐՈՒՍ** (*հմկրզ.*) ⇔ Հակավարակ:
- ԱՏԲԻՑԻԿԼՈՆ** (*օդերևութ.*) ⇔ Մթնոլորտի բարձր ճընշ-
- ման մարզ, ուր կա օդի շրջանաձև շարժում:
- ԱՏՏԻՖՐԻԶ** ⇔ Հակասառուցիչ:
- ԱՊԱՏԻԱ** ⇔ Հուլություն (հոգեկան անտարբերության հիվանդագին վիճակ):
- ԱՊԱՐԱՏ** ⇔ 1. Սարք, գործիք: 2. Վարչանի / աշխատակազմ:
- ԱՊԱՐԱՏՈՒՐԱ** ⇒ Սարքավորում:
- ԱՊԵԼՅԱՑԻԱ** ⇒ Բողոքարկում, գանգատարկում:
- ԱՊԼԻԿԱՑԻԱ** (*արվ.*) ⇒ Դրվագում, սոսնձանկար (գունավոր թղթի և այլնի կտորներով ստացված պատկեր):
- ԱՊՐԻՈՐԻ** ⇔ 1. Ապահովանական: 2. Փորձից անկախ, կանխակալ:
- ԱՊՐՈՓԱՑԻԱ** ⇒ Հավանություն, հաստատում, փորձորոշում:
- ԱՍՍՍԱԲԼԵԱ** (*բղբգ.*) ⇔ Լիածողով (միջազգային որևէ կազմակերպության անդամների ընդհանուր ժողով):
- ԱՍԹՄԱ** (*բժշկ.*) ⇔ Շնչարգելություն:

- ԱՍԻՄԵՏՐԻԱ** ⇒ Անհամաշա-
փություն:
- ԱՍԻՄԻԼՅԱՑԻՒ** ⇒ 1. (*pηρq.*)
Զուլում: 2. (*լզվր.*) Առնմա-
նում: 3. (*կենսր.*) Փոխա-
կերպում:
- ԱՍԻՄՏԵՆՏ** 1. ⇐ Պաշտոն գի-
տակրթական հաստա-
տություններում: 2. ⇒ Ըն-
թերակա, օգնական:
- ԱՍԿԵՏ** ⇒ Ճգնակյաց, մենա-
կյաց, անապատական:
- ԱՍՈՐՏԻ** ⇒ Հավաքածու,
ընտրանի:
- ԱՍՊԵԿՏ** ⇒ Տեսակետ, տես-
անկյուն, հայեցակետ, ա-
ռում:
- ԱՍԻԳՄՈՒԹԻՉ** (*օպտ.*) ⇌
Տարաբեկություն:
- ԱՎԱՍԳԱՐԴ** ⇌ Առաջապահ:
- ԱՎԱՆՍ** ⇒ Կանխավճար:
- ԱՎԱՆՑՈՒՐԻՄ** ⇒ Արկածա-
խնդրություն, բախտա-
խնդրություն:
- ԱՎԱՆՑՈՒՐԻՄ** ⇒ Արկա-
ծախնդիր, բախտախնդիր:
- ԱՎՏՈԴԵՏԱԼ** ⇒ Ավտոմաս,
ավտոմանրակ:
- ԱՎՏՈՄԱՏԱՏԻՍ** ⇌ 1. Ինքնաձիգ: 2.
Ինքնաշխատ: 3. Մեքենայո-
րեն / մեքենաբար:
- ԱՎՏՈՆՈՄ** ⇒ Ինքնավար:
- ԱՎՏՈՆՈՄԻՒ** ⇒ Ինքնավա-
րություն:
- ԱՎՏՈՓԱԼՎԻ** ⇒ Ավտոմքր-
ցարշավ, ավտոարշավ:
- ԱՎՏՈՇՖԵՐԱՏ** ⇒ Սեղմագիր:
- ԱՎՏՈՏՐԱԴՐԱ** ⇒ Մայրուղի:
- ԱՎՏՈՐԻՏԱՐ** ⇌ Միահեծան,
բոնապետական, իշխա-
նատենչ:
- ԱՏԱՇԵ** (*դվնդ.*) ⇒ Կցորդ:
- ԱՏԵԼՅԵ** ⇒ Նորաձևության
սրահ:
- ԱՏԵՍՏԱՏ** 1. ⇐ Ավարտա-
կան վկայական, որը
տրվում է դպրոցն ավար-
տելիս: 2. ⇒ Վկայագիր:
- ԱՏԵՍՏԱՑԻՒ** ⇒ (Վերա)որա-
կավորում:
- ԱՏԼԵՏ** ⇒ Մարմնամարզիկ:
- ԱՏԼԵՏԻԿԱ** ⇒ Մարմնամար-
զություն:
- ԱՏԿԱՏ** ⇌ Դրամական օրի-
նավոր հատկացումներից
ապօրինի պայմա-
նավորվածությամբ
դրամի յուրացում:

ԱՏՐԱԿՑԻՈՆ ⇔ Ժամանցային սարքավորումներ գրոսայզում:	ԱՐԹՐԻԾ (<i>թժկ.</i>) ⇒ Հոդաբորբ:
ԱՏՐԻԲՈՒՏ ⇔ Անբաժանելի հատկանիշ:	ԱՐԻԱ ⇒ Մեներգ:
ԱՏՐՈՖԻԱ (<i>թժկ.</i>) ⇒ Հյուծում, ծյուրանք:	ԱՐԻՍՏՈԿՐԱՏ ⇒ Ազնվական:
ԱՐԲԻՏՐ ⇔ 1. Միջնորդ դատավոր (ոչ դատական վեճերում): 2. Իրավաբարձր: 3. ⇒ Մրցավար:	ԱՐԻՍՏՈՎ ⇒ 1. Ազնվականություն, բարձրաշխարհիկ խավ: 2. (<i>թղթ.</i>) ⇔ Ազնվապետություն:
ԱՐԲԻՏՐԱԾ ⇔ 1. Վեճերի լուծման եղանակ, որի դեպքում կողմերը դիմում են օրենքով սահմանված կարգով կամ իրենց իսկ համաձայնությամբ ընտրված միջնորդ դատավորներին, իրավաբարություն: 2. Պետությունների միջև վեճերի խաղաղ լուծման միջազգային մարմին:	ԱՐԻԴԻՎ ⇔ Պահոց:
ԱՐԳՈՒՄԵՆՏ ⇒ Փաստարկ, դատողություն:	ԱՐՄԱՏՈՒՐ ⇒ Ամրան, ամրաձող:
ԱՐԳՈՒՄԵՆՏԱՑԻԱ ⇒ Փաստարկ, դատողություն: 2. Պետությունների միջև վեճերի խաղաղ լուծման միջազգային մարմին:	ԱՌԻԴԻՎ-ՎԻԴԵՈ ⇒ Լսատեսողական:
ԱՌԻԴԻՎՈՓԼԵՅԵՐ ⇒ Զայնարկիչ:	ԱՌԻԴԻՎ ⇔ Զաշվեստուգում:
ԱՌԻԿՑԻՈՆ ⇒ Աճուրդ:	ԱՌԻՏԻԶՄ ⇔ Ուղեղի կանոնավոր զարգացման խանգարում՝ ուղեկցված շրվաման, խոսողության և կրկնվող վարքագծի ախտանիշներով:
ԱՌԵՆԴԱ ⇒ Վարձակալություն:	ԱՌԻՄԱ ⇔ 1. (<i>կրոն.</i>) Լուսապսակ (ըստ կրոնական ուսմունքի՝ լույս, որ ձառնագում է աստվածային կակներից): 2. Մթնոլորտ, միջավայր:

ԱՓԴԵՅԹ (*հմկրգչ*) \Rightarrow Նորացում / թարմացում:
ԱՔՍԵՍՈՒԱՐ \Leftarrow Լրամաս:
ԱՖԻՇ(U) \Rightarrow Ազդագիր:

— F —

ԲԱԳԱԺ \Rightarrow Ուղեբեռ:	ԲԱԿՏԵՐԻՈԼՈԳԻԱԿԱՆ \Rightarrow
ԲԱԴՄԻՆԹՈՆ \Leftrightarrow Փետրագնդակ:	Մանրէաբանական:
ԲԱԶԱ \Rightarrow 1. Պահեստ: 2. Հիմք / հենք: 3. Հանգրվան: 4. Ծուեմարան:	ԲԱՆԴԱ \Rightarrow Ավազակախումբ:
ԲԱԼԱՆՍ \Rightarrow Հաշվեկշիռ:	ԲԱՆԿԵՏ \Rightarrow Գլխաշոր:
ԲԱԼԵՏՄԱՅՍՏԵՐ \Leftrightarrow Պարուսույց:	ԲԱՆԿՈՏ \Rightarrow Ճաշկերույթ:
սույց:	ԲԱՆԿՈՏ (ֆին.) \Rightarrow Դրամանիշ, դրամատում:
ԲԱԼՋԱՄ \Leftarrow 1. Դեղաբույսերից պատրաստված դեղամիջոց: 2. Անուշահոտ օճանելիք: 3. Ըմպելիք:	ԲԱՆԳՈՏ \Rightarrow Սնանկ:
ԲԱԼԻՍԻԿ \Rightarrow Զգաբանական (բայց՝ բալիստիկ հրթիռ):	ԲԱՆՆԵՐ \Rightarrow Ազդերից:
ԲԱԼԻՍԻԿԱ \Rightarrow Զգաբանություն:	ԲԱՏՈՆ \Leftarrow 1. Հացի տեսակ: 2. Շոկոլադե սալիկ:
բանական:	ԲԱՏՈՒՏ \Leftarrow Զգված ցանցատիպ կտոր:
ԲԱԿՏԵՐԻԱ \Rightarrow Մանրէաբանական:	ԲԱՐԹԵՐ (<i>տնտուգ.</i>) \Rightarrow Այրանքափոխանակություն:
ԲԱԿՏԵՐԻՈԼՈԳԻԱ \Rightarrow Մանրէաբանություն:	ԲԱՐԺԱ \Rightarrow Բեռնանավ:
բանական:	ԲԱՐԻԿԱԴ \Leftarrow Արգելափակում:
ԲԱԿՏԵՐԻՈԼՈԳԻԱ \Rightarrow Մանրէաբանություն:	ԲԱՐԻԵՐ \rightarrow 1. Արգելապատ: 2. Արգելք, խոչընդոտ:
	ԲԵՆԵՖԻՍ \Leftarrow Հայտնի արտիստի նվիրված տոնա-

հանդես, ներկայացում (նվիրահանդես):	ԲԼԱՆԿ 1. ⇒ Զեաթուլք: 2. ⇐ Ձևաթուլք-փաստաթուլք պաշտոնական գործառու- թյունների համար (պաշտո- նաթուլք):
ԲԵՍԹՍԵԼ(Լ)ԵՐ ⇐ Հանրա- հայտ դարձած և մեծ պա- հանջարկ ունեցող գիրք, ֆիլմ, սկավառակ ևն:	ԲԼԵՇԵՐ ⇐ Խոհանոցային կեկտրական սարք, որով մանրացվում են մրգեր, բանջարեղեն ևն (խառնիչ):
ԲԵՔՎՈԿԱԼ ⇒ Զայնակցում: ԲԵՔՎՈԿԱԼԻՍ ⇒ Զայնակցող: ԲԻԲԼԻՈԳՐԱՖԻԱ ⇒ Մատե- նագիտություն, գրակա- նության ցանկ:	ԲԼԻՑ ⇌ 1. (շխմ.) Կայծակ- նային: 2. Արագ:
ԲԻԳՈՒԴԻ ⇐ Վարսափաթթուկ: ԲԻԶՆԵՍ ⇔ Գործարարություն, գործ:	ԲԼԻՑՏՈՒՄՆԻՐ (մարզ.) ⇌ Կայծակնային/արագ մրցաշար:
ԲԻԶՆԵՍՍԵՆ ⇔ Գործարար, ձեռներեց:	ԲԼՈԳ ⇌ Ցանցային օրագիր՝ անհատական էջ համա- ցանցում:
ԲԻԺՈՒՏԵՐԻԱ ⇐ Ոչ թանկ- արժեք զարդեր:	ԲԼՈԳ ⇔ Կայքավար, օրա- գրող:
ԲԻԼԱՐԴ ⇐ Գնդախաղ:	ԲԼՈԿԱԴԱ ⇒ Շրջափակում, պաշարում:
ԲԻՆՈՄ ⇒ Երկանդամ:	ԲԼՈԿԱՍԵՐ ⇒ Մարտաֆիլմ:
ԲԻՈԼՈԳԻԱ ⇒ Կենսաբանու- թյուն:	ԲԼՈԿԱՆԾ ⇒ Նոթատեսր:
ԲԻՈԿՐԻՍԻՆԱԼՈԳԻԱ ⇒ Կենսաբարեաբանություն:	ԲՅՈՒԼԵՏԵՆ ⇒ 1. Տեղեկա- թերթ: 2. Տեղեկագիր: 3. ⇐ Հիվանդության թերթիկ:
ԲԻՈՍԵՏՐԻԱ ⇒ Կենսաչա- փություն:	ԲՅՈՒՐՈ ⇔ Գրասենյակ, ատ- յան:
ԲԻՈՍԵՏՐԻԿ ⇒ Կենսաչա- փական:	ԲՅՈՒՐՈԿՐԱՏ ⇔ Վարչարար:
ԲԻՍԿՎԻՏ ⇐ Կրկնեփուկ:	
ԲԻՍՏՐՈ ⇐ Խորտկարան:	

ԲՅՈՒՐՈԿՐԱՏԻՄ ⇔ Վարչա- բարություն:	ԲՐԵԼՈԿ ⇔ Զարդողակ բանա- լի(ներ) ամրացնելու համար
ԲՈԲՄԵՑ ⇒ Ղեկասահնակ:	(բանալեկալ):
ԲՈԴԻԲԻԼԴԻՄ ⇔ Մարմնա- կերտություն:	ԲՐԵՆԴ ⇔ Հայտնի ապրան- քանիշ:
ԲՈՅԱՌ ⇔ Ընդվզում:	ԲՐԻԿԵՏ ⇔ Սննդամթերքի և այնի աղուսաձև կտոր:
ԲՈՆԲՈՆԵՐԿԱ ⇔ Կոնֆետնե- րով տուփ:	ԲՐԻՖԻՆԳ ⇒ Ճեպագրույց:
ԲՈՆՈՒՄ 1. ⇒ Պարզևավճար, 2. ⇔ Գնի իջեցում: 3. Միա- վորների որոշակի քանակ:	ԲՐՈՆԻՏ ⇔ Բրոնխիների բորբոքում (ցնցղաբորբ):
ԲՈՐՅՑՈՒՄ ⇒ Եզրաքար, մայթեզր:	ԲՐՈՇԿԱ ⇒ Զարդասեղ:
ԲՈՐՍԱ / ԲԻՐԺԱ ⇔ Սակա- րան:	ԲՐՈՇՅՈՒՄ ⇒ Գրքույկ:
ԲՈՔՍ ⇒ Բոնցքամարտ:	ԲՐՈՒՏԱՉԱ ⇒ Համաքաշ:
ԲՈՔՍ² ⇒ Վերակենդանաց- ման բաժանմունք:	ԲՐՈՔԵՐ ⇔ Վաճառամիջ-
ԲՈՔՍ³ ⇔ 1. Ավտոմեքենա- ների տեխսպասարկման կետ (նաև՝ փակ տարածք):	նորդ՝ միջնորդ գործակալ:
ԲՐԱ/ԲՌԱ ⇒ Լուսամիութ, որմնալամպ:	ԲՈՒԼԱՎԿԱ ⇔ Կեռմայր:
ԲՐԱԿՈՆՅԵՐ ⇒ 1. Որսազող: 2. Զկնագող:	ԲՈՒԼՅՈՆ ⇒ Արգանակ:
ԲՐԱԽԵԶ (հսկրզ.) ⇒ Վեր- բեռնում:	ԲՈՒԿԻՆԻՄ ⇔ Հնագրավա- ճառ, գրավաճառ:
ԲՐԱՅԵՐ (հսկրզ.) ⇒ Զննում:	ԲՈՒՆՎԵՐ ⇔ Պահասենյակ, ապաստարան:
ԲՐԱՄԼԵՏ ⇒ Ապարանջան:	ԲՈՒՆՏ ⇒ Խոռվություն, ապստամբություն:
	ԲՈՒՏԵՐՈՐՈԴ ⇒ Բրդուձ:
	ԲՈՒՏԻԿ ⇒ Կրպակ:
	ԲՈՒՔԵՐԵՑԵՐ ⇔ Խաղաղորույք ընդունող անձ:
	ԲՈՒՖԵՏ ⇔ Վճարովի սնվելու վայր կազմակերպություն- ներում:

ԲՈՒԺԵՐ 1. (*տէխ.*) \Leftrightarrow Թափարգել, բախարզել; **2.** (*հոկրզ.*)

\Leftarrow Տեղեկությունների պահեստ:

— 4 —

ԳԱԶՈՆ \Leftrightarrow Սիզամարգ:

ԳԱԼԱՏԵՐԵԱ \Rightarrow Արդուզարդ:

ԳԱՅԿԱ \Rightarrow Պնդողակ, մանեկ:

ԳԱՆԳՐԵՆԱ (*բժշկ.*) \Rightarrow Փըտախտ:

ԳԱՏԵԼ \Leftrightarrow Մարզագունդ:

ԳԱՍՏԱՐԲԱՅԹԵՐ \Leftrightarrow Գաղթյալ բանվոր:

ԳԱՍՏՐԻԾ \Leftarrow Ստամոքսարորդ:

ԳԱՍՏՐՈԼ \Rightarrow Հյուրախաղ:

ԳԱՍՏՐՈՆՈՄ \Rightarrow **1.** Նպարախանութ: **2.** Համադամագետ:

ԳԱՐԱՏ \Rightarrow Երաշխավոր:

ԳԱՐԱՏԻԱ \Rightarrow Երաշխավորություն, երաշխիք:

ԳԱՐԻՋՈՆ \Rightarrow Կայազոր:

ԳԱՐԻՏՈՒՐ \Rightarrow Լիակազմ, լրակազմ:

ԳԱՐԻՄ \Rightarrow Խավարտ:

ԳԱՐԴԻՑԱ \Rightarrow Մանանեխ:

ԳԵԼ \Leftarrow **1.** Մարմնի հեղուկօձառ: **2.** Բժշկական կոս-

մետիկ միջոց դեմքի, մազերի, մաշկի խնամքի համար:

ԳԵՑՄ \Rightarrow **1.** Խաղամաս: **2.** Խաղ:

ԳԵՆԴԵՐԱՅԻՆ \Rightarrow Սեռային:

ԳԵՆԵԱԼՈԳԻԱ \Rightarrow Տնհմաբնություն:

ԳԵՆԵԶԻՄ \Rightarrow Ծագում, ծագման պատմություն:

ԳԵՆԵՏԻԿԱ \Leftrightarrow **1.** Ծագումնաբանություն, ժառանգականություն: **2.** Ծագումնագիտություն:

ԳԵՆԵՐԱԼԻՏԵՏ \Leftarrow Զինուժի գեներալների ողջ կազմը:

ԳԵՆԵՐԱՅԻՆ \Rightarrow (*կենսք.*) **1.** Սերունդ: **2.** Սերում, վերարտադրում: **3.** (*ֆիզ.*) Ելեկտրական տատանումներ:

ԳԵՇԵՖԹ (*տնտուզ.*) \Leftrightarrow Ապօրինի գործարք / բիզնես:

ԳԵՌԴԵԶԻԱ (*երկրութ.*) \Rightarrow Երկրաբաշխություն, հողաչափություն:

ԳԵՂԴԵԶԻՍ (<i>երկրք.</i>) \Leftrightarrow Երկրաբաշխ:	ԳՈՒԲԵՐՆԱՏՈՐ \Rightarrow Նահանգապետ:
ԳԵՂԴՈՒՔԻԿԱ \Rightarrow Աշխարհաքաղանություն:	ԳՐԱԴԱՑԻՄ \Rightarrow Աստիճանավորում:
ԳԵՐԲ \Rightarrow Զինանշան:	ԳՐԱՆՊԻՄ \leftarrow Բարձրագույն պարզե, մեծ մրցանակ (արվեստում, սպորտում):
ԳԻԴ \Leftrightarrow 1. Զբոսավար: 2. Ուղեցույց-տեղեկատու:	ԳՐԱՏ \Rightarrow Դրամաշնորհ:
ԳԻԼԻՈՏԻՆ \Leftrightarrow Կառափնատ (ֆրանս. <i>բժիշկ</i> Գիլիոտենի անունից):	ԳՐԱՎԻՏԱՑԻՄ \Rightarrow Զգողականություն / ձգողություն:
ԳԻՄԳԻՎԻՏ (<i>բժշկ.</i>) \Rightarrow Լնդախտ:	ԳՐԱՎՅՈՒՐԱ \Rightarrow Փորագրանկար:
ԳԻՄԵԿՈՒԹՈԳ \Leftarrow Կնախտաբան:	ԳՐԱՖԻԿ \Leftrightarrow 1. Ժամանակացույց: 2. Սանդղակ:
ԳԻՄԵԿՈՒԹՈԳԻՄ \Leftarrow Կնախտաբան:	ԳՐԱՖԻԿԱ \Rightarrow Գծանկարչություն:
ԳԻՐԵՅԱՆԴԱ \Rightarrow 1. Դրասանգ: 2. Զարդաշդյան:	ԳՐԱՖԻՏԻԾ \Rightarrow Որմնազարդում:
ԳԻՓՅՈՒՐ \Leftarrow Պատկերազարդ ժանյակ:	ԳՐԵՅՆՖՈՒՏ \Rightarrow Թուրինջ:
ԳԼԱԽՈՒԹՈՒՄ \Rightarrow Թրաշուշան:	ԳՐԻԼ \Leftarrow 1. Խորովելու սարք (խորովող): 2. Այդ սարքում խորոված թռչնամիս:
ԳԼԱԶՈՒՐ \Rightarrow Զնարակ:	ԳՐԻԼՅԱԺ \Leftarrow Շաքարահյութով բուլ բուլած ընկույզ: 2. Այդ միջուկով պատրաստված շոկոլադ:
ԳԼԱՍՈՒՐ \Leftrightarrow Գրավչություն, սնդուսափայլ, պճնազարդ:	ԳՐԻՄ (<i>թուրք.</i>) \Rightarrow Շպար, դիմահարդարում, դիմաներկ:
ԳԼՈԲԱԼ \Rightarrow Համընդհանուր:	ԳՐԻՄՅԱՅՐ \Rightarrow Դիմահարդար:
ԳԼՈԲԱԼԻԶԱՑԻՄ \Leftrightarrow Համընդհանրացում:	
ԳՈԼՖ \Leftarrow 1. Գնդախաղի տեսակ: 2. \Leftrightarrow (Ծնկա)գուլպա:	
ԳՈՆԿԱ \Rightarrow 1. Մրցարշավ: 2. Հետապնդում:	

ԳՐԻՆՔԱՐՏ ⇔ ԱՄՆ-ում բնակության թույլտվության համար տրվող քարտ:

ԳՐԻՖ ⇔ 1. Գրանիշ: 2. Որևէ մակագրությամբ կնիք:

ԳՐՈՍՄԱՅՍԵՐ ⇔ Մեծավարպետ:

ԳՐՈՏԵՍԿ (*grīq*) ⇔ Արտառոց չափազանցություն (սահմանազանցում):

ԳՐՈՒՏ ⇔ 1. Բնահող, գետին: 2. Հիմնաներկ:

ԳՈՒՐՄԱՆ ⇔ Համադամասեր:

— 7 —

ԴԱԼՏՈՆԻԶՄ ⇔ Հիվանդություն, որի դեպքում անձը որոշ գույներ չի տարբերում (գունակություն, գունաշփորություն):

ԴԱՅՎԵՐ (*մարզ.*) ⇒ Սուզալողորդ:

ԴԱՅՎԻՆԳ ⇒ Սուզալող:

ԴԱՌԻՆ ⇔ Հիվանդություն (անգլ. բժիշկ L. Դառնի անունից):

ԴԱՌԻՆԱԼՈՒ (*հոլլորզ.*) ⇒ Ներբերնել, քաշել (*հոլլց.*):

ԴԵԲԱՏ ⇒ Բանավեճ, քննարկում:

ԴԵԹՈՒՏ ⇒ 1. Բեմել, նորամուտ: 2. Ակզենախախ:

ԴԵԳԵՆԵՐԱՑ ⇒ 1. Այլասերունդ: 2. Տիաս, տկարամիտ:

ԴԵԳԵՆԵՐԱՑԻԱ ⇒ 1. (*կենսր.*) Այլասերում: 2. Բարբերի փշացում, աղավաղում:

ԴԵԳՈՒՏԱՏՈՐ ⇒ Համտեսող:

ԴԵԳՈՒՏԱՑԻԱ ⇒ Համտեսում:

ԴԵԳՐԱԴԱՑԻԱ ⇒ 1. Անկում, քայլայում: 2. Վատթարացում, հետաձ: 3. Կազմալուծում:

ԴԵԴՈՒԿՏԻՎ ⇔ Արտածական:

ԴԵԴՈՒԿՑԻԱ ⇔ Արտածում:

ԴԵԶԻՖԵԿՑԻԱ ⇒ Ախտահանում, ախտազերծում, վարակազերծում:

ԴԵԶԻՖԵՐՄԱՑԻԱ ⇒ Ապատեղություն, ապատեղեկատվություն:

ԴԵԺԱՎՅՈՒՄ (*hnpqr.*) \Leftarrow Վի-
ճակ, որի դեպքում մար-
դուն թվում է, թե ինչ-որ
մի ժամանակ ինքը եղել է
այդախիք իրավիճակում:

ԴԵԼԻԿԱՏԵՍ \Rightarrow Նրբախոր-
տիկ, նրբահամ ուստեսություն:

ԴԵԼՏԱ \Leftarrow Գետաբերանում
գետի ձյուղավորումից գո-
յացած հարթություն:

ԴԵԼՖԻՆԱՐԻՈՒՄ \Leftrightarrow Դելֆի-
նանոց:

ԴԵԿԱԴԱՍՍ \Rightarrow Տնտեսության, մշակույթի վատքա-
րացում, անկում:

ԴԵԿԱՐԱՏԻՎ \Leftrightarrow Հոչակա-
գրային:

ԴԵԿԱՐԱՑԻՒՄ \Leftrightarrow Հոչակագիր,
հայտարարություն:

ԴԵԿԻՆԱՏՈՐ (*ֆիզ.*) \Leftrightarrow Շե-
ղումնացուց:

ԴԵԿԻՆԱՑԻՒՄ \Leftrightarrow Մագնիսա-
կան շեղում:

ԴԵԿՈՒՏԵ \Rightarrow Լանջաբացվածք:

ԴԵԿՈՐ \Leftrightarrow Բեմազարդ:

ԴԵԿՈՐԱՏԻՎ \Leftrightarrow Զարդարա-
բական:

ԴԵՎԱԼՔԻԿԱՑԻՒՄ (*մարզ.*) \Rightarrow
Ապառակավորում:

ԴԵԿՐԵՏ \Rightarrow 1. Հրամանագիր,
որոշում: 2. Նախա- և ետ-
ծննդյան արձակուրդ
(իսկց.):

ԴԵՄԱԳՈԳ \Rightarrow Ամբոխավար,
փիլիք՝ դատարկախոս:

ԴԵՄԱԳՈԳԻԱ \Rightarrow Ամբոխա-
վարություն:

ԴԵՄԱՐԿԱՑԻՒՄ (*դվնդ.*) \Rightarrow
Սահմանագծում:

ԴԵՄԱՐԾ (*դվնդ.*) \Leftarrow Դիվա-
նագիտական հայտարա-
րություն՝ միջոցառում՝
որևէ պետության վրա
ներգործելու նպատա-
կով՝ բողոք, ընդվզում:

ԴԵՄՈԲԻԼԻՋՈՑԻՒՄ \Rightarrow Զորա-
ցրում:

ԴԵՄՈԿՐԱՏԻՒՄ \Rightarrow Ժողովրդա-
վարություն:

ԴԵՄՈՆՍՏՐԱՏԻՎ \Rightarrow Ցուցադր-
րական:

ԴԵՄՈՆՍՏՐԱՑԻՒՄ \Rightarrow 1. Ցուց,
բողոքի արարք: 2. Շքերթ:
3. Ցուցադրում:

ԴԵՄՈՆՏԱԾ \Rightarrow Կազմաքան-
դում, քանդում:

ԴԵՊԱՐԱՄԵՆՏ \Rightarrow Բաժին
(կառավարական), վար-
չություն, բաժանմունք:

ԴԵՊՈԶԻՏ (ֆին.) ⇒ Ավանդ:	Ճախականության լսելի կամ տեսանելի ազդա- նշանի (հայտնաբերիչ):
ԴԵՊՈԶԻՏԱՐ (ֆին.) ⇔ Պայմա- նագրապահ, պահառու:	ԴԵԲՄԱՏԻՏ (բժշկ.) ⇔
ԴԵՊՈԶԻՏ (տնտուց.) ⇒ Հետա- դարձում (ապրանքի):	Մաշկաբորբ:
ԴԵՊՈԶԻՏԱՑԻԱ (բղրգ.) ⇒ Ար- տաքսում, վտարում:	ԴԵԲՄԱՏՈԼՈԳԻԱ ⇔ Մաշկաբան:
ԴԵՊՄԵՍԻԱ 1. ⇒ Ընկճվածութ- յուն, ընկճախտ, ձնշվածու- թյուն: 2. ← (տնտուց.)	ԴԵՖԵԿՏ ⇒ Թերություն, ա- րատ, պակասություն:
Տնտեսական կամ արդյու- նաբերական ձգնաժամին հաջորդող փուլ՝ վիճակ:	ԴԵՖԵԿՏՈԼՈԳԻԱ ⇒ Արա- տաբանություն:
ԴԵՌԵԳՈՒԼՅԱՑԻԱ ⇒ Ապա- կարգավորում:	ԴԵՖԻՑԻՏ ⇒ Պակասուրդ:
ԴԵՄԱՆՏ ⇔ Չորեջք, իջազոր:	ԴԵՖԼՅԱՑԻԱ (ֆին.) ⇒ Գնան- կում:
ԴԵՄԵՐՏ ⇒ Աղանդեր:	ԴԵՖՈՐՄԱՑԻԱ ⇒ Կերպա- կիություն, ձևախիեղում:
ԴԵՄՔԹՈՓ (հսկրզ.) ⇒ Աե- ղան:	ԴԻԱԲԵՏ (բժշկ.) ⇒ Շաքար- ախտ:
ԴԵՄՊՈՏ ⇒ Բոնակալ:	ԴԻԱԳՆՈԶ (բժշկ.) ⇒ Ախտո- րոշում:
ԴԵՄՏՐՈՒԿՑԻԱ ⇒ Կազմալու- ծում, ապակյունացում:	ԴԻԱԳՆՈՍՏԻԿԱ ⇔ 1. (բժշկ.) Ախտորոշաբանություն: 2. (տեխ.) Հայտորոշում՝ սար- քերի, ավտոմեքենաների տեխնիկական վիճակի գնահատում:
ԴԵՎԱԼՎԱՑԻԱ (տնտուց.) ⇒ Արժեգրկում, արժենվագում:	ԴԻԱԳՐԱՄ ⇔ Տրամագիր:
ԴԵՎԻԶ ⇒ Նշանաբան:	ԴԻԱԼԵԿՏԻԿԱ (փիլ.) ⇔ Փիլի- տիվայական ուսմունք բնության, հասարակության և մտածողության զար-
ԴԵՏԱԼ ⇔ Մանրակ:	
ԴԵՏԵԿՏՈՐ ⇐ Կիսահաղորդ- չային սաքր, որը բարձրիա- ծախային տատանումները փոխակերպում է ցածր հա-	

գացման ընդհանուր օրի-
նաշափությունների մասին:

ԴԻԱՄԵՏՐ ⇒ Տրամագիծ:

ԴԻԴԱԿՏԻԿ ⇔ Ուսուցաբա-
նական:

ԴԻԴԱԿՏԻԿԱ ⇔ Ուսուցաբա-
նություն:

ԴԻԵՏԱ ⇔ Սննդակարգ:

ԴԻԵՏՈԼՈԳ ⇔ Սննդաբան:

ԴԻԶԱՅՆ ⇔ Գեղարարութ-
յուն, ձևարարություն:

ԴԻԶԱՅՆԵՐ ⇔ Գեղարար, ձև-
արար՝ հագուստ, սրահ,
ճարտարապետական շի-
նություններ ևն ձևավորող
անձ:

ԴԻԶԵԼ ⇔ 1. Վառելանյութ: 2.

Ներքին այրման շարժիչ
(գերմ. ինժեներ Ռ. Դիզելի
անունով):

ԴԻԶԵՆՏԵՐԻԱ (թշկ.) ⇔ Թանչ:

ԴԻԼԵՄԱ ⇒ Երկընտրանք:

ԴԻԼԵՏԱՆՏ ⇔ Ոչ հմուտ, կի-
սագիտակ, թերիմաց
(սիրողական մակարդա-
կի իմացություն ունեցող
անձ):

ԴԻԼԵՐ 1. ⇔ Խաղարկու: 2. ⇔

Գործարքառու:

ԴԻԿԱՍՈՒՐ ⇒ Բոնակալ,
բռնապետ:

ԴԻԿԱՍՈՒՐԱ ⇒ Բոնակա-
լություն, բռնատիրու-
թյուն:

ԴԻԿՈՒՅՈՆ ⇒ Չայնագրիչ:

ԴԻԿՑԻԱ ⇒ Առողանություն,
արտասանություն:

ԴԻՍԱՄԻՋԻ 1. ⇔ Շարժունութ-
յուն, գործունություն: 2.

(կիշ.) ⇔ Իդեալիստական
պատկերացում, որի համա-
ձայն՝ ուժը դիտվում է որ-
պես ինքնուրույն՝ մատե-
րիայից անկախ և նրան
նախորդող ինքնակա
սկզբունք: 3. (զրկ., արվ.)
Պատկերների՝ գործողու-
թյունների արագ զարգա-
ցում:

ԴԻՍԱՄԻԿԱ 1. ⇔ Շարժ: 2. ⇔

(ֆիզ.) Մեխանիկայի բա-
ժին՝ մարմինների շարժ-
ման օրենքներն ուսումնա-
սիրող գիտություն:

ԴԻՍԱՄԻՏ ⇔ Ուժանակ:

ԴԻՍԱՄՈՒԵՏՐ ⇔ Ուժաչափ:

ԴԻՍԱՄԻԿԱ ⇒ 1. Արքայա-

տոհմ: 2. Հարստություն:

- ԴԻՌԴ** (*տէիս.*) \Leftarrow Էլեկտրո-
նային կիսահաղորդչային
մանրակ:
- ԴԻՊԼՈՍ** \Leftrightarrow Վկայագիր:
- ԴԻՊԼՈՍԱՏ 1.** \Rightarrow Դիվանագետ:
2. \Leftarrow Պայուսակի տեսակ: **Յ.**
 փիպ.՝ \Rightarrow Խորամանկ, զգու-
շավոր, ճարպիկ:
- ԴԻՊԼՈՍԻԿ** \Leftarrow Դիվլումային
աշխատանք գրող ուսա-
նող:
- ԴԻԶԵՅ** (D.J.) \Leftarrow Երաժշտական
հաղորդավար, ով
ունկնդիրներին մատուցում
է երաժշտական փոփոխ-
ված կամ անփոփոխ
կատարումներ:
- ԴԻՄԱԼԱՆՍ** \Rightarrow Անհավ-
արակշռություն:
- ԴԻՄԵՐՏԱՏ** \Rightarrow Ատենախոս:
- ԴԻՄԵՐՏԱՑԻԱ** \Rightarrow Ատենախո-
սություն:
- ԴԻՄԻԴԵՏ** \Rightarrow Այլախոհ:
- ԴԻՄԻՒԹԻՅԱՑԻԱ** \Rightarrow **1.** Տար-
նմանում: **2.** (*կենսր.*)
Տարրալուծում:
- ԴԻՄՈԿԱՑԻԱ** \Rightarrow **1.** (*ուսզմ.*) Տե-
ղաբաշխում: **2.** Տեղափ-
րում: **Յ.** Բաշխում: **4.**
(*երկրբ.*) Տեղախախտում: **5.**
- (*բժշկ.*) Հոդախախտություն,
տեղաշարժ:
- ԴԻՍԿ** \Rightarrow Սկավառակ:
- ԴԻՍԿԵՏ** \Rightarrow Պնակիտ:
- ԴԻՍԿՈԲՈԼ** (*մարզ.*) \Rightarrow Ակա-
վառակաձիգ:
- ԴԻՍԿՈՏԵԿ** \Leftrightarrow Պարային
ակումբ:
- ԴԻՍԿՐԵՑԻԱ** (*իրավր.*) \Leftrightarrow
Հայեցողություն:
- ԴԻՍԿՈՒՄԻԱ** \Rightarrow Բանավեճ:
- ԴԻՍԿՈՒՄ** \Leftrightarrow Խոսույթ:
- ԴԻՍԿՎԱԼԻՖԻԿԱՑԻԱ** \Rightarrow Որա-
կազրկում:
- ԴԻՍԿՐԻՄԻՆԱՑԻԱ** \Rightarrow Խորա-
կանություն:
- ԴԻՍՈՆԱՆՍ** \Rightarrow **1.** Աններդաշ-
նակություն: **2.** Անհա-
մերաշխություն:
- ԴԻՍՊԱՆԱԵՐ** \Leftrightarrow Բուժարան:
- ԴԻՍՊԵՏԵՐ** \Rightarrow Կարգավար:
- ԴԻՍՊՈԶԻՑԻԱ** (*իրավր.*) \Leftarrow
Որոշակի կարգադրութ-
յուն պարունակող իրա-
վական նորմի մաս (կար-
գադրույթ):
- ԴԻՍՏԱՆՑԻԱ** \Rightarrow Միջտարա-
ծություն:
- ԴԻՍՏՐԻԲՈՒՏՈՐ** \Rightarrow **1.** Մա-
տակարար: **2.** Բաշխիչ:

- ԴԻՍՑԻՊԻՆ(Ա) ⇒ 1.** Գիտակարգ, գիտաճյուղ: **2.** Կարգապահություն:
- ԴԻՍՓԼԵՅ** ⇔ Ցուցադրիչ:
- ԴԻՎԵՐՍԱՏ** ⇔ Խափանարար, վնասազործ:
- ԴԻՎԵՐՍԻԱ** ⇔ Խափանարարություն:
- ԴԻՎԵՐՍԻՖԱՑԻԱ** ⇒ Բազմազանեցում:
- ԴԻՎՐԵՆՏ** ⇒ Շահաբաժին:
- ԴԻՐԵԿՏԻՎ** ⇒ Հրահանգ:
- ԴԻՐԵԿԻԱ** ⇒ Տնօրենություն:
- ԴԻՐԻԺՈՐ** ⇔ Նվազավար, խմբավար:
- ԴԻՖԵՐԱՄԲ** ⇒ Ներքող, գովերգ:
- ԴԻՖՈՒԶԻԱ** (*p̄huz.*) ⇔ Փոխներթափանցում:
- ԴԻՖՈՒԶՈՐ 1.** ⇐ Մազերը գանգրացնող սարք: **2.** (*p̄huz.*) Խողովակի հատվածամաս, որում հոսքը դանդաղեցվում է, և ձնշումը մեծանում է: **3.** (*p̄huz.*) Մեխանիկական տատանողական համակարգի մաս:
- ԴԻՖՏԵՐԻԱ** ⇔ Բկացավ:
- ԴՅՈՒՔԵԼ** ⇐ Առարկա, որը սովորական դրվագում է պատի մեջ, բաց կողմից պտուտակը ձգվում է դրա մեջ:
- ԴՈԳՄԱ** ⇔ Անառարկելի պնդում, ձշմարտություն, դրույթ:
- ԴՈԶԱ** ⇔ Դեղաչափ:
- ԴՈԿՈՒՄԵՆՏԱԼ** ⇒ Վավերագրական, փաստագրական:
- ԴՈԿՏՐԻՆ** ⇒ Ուսմունք, վարդապետություն:
- ԴՈՒՐՄԱՏ** ⇒ Գերիշխող, հիմնական:
- ԴՈՆՈՐ** ⇐ 1. Անձ, որը հիվանդին ինքնակամ տալիս է արյուն կամ որևէ օրգան (նվիրատու): 2. *փիլր.*՝ Վարկատու:
- ԴՈՊԻՆԳ** (*մարզ.*) ⇒ Խթանիչ:
- ԴՈՍԻԵ** ⇒ Թղթածրար, անձնական գործ:
- ԴՈՏԱՑԻԱ** (*տնտուզ.*) ⇒ Լրավճար, լրահատկացում
- ԴՈԵԼ** ⇒ Շաղափ(իչ):
- ԴՐԱՄԱՏՈՒՐԳ** ⇔ Թատերզու:
- ԴՐԱՄԱՏՈՒՐԳԻԱ** ⇔ Թատերգություն:
- ԴՐԱՅՎ** ⇒ Եռանդ:

ԴՐԵՆԱԾ (*զիտ.*) ⇒ Ջրաքա-
շում, ցամաքուրդ:

ԴՐՈԾ ⇒ Խմորիչ:

ԴՈՒԲԻԿԱ ⇒ Մահակ, ու-
տինե մահակ:

ԴՈՒԲԼ ⇐ 1. (*լինո*) Միննույն
տեսարանի մեկից ավելի
նկարահանում: 2. Նկարա-
հանված տարբերակներից
յուրաքանչյուրը: 3. (*մարզ*)
⇒ Կրկնագոլ:

ԴՈՒԲԼԻԿԱՏ / ԴՈՒԲԼԵՏ ⇒
Կրկնօրինակ, պատճեն:

ԴՈՒԲԼՅԱԾ (*լինո*) ⇒ Կրկնօ-
րինակում:

ԴՈՒԲԼՅՈՆԿԱ ⇌ Տաք վերնա-
զգեստի՝ վերարկուի
տեսակ:

ԴՈՒԲԼՅՈՐ (*լինո*) ⇒ Փո-
խարինող:

— Զ —

ԶԱԲԵԳ ⇒ Մրցահերթ:

ԶԱՍԱՍԿԱ ⇒ Ծեփամածիկ:

ԶԱՄՇ ⇔ Թավշակաշի:

ԶԱՉՈՏՏԻԿ ⇒ Ստուգման
գրքույկ՝ ստուգագրքույկ:

ԶԱՊՈՆԿԱ ⇒ Թևքաձար-
մանդ:

ԶԻԳԶԱԳ ⇔ Կեռման, ոլորա-
գիծ, կեռագիծ:

ԶՈԲ ⇔ Խպիպ:

ԶՈԴԻԿ ⇔ Կենդանակերպ,
կենդանաշրջան:

ԶՈՄԲԻ ⇌ «Կենդանի էակ»,
որն ամբողջությամբ կորց-
րել է ինքնատիրապետումը
կամ լիովին դեկավարվում է
այլ անձանց թելադրանքով:

ԶՈՄԲԻԱՑՆԵԼ ⇌ Կամազրկել
և կառավարել մարդուն ո-
րևէ ներգործուն միջոցով:

ԶՈՆԱ ⇒ Գոտի, տարածք,
տարածություն:

ԶՈՆԴ ⇌ 1. Զննաձող: 2. Հորա-
տիչ: 3. Միսան:

ԷԳԱԼԵՏԱՐԻԶՄ \Leftrightarrow Հավասարապաշտություն:	ԷԼԻՏԱ \Leftrightarrow Ընտրանի, վերնախավ:
ԷԳՈՒԶՄ \Rightarrow Եսապաշտություն, եսամոլություն, եսասիրություն:	ԷԼԻՏԱՐ \Leftrightarrow Վերնախավային:
ԷԳՈՑԵՆՏՐԻԶՄ \Rightarrow Եսակենտրոնություն:	ԷԿԶԻՍԵՆՑԻԱԼԻԶՄ \Leftrightarrow Գոյապաշտություն (20-րդ դ. գրական և փիլիստիվայական ուղղություն):
ԷԶՈԹԵՐԻԿ (փիլ.) \Leftrightarrow Գաղտնի, թաքցրած (թաքնազիտական):	ԷԿԶԵՄԱ \Leftarrow Մաշկի բշտիկային ախտահարում (թրմաքոս):
ԷԹԻԿԱ \Rightarrow Բարոյագիտություն:	ԷԿԶԵՄՊԼԱՄ \Rightarrow Նմուշ, օրինակ:
ԷԹԻԿԵՏ \Leftrightarrow Վարվեցողություն, վարվելակարգ:	ԷԿԶՈԳԵՆ (էրկրո) \Leftrightarrow Արտածին:
ԷԹՆԻԿ \Leftrightarrow Ազգային:	ԷԿԶՈԹԵՐԻԿ \Rightarrow Հանրամատչելի, բաց, հրապարակային:
ԷԹՆՈԳՐԱՖԻԱ \Rightarrow Ազգագրություն:	ԷԿԶՈԹԵՐԻԿԱ \Leftarrow Կրոնական կամ փիլիստիվայական ուսմունք:
ԷԹՆՈՍ \Leftrightarrow Ազգ:	ԷԿԶՈԹԵՐԻԿ \Rightarrow Զերմատու, ջերմարտադրական:
ԷԼԱՍԻԿ \Rightarrow Առաձգական:	ԷԿԶՈՏԻԿ \Rightarrow Տարաշխարիկ:
ԷԼԵԳԱՆՏ \Rightarrow Նրբագեղ, նրբաճաշակ:	ԷԿԻՊԱԾ \Rightarrow Անձնակազմ:
ԷԼԵԿՏՐԱՏ \Rightarrow Ընտրազանգված:	ԷԿԼԵԿՏԻԶՄ (փիլ.) \Leftarrow Ուսմունք տարբեր սկզբունքների, տեսակետների մեջանիկական միացման, համադրման մասին:
ԷԼԵՄԵՆՏ \Leftrightarrow Տարր, բաղադրիչ:	
ԷԼԵՄԵՆՏԱՐ \Rightarrow 1. Տարրական: 2. Պարզ, հասարակ: Յ. Մակերեսային, սահմանափակ:	

ԷԿԼԵԿՏԻԿ \Leftarrow 1. Էկլեկտիզմին հասուլք: 2. Էկլեկտիզմի հետևող:	ԷՄԻԳՐԱՏԸ \Rightarrow Արտազադյանոյ: ԷՄԻԳՐԱՑԻԱ \Rightarrow Արտազադյան: ԷՄԻՍԱՐ \Rightarrow Հանձնակատար: ԷՄԻՄԻԱ (<i>տնտուգ.</i>) \Leftrightarrow Դրա- մաթոլարկում (արժույթի նոր թողարկում):
ԷԿՈԼՈԳ \Rightarrow Բնապահպան / գոյապահպան:	ԷՄԻՄԻԱՆ \Leftrightarrow Թողարկային: ԷՄՈՑԻԱ \Rightarrow Հույզ, զգացմունք: ԷՄՈՑԻԱՆԱԼ \Rightarrow Հուզական, զգացմունքային, դյուրա- գզաց:
ԷԿՈՆՈՄԻԿԱ \Leftrightarrow 1. Տնտեսու- թյուն: 2. Տնտեսագիտու- թյուն:	ԷՄՊԻՐԻՉՈՒ (<i>փիլ.</i>) \Leftrightarrow Փորձա- պաշտություն (փիլիսո- փայական ուղղություն, որը փորձը համարում է իմացության հիմնական աղբյուրը):
ԷԿՎԱԼՅԱԶԵՐ (<i>տէխ.</i>) \Leftarrow Ման- րակ ձայնարկիչ սարքե- րում, որն ապահովում է մաքուր, հնչեղ ձայն:	ԷՄՊԻՐԻԿ \Leftrightarrow Փորձառական: ԷՄՊԻՐԻՈԿՐԻՏԻՑԻՉՈՒ \Leftrightarrow Փորձաքննադատություն: ԷՅՖՈՐԻԱ \Leftarrow Չափից ավելի ուրախ տրամադրութ- յուն՝ բերկրաբմբիր:
ԷՄԱՐԳՎՈ (<i>տնտուգ., իրավր.</i>) \Rightarrow 1. Արգելք: 2. Բեռնար- գելք:	ԷՆԴԵՄԻԿ \Leftrightarrow Տեղաբնիկ, բնաշխարհիկ: ԷՄՈԹԵՐՄԻԿ \Leftrightarrow Ներջերմային: ԷՄՈԿՄԻՆ \Leftrightarrow Ներզատիչ: ԷՄՈԿՄԻՆՈԼՈԳ \Leftarrow Էնդո- կրինոլոգիայի մասնա- գետ (ներզատաբան):
ԷՄԲԼԵՄ \Leftrightarrow Խորհրդապատ- կեր:	
ԷՄԵՄԷ (MMS) \Leftarrow Հաղորդա- գրության տեսակ:	

ԷՏՈՒԿՐԻՍՈԼՈԳԻԱ \Leftarrow Ուս-	ԷՊԻՑԱՑԻԱ \Rightarrow Մազահեռա-
մունք ներգատիչ գեղձերի մասին (ներգատաբա- նություն):	ցում:
ԷՏՈՒՔՖԱԶՈՄ \Rightarrow Խանդավա- ռություն, ովկորություն:	ԷՊԻԼՈԳ \Rightarrow Վերջաբան (եզ- րափակիչ մաս):
ԷՏԵՖԱԼԻՏ (<i>թժկ.</i>) \Leftrightarrow Գլխո- ղեղի բորբոքում՝ ուղե- ղաբորբ:	ԷՊԿՐԻԶ \Leftarrow Հիվանդության պատմության վերջում զե- տեղված եզրակացություն:
ԷՏԻԿՈՌԵԴԻՍ \Rightarrow Հանրա- գիտակ:	ԷՊՈՊԵԱ \Rightarrow Հերոսապատում:
ԷՇԵԱՆ \Leftrightarrow Ավտոշարասյուն, գնացքաշար, զորաշարք:	ԷՏԵՍԵՍ (<i>SMS</i>) \Leftrightarrow Հաղորդա- գրություն:
ԷՊԻԳՐԱՖ \Rightarrow 1. Բնաբան: 2. Տապանագիր:	ԷՍԹԵՏ \Rightarrow Գեղագետ:
ԷՊԻԳՐԱՖԻԿԱ \Rightarrow Տապանա- գրագիտություն, արձա- նագրագիտություն:	ԷՍԹԵՏԻԿ \Rightarrow Գեղագիտական:
ԷՊԻԵՄԻԱ \Rightarrow Համաձարակ:	ԷՍԹԵՏԻԿԱ \Rightarrow Գեղագիտու- թյուն:
ԷՊԻԵՄԻՈԼՈԳԻԱ \Rightarrow Համաձա- րակաբան:	ԷՍԿԱՌԱ \Rightarrow Տորմիդ:
ԷՊԻԵՄԻՈԼՈԳԻԱ \Rightarrow Համա- ձարակաբանություն:	ԷՍԿԱՄՈՐ \Rightarrow Շարժասան- դուղք:
ԷՊԻԶՈԴ \Rightarrow Միջադեպ, դիպ- ված, դրվագ:	ԷՍԿԱՄԱ \Leftrightarrow Ընդլայնում, ավելացում, սաստկա- ցում, ուժգնացում:
ԷՊԻԶՈԴԻԿ \Leftrightarrow Դրվագային, դիպվածային:	ԷՏԱԿԱԴԱ \Leftarrow Զողերի վրա կառուցված հարթակ, որ ծառայում է ճանապարհ- ները բարձրացնելուն (ցցաթումք):
ԷՊԻԼՅԱՑԻԱ \Leftarrow Մազահեռաց- նող սարք:	ԷՍԹԻԶ \Leftrightarrow Ուրվանկար, նա- խանկար:
	ԷՎԱԼՎԱՑԻԱ (<i>տնտուզ</i>) \Rightarrow Գնա- հատում, հաշվարկում:

ԷՎԱԿՈՒԱՑԻԱ ⇒ Տարհանում, տեղափոխում:	ԷՔՍՀՈՒՍԱՑԻԱ ⇒ Արտաշիրմում:
ԷՎԱԿՈՒԱՏՈՐ ⇒ Ավտոքարշակ:	ԷՔՍՊԱՆՍԻԱ (քղզ) ⇒ Զավթում, ընդարձակում, ծավալում:
ԷՎՈԼՅՈՒՑԻԱ ⇌ Բնաշրջում, գարգացում, մի որակական վիճակից անցում մինոր որակական վիճակի (տևափոխություն):	ԷՔՍՊԱՆՍԻՈՆԻԶՄ (քղզ.) ⇒ Զավթողականություն, ծավալապաշտություն:
ԷՏԱԼՈՆ ⇌ Չափանմուշ, ստուգանմուշ:	ԷՔՍՊԱՏՐԻԱՑԻԱ (քղզ, <i>իրավ.</i>) ⇒ Արտաքսում, տարագրում, վտարում (հայրենավտարում):
ԷՐԻՍՏԻԿԱ ⇒ Բանավեճի արվեստ:	ԷՔՍՊԵՐԻՄԵՆՏ ⇒ Գիտափորձ:
ԷՐՈՒԴԻՏ ⇒ Խորագետ, խորիմաց, բազմագիտակ, խորահմուտ, բազմահմուտ:	ԷՔՍՊԵՐԻՄԵՆՏԱԼ ⇒ Փորձարական, փորձագիտական:
ԷՐՈՒԴԻՑԻԱ ⇒ Խորագիտություն, խորիմացություն, բազմակողմանի զարգացածություն:	ԷՔՍՊԵՐՏ ⇒ Փորձագետ:
ԷՔՍՎԱՅՈՒՁԻՎ ⇒ Բացառիկ, յուրահատուկ, եզակի:	ԷՔՍՊԵՐՏԻԶՄ ⇒ Փորձագետուն:
ԷՔՍՎՈՒՐՄ ⇌ Գլխավոր նյութից շեղվելը՝ բուն նյութին առնչվող հարցեր լուսաբանելու նպատակով (արտաճառ, արտաքանություն, շեղադիտարկում):	ԷՔՍՊԼԱՆԱՑԻԱ (քժշկ.) ⇒ Փոխադարձականում:
ԷՔՍՎՈՒՐՄԻԱ ⇌ Շրջագայություն, զբոսարշավ:	ԷՔՍՊԼՈԻԱՏԱՑԻԱ (քղզ.) ⇒ Շահագործում:
	ԷՔՍՊՈԶԻՑԻԱ (արվ.) ⇒ 1. Նախադրություն: 2. Ցուցադրություն:
	ԷՔՍՊՈՆԱՏ ⇒ Ցուցանմուշ:
	ԷՔՍՊՈՐՏ (տնտուզ.) ⇒ Արտահանում:

- ԷՔՍՊՐԵՍ ⇒ Ճեպընթաց**
(գնացք, ավտոբուս ևն):
ԷՔՍՊՐԵՍԻԱ ⇒ Զգացմունք,
արտահայտչականություն:
ԷՔՍՊՐԵՍԻՈՆԻԶՄ (արվ.,
զրկ.) ⇌ Ստեղծագործական ուղղություն (արտահայտչապաշտություն):
ԷՔՍՊՐԵՍԻՈՆԻՍՏ ⇌ Էքսպրեսիոնիստ, անկարծաստեղծություն, հեղաստեղծում:
ԷՔՍՊՐՈՊՐԻԱՑԻԱ (իրավր.) ⇒
Ունեցրկում, սեփականագրկում:
ԷՔՍԵՇՆ ⇌ Դրսելք(ություն):
ԷՔՍԵՇԻԵՐ ⇌ Ճարտարապետական շինուացությունների, ավտոմեքենայի արտաքին տեսքը (դրասույթ):
ԷՔՍԵՇԻՑԻԱ (իրավր.,
դվնդ.) ⇒ (Արտահանձնում):
ԷՔՍԵՐԱԿՏ ⇌ 1. Մրգերից կամ բանջարեղենից քամելով ստացվող հյութ (մուգ, հանուկ): 2. Բուժական պատրաստուկ (նրբայթուրմ):
ԷՔՍԵՐԱՍԵՆՍ ⇒ Պայծառատես:
ԷՔՍԵՐԱՎԱԳԱՆՏ ⇒ Արտասովոր, տարօրինակ:
ԷՔՍԵՇԵՍԱԼ ⇌ Ծայրահեղ:
ԷՔՍԵՇԵՍԻԶՄ (քորզ.) ⇌
Ծայրահեղականություն:
ԷՔՍԵՇԵՍԻՍ ⇌ Ծայրահեղական:
ԷՔՍԵՇԻՄ ⇌ Վտանգներով լիմարզաձև / զբաղմունք ևն, որի նպատակը սուր զգացողություններ ունենալն է:
ԷՔՍՑԵՏՐԻԿ ⇒ 1. Անհավասարակշիռ, հախտուն: 2. Ապակենտրոն, կենտրոնացեղ:
ԷՖԵԿՏ ⇒ 1. Արդյունք, արգասիք: 2. Տպավորություն: 3. Հնարք:
ԷՎԵՇԻԶՄ (լզվր.) ⇒ Մեղմասություն:
ԷՖԱՆԱՋԻԱ (բժշկ., իրավր.)
⇒ Բարեսպանություն:

ԹԱՅՄԱՈՒՏ (<i>մարզ.</i>) \Rightarrow Ընդ-	վրա (Չերմուժականու-
միջում, կարձատև դա-	թյուն):
դար:	ԹԵՐՄՈՍ \Leftrightarrow Չերմապահ:
ԹԱՅՄԵՐ \Rightarrow Ժամաշափ:	ԹԻՆԵՅԶԵՐ \Rightarrow Պատանի,
ԹԱՅՖՈՒՆ \Leftrightarrow Մրրկահողմ:	պարմանի:
ԹԵԶ 1. \Leftrightarrow Դրույթ, հիմնա-	ԹՅՈՒՆԵՐ (<i>տէխ.</i>) \Leftrightarrow Ուաղիո-
դրույթ: 2. \Leftarrow Գիտական	ընդունիչ:
աշխատանք: 3. \Rightarrow Ատե-	ԹՅՈՒՆԻՎ \Leftarrow Որևէ առար-
նախոսություն:	կայի (ավտոմեքենայի,
ԹԵՒՏ \Rightarrow Աստվածապաշտ:	կահույքի, հեռախոսի և
ԹԵՌԼՈԳԻԱ \Rightarrow Աստվածա-	այլնի) արտաքին տեսքի
բանություն:	լրացուցիչ հարդարում:
ԹԵՌԿՐԱՏԻԱ (<i>քղզգ.</i>) \Rightarrow	ԹՈՒՏԵՐ (<i>տէխ.</i>) \Leftarrow Հացի բա-
Կրոնապետություն:	րակ շերտերը չորացնող և
ԹԵՐՍՊԵՎՏ \Leftarrow Ներքին հի-	կարմրացնող սարք:
վանդություններ բուժող	ԹՈՐՇՈՈՒ \Leftarrow Հեռուստատե-
մասնագետ (բուժագետ):	սային հարցազրույց ձա-
ԹԵՐՍՊԻԱ (<i>բժշկ.</i>) \Leftarrow 1. Ներ-	նաշված որևէ գործչի հետ
քին հիվանդությունների	(զրուցահանդես):
բուժումն ուսումնասիրող	ԹՐԱՖԻՔԻՎ (<i>քղզգ., իրավր.</i>)
գիտություն: 2. Ներքին	\Leftarrow Մարդկանց՝ ստրկա-
հիվանդությունների բու-	կան, սեռական (կամ
ժում (բուժագիտություն):	չնչին վարձատրությամբ)
ԹԵՐՍՈՒԽԱՄԻԿԱ \Leftarrow Ֆիզի-	ապօրինի շահագործում
կայի բաժին, որն ուսում-	(մարդավաճառք):
նասիրում է ջերմային շար-	ԹՐԵՅԼԵՐ (<i>կինո</i>) \Leftarrow Ֆիլմի
ժումը և դրա ազդեցու-	կամ համակարգչային
թյունը այլ մարմինների	ծրագրի / խաղի կարձ

հոլովակ՝ այն գովազ-
դելու համար:

ԹՐԵՆԴ ⇒ Միտում, ուղղու-
թյուն:

ԹՐԵԿ (*մարզ.*) ⇒ Մրցուղի:

ԹՐԵՑՄԱՆԳ ⇔ Վարժանք,
մարզում:

ԹՐԻԵՐ ⇔ Կլանող հետա-
քրքրաշարժ ֆիլմ կամ

գրական երկ (կինոպա-
տում):

ԹՐՈՍԲ (*բժշկ.*) ⇔ Անոթնե-
րում առաջացող արյան

մակարդուկ:

ԹՐՈՍԲՈԶ (*բժշկ.*) ⇔ Արյան
մակարդում անոթում
կամ սրտի խոռոչում (մա-
կարդուկ):

— σ —

ԺԱԼՅՈՒԹԻ ⇒ Շերտավարա-
գույր:

ԺԱԿԵՏ ⇔ Երկարաժև տաք
վերնազգեստ:

ԺԵԼԱՏԻՆ / ԺԵԼԵ ⇒ Դոնդող:

ԺԵՍ ⇒ 1. Շարժում: 2. փիլք.

Արարք, վարմունք, վարքագիծ:

ԺԵՍԻԿՈՒԼՅԱՑԻԱ ⇒ Շար-
ժուձև, շարժմունք:

ԺԵՏՈՆ ⇔ Մետաղանիշ, մե-
տաղյա խաղանիշ:

ԺԻԼԵՏ ⇔ Անթև վերնազգեստ
(բաճկոնակ):

ԺՅՈՒՐԻ ⇔ Մրցատյան:

ԺՈՆԳԼՅՈՐ ⇒ Ձեռնածու:

— δ —

ԻԴԵԱ ⇒ Գաղափար:

ԻԴԵԱԼ ⇔ Կատարելություն,
կատարելատիպ:

ԻԴԵԱԼԻԶՄ ⇔ Գաղափարա-
պաշտություն, գաղափա-

րականություն (փիլիս-
փայական ուղղություն, որը
ամեն ինչի գոյության հիմ-
քը համարում է գիտակու-
թյունը՝ գաղափարը):

ԻԴԵԱԼԻՍ \Leftarrow Գաղափարապաշտ (իդեալիստական փիլիսոփայության հետևորդ):

ԻԴԵՆՏԻՖԻԿԱՑԻԱ \Rightarrow Նույնականացում:

ԻԴԵՈԳՐԱՖԻԱ \Rightarrow Գաղափարագրություն:

ԻԴԵՈԼՈԳ \Rightarrow Գաղափարախոս, գաղափարաբան:

ԻԴԵՈԼՈԳԻԱ \Rightarrow Գաղափարախոսություն:

ԻԴԻԼԻԱ \Rightarrow 1. Հովվերգություն: 2. Անդորր:

ԻԳՈՒՅԱՑՈՐ 1. \Rightarrow (սէկու) Մեկուսիչ: 2. (*իրավլը*) Մեկուսարան:

ԻԳՈՒՅԱՑԻԱ \Rightarrow Մեկուսացում:

ԻԳՈՒՄՈՐՖ \Leftrightarrow Նույնաձև, համաձև:

ԻԼՅՈՒԶԻԱ \Rightarrow Պատրանք, խարկանք:

ԻԼՅՈՒԶԻՈՆԻԶՄ 1. (*կիկլ.*) \Leftarrow Իդեալիստական տեսություն, որի համաձայն՝ նյութական աշխարհը երևութական է: 2. \Rightarrow Աճպարարություն:

ԻԼՅՈՒԶԻՈՆԻՍ 1. \Leftarrow Իյուզիլիզմի հետևորդ: 2. \Rightarrow Աճպարար:

ԻԼՅՈՒՍՐԱՏԻՎ \Rightarrow 1. Նկարագրություն, պատկերազարդում: 2. Լուսաբանող:

ԻԼՅՈՒՍՐԱՑԻԱ \Rightarrow Նկարագարություն, պատկերազարդում:

ԻԿԵԲԱՆԱ \Rightarrow Ծաղկահարդարում:

ԻՄԵՅԼ (e-mail) \Rightarrow Էլֆոստ:

ԻՄԻՋ \Leftrightarrow 1. Կերպար: 2. Ոճ: 3. Հեղինակություն, վարկ:

ԻՄԻՋՄԵՅՔԵՐ \Leftarrow Որևէ մեկի կերպարը ստեղծող անձ (կերպարար):

ԻՄԻՏԱՑԻԱ \Rightarrow Նմանակում:

ԻՄՈՒՄԻՏԵՏ 1. (բժշկ.) \Leftarrow Օրգանիզմի անընկալությունը վարակիչ հիվանդությունների նկատմամբ (վարակամերժություն): 2. (*բղբգ., իրավլը*) \Rightarrow Անձեռնմխելիություն:

ԻՄՊԵՐԻԱԼԻԶՄ (*բղբգ.*) \Leftrightarrow Կայսերապաշտություն:

ԻՄՊԻՉՄԵՆՏ (*իրավլ., բղբգ.*) \Leftarrow Ընթացակարգ, որով երկրի օրենսդիր մարմինը

պաշտոնապես մեղադրանք է առաջադրում կառավարության բարձրաստիճան պաշտոնյաներին (պաշտոնանկություն):

ԻՄՊԼԱՆՏ (*թժկ.*) \Leftarrow Որևէ օրգանի արհեստական փոխարիննիչ (փոխադիր):

ԻՄՊԼԱՆՏԱՑԻԱ (*թժկ.*) \Leftarrow Վիրահատությամբ արհեստական փոխարիննչի պատվաստում:

ԻՄՊԼԻՑԻԱ (*լզլր.*) \Rightarrow Ներակա:

ԻՄՊՈՐՏ (*տնտսզ.*) \Rightarrow Ներմուծում:

ԻՄՊՈՐՏՅՈՒՐ (*տնտսզ.*) \Rightarrow Ներմուծում:

ԻՄՊՐԵՍԻՈՆԻԶՄ \Leftrightarrow Տպագրապատճենություն:

ԻՄՊՈՎԻԶՄՈՒՐ \Leftarrow Հանպատրաստից բանաստեղծություն, երգ ևն ստեղծող մարդ:

ԻՄՊՈՎԻԶՄՑԻԱ \Leftarrow Հանպատրաստից ստեղծված բանաստեղծություն, երգ ևն (հանկարծաստեղծություն, պահապատավություն):

ԻՄՊՈՒԼՍ \Leftrightarrow Ազդակ, խթան:

ԻՍԱՈՒԳՈՒՄՑԻԱ \Rightarrow Երդմնակալություն, ձեռնադրում, պաշտոնակալություն:

ԻՆԴԵՔՍ \Leftrightarrow 1. Ցուցիչ, դասիչ:
2. Ցուցանիշ:

ԻՆԴԻՎԻԴՈՒԱԼ \Rightarrow Անհատական:

ԻՆԴԻՎԻԴՈՒԱԼԻԶՄՑԻԱ \Rightarrow Անհատականացում:

ԻՆԴԻՎԻԴՈՒԱԼԻՏԱ \Rightarrow Անհատապաշտ:

ԻՆԴՈՒԿՏԻՎ \Leftrightarrow Մակածական

ԻՆԴՈՒԿՑԻԱ \Leftrightarrow Մակածություն:

ԻՆԴՈՒՍՏՐԻԱ \Rightarrow Արդյունաբերություն:

ԻՆԵՐՏ 1. (*թիւ.*) \Leftarrow Չեզոք: 2. \Rightarrow փիպ. ' Անզործունյա, անտարբեր:

ԻՆԺԵԿՑՈՒՐ \Leftrightarrow Ներարկիչ, շիթային պոմպ:

ԻՆԻՑԻԱՏԻՎ(Ա) \Rightarrow Նախաձեռնություն:

ԻՆԿԱՍԱՑՈՒՐ \Leftrightarrow Գանձիչ:

ԻՆԿԱՍԱՑԻԱ \Leftrightarrow Դրամագանձում:

ԻՆԿՈՒԲԱՑՈՒՐ \Leftrightarrow Թիսսամեքենա:

ԻՆԿՈՒԲԱՑԻԱ \Leftarrow 1. (*թժկ.*)

Հիվանդության թաքուն

Հրջան: 2. Արիեստական եղանակով ճտերի բուծում:	ԲԱՏԵԳՐԱՑԻԱ \Leftrightarrow Համար- կում, ներգրավում:
ԲԱՏԵԳՐԱՑՈՒՄ \Rightarrow Հավատա- քննիչ:	ԲԱՏԵԳՐԵԼ \Leftrightarrow Համարկել, ներգրավել:
ԲԱՏԵԳՐԱՑԻԱ \Rightarrow Հավատա- քննություն:	ԲԱՏԵԼԵԿԱՑՈՒԱԼ \Leftrightarrow Բանա- կան, խելացի:
ԲԱՏԱԼՅԱՑԻԱ (<i>բժշկ.</i>) \Leftarrow Բու- ժական նպատակով գո- լորշի շնչել:	ԲԱՏԵԼԻԳԵՆՏ \Leftrightarrow Մտավորա- կան, բարեկիրթ:
ԲԱՌՎԱՑԻԱ \Rightarrow Նորարարու- թյուն, նորամուծություն, նորաստեղծություն:	ԲԱՏԵԼԻԳԵՆՏԻԱ \Leftrightarrow Մտավո- րականություն:
ԲԱՌՎԱՑԻՈՆ \Rightarrow Նորարարա- կան, նորամուծական:	ԲԱՏԵՆՄՎ \Leftrightarrow Բուռն, լարված:
ԲԱՄԵՐԹ (<i>հմկոզ.</i>) \Rightarrow Զետե- ղում:	ԲԱՏԵՐԱԿՏԻՎ \Leftrightarrow Փոխգործուն:
ԲԱՄՊԵԿՑԻԱ \Rightarrow Տեսչություն:	ԲԱՏԵՐԻԵՐ (<i>ձարտզ.</i>) \Leftarrow Ճար- տարապետական որևէ շի- նության ներքին տեսքը (ներսույթ):
ԲԱՄՏԱԼՅԱՑԻԱ (<i>հմկոզ.</i>) \Rightarrow Տեղադրում:	ԲԱՏԵՐՆԱՏ \Rightarrow Գիշերօթիկ, կացարան:
ԲԱՄՏԱՆՑԻԱ \Rightarrow 1. Աստիճա- նակարգ: 2. Ատյան:	ԲԱՏԵՐՆԵՏ \Rightarrow Համացանց:
ԲԱՄՏՐՈՒԿՑԻԱ \Rightarrow 1. Ցուցում: 2. Հրահանգ: 3. Ուղեցույց	ԲԱՏԵՐՎԱԼ \Rightarrow Բացատ, միջ- տարածություն:
ԲԱՎԱԼՅՈՒՏԱ (<i>փին.</i>) \Rightarrow Արտ- արժույթ:	ԲԱՏԵՐՎՅՈՒ \Rightarrow Հարցազրույց
ԲԱՎԵՍՏԻՑԻԱ (<i>տնտսզ.</i>) \Rightarrow Ներդրում:	ԲԱՏԵՐՖԵՑՅ (<i>հմկոզ.</i>) \Leftrightarrow Մի- ջերեւել:
ԲԱՎԵՍՏՈՄ \Rightarrow Ներդրող:	ԲԱՏԻՄ \Leftrightarrow 1. Խիստ անձնական, ներաձնային: 2. Մտերմիկ:
ԲԱՎԵՐՄԻԱ (<i>լզվր.</i>) \Rightarrow Շրջա- դասություն:	ԲԱՏՈՆԱՑԻԱ \Rightarrow 1. Հնչերանգ, առողանություն: 2. Ելևի- ցում:

ԲԱՏՈՒԻՏԻՎ \Leftrightarrow Ներըմբռնողական, ներհայեցողական:	ԲԱՖՈՐՄԱՏԻՎ \Leftarrow Տեղեկագիտություն:
ԲԱՏՈՒԻՑԻՎ \Leftrightarrow Ներըմբռնում, ներհայեցողություն:	ԲԱՖՈՐՄԱՑԻՎ \Rightarrow Տեղեկություն:
ԲԱՏՐԻՎ 1. \Rightarrow Խառնակություն, խարդավանք, չարակամություն, բանսարկություն: 2. \Leftarrow Անցողիկ սիրային կապ:	ԲԱՖՈՐՄԱՑԻՎՆ \Rightarrow Տեղեկատվական:
ԲԱՏՐԻՎԱՆ \Rightarrow Բանսարկություն, խառնակիչ:	ԲԱՖՐԱՍՏՐՈՒԿՏՈՒՐԱ $(p\partial_2\zeta.)$ \Rightarrow Ենթակառուցվածք, ենթակառուցյալ:
ԲԱՖԱՄԿՏ ($p\partial_2\zeta.$) \Leftrightarrow Մանկայնություն:	ԲՇԵՄԻՎ \Leftrightarrow Տեղային սակագարյունություն:
ԲԱՖԱՄԿՏ ($p\partial_2\zeta.$) \Leftarrow Սրտի կաթված (սրտախտ, սրտակաթված):	ԲՇԻԱՄ ($p\partial_2\zeta.$) \Leftarrow Նստանյարդի բորբքում:
ԲԱՖԵԿՑԻՎ \Rightarrow Վարակ:	ԲՈՆԱՑԻՌԱԼ 1. ($m\psi\varphi.$) \Leftarrow Անհաշվելի: 2. ($\psi\varphi.$) \Leftrightarrow Ոչքանական, անտրամարանական:
ԲԱՖԵԿՑԻՎՆԻՎ \Rightarrow Վարական:	ԲՐԻՄ 1. ($p\psi\varphi.$) \Rightarrow Հիրիկ: 2. ($p\partial_2\zeta.$) \Leftarrow Աչքի ծիածանագույն թաղանթ:
ԲԱՖԼԵՅԱՑԻՎ ($m\psi\varphi.$) \Rightarrow Սղաճ, գնաճ:	ԲՐՈՆԻՎ \Rightarrow Հեգնանք:
ԲԱՖՈՐՄԱՏԻՎ \Leftarrow 1. Տեղեկագիտություն: 2. Տեղեկագիտական:	

— I —

ԼԱԲՈՐԱՏ \Leftarrow **1.** Լաբորատորիայի աշխատող: **2.** Գի-

տառասումնական հաստատության աշխատակից:

ԼԱՎՈՊԱԹԻԱ (<i>pԺկ</i>) \Leftrightarrow Խոսելախստ:	ԼԵԳԱԼԻԶԱՑԻԱ \Rightarrow Օրինա- կանացում:
ԼԱԿՈՆԻԿ \Rightarrow Սեղմ, կարձ, կարձառուտ, ամփոփ:	ԼԵԳԵՆԴԱՐ \Leftarrow 1. Լեզենդ դար- ձած: 2. փիլք. \Rightarrow Հանրա- հայտ, հանրահոչակ:
ԼԱՄԻՆԱՑԻԱ \Leftrightarrow Շերտապա- տում:	ԼԵՅԿՈԶ (<i>pԺկ.</i>) \Leftrightarrow Սպիտակ- արյունություն:
ԼԱՅՆԵՐ \Rightarrow Գծանավ, գծօդա- նավ:	ԼԵՅԿՈՊԼԱՍԻՐ (<i>pԺկ.</i>) \Leftarrow Բժշկական կայչուն երիգ:
ԼԱՅՔ (<i>հսլրզ.</i>) \Rightarrow Հավանում:	ԼԵՉՈ (<i>հոնիր.</i>) \Leftarrow Լոլիկով և պղպեղով պահածոն:
ԼԱՅԵԼ (<i>հսլրզ.</i>) \Rightarrow Հավա- նել:	ԼԻԲԵՐԱԼ \Leftrightarrow 1. Ազատական: 2. Ազատամիտ:
ԼԱՆԳԵՏ \Leftarrow Թակածոն:	ԼԻԴԵՐ \Rightarrow Առաջնորդ, առա- ջատար:
ԼԱՆՉ (<i>բիզնես-լանչ</i>) \Leftarrow Ակ- րատ (երկրորդ նախա- ճաշ):	ԼԻԶԻԳ \Leftrightarrow Վարձակալություն:
ԼԱՆՑԵՏ \Rightarrow Նշտար:	ԼԻԶԻԳԱՑԻՒ \Leftrightarrow Վարձակա- լական:
ԼԱՊԵԱ \Rightarrow Արիշտա:	ԼԻԼՅԱ \Rightarrow Շուշան:
ԼԱՎԱՄԴԱ (<i>բոր.</i>) \Rightarrow Նարդոս:	ԼԻԿՎԻԴ \Rightarrow Լուծարք:
ԼԱՏԻՆԻԶՄ \Rightarrow Լատինաբա- նություն:	ԼԻԿՎԻԴԱՑԻԱ \Rightarrow 1. Լուծա- րում, կազմակալուծում: 2. Ոչնչացում, վերացում:
ԼԱՐԻԳԻՏ (<i>pԺկ.</i>) \Leftrightarrow Կոկոր- դաբորք:	ԼԻԿՎԻԴԱՑԻՈՆ \Rightarrow Լուծար- քյին:
ԼԱՔ (<i>քիմ.</i>) \Leftarrow Լուծույթ, որը հեղուկ վիճակում քսում են որևէ առարկայի մա- կերեսին փայլ հաղոր- դելու համար:	ԼԻՄԻՏ \Rightarrow 1. Վերջնասահման, սահմանափակում, սահ- մանային քանակ: 2. Չափա- քածին:
ԼԵԳԱԼ / ԼԵԳԻՏԻՄ \Rightarrow Օրի- նական, օրինավոր:	

ԱԲՏԱՏԻԿ (<i>rժշկ.</i>) \Rightarrow Ավշա-	մասնագետ:
յին:	
ԼԻՆԶԱ \Rightarrow Ոսպնյակ:	ԼՈԳՈՊԵԴԻԱ \Leftarrow Խոսքային
ԼԻՏՈՏԱ (<i>լզվր.</i>) \Rightarrow Նվազաբե-	խանգարումների ու
րություն:	դրանց բուժման հարցե-
ԼԻՑԵՆԶԻԱ \Rightarrow Արտոնագիր,	րով զբաղվող գիտություն:
բույլտվություն:	ԼՈԳՈՏԻՊ \Leftrightarrow Պատկերանիշ:
ԼԻՖՏԻՎ (<i>rժշկ.</i>) \Leftarrow Դեմքի	ԼՈՇՈՒՆՎ \Rightarrow Կարգախոս:
մաշկի ձգում, կնճիռների	ԼՈԿԱԼ \Rightarrow Տեղային:
վերացում:	ԼՈԿԱԼԻԶԱՑԻԱ \Rightarrow Տեղայնա-
	ցում:
ԼԻՖՏՅՈՐ \Rightarrow Վերելակավար:	ԼՈՄԲԱՐԴ \Rightarrow Գրավատուն:
ԼՅՈՒԿ \Leftrightarrow 1. Դիտահոր: 2.	ԼՈՅԱԼ \Rightarrow 1. Չեզոք: 2. Օրինա-
հջանցք:	պահ: 3. Ճշտորոշ:
ԼՅՈՒՔՍ \Leftrightarrow Շքեղ, առաջնա-	ԼՈՄՅՈՆ \Leftarrow Մաշկի խնամքի
կարգ:	կումետիկ միջոց (հարդա- րացուր):
ԼՈԲԲԻ (<i>րոլք</i>) \Leftrightarrow Շահախումբ:	ԼՈՏՈ \Leftrightarrow Վիճակախաղ:
ԼՈԳՈՊԵԴԻ \Leftarrow Խոսքային	
խանգարումները շտկող	

— *Խ* —

ԽԱԼՏՈՒԻՐԱ \Rightarrow Խոտան:	2. վիլս. ՝ Վար անհատականությամբ օժտված:
ԽԱՐԻԶՄԱ \Leftrightarrow Հմայք, բացառիկ օժտվածություն, շնորհ:	ԽԻՌՈՄԱՆՏԻԱ \Rightarrow Ձեռնագույշակություն:
ԽԱՐԻԶՄԱՏԻԿ \Leftarrow Բացառիկ օժտվածություն ունեցող, շրջապատի վրա մեծ տպավորություն թողնող:	ԽՈՂՈՎԻԿ (<i>արհստ.</i>) \Rightarrow Ընթացագործ:

ԿԱԲԵԼ ⇒ Մալուխ:

ԿԱԲԻՆԵՏ ⇒ Աշխատասենյակ: առանձնասենյակ:

ԿԱԴԱՍՏՐ ⇌ 1. Անշարժ գույքի, հողային շինարարության և այլնի պետական կոմիտե: 2. Տվյալների համակարգված ամբողջություն, որը կազմվում է համապատասխան օբյեկտների և երևույթների շարունակական դիտարկումների միջոցով:

ԿԱԶԱՐՄԱ ⇒ Զորանոց:

ԿԱԶԻՇՈՂԻ Խաղատուն:

ԿԱԼԱՍՔՈՒՐ ⇒ Բառախաղ:

ԿԱԼԵՑՈՒՍԿՈՊԻ ⇒ Գեղադիտական:

ԿԱԼԻԲՐ ⇒ Տրամաչափ:

ԿԱԼԿԱ ⇒ 1. Յուղաքուլիք: Պատճենաթագություն:

ԿԱԼԿՈՒԼԱՑՈՒՐ ⇒ Հաշվիչ:

ԿԱԼԿՈՒԼԱՑԻԱ (տնտուգ.) ⇒ Արժեկանագումար:

ԿԱԼՈՐԻՖԵՐ ⇒ Տաքացուցիչ:

ԿԱՄԿՈՎԻՉԱՑՈՐ ⇒ Հաշվարկություն:

ԿԱՄԿՈՎԻՉԱՑԻԱ (տնտուգ.) ⇒ Արժեկանագումար:

ԿԱՄՈՐԻՖԵՐ ⇒ Տաքացուցիչ:

ԿԱՄԿԱՋԱՁԵՆ ⇌ Մահապարտ:

ԿԱՄԻՆ ⇒ Բուխարի, վառարան:

ԿԱՄՈՒՖԼԱՑԱԾ ⇒ Քողարկում, սրողում (մարդու, հագուստի, մեքենայի, տեխնիկայի քողարկիչ գունավորում):

ԿԱՆԱԼ ⇒ 1. Ջրանցք: 2. Նեղուց: 3. Կապուղի: 4. վիկոր՝ Ուղի, հնարավորություն:

ԿԱՆՑԵՐՈԳԵՆ ⇒ Քաղցկեղածին:

ԿԱՇԱ ⇒ Շիլա / քաշովի: ԿԱՊԱ (մարզ.) ⇒ Ատամնակալ:

ԿԱՊՅՈՒՇՈՆ ⇌ Հագուստին հարմարեցված զիսարկ:

ԿԱՊԻՏԱԼ ⇌ 1. Դրամագուխ: 2. Գույք, ունեցվածք: 3. ⇒ Հարաստություն: 4. ⇒ Հիմնական:

ԿԱՊԻՏԱԼԱԳՍ (տնտուգ.) ⇌ Դրամատիրություն՝ տրնտեսական համակարգ:

ԿԱՊԻՏԱԼԻՏԸ Հաղորդագումատեր:

ԿԱՊՈՍՈՒԼԱԾ ⇌ Դեղապատիճ:

ԿԱՌՆԻՋԱՋԻՆ ⇒ Քիվ, վարագուրակալ:

ԿԱՍԵՏ(Ա) ⇒ 1. Տեսաերիզ: **2.**

Պարկում:

ԿԱՍԿԱՂՑՈՐ ⇐ Վտանգավոր, բարդ հնարքներ կատարող անձ:

ԿԱՍ(Ս)Ա ⇒ Գանձարկդ, դրամարկդ:

ԿԱՍ(Ս)ԻՐ ⇒ Գանձապահ:

ԿԱՏԱԼՈԳ ⇒ 1. Քարտարան, գրացուցակ: **2.** Համացանկ:

ԿԱՏԱԿԼԻԶՄ ⇒ Համակործանում, համադես:

ԿԱՏԱՐՄԻՒՄ ⇌ Մաքրագործում, ապաքինում, քալություն:

ԿԱՏԵԳՈՐԻԱ ⇌ **1.** Հասկացակարգ: **2.** Կարգ (միատեսակ առարկաների կամ մարդկանց կարգ):

ԿԱՏԵԳՈՐԻԿ ⇒ **1.** Կտրուկ, կտրականապես: **2.** Վճռական, անառարկելիորեն:

ԿԱՐԱՄԵԼ ⇌ Հրուշակ:

ԿԱՐԱՆՏԻՆ ⇌ **1.** Մեկուսացում՝ վարակիչ հիվանդություններից (համաձարակից) խուսափելու համար: **2.** Բուժման կետ՝ մեկուսարան:

ԿԱՐԱՊԵ ⇌ **1.** Որևէ երգի ոչ

արհեստավարժ կատարում (նվազերգ): **2.** Ժամանցի վայր:

ԿԱՐՔՅՈՒՐԱՏՈՐ ⇌ Գազատու, գազարար:

ԿԱՐԴԱՆ (տէխ.) ⇌ Կախոց (իտ. մաթեմատիկոս Զ. Կարդանոյի անունով):

ԿԱՐԴԻՈԳՐԱՄՄ (բժշկ.) ⇌ Սրտագրություն՝ սրտի աշխատանքի գրանցման եղանակ:

ԿԱՐԴԻՈԳՐԱՖ (բժշկ.) ⇌ Սրտագրիչ՝ սրտի աշխատանքը գրանցող սարք:

ԿԱՐԴԻՈԼՈԳ (բժշկ.) ⇌ Սրտաբան:

ԿԱՐԴԻՈԼՈԳԻԱ (բժշկ.) ⇌ Սրտաբանություն:

ԿԱՐԻԵՍ (բժշկ.) ⇌ Ատամի կարծր հյուսվածքների ախտահարում (ոսկրավուտ):

ԿԱՐԻԵՐԱ ⇌ Առաջխաղացում ծառայողական կամ գործունեության որևէ ոլորտում:

ԿԱՐԻԵՐԻԶՄ ⇌ Պաշտոնամոլություն (պաշտոնի

ձգտում, գործի հասարակական շահերը անտեսելով՝ սեփական բարեկեցության ձգտում):

ԿԱՐԵՌԻՄ ⇔ Պաշտոնամոլ, աթոռամոլ (անձնական հաջողությունների մասին հոգացող, իր համար դիրք կարիքարա ստեղծելու ձրգող մարդ):

ԿԱՐԿԱՏՈՒՄ ⇒ 1. Ծաղրանկար: 2. Անհաջող նմանակում: 3. Բնօրինակի համեմատությամբ աղավաղված նկար:

ԿԱՐԿԱՍ ⇒ Հիմնամաս, հիմնակմախք:

ԿԱՐՑԵՐ ⇒ Պատժախուց, մենախուց:

ԿԱՖԵԼ ⇒ Սալիկ, հախճասալիկ:

ԿԵՆ ⇔ Մարզակոշիկի տեսակ:

ԿԵԶՉՈՒՊ (*խոհր.*) ⇔ Լոլիկից և այլնից պատրաստված սոուս:

ԿԵՐԱՍԻԿԱ ⇔ 1. Խեցեղեն: 2. Խեցեգործություն:

ԿԵՔՍ (*խոհր.*) ⇔ Թխվածքի տեսակ:

ԿԵՖԻՐ ⇔ Կաթնամթերքի տեսակ:

ԿԻԲԵՌՆԵՏԻԿ ⇔ Կիբեռնետիկայի մասնագետ:

ԿԻԲԵՌՆԵՏԻԿԱ ⇔ Գիտություն, որն ուսումնասիրում է կենսաբանական, տեխնիկական և այլ համակարգերում տեղեկութիւնների կուտակումը, մշակումը, հաղորդումը:

ԿԻՆՈԼՈԳ ⇔ Շնաբան, շնագետ:

ԿԻՆՈԼՈԳԻԱ ⇔ Շնագիտություն:

ԿԻՄԵԼ ⇔ Անուշապուր:

ԿԻԶՍ (*կինո*) ⇒ Վրիպակ, սխալ:

ԿԼԱՌԻՍՏՐՈՒՖՈՐԻԱ ⇔ Վախիակ տարածությունից (մեկուսավախ):

ԿԼԱՊԱՆ ⇒ Փական, կափույր, փակօղակ:

ԿԼԱՍԻՖԻԿԱՑԻԱ ⇒ Դասկարգում, դասդասում, դասակարգություն:

ԿԼԱՎԻԱՏՈՒՐԱ (*հմկրզչ., երժշտ.*) ⇒ Ստեղնաշար:

ԿԼԻՍԱ \Leftarrow Աշխարհագրական տվյալ գոտուն բնորոշ եղանակ:

ԿԼԻՊ \Rightarrow Տեսահոլովակ:

ԿՄՈՒՊԱ \Rightarrow 1. Անեռակ, կոճամ: 2. (տէխ.) Կոճակ:

ԿՈԱԼՔԻՑԻԱ \Leftrightarrow Միություն, դաշինք, միավորում:

ԿՈԱԼՔԻՌՈՆ \Leftrightarrow 1. Միացյալ միասնական: 2. Կոալիցիային՝ դաշինքին վերաբերող:

ԿՈԴ \Leftrightarrow Ծածկագիր:

ԿՈԴԵՔՍ 1. \Leftrightarrow Զեռագիր մատյան: 2. (իրավուր) \Rightarrow Օրենսգիրը: 3. Վարվելակարգ:

ԿՈԼԱԺ (արվ.) \Leftarrow Տեխնիկական հնարք կերպարվեստում. հիմնաշերտի վրա տարբեր գրյուն և ֆակտուրա ունեցող նյութեր փակցնելը (կցոնք, կցապատկեր, կցակերտվածք):

ԿՈԼԱՊՍ 1. (քժշկ.) \Leftarrow Սրտի գործունեության հանկարծակի անկում:

2. \Rightarrow Զախողում, անկում:

3. (ասողդ.) \Leftrightarrow Մահացում:

ԿՈԼԵԳԱ \Rightarrow Գործընկեր:

ԿՈԼԵԳԻԱ \Leftrightarrow Վարչանի:

ԿՈԼԵԳԻԱԼ \Rightarrow Համատեղ:

ԿՈԼԵԿՏԻՎ \Leftrightarrow 1. Աշխատայինումբ: 2. Համատեղ, միասնաբար:

ԿՈԼԵԿՑԻԱ \Rightarrow Հավաքածու:

ԿՈԼԵԿՑԻՈՆԵՐ \Rightarrow Հավաքորդ:

ԿՈԼԻԵ \Rightarrow Մանյակ, վզնոց:

ԿՈԼՈՐԻՏ 1. \Leftarrow Գոյների ներդաշնակություն: 2. վիճը՝ \Leftrightarrow Բներանգ: 3. \Leftrightarrow Միջավայր:

ԿՈՎԵՏ(ՈՒՀԻ) \Rightarrow Պշրուհի, նազելի, սերենեթ:

ԿՈՄԱ \Leftrightarrow Թմբիր:

ԿՈՄԲԻՆԵԶՈՆ \Leftarrow Հագուստի տեսակ:

ԿՈՄԵՐՑԻԱ \Rightarrow Առևտուր:

ԿՈՄԵՐՑԻՈՆ \Rightarrow Առևտրային:

ԿՈՄԻՄԻԱ \Rightarrow 1. Հանձնաժողով: 2. Պայմանագիր:

ԿՈՄԻՔՍ \Leftarrow Երգիծական նկարաշարով երկ:

ԿՈՄՊԱԿՏ \Rightarrow Խիստ, հոծ, պարփակ, կոլ:

ԿՈՄՊԵՆՍԱՑԻԱ \Rightarrow Փոխհատուցում:

ԿՈՄՊԵՏԵՆՏ \Rightarrow 1. Քաջատեղյակ, իրազեկ, զիտակ: 2. Իրավասու, լիիրավ: 3. Ծանրակշիռ, հեղինակավոր:

ԿՈՄՊԵՏԵՆՑԻԱ ⇒ իրավասություն, իրավություն:

ԿՈՄՊԼԵԿՏ ⇒ լրակազմ, համալիր, ամբողջական հավաքածու:

ԿՈՄՊԼԵԿՑԻԱ ⇒ Կազմվածք:

ԿՈՄՊԼԵՄԵՆՏԱՐ (պղրգ.) ⇒ Համահավասար, փոխլրացական:

ԿՈՄՊԼԵՔՍ ⇒ 1. Համալիր: 2. Բարդույթ:

ԿՈՄՊԼԻՄԵՆՏ ⇒ Հաճոյախոսություն:

ԿՈՄՊՈԶԻՏՈՒՄ ⇔ Երգահան:

ԿՈՄՊՈԶԻՑԻԱ 1. ⇔ Արվեստի ստեղծագործության կամ գիտական աշխատանքի բաղադրիչ մասերի դասավորություն (բաղադրույթ): 2 ⇔ Հորինվածք, կառուցվածք:

ԿՈՄՊՈՍԵՐ ⇒ Դակիչ:

ԿՈՄՊՈՏ ⇔ Մրգաջուր, մրգանուշ:

ԿՈՄՊՐԵՍ ⇒ Թրցոց:

ԿՈՄՊՐՈՄԻՏ ⇒ Փոխգիջում:

ԿՈՄՊԻԼԱՑԻԱ ⇔ Համայնակարություն:

ԿՈՄՈՒՆԻԿԱՑԻԱ ⇒ Հաղորդակցում:

ԿՈՄՈՒՆԻԿԱՏԻՎ ⇒ Հաղորդական:

ԿՈՄՈՒՆԻՏԱՑԻԾ ⇔ Համայնավար:

ԿՈՄՖՈՐՏ ⇒ Հարմարավետություն:

ԿՈՆԳՐԵՍ 1. ⇔ Օրենսդրական մարմնի կամ նրա պալատներից մեկի անվանումը որոշ երկրներում (ԱՄՆ Կոնգրես): 2. Որոշ երկրներում ազգային կազմակերպությունների անվանում: 3. ⇒ Վեհաժողով, համաժողով:

ԿՈՆԳՐԵՍԱԿԱՆ ⇔ Կոնգրեսի անդամ:

ԿՈՆԳՐՈՒԵՏ ⇒ Համընկնող/համընկնելի:

ԿՈՆԴԻՑԻՈՆԵՐԻ ⇒ Օդորակիչ:

ԿՈՆԴԻՑԻՈՆԵՐԻ² ⇔ Մազերի կամ դեմքի խնամքի միջոց:

ԿՈՆԴՈՒՐԻՆԻՈՒՄ ⇒ Համատիրություն:

ԿՈՆԿՈՒՐՏ ⇒ Մրցույթ:

ԿՈՆԿՐԵՏ ⇔ 1. Որոշակի, հստակ: 2. Մասնավոր:

ԿՈՆՅՈՒՆԿՏՈՒՐԱ (*տնտոգ., քղզգ.*) ⇒ Համալիճակ, իրավիճակ, կացություն (հատկանիշների ամբողջություն, որով բնորոշվում է հասարակական որևէ ոլորտ):

ԿՈՆՆՈՏԱՑԻԱ (*զզվր.*) ⇒ Հարանշանակություն (հարակից նշանակություն՝ գնահատողական արժեքով):

ԿՈՆՍԵՆՍՈՒ ⇒ Համաձայնություն, միակարծություն:

ԿՈՆՍԵՐՎԱՏԻՎ ⇒ Պահպանողականություն:

ԿՈՆՍԵՐՎԱՏԻՎ ⇒ Պահպանողական:

ԿՈՆՍԵՐՎԱՏՈՐԻԱ ⇐ Երաժշտանոց:

ԿՈՆՍԻԼԻՈՒ ⇒ Բժշկական խորհրդակցություն:

ԿՈՆՍՈՒԼԴԻԱՑԻԱ (*քղզգ., տնտոգ.*) ⇒ Համախմբում, ամրապնդում, կայունացում:

ԿՈՆՍՈՒԼ ⇒ Հյուպատոս:

ԿՈՆՍՊԻՐԱՏԻՎ ⇒ 1. Ընդհատակյալյա: 2. Դավադրական:

ԿՈՆՍՏՐՈՒԿՏԻՎ ⇒ Կառուցողական:

ԿՈՆՍՈՒԼՏԱՆՏ ⇒ Խորհրդատու:

ԿՈՆՍՈՒԼՏԱՑԻԱ ⇒ Խորհրդատվություն:

ԿՈՆՎԵՏԱՑԻԱ ⇔ Համաձայնագիր:

ԿՈՆՎԵՐՏԱՑԻԱ (*հվկղզ.*, *տնտոգ.*) ⇒ Փոխարկում:

ԿՈՆՏԱԿՏ ⇒ 1. Շփում: 2. Կապ, առնչություն: 3. Հպում:

ԿՈՆՏԱՒՆԱՑԻԱ (*զզվր.*) ⇒ Բաղարկություն:

ԿՈՆՏԵՔՏ ⇒ Համատեքստ:

ԿՈՆՏԻՆԳԵՆ ⇔ 1. Համակազմ (մի ընդհանուր հատկանիշով օժտված մարդկանց խումբ): 2. (*տնտոգ.*) Որոշակի երկրներ ապրանք արտահանելու, ներմուծելու կամ տարանցիկ փոխադրումներ կատարելու կանոնների ամբողջություն:

ԿՈՆՏՈՒՖԻԱ (*քժկղ.*) ⇐ Ուժեղ հարվածից մարմնի (օրգանական որևէ համակարգի) ընդհանուր կամ մասնակի վնասվածք, ճմլվածք:

ԿՈՆՏՐԱՍ ⇒ Հակադրություն, գունային հակադրություն:

ԿՈՆՑԵՆՏՐԱՑԻԱ ⇒ 1. Խտություն: 2. Կենտրոնացում:

ԿՈՆՑԵՊԻՑԻԱ ⇒ Հայեցակարգ:

ԿՈՆՑԵՌԸՆ ⇔ Առևտրապրյունաքայլան ձեռնարկությունների խոշոր միավորում՝ ֆինանսական ընդհանուր դեկավարության ներքո:

ԿՈՆՑԵՊՏ ⇔ Հղացք:

ԿՈՆՖԵՐԵՐԱՑԻԱ ⇒ Համադաշնություն:

ԿՈՆՖԵՐԱՆՍ ⇒ Գիտաժողով, խորհրդաժողով:

ԿՈՆՖԵՐԱՆՍԻԵ ⇒ Համերգավար, հանդիսավար:

ԿՈՆՖԻԴԵՆՑԻԱԼ ⇒ 1. Մասնավոր: 2. Խորհրդապահական: 3. Գաղտնի:

ԿՈՆՖԻԿԱՑԻԱ (իրավուր.) ⇒ 1. Բնագրավում, առզրավում: 2. Բնագանձում, պետականացում:

ԿՈՆՖԼԻԿՏ ⇒ Տարածայնություն, անհամաձայնություն, բախում:

ԿՈՆՖՐՈՆՏԱՑԻԱ ⇒ Առձակատում, դիմակայում, դիմագրավում:

ԿՈՌՊԵՐԱՑԻՎ (տնտուգ) ⇔ 1. Խումբ կամ կազմակերպություն, որն աշխատում է

տնտեսական համընդիանուր նպատակների շուրջ: 2. Աշխատանքի կազմակերպման ձև:

ԿՈՌՊԱՑԻՒՄ (*pqrq.*) ⇔ Ինքնահամալրում:

ԿՈՌԵԿՏ ⇒ Ճշտորոշ, քաղաքավարի, բարեկիրթ, բարեգուսափ:

ԿՈՌՈՒԻՊԻՑԻԱ ⇔ 1. Կաշառում:

2. Ծառայողական դիրքի չարաշահում: 3. Համակարգային կաշառակերություն:

ԿՈՍՄԵՏԻԿԱ ⇔ Մաշկի խնամքի և գեղեցկության միջոցների ամբողջություն (գեղույք):

ԿՈՍՄԵՏԻՉԱ ⇒ Հարդարապանակ:

ԿՈՍՄԵՏՈԼՈԳ ⇔ Կոսմետոլոգիայի մասնագետ:

ԿՈՍՄԵՏՈԼՈԳԻԱ ⇔ Գիտություն, որն ուսումնասիրում է մաշկի խնամքի խնդիրները, միջոցները ևն:

ԿՈՍՄՈՊՈԼԻՏ ⇔ Աշխարհաքաղի:

ԿՈՏԼԵՏ (*խոհր.*) ⇔ Մսովուտեսած (կողիկ):

ԿՈՐԵԿՏՈՐ ⇒ 1. Սրբագրիչ: 2. Քողարկիչ:

- ԿՈՐԵԿՑԻԱ** ⇒ 1. Սրբագրում:
 2. Քողարկում:
- ԿՈՐԻՖԵՅ** ⇐ Գիտության և
 արվեստի նշանավոր գոր-
 ծիչ՝ վարպետ:
- ԿՈՐՊՈՐԱՑԻԱ** (տնտսզ.) ⇌
 Մասնատիրություն:
- ԿՈՐՊՈՒՄ** 1. ⇒ Մասնաշենք:
 2. Հիմնակմախք: 3. ⇌ Զո-
 րաբանակ: 4. Համացան-
 ցային տեքստային շուե-
 մարան:
- ԿՈՐՄԵՏ** ⇌ Մեղմիրան:
- ԿՈՐՏ** ⇌ Թենիսի հրապա-
 րակ, թենիսի հարթակ:
- ԿՈՏՏԱ** ⇌ Կարճ վերնա-
 զգեստ (բաճկոնակ):
- ԿՎԱԼԵՖԻԿԱՑԻԱ** ⇒ 1. Որա-
 կավորում: 2. Գնահա-
 տում:
- ԿՐԵԱՏԻՎ** ⇒ Ստեղծարար:
- ԿՐԵԴԻՏ** 1. ⇌ Արժենիշ: 2.⇒
 Վարկ, պարտք:
- ԿՐԵԴԻՏՈՐ** ⇒ Վարկառու,
 պարտատեր:
- ԿՐԵԴՈ** ⇒ Հավատամք:
- ԿՐԵԿԵՐ** (*իտհր.*) ⇌ Հրուշա-
 կեղեն՝ պատրաստված
 ալյուրից և յուղից:
- ԿՐԵՄ 1. ⇌ Քաղցր զանգված:**
2.⇒ Քսուք:
- ԿՐԻՄԻՆԱԼԻԱՏԻԿԱ** (*իրավր.*) ⇌
 Քրեագետ:
- ԿՐԻՄԻՆԱԼԻՍՏԻԿԱ** (*իրավր.*)
 ⇌ Քրեագիտություն:
- ԿՐԻՄԻՆՈԼՈԳ** ⇌ Քրեաբան:
- ԿՐԻՄԻՆՈԼՈԳԻԱ** (*իրավր.*) ⇌
 Քրեաբանություն:
- ԿՐԻՏԵՐԻԱ** ⇒ 1. Չափանիշ:
 2. Ցուցանիշ:
- ԿՐՈՒՊ** (*բժշկ.*) ⇌ Խպիպ:
- ԿՐՈՒՊ** ⇒ Չավանիշ:
- ԿՈՒԶՈՎ** ⇒ Թափ:
- ԿՈՒԼԻՍ** ⇒ Հետնաբեմ:
- ԿՈՒԼԻՍԱՅԻՆ** ⇌ Կիկր՝
 Գաղտնի, թաքնված:
- ԿՈՒԼՄԻՆԱՑԻԱ** ⇒ Գագաթ-
 նակետ:
- ԿՈՒԼՈՆ** ⇌ Կախազարդ:
- ԿՈՒԼՏՈՒՐԱ** ⇒ 1. Մշակույթ:
 2. Քաղաքավարություն: 3.
 Մշակաբույս:
- ԿՈՒՐԱՏՈՐ** ⇌ 1. Խնամարկու:
 2. Գործարկու: 3. Կուրս-
 ղեկ: 4. Համակարգող:
- ԿՈՒՐՈՐՏ** ⇒ Առողջարան:
- ԿՈՒՐՄ** 1. ⇌ Ուսումնառութ-
 յան փուլ: 2.⇒ Դասընթաց:
 3. Փոխարժեք: 4. Ուղըն-

թագք: **5.** Բուժընթաց: **6.** Քա-
ղաքականություն:

ԿՈՒՐՍԱՆՑ ⇔ Զինվորական
դպրոցի սան:
ԿՈՒՐՍՈՐ (*հմկրզ.*) ⇔ Նշորդ
(համակարգչային

Էկրանին թրթուացող նշան,
որը ցույց է տալիս Էկրանի
աշխատող մասը):

ԿՈՒՐՏՎԱ ⇔ Տար վերնազգես-
տի տեսակ (կիսավերար-
կու):

— Հ —

ՀԱԼՅՈՒՑԻՆԱՅԻՆ ⇒ Զգայա-
խարություն, պատրանք:

ՀԱՄԲՈՒՐԳԵՐ ⇔ Մսամթեր-
քով և զանազան բանջա-
րեղենով բրդում:

ՀԱՅՍՈՐԻԾ (*բժշկ.*) ⇔ Քթի
խոռոչին և վերին քիմքին
հարակից լորձաթաղան-
թի բորբոքում:

ՀԱՐՄՈՆԻԱ ⇒ Ներդաշնա-
կություն:

ՀԱՔԵՐ (*ինֆորմ.*) → Ցանցա-
հեն:

ՀԱՔԵՐՈՒԹՅՈՒՆ → Ցանցա-
հենություն:

ՀԵԼԻՈԶ (*բժշկ.*) ⇒ Արևահա-
րություն:

ՀԵԼԻՈՖԻԿԱՅԻՆ (*ֆիզ.*) ⇔
Արեգակնային էներգիայի

օգտագործումը ջերմային
կայանների միջոցով:

ՀԵՄԱՏՈՍԱ (*բժշկ.*) ⇔ Արյու-
նակույտ:

ՀԵՏԹՐԻԿ (*մարզ.*) ⇔ Եռագոլ:
ՀԻԲՐԻԴ ⇔ **I.** Խառնածին:

2. Խառնուրդ:

ՀԻԴՐԱՎԼԻԿ ⇔ Ջրի (նաև գո-
լորշու) ուժով աշխատող
(ջրաբաշխական):

ՀԻԵՐԱՄԽԻԱ ⇒ Աստիճանա-
կարգություն:

ՀԻԹ ⇔ Որևէ ժամանակում
հանրահայտ դարձած
ֆիլմ, երգ, հոլովակ:

ՀԻՊՈԹԵՔ (*բանկ.*) ⇔ Վարկի
տեսակ:

ՀԻՊԵՐԻՆՖԼՅԱՅԻՆ (*տնտեղ.*)
⇒ Գերգնած, գերսղած:

- ՀԻՊԵՐԼԻՆՔ (հոլորզ.)**↔Գերկապ:
- ՀԻՊԵՐՄԱՐԿԵՏ**↔Խոշոր հանրախանութեան:
- ՀԻՊԵՐՏՈՒԽԱ (բժշկ.)**↔Գերձնշում:
- ՀԻՊՆՈՍ**↔Ֆիզիկական թույլ, միօրինակ գրգռիչների և խտաքային ներշնչումների ազդեցությամբ թմրած վիճակ, քուն:
- ՀԻՊՈԹԵԶ**⇒Վարկած:
- ՀԻՊՈԹԵՐՄԻԱ (բժշկ.)**⇒Թերզերմություն:
- ՀԻՊՈՏՈՒԽԱ (բժշկ.)**⇒Թերձնշում:
- ՀԻՊՈՖԻԶ (բժշկ.)**↔Մակունեղ:
- ՀԻՊՈՔՍԻԱ (բժշկ.)**⇒Թըրպածնային քաղց:
- ՀԻՍՏԵՐԻԱ (բժշկ.)**↔Զղագարություն (նյարդահոգեկան ֆունկցիոնալ հիվանդություն՝ ուղեկցված ձիշերով, ցնցումներով ևն):
- ՀԻՍՏԵՐԻԿ**↔1. Զղագար, նյարդային: 2. փիլիք՝ Լաշառ, ճղճան, աղմկարար:
- ՀՈԲԲԻ**↔Նախասիրություն, զբաղմունք:
- ՀՈԹՇՈԳ**↔Նրբերշիկով հաց:
- ՀՈԼԴԻՆԳ (տնտուզ.)**↔Տիրապետող գլխամասային ընկերություն:
- ՀՈԼՈԳՐԱՖԻԱ**↔Առարկայի ծավալային պատկեր ստանալու մեթոդ:
- ՀՈՆՈՐԱՐ**↔Աշխատագին, պատվագին, պատվագնար, գրավարձ:
- ՀՈՐՈՍԿՈՊ I.**↔Բախտացույց: 2.↔Աստղագուշակության մեջ մոլորակների, լուսատուների և այլ երկնային մարմինների դիրքերի արտապատկերումը խավարածիրի վրա ժամանակի տվյալ պահի և աշխարհագրական տվյալ վայրի նկատմամբ:
- ՀՈՒՄԱՆԻԶՄ**⇒Մարդասիրություն:
- ՀՈՒՄԱՆԻՑ**⇒Մարդասեր:
- ՀՈՒՄԱՆԻՑԱՐ I.**⇒Մարդասիրական: 2.↔Հասարակագիտական (մասնագիտական ուղղվածություն):

ՄԱԳԻՍՏՐԱԼ ⇒ 1. Մայրուղի, 2. Հաղորդագիծ:	տարածքով մանկական ցանցապատ խաղարան:
ՄԱԳԻՍՏՐՈՆ ⇒ Զայնագրիչ:	ՄԱՍԵԿԵՆ ⇌ Մարդու կազմվածքով տիկնիկ հազուստ ցուցադրելու համար (ցուցատիկնիկ, հանդերձացույց):
ՄԱԵՍՏՐՈ ⇌ Վարպետ:	ՄԱՏԵՎՐ (ՄԱՅՈՎՐ) ⇌ 1. Գործելակերպի հնարք՝ եղանակ: 2. Զորավարժություն: 3. Զորաշարժ: 4. Որևէ փոխադրամիջոցի ուղղության փոփոխություն:
ՄԱԿՈՒԼԱՏՈՒՐԱ ⇒ Թղթաթափոն:	ՄԱՆԻԵՐԱ ⇒ 1. Շարժուձև, վարվելակերպ: 2. Ոճ, եղանակ:
ՄԱՍՈԳՐԱՖԻԱ (<i>ρηρզի</i>) ⇌ Ընենտգենյան հետազոտության մեթոդ:	ՄԱՆԺԵՏԱ ⇒ Թեզանիք, թւածալ:
ՄԱՅՈՆԵԶ (<i>յոնհր.</i>) ⇌ Զանագան համեմունքներից պատրաստվող սոուս (Իսպանիայի Մահոն քաղաքի անունից):	ՄԱՆԻԱ ⇒ Մոլուցք, մտագարություն:
ՄԱՐԴԱՏ (<i>րորզ.</i> , <i>իրավր.</i>) ⇌ Հանձնագիր, հանձնարարագիր, հանձնարարություն:	ՄԱՆԻԿՅՈՒՐ 1. ⇒ Մատնահարդարում: 2. ⇌ Եղունգի լաք:
ՄԱՆԵՖ 1. ⇌ Կրկեսի հրապարակ: 2. Զիամարզարան: 3. Սահմանափակ	ՄԱՆԻՊՈՒՅՅԱՑԻԱ 1. ⇒ Մերենայություն: 2. (<i>բանկ.</i>) Նենագիրիտում, կեղծում:
	ՄԱՆԻՖԵՏԱ (<i>բորզ.</i>) ⇌ Հոչկագիր, հրովարտակ:

- ՄԱՍԻ** ⇔ Սպիտակաձավար: **ՄԵԴԱԼ** ⇔ 1. Շքանշան: 2. Շքադրամ: 3. Մարզական պարզեցություն:
- ՄԱՍՄԵԴԻԱ** ⇒ Զանգվածային լրատվամիջոց:
- ՄԱՍԻՏ / ՄԱՍՏՊԱԹԻՄ** (բժշկ.) ⇔ Ստինքաբորբ, կրծքագեղձաբորբ:
- ՄԱՐԱՋ** ⇒ Զառամախստ, հյուծանք:
- ՄԱՐՆԱԴ** ⇔ Քաջիու:
- ՄԱՐՈՒԵՏ** ⇒ 1. Խամաճիկ: 2. փիլիք.՝ Կամակատար:
- ՄԱՐՔԵԹԻՎ** ⇔ Շուկայագիտություն, շուկայավարություն:
- ՄԱՐԿԵՐ** ⇔ Նշիչ:
- ՄԱՐՄԵԼԱԴ** ⇔ Քաղցրավենիքի տեսակ:
- ՄԱՐՄՈՒՏ** ⇒ Երթուղի:
- ՄԱՔՄԻ** ⇔ Կնոջ երկարափեշ զգեստ, շրջազգեստ:
- ՄԱՔՄԻՄԱԼ** ⇒ Առավելագույն:
- ՄԱՔՄԻՄԱԼԻԶՄ** ⇔ Զգտում առավելագույնին (առավելապաշտություն):
- ՄԱՔՄԻՄԱԼԻՄ** ⇔ Մաքսիմալիզմի հետևորդ (առավելապաշտ):
- ՄԱՖԻԱ** ⇔ Հանցախումբ:
- ՄԵԴԻ** ⇔ 1. Շքանշան: 2. Մարզական պարզեցություն:
- ՄԵԴԻՏԱՑԻԱ** ⇔ Հինդուիզմում մտակենտրոնացում, մտասեռում հոգևոր վերելքի, ներշնչանքի հասնելու համար (մտասուզում):
- ՄԵԼԻՐՈՎԿԱ** ⇒ Շերտաներկում:
- ՄԵԼՈՄԱՆ** ⇒ Երաժշտակարգություն:
- ՄԵԽԱՆԻԿ 1. (զիտ.)** ⇔ Մեխանիկոս՝ մեխանիկայի մասնագետ (մեքենագետ):
2. (արհաստ.) ⇔ Մեքենայի շարժիչ սարքերի մասնագետ:
- ՄԵԽԱՆԻԿԱ** ⇔ Գիտություն, որն ուսումնասիրում է տարածության մեջ շարժման օրենքները (մեքենագիտություն):
- ՄԵՍՈՐԱՆՈՒՄ (բղրգ., իրավր.)** ⇒ Հուշագիր, հուշաթուղթ:
- ՄԵՍՈՐԻԱԼ** ⇒ 1. Հուշատետր: 2. Հուշամատյան: 3. Հուշագիր:

շարձանախումբ: 4. Հուշամիցում:	ՄԵՐԿԱՆՏԻԼ ⇒ Շահամոլական, շահախնդրական:
ՄԵՍՈՒԱՐ ⇒ 1. Հուշ: 2. Հուշագրություն:	ՄԻԳՐԱՑԻԱ ⇔ Գաղթ:
ՄԵՍՈՒԱՐԻՍ ⇒ Հուշագիր:	ՄԻԴԻ ⇔ 1. Հագուստի միջին երկարություն: 2. Կանաց՝ միջին երկարության հասնող զգեստ:
ՄԵԶՔԱՓ ⇔ Դիմահարդարում, շպարում:	ՄԻԶԱՏՐՈՊ ⇒ Մարդասյաց:
ՄԵՆԵԶԵՐ ⇔ Կառավարիչ:	ՄԻԼԻՏԱՐԻԶԱՑԻԱ ⇒ Ուազմականացում:
ՄԵՆԵԶՄԵՆԹ ⇔ Կառավարում:	ՄԻՎՐՈՓ ⇒ Մանրէ:
ՄԵՆՅՈՒ 1. ⇔ Ճաշացանկ, ճաշացուցակ: 2. (<i>տէխ.</i>) ⇔ Տեխնիկական սարքավորումների գործառույթների կարգավորման ցանկ/փաթեթ:	ՄԻՎՐՈՖԼՈՐՄ ⇔ Մարդու, կենդանիների և բույսերի օրգանիզմում գտնվող միկրոօրգանիզմների ամբողջություն:
ՄԵՄԻՋ ⇒ 1. Հաղորդագրություն, ուղերձ: 2. Վիճը. 'Քաղաքական (նաև՝ ընդհանրապես զաղափարական) ելույթ / կարգախոս:	ՄԻՎՐՈՖՈՆ ⇒ Խոսափող:
ՄԵՄԻՆՉԵՐ ⇔ Հաղորդակ:	ՄԻՄԻԿԱ ⇒ Դիմախսադ:
ՄԵՏԱԼՈՒՐԳԻԱ ⇔ Մետաղագործություն:	ՄԻԵՐՈԼՈԳ ⇒ Հանքագետ:
ՄԵՏԱՄՈՐՖՈԶ ⇒ Կերպարանափոխություն, վերափոխություն, փոխակերպում:	ՄԻՐԿԱՐ / ՄԻՐԿԱՐԻՏ (<i>բժշկ.</i>) ⇒ Սրտամկան:
ՄԵՏԵՈՐ (Ա) ⇒ Ասուպ:	ՄԻՐԿԱՐԻՏ (<i>բժշկ.</i>) ⇒ Սրտամկանի բորբոքում:
ՄԵՏԼԱԽ ⇒ Հախճասալ:	ՄԻՄԻԿԱ ⇒ Առաքելություն:

- ՄԻՍՏԻԿ** ⇔ 1. Միստիկայի հետևողը: 2. Խորհրդագգայական, վերերկրային:
- ՄԻՍՏԻԿԱ** ⇔ Խորհրդագգայուն:
- ՄԻՍՏԻՔԱՅ** ⇔ Կրոնափիլիսոփայական ուսմունք, ըստ որի՝ մարդ խորհրդապաշտորեն կարողանում է կապ հաստատել գերբնական ուժերի հետ:
- ՄԻՔՍ** ⇒ Խառնուրդ:
- ՄԻՔՍԵԼ** ⇒ Խառնել, միախառնել:
- ՄԻՔՍԵՐ** ⇒ Հարիչ:
- ՄԻՖ** ⇔ Առասպել, զրոյց, անհավատալի, մտացածին բան:
- ՄԻՖՈԼՈԳԻԱ** ⇔ Առասպելաբանություն:
- ՄՅՈՒՖՔՔՈԼ** ⇒ 1. Համերգասրահ: 2. Երաժշտական ակումբ:
- ՄՆԵՄՈՒԿԱ** ⇒ Հուշագիտություն:
- ՄՈԲԻԼԻԶԻԱ** ⇒ 1. Համարկական իմբուլս: 2. Խորհրդագգայական ակումբ: 3. Ռազմականացում: 4. Զորահավաք:
- ՄՈԴԱ** ⇒ Նորաձևություն:
- ՄՈԴԱՅԻԿ** ⇒ Նորաձևություն:
- ՄՈԴԵԼ** 1. ⇒ Տիպար, նմուշ, նախանմուշ, նախօրինակ: 2. Կաղապար: 3. ⇔ Նորաձև հագուստ/դիմահարդարում ևն ցուցադրող անձ:
- ՄՈԴԵԼՅՈՐ** ⇒ Ձևարար, նձարան:
- ՄՈԴԵՇՆ** ⇒ Արդիական, ժամանակակից:
- ՄՈԴԵՇՆԻԳԱՅԻԱ** ⇒ Արդիականացում:
- ՄՈԴԵՇՆԻԳԱՅ** (արվ) ⇔ Գրականության և արվեստի մեջ նորագոյն հոսանքների ընդհանուր անվանում:
- ՄՈԴԻՖԻԿԱՑԻԱ** (գիտ.) ⇒ Ձևափոխություն, կերպափոխություն:
- ՄՈՐՈՒԼ** ⇔ 1. (*ֆիզ.*) Գործակից: 2. (*մաթ.*) Բացարձակ մեծություն:
- ՄՈԶԱԻԿ(Ա)** ⇒ Խճանկար (խճանկարչություն):
- ՄՈԹԵԼ** ⇔ Ճանապարհային հյուրանոց, իջևանատուն:
- ՄՈԼ** ⇒ Հանրախանության պահապար:

- ՄՈՆԱՐԻՒԱ** ⇒ Միապետություն:
- ՄՈՆԻՏՈՐ** ⇐ Համակարգչային էկրան (ցուցարկիչ):
- ՄՈՆԻԹՈՐԻՒԳ** ⇒ Մշտադիտարկում:
- ՄՈՆՈԹԵՒԶՈՒ (կրոն.)** ⇒ Միաստվածություն:
- ՄՈՆՈՊՈԼԻԱ (տնտուզ.)** ⇌ Մենաշնորհ:
- ՄՈՆՈՊՈԼԻԱՏ** ⇌ Մենաշնորհային, մենատեր:
- ՄՈՆՈՒՄԵՆՏԱԼ** ⇒ 1. Կոռողային: 2. Ծանրակշիռ, հիմնավոր:
- ՄՈՆՏԱԺ** ⇌ Կցորդում, եզրակցում, կառուցակազմում:
- ՄՈՆՅՈՐ** ⇒ 1. Մեքենագործ: 2. Էլեկտրիկ:
- ՄՈՆԻՎ** ⇒ Շարժանիթ, դըրդապատճառ:
- ՄՈՆԻՎԱՑԻԱ** ⇌ Շարժանիթ, պատճառապատճառ:
- ՄՈՆԻՎԱՑԻԱՏ** ⇌ Շարժանիթ, պատճառապատճառ:
- ՄՈՆԻՎԱՑԻԱՏՈՐ** ⇌ 1. Բազմարկիչ: 2. (*ֆիզ.*) Նկարների բազմապատկիչ սարք:
- ՄՈՆԻՎԱՑԻԿԱՑԻԱ (կինո)** ⇌ Առարկաների՝ իրար հաջորդող շարժումների նկարահանում:
- ՄՈՒԽ (խոհր.)** ⇌ Քաղցր ուտեստի տեսակ:
- ՄՈՒՏԱՑԻԱ** ⇌ Շեղաձ:

— ւ —

-
- ՆԱԲՐՈՍՈՎԿ** ⇒ Ճեպանկար:
- ՆՍԴՉՈՐ** ⇒ Վերահսկում, տեսչություն:
- ՆԱՎԻԳԱՑՈՐ** ⇒ Ճանապարհացոյց, կողմնորոշիչ սարք:
- ՆԱՅՈՒՐՄՈՐՏ (արվ.)** ⇌ Կերպարվեստի ժանր:
- ՆԱՏՈՒՐԱԼ** ⇒ Բնական:
- ՆԱՏՈՒՐԱԼԻԶՈՒ** ⇌ Բն(ութեն)ապաշտություն:

ՆԱՏՈՒՐԱԼԻՍ \Leftrightarrow Բն(ութեն)ապաշտ:	ՆԵՎՐՈՊԱԹՈԼՈԳ (<i>բժշկ.</i>) \Rightarrow Նյարդաբան:
ՆԱՐԿՈԶ (<i>բժշկ.</i>) \Rightarrow Անզգայցում:	ՆԵՏՈՆ ՔԱՇ \Rightarrow Զտաքաշ:
ՆԱՐԿՈԼՈԳԻԱ \Rightarrow Թմրաբուժություն:	ՆԵՖՐԻՏ (<i>բժշկ.</i>) \Leftrightarrow Երիկամաբորբ:
ՆԱՐԿՈՄԱՆ \Rightarrow Թմրամոլ:	ՆԻԿՈՏԻՆ \Leftarrow Ծխախոտի մեջ պարունակվող թմրաբեր թունավոր նյութ (ֆրանս. դիվանագետ Ժ. Նիկոյի անունով):
ՆԱՐԿՈՏԻԿ \Rightarrow Թմրանյութ, թմրադեղ:	ՆԻՖԻԼԻԶՄ (<i>փիլ.</i>) \Leftarrow Ամեն ինչի բացարձակ ժխտում, ժղսողականություն (ժխտամոլություն, ոչնչապաշտություն):
ՆԱՐՑԻՍԻԶՄ \Leftrightarrow Ինքնասիրահարվածություն:	ՆԻՖԻԼԻՑ \Leftarrow Նիհիլիզմի հետևողը (ժխտամոլ, ոչնչապաշտ):
ՆԱՐԴՈՆԱԼԻՑ \Rightarrow Չեզորք:	ՆԻՇԱ \Rightarrow Խորշ, որմնախորշ:
ՆԵՅՐՈԽԻՐՈՒՐԳԻԱ (<i>բժշկ.</i>) \Rightarrow Նյարդավիրաբուժություն:	ՆԻՐՎԱՆԱ (<i>լրոն.</i>) \Leftarrow Հստաբուդյանականության՝ մարդու հոգևոր զարգացման բարձրագույն վիճակ:
ՆԵՅՐՈԽ (<i>բժշկ.</i>) \Leftrightarrow Նյարդաբորբ:	ՆՈԿԱՈՒՏ/ՆՈԿՆԱՈՒ
ՆԵՎՐՈԶ \Leftarrow Նյարդային-հոգեկան հիվանդություն (զղախտ, նյարդախտ):	(մարզ.) \Leftarrow Բոնցքամարտի մեջ հարվածից առաջացած անկառավարելի վիճակ:
ՆԵՎՐՈԼՈԳԻԱ (<i>բժշկ.</i>) \Rightarrow Նյարդաբանություն:	ՆՈԿՏԱՈՒՐՆ (<i>կրժշտ.</i>) \Leftarrow Երաժշտական փոքրածավալ ստեղծագործություն:

ՆՈՄԻՍԱՑԻԱ ⇒ Անվանակարգ:

ՆՈՆՍԵՆՍ ⇒ Անհեթեթություն, անիմաստություն:

ՆՈՌԻԹԲՈՒՔ ⇐ Դյուրակիր համակարգիչ:

ՆՈՍՏԱԼԳԻԱ ⇒ Կարոտախտ, հայրենաբաղձություն:

ՆՈՎԱՑԻԱ ⇒ Նորարարություն:

ՆՈՏԱ¹ (*դվնդ.*) ⇒ Հայտագիր:

ՆՈՏԱ² (*էրժշտ.*) ⇐ Զայնանիշ:

ՆՈՏԱՐ (*իրավր.*) ⇐ Նոտարական գործառություն ներ վարող պաշտոնյա:

ՆՈՐԿԱ ⇒ Զրաքիս:

ՆՈՐՄ ⇔ 1. Կանոն, կանոնակարգ: 2. (*տնտուգ.*) Չափաքանակ:

ՆՈՐՄԱԼ ⇒ 1. Կանոնավոր: 2. Բնական, օրինաչափ: 3. Կարգին, բանական, խելամիտ: 4. Առողջ:

ՆՈՐՄԱՎՈՐԵԼ ⇔ 1. Կանոնարկել: 2. Կանոնակարգել: 3. Չափորոշել:

ՆՈՐՄԱՏԻՎ ⇒ 1. Չափորոշիչ: 2. Չափանշային:

ՆՈՒՄԻՉԱՏԻՎԱ (*տնտուգ., հնագ.*) ⇒ Դրամագիտություն:

— Շ —

ՇԱԲԼՈՆ ⇒ 1. Ձևանմուշ: 2. Տարածված կարգ:

ՇԱՄՊՈՒՆ ⇐ Մազերը լվանալու հեղուկ օճառ (օճառահեղուկ):

ՇԱՅԲԱ (*մարզ,* *տեխ.*) ⇒ Տափողակ:

ՇԱՆՍ ⇒ Հնարավորություն:

ՇԱՏԱԺ ⇐ Որևէ մեկի մասին վարկաբեկիչ տվյալներ

հրապարակելու, բացահայտելու սպառնալիք (նենզասպառնալիք):

ՇԱՄԻՏԾՈ ⇐ Շրջիկ կրկեսի համար նախատեսված վրանային շինություն:

ՇԱՌԼԱՏԱՆ ⇒ Խարերա:

ՇԱՐՄ ⇒ Հմայք:

ՇԱՐՖ ⇐ Վզարկու, փողպատ:

ՇԱՖՐԱՆ (*բար.*) ⇒ Քրքում:

- ՇԵԶԼՈՆԳ** ⇒ Պառկելաթոռ:
- ՇԵՑԻՆԳ** ← Մարմնամարդական հատուկ վարժություններ՝ մարմնին բարեկա տեսք հաղորդելու համար:
- ՇԻԶՈՒԹԵԼԻԱ** (*թժկ.*) ⇌ Մտագարություն, խելազարություն:
- ՇԻՆՅՈՒ** ⇒ Կեղծամ:
- ՇԻՊՈՎԿԻ** ⇒ Սեպակոշիկ:
- ՇԼԱԳԲԱՌԻՄ** ⇒ Ուղեփակոց, ուղարգել, անցարգել, արգելաձող:
- ՇԼԱՆԳ** ⇒ Փողորակ, կաշեփող, ուսինե խողովակ:
- ՇԼԻՖՈՎԿԱ** ⇒ Հղկում, հարթեցում:
- ՇՆՈՒՐ** ⇒ 1. Քուղ, լար: 2. Կոշկաթել:
- ՇՈԿ** ← Մարդու կյանքին սպառնացող վիճակ, որ ծագում է օրգանիզմում ընթացող տարրեր ու եակցիաներից (այրում, վիրահատություն ևն) (ցնցում, ցնցանք):
- ՇՈԿԱԹԵՐԱՊԻԱ** ← Բուժում շոկի միջոցով (ցնցաբուժություն):
- ՇՈՐԾ** ⇌ Կիսատարատ:
- ՇՈՈՒ ԲԻԶՆԵՍ** ← Առևտրային գործունեություն ժամանցի կազմակերպման ոլորտներում:
- ՇՈՈՒՄԵՆ** ⇒ Հանդիսավար:
- ՇՈՎԻՆԻԶՄ** ⇒ Ազգայնամոլություն (ֆրանսիացի զինվորական Ն. Շովենի անունով):
- ՇՈՎԻՆԻՄ** ⇒ Ազգայնամոլ:
- ՇՈՓԻՆԳ** ⇒ Գնում, առևտուր:
- ՇՊԱԳԱՏ** (*մարզ.*) ← Լարան, առասանակ, առատուկ:
- ՇՊՈՒ** ⇌ Տաշել:
- ՇՄՐՈՏ** ← Մանրաձուկ, նաև նույն ձկան պահածոն:
- ՇՎԵԼԵՐ** (*տեխ.*) ⇌ Պողպատյա հեծան:
- ՇՏԱԲ** ⇌ 1. Զորքերի կամ կուսակցության ղեկավարման կենտրոն (կենտրոնակայան): 2. Դրա գտնվելու վայրը: 3. Այդ ուղագմական կամ քաղաքական մարմնի անձնակազմը (սպայակույտ):
- ՇՏԱՄՊ** ⇒ 1. Դրոշմակնիք: 2. Կաղապար-արտահայտություն:

ՇՏՈՊԿԱ (*սրիստ.*) \Rightarrow Լցա-
կար:

ՇՏՐԻԽ \Rightarrow 1. Զնչիչ, շտկիչ:

2. (*սրվ.*) \Leftarrow (Նկարա)զիծ:
ՇՐԻՖՏ \Rightarrow Տառատեսակ,
տառանմուշ:

— 2 —

ՉԱԹ \Leftrightarrow Զրուցարան (առ-
ցանց):
ՉԱԹ ԱՆԵԼ \Leftrightarrow Զրուցել (առ-
ցանց):
ՉԱՐԵՐ \Leftrightarrow Վարձերթ (պայ-
մանագիր փոխադրամիջո-
ցի տիրոջ և վարձակալի
միջն, որի համաձայն՝ վար-
ձակալը փոխադրումներ է
իրականացնում որոշակի
ժամկետով և որոշակի
ուղղությամբ):
ՉԵԿ \Rightarrow Կտրոն, վճարագիր:
ՉԻԶԲՈՒՐԳԵՐ \Leftrightarrow Պանրա-
բուրուած:

ՉԻՆՈՎՆԻԿ 1. \Rightarrow Պաշտոնյա,
աստիճանավոր: **2.** *փիփր.*'
 \Leftarrow Ձևական բժախնդրութ-
յամբ՝ առանց իր գործի
կության մեջ թափանցելու
պաշտոնյա:
ՉԻՊ (*տէխ.*) \Leftarrow Էլեկտրոնի-
կայում կիրառվող միկրո-
սխեմա:
ՉԻՊՍ \Leftarrow Բարակ շերտով կար-
տոֆիլ՝ պատրաստված
զանազան համեմունքնե-
րով:
ՉՈՒԼԱՆ \Rightarrow Խորդանոց:

— 7 —

ՊԱԹԵՏԻԿ \Rightarrow 1. Վերամբարձ,
բարձրագոշ, խանդավառ:

2. *փիփր.*' Սրտառուչ, հու-
զառատ:

- ՊԱԹՈԼՈԳԻԱ (բժշկ.)** ⇒ 1.
Ախտաբանություն: 2.
Հիվանդություն:
- ՊԱԼԵՈԳՐԱՖ** ⇒ Հնագիր,
հնագրագետ:
- ՊԱԼԵՈԳՐԱՖԻԱ** ⇒ Հնագրա-
գիտություն:
- ՊԱԽԻԴԵՐՄԻԱ (բժշկ.)** ⇒
Կարծրամաշկություն:
- ՊԱԿՏ (դվնդ.)** ⇒ Դաշնագիր:
- ՊԱՆՐՄՇԵՒԽՁՍ** ⇒ Համա-
հայկականություն:
- ՊԱՆԹԵԽՁՍ** ⇒ Համաստվա-
ծություն:
- ՊԱՆԹԵԽՍ** ⇒ Համաստվա-
ծապաշտ:
- ՊԱՆՈՐԱՄԱ** ⇒ Համապատ-
կեր, համայնապատկեր:
- ՊԱՆՄՈՆԱՏ** ⇒ Հանգստա-
տուն, հյուրատուն:
- ՊԱՆՏՈՄԻՄ(Ա)** ⇒ 1. Մնջա-
խաղ: 2. Մնջախաղաց:
- ՊԱՌԻԶԱ** ⇒ Դադար:
- ՊԱՊԱՐԱՑԻ** ⇛ Ֆոտոթղթա-
կից, որը ձգտում է ներթա-
փանցել հայտնի մարդ-
կանց անձնական կյանքի
մեջ՝ սենսացիոն լրասա-
նկարներ անելու համար
- (իտալ. ֆոտոթղթակից
Պապարացոյի անունից):
- ՊԱՍՍԺ** ⇒ Վաճառաշարք:
- ՊԱՏԵՏ** ⇒ Արտոնագիր:
- ՊԱՐԱԳՐԱՖ 1.** ⇔ Պարբերույթ:
2. ⇔ Պարբերանշան (§):
- ՊԱՐԱԴԻԳՄԱ** ⇒ Հարացույց:
- ՊԱՐԱԴՈՔՍ** ⇛ Մտահանգում
կամ զիտափորձ, որը ձևա-
վորում է ճիշտ համարվող
նախադրյալներին հակա-
սող եզրակացություն:
- ՊԱՐԱՄԵՏՐ** ⇛ 1. (մաթ.) Մե-
ծություն, որի արժեքները
թույլ են տալիս որևէ բազ-
մության տարրերը զանա-
գանել մեկը մյուսից: 2.
(տեխ.) Մեծություն, որը
բնութագրում է երևույթի,
համակարգի, տեխնիկա-
կան սարքի որևէ հատկու-
թյունը:
- ՊԱՐԱՆՈՅԱ (բժշկ.)** ⇒ Խելա-
ցնորություն:
- ՊԱՐԱՇՅՈՒՏ** ⇔ Անկարգել:
- ՊԱՐԱՇՅՈՒՏԻԱ** ⇔ Անկար-
գելորդ, անկարգելավոր:
- ՊԱՐԻՏԵՏ (իրավ.)** ⇒ Իրա-
վահավասարություն:
- ՊԱՐԿԵՏ** ⇒ Մանրահատակ:

- ՊԱՐԿՈՒՐ** (*մարզ*) \Leftarrow Մարզաձև, որի հաղթահարման օբյեկտ են տանիքները, պատերը, պարիսպները ևն:
- ՊԱՐՈԴՈՏՏԻԾ** (*բժշկ.*) \Leftarrow Հարատամանային հյուավածքի ախտահարում (հարատամնաբորբ):
- ՊԱՐՈԴՈՏՏՈԶ** (*բժշկ.*) \Leftarrow Լնդի հիվանդություն (լնդաբորբ):
- ՊԱՐՈԴԻԱ** \Rightarrow Նմանակում, ծաղրանմանում:
- ՊԱՐՈԼ** \Rightarrow Գաղտնաբառ, նշանաբառ, անցաբառ:
- ՊԱՐՏԻԱ** \Rightarrow 1. (*մարզ*) Մրցախաղ: 2. (*արվ.*) Դերերգ: 3. (*բղրզ.*) Կուսակցություն: 4. (*առևտ.*) Խմբաքանակ:
- ՊԱՐՏԻՏՈՒՐԱ** \Leftrightarrow Նոտաշար, նոտայագիրք, ձայնալիր:
- ՊԱՐՖՅՈՒՄԵՐԻԱ** \Leftarrow Հոտավույտ և կոսմետիկ միջոցներ:
- ՊԱՑԻԵՆՏ** \Leftrightarrow 1. Այցելու: 2. Հաճախորդ, բուժվող հիվանդ:
- ՊԱՅԻՖԻԶՄ** (*բղրզ.*) \Leftrightarrow Խաղաղափառություն:
- ՊԱՅԻՖԻԿԱՅԻԱ** (*բղրզ.*) \Leftrightarrow Խաղաղադասում, հնագանդում, զապում, պատժիչ միջոցներով):
- ՊԵՂԱՏ** \Rightarrow Բծախնդիր, մանրախույզ, մանրախնդիր:
- ՊԵՂԻԱՏՈՐ** \Rightarrow Մանկաբույժ:
- ՊԵՂԻՎՈՒՐ** \Leftarrow Ոտքերի եղունգների հարդարում:
- ՊԵՂՈՖԻԼ** \Rightarrow Մանկապիղծ:
- ՊԵՂՈՖԻԼԻԱ** \Rightarrow Մանկապիղծունակում:
- ՊԵԼՍԵՆԻ** (*լուհր.*) \Leftarrow Խմորով և մսով ուտեստ:
- ՊԵՆԱԼ** (*մարզ.*) \Leftrightarrow Տուգանային հարված / տասնմեկմետրանոց:
- ՊԵՆՈԼՈԳԻԱ** (*իրավր.*) \Rightarrow Պատժագիտություն:
- ՊԵՌԱՄՈՒՏԻՐ** (*տէխ.*) \Leftarrow Սարաֆագույն, սադափաներկ:
- ՊԵՐԻԿԱՐԿԻՏ** (*բժշկ.*) \Leftrightarrow Սըրտապարկի բորբոքում:
- ՊԵՐԻՈԴՈՏՏԻԾ** (*բժշկ.*) \Leftarrow Ատամների հիվանդություն (շուրջատամնաբորբ):
- ՊԵՐԼՅՈՒՏՐԱՑԻՒ** (*իրավր.*) \Rightarrow Գաղտնընթերցում (պետական մարմինների կողմից):

ՊԵՐՖՈՐԱՏՈՐ ⇒ 1. Հորատիչ:	ՊԼԱՍՏԻԿ ՔԱՐՏ (<i>քանկ.</i>) ⇌ Բանկային քարտ տարաբնույթ անկանխիկ փոխանցումների համար:
ՊԵՐՖՈՐԱՑԻԱ ⇒ 1. (<i>եղլիրը</i>) Հորատում: 2. (<i>բժշկ.</i>) Խոռոչ: 3. Ծակում:	ՊԼԱՏԱ (Էլ.) ⇌ Էլեկտրամեկուսիչ հարթաթիթեղ:
ՊԻԴԻԷՖ/ՊԵԴԻԷՖ (PDF)	ՊԼԱՑՔԱՐՏ ⇌ 1. Երկաթուղային տում: 2. Տեղ վագոնում:
ԴԱՐՁՆԵԼ ⇌ Հպահանել:	ՊԼԵՆԱՐ ⇒ Լիազումար:
ՊԻԼԻՆԳ ⇌ Դեմքի խնամքի եղանակ:	ՊԼԻՄ ⇒ Մանրածալք:
ՊԻԼՈՏԱՅԻՆ ⇌ 1. Թոիչքային, կայծակնային: 2. Փորձնական:	ՊԼՈՍՔ 1. (բժշկ.) ⇌ Ատամնախոռչները լցնող նյութ (ատամնալիցք): 2 ⇒ Կապարակնիք:
ՊԻՌՈՒ (<i>բար.</i>) ⇌ Քաջվարդ:	ՊԼՈՒՏՈՎՐԱՏԻՒ (<i>բողք.</i>) ⇌ Պետության քաղաքական կառուցվածք, որի դեպքում պետությունը կառավարում էն մեծ հարստություն ունեցող անձինք (դրամապետություն):
ՊԻՊԵՏԿԱ ⇒ Կաթոցիկ:	ՊՆԵՎՄՈՒՆԻԱ (<i>բժշկ.</i>) ⇒ Թոքաբորբ:
ՊԻՉՅԱ (<i>իսկր.</i>) ⇌ Շրջանաձև հաց՝ ծածկված լոլիկի սոուսով, պանրով և այլ բաղադրիչներով:	ՊՈՂԻՈՒՄ ⇒ Բեմահարթակ:
ՊԼԱԳԻԱՏ ⇒ Գրագրություն:	ՊՈԼԻԳՐԱՖԻԱ ⇒ Բազմակնություն:
ՊԼԱԿԱՏ ⇒ Ցուցապատճեն, ազդագիր:	ՊՈԼԻԳՐԱՖԻԱ ⇒ Բազմակնություն:
ՊԼԱՇԵՏ (<i>տէխ.</i>) ⇌ Սենսորային համակարգչի տեսակ:	ՊՈԼԻԳՐԱՖԻԱ ⇒ Բազմակնություն:
ՊԼԱՏԱՑԻԱ ⇌ Ցանքատարածություն:	ՊՈԼԻԳՐԱՖԻԱ ⇒ Բազմակնություն:
ՊԼԱՍՏԻԿ ⇒ 1. Դյուրաթեք, ձկուն: 2. Նրբագեղ, սահուն:	ՊՈԼԻԳՐԱՖԻԱ ⇒ Զինափորձարան: 2. Հրածգարան:

- ՊՈԼԻԳՐԱՖԻԱ** ⇔ Տեխնիկայի ձյուղ, որն ընդգրկում է տպագիր արտադրության և տպագրական գործիքությունները:
- ՊՈԼԻԿԱՐԱԿԱ** ⇔ Համարուժարան:
- ՊՈԼԻՖՈՆԻԱ** (*երժշտ.*) ⇒ 1. Բազմաձայնություն: 2. Բազմաձայն ստեղծագործություն:
- ՊՈՆՉԻԿ** ⇔ Փքաբլիթ:
- ՊՈՊՈՒԼԻԶՄ** ⇒ Ամբոխահաճություն:
- ՊՈՊՈՒԼՅԱՑԻԱ** (*լենգ*) ⇔ Երկար ժամանակ որոշակի տարածություն զբաղեցնող և ինքնավերաբուռնական տեսակի առանձնակների ամբողջություն (բնակախումբ):
- ՊՈՊՈՒՐԻ** ⇔ Երաժշտական ստեղծագործությունների հատվածներից կազմված շարան:
- ՊՈՍՏՈՒԼԱՏ** ⇒ Կանխադրույթ:
- ՊՈՍՏՍԿՐԻՊՏՈՒՄ** ⇒ Հետգրություն:
- ՊՈՏԵՆՑԻԱԼ** 1. (*ֆիզ.*) ⇔ Պոտենցիալ էներգիա: 2. ⇔ Ներուժ:
- ՊՈՐՖՖԵԼ** ⇔ 1. Թղթապանակ: 2. Թղթապայուսակ: 3. Պաշտոն (նախարարի):
- ՊՐԱԳՄԱՏԻԶՄ** 1. (*փիլ.*) ⇔ Գործապաշտություն (փիլիսոփայական հոսանք, որը ձիշտ է համարում գործնականում արդյունավետ ամեն ինչ): 2. (*զգվ.*) Գործաբանություն:
- ՊՐԱԳՄԱՏԻԿ** ⇔ 1. Գործապաշտություն: 2. Գործապաշտական: 3. Գործաբանական:
- ՊՐԱԿՏԻԿ** ⇔ Գործնական:
- ՊՐԱԿՏԻԿԱ** ⇔ Տեսական գիտելիքների գործնական կիրառում:
- ՊՐԱԿՏԻԿԱՏ** ⇔ Գործնական աշխատանք իրականացնող՝ պրակտիկայի մեջ գոնվող անձ:
- ՊՐԱԿՏԻԿՈՒՄ** ⇒ Գործնական դասընթաց:
- ՊՐԵԶԵՆՏԱՑԻԱ** ⇒ 1. Շնորհանդես: 2. Ցուցադրություն:
- ՊՐԵՄԻԱ** ⇒ Պարզեավճար:

- ՊՐԵՊԱՐԱՏ** ⇒ Պատրաստուկ:
ՊՐԵՍ ⇒ Մամիչ:
ՊՐԵՍԻՎ 1. (*մարզ.*) ⇔ Մար-
 զաձևերում ակտիվ պաշտ-
 պանության ձևերից մեկը: **2.**
 Մամիչ:
- ՊՐԵՏԵՆՁԻԱ** ⇒ **1.** Գրավոր բո-
 ղոք, հայց: **2.** Նկրտում,
 հավակնություն:
- ՊՐԵՏԵՐԵՑԻԱ** (*դվնդ.*,
տնտուգ.) ⇒ Առավելություն,
 նախապատվություն:
- ՊՐԻՉԱՌ** ⇔ Հատվածակողմ:
- ՊՐԻՄԻՏԻՎ** ⇒ Պարզունակ:
- ՊՐԻՏԵՐ** ⇒ Տպիչ:
- ՊՐՎԱՏԻԶԱՑԻԱ** (*իրավր.*,
տնտուգ.) ⇒ Մասնավորե-
 ցում:
- ՊՐՈԲԱՑԻՈՆ** (*իրավր.*) ⇔
 Փորձաշրջանային (պայ-
 մանական դատապարտու-
 թյան ձև, որը ամբողջութ-
 յամբ կամ մասնակի կա-
 սեցնում է հանցագործի ա-
 զատազրկումը, փոխարենը
 նա պատիժն անցկացնում
 է ազատության մեջ՝ վերա-
 հսկողությամբ որևէ
 աշխատանք կատա-
 րելով):
- ՊՐՈԲԵԼ** ⇒ Բացատ:
- ՊՐՈԲԵԼԵՍ** ⇒ Հիմնախնդիր:
- ՊՐՈԲԵԼԵՍԱՏԻՎ** ⇒ Խնդրա-
 հարույց:
- ՊՐՈԳՐԵՍ** ⇒ Առաջադիմու-
 թյուն, առաջընթաց:
- ՊՐՈՊՅԵՐԵՐ** ⇔ Մասնագետ,
 որ օգնում է դեկավարելու
 արվեստի որևէ նախագծի
 կազմակերպումը, ֆինան-
 սավորումը, դեկավարում է
 նախագծի իրականացման
 ողջ ընթացքը:
- ՊՐՈԶԱ** ⇒ Արձակ:
- ՊՐՈԹԵԶ** ⇔ Փոխադիր, ուր-
 անդամ:
- ՊՐՈԺԵԿՏՈՐ** ⇒ Լուսարձակ:
- ՊՐՈԿՏՈԼՈԳԻԱ** (*բժշկ.*) ⇔
 Բժշկության ճյուղ, որն ու-
 սումնախրում է հաստ ա-
 ղիքի հիվանդությունները և
 դրանց բուժման միջոցները:
- ՊՐՈՅԵԿՏՈՐ** ⇔ Ցուցասարք,
 (արտա)պատկերիչ:
- ՊՐՈՊԱԳԱՆԴԱ** ⇒ Քարոզու-
 թյուն:
- ՊՐՈՊԱԳԱՆԴԱ** ⇒ Քարոզիչ:
- ՊՐՈՎԱՅՐԵՐ** (*ինֆորմ.*) ⇒
 Մատակարար:

- ՊՐՈՎՈԿԱՑԻԱ** ⇒ Սադրանք,
խոռվություն:
- ՊՐՈՎՈԿԱՑԻՈՆ** ⇒ Սադրիչ:
- ՊՐՈՏԵԺԵ** ⇒ Հովանավորյալ:
- ՊՐՈՑԵՇՈՒՐԱ** ⇒ 1. (բժշկ.)
Բուժընթաց: 2. Ընթացա-
կարգ:
- ՊՐՈՑԵՍՈՐ** (հմլրզ.) ⇌ Տեղե-
կատվության փոխարկման
գործնթացը դեկավարող
սարք:
- ՊՐՈՖԵՍԻՈՆԱԼ** ⇌ 1. Արհես-
տավարժ: 2. Մասնա-
գիտական:
- ՊՐՈՖԻԼ** ⇒ 1. Կիսադեմ: 2.
Մասնագիտական ուղ-
- դություն: 3. Անհատա-
կան էջ սոցցանցում:
- ՊՐՈՖԻԼԱԿՏԻԿ** ⇒ Կանխար-
գելիչ:
- ՊՐՈՖԻԼԱԿՏԻԿԱ** ⇒ Կանխ-
արգելում:
- ՊՐՈԴՐԱԳ (իտիր.)** ⇌ Թխված-
քի տեսակ:
- ՊՐՈԴՐԱԳ** ⇒ 1. Դիմափոշի
(մաշկի խնամքի միջոց):
2. Շաքարափոշի:
- ՊՐՈՒՏ** ⇌ Ալեփոփիչ, հեռա-
կառավարման վահանակ:
- ՊՐՈՒԿՑԻԱ (բժշկ.)** ⇌ Մարմ-
նախոռոչի ծակում՝ որևէ
օրգանում հավաքված հե-
ռուկը հեռացնելու համար:

— Զ —

ԶԵՆՏԼՄԵՆ ⇒ Ազնվայր:

— Դ —

- ՌԱԴԱՐ (տէխ.)** ⇌ Սարք, որը
հնարավորություն է տալիս
ռադիոալիքների օգնութ-
յամբ հայտնաբերելու և
դիտարկելու օբյեկտներ
օդում, ջրում և ցամաքում:
- ՌԱԴԻԱՏՈՐ (տէխ.)** ⇌ 1. ԶԵ-
ռուցման մարտկոց: 2.

Ներքին այրման շարժիչ-
ները հովացնող մարտկոց:

ՈՍԴԻԱՑԻԱ ⇒ Ճառագայթում:

ՈՍԴԻԿԱԼ ⇒ Արմատական:

ՈՍԺՈՎ ⇒ Կոշկարի, կոշկա-
ձիզ, եղջերիկ:

ՈՍԼԱԲ (*մարզ.*) ⇒ Ավտոմրց-
արշավ:

ՈՄՄԻՏ (*բժշկ.*) ⇌ Հիվանդութ-
յուն, որն արտահայտվում է
ոսկրային և նյարդային հա-
մակարգերի զարգացման
խանգարումով:

ՈՍԿԵՏ ⇌ Թևակակ, խաղաթի:

ՈՍԿՈՒՐՍ 1. ⇌ Պատկերված
առարկաների հեռանկա-
րային կրճատում: **2. փիպ.**՝
⇒ Տեսանկյուն, դիտանկ-
յուն:

ՈՍՈՒՇԴ ⇌ Բոնցքամարտի
խաղամաս (հերթամարտ):

ՈՍՑԻԱ (*տէխ.*) ⇌ Ուարիո-
սարք:

ՈՍՑԻՈՆԱԼ 1. ⇒ Բանական,
տրամարանական: **2.**
(*մարզ.*) ⇌ Հաշվելի: **3. ⇒**
Հիմնավոր: **4.** Նպատակա-
հարմար:

ՈԵԱԼ ⇒ Իրական, իրատե-
սական:

ՈԵԱԼԻԶՈՅԻԱ ⇒ Իրացում,
իրականացում:

ՈԵԱԿՏՈՐ ⇌ 1. (*էլ.*) Էլեկտրա-
կան սարք: **2. (քիմ.)** Ուեակ-
ցիաներ իրականացնող
ապարատ: **3. (ֆիզ.)** Կա-
յանք, որում տեղի է ունե-
նում ատոմային միջուկների
ռեակցիա:

ՈԵԱԿՅԻԱ ⇌ 1. (*քիմ.*) Երկու և
ավելի նյութերի փոխազդե-
ցություն: **2. (կենս., բուդ.)**
Հակազդեցություն: **3. փիպ.**՝
Հետադիմություն:

ՈԵԱՆԻՄԱՏՈԼՈԳԻԱ (*բժշկ.*)
⇒ Բժշկության ճյուղ, որն
ուսումնասիրում է մար-
դու օրգանիզմի գործա-
ռույթների մարման և վե-
րականգնման օրինաշա-
փությունները:

ՈԵԲՈՒՄ ⇌ Դժվարլուծելի
խնդիր, հարց, հանելուկ
(ծածկանկար, նկարելուկ):

ՈԵԳԲԻ (*մարզ.*) ⇌ Գնդակով
թիմային խաղ:

ՈԵԳԵՆԵՐԱՑԻԱ (*կենս.,*
տէխ.) ⇒ Վերածում, վե-
րականգնում:

ՈԵԳԻՌՈՆ ⇒ Տարածաշրջան:

ՈԵԳԻՈՆԱԼ ⇒ Տարածաշրպ-
ջանային:

ՈԵԳԻՄՏ 1. ⇐ Պետական
վերահսկողական մար-
մին: 2. ⇔ Գրանցամատ-
յան: 3. (*երժշտ.*) ⇐ Մար-
դու կամ երաժշտական
գործիքի ձայնի բարձրու-
թյան աստիճան:

ՈԵԳԻՄՏՐԱՑԻԱ ⇒ Ցուցակա-
գրում, գրանցում:

ՈԵԳԼԱՄԵՆՏ ⇒ Աշխատա-
կարգ:

ՈԵԳԼԱՄԵՆՏԱՑԻԱ ⇒ Կարգ-
որոշում, կանոնակարգում:

ՈԵԳՈՒՅՑԱԾՈՐ ⇒ Կարգավո-
րիչ:

ՈԵԳՈՒՅՑԱՐ ⇒ 1. Պարբերա-
բար: 2. Կանոնավոր:

ՈԵԳՐԵՄԻՎ ⇒ Հետունքաց,
հետադիմական:

ՈԵԴԵՄԱՐԿԱՑԻԱ (*իրավր.,
ռազմ.*) ⇒ Վերասահմա-
նագծում:

ՈԵԴՈՒԿՏՈՐ (*տէխ.*) ⇐ Մե-
քենայի հաղորդակի մեջ
մտնող մեխանիզմ՝ սարք
(պտույտափոխանցիչ):

ՈԵԴՈՒԿՑԻԱ ⇒ 1. (*զիտ.*) Պար-
գեցում: 2. (*տէխ.*) Նվազում:
3. (*լզվ.*) Սրում:

ՈԵԵՄՏԸ ⇒ Գրանցամատ-
յան, հաշվեգիրք:

ՈԵԶԵՐՎ ⇒ 1. Պահոց: 2. Պա-
հեստագոր:

ՈԵԶԵՐՎԱՑԻԱ 1. ⇒ Պահես-
տավորում: 2. (*քղբգ.*) ⇌
Առանձնացված տարածք՝
նախատեսված բնիկների
(անցյալում՝ բռնի) բնա-
կության համար

ՈԵԶԻՇԵՆՏ 1. ⇒ Օտարահպա-
տակ: 2. ⇌ Լրտեսության
դեկավար օտար պետութ-
յան մեջ: 3. Լիազոր ներկա-
յացուցիչ: 4. Մշտարնակի:

ՈԵԺԻՄ 1. ⇒ Վարչա-/կրթա-
/կանոնա-/սննդա-/մար-
գա-/կարգ: 2. ⇌ Տեխնի-
կական սարքերի գործա-
ռույթ (անձայն կամ հան-
գիստ ռեժիմ):

ՈԵԼԵ (*տէխ.*) ⇌ Ավտոմատ
անջատող և միացնող
սարք:

ՈԵԼԻԵՖ (*աշխզ.*) ⇌ Երկրի մա-
կերևույթի բարձադիր ու
ցածրադիր անհարթություն-

ների, լեռների ամբող-
ջություն (Ելքը, ուսուցկա-
նկար):

ՈԵԿԵՏ ⇒ Բռնաշղորթում:

ՈԵԿԱՍՄԱՑԻԱ ⇒ 1. (տնտոզ.)
Բողոքագիր, հետպահանջ:
2. Գովազդում:

ՈԵԿՈՐԴ ⇔ Մրցանիշ:

ՈԵԿՎԻԶԻՏ (թատր.) ⇔ Բեմի-
րեր:

ՈԵԿՎԻԶԻՏ² (իրավր.) ⇒ Վա-
վերապայման (պայմա-
նագիր, մուրհակ, վճարա-
գիր):

ՈԵԿՎԻԶԻՑԻԱ (իրավր.) ⇒
Բռնազրավում, գույքի
օտարում:

ՈԵՄԻՒԽԻԱ ⇐ 1. (ֆին.) Վճար-
ման գումարի կլորացում
դեպի ստորին նիշը: 2. Հի-
վանդության ժամանակա-
փոր նահանջ:

ՈԵՄԻՔՍ (երժշտ.) ⇐ Երաժշշ-
տական ստեղծագործութ-
յան վերամշակված տար-
բերակ՝ առավել ժամանա-
կակից գործիքավորմամբ և
համեմատաբար արագ
տեսման:

ՈԵՆՏԳԵՆ ⇐ Ոենտգենյան
ձառագայթ (գերմ. ֆիզիկոս
Ոենտգենի անունով):

ՈԵՆՏԱ (տնտոզ.) ⇐ 1. Հողից
կամ գույքից ստացվող կա-
նոնավոր եկամուտ: 2. Պե-
տական անժամկետ փո-
խառություն, որ մշտական
եկամուտ է բերում փոխառ-
նողին:

ՈԵՆՏԱԲԵԼԱՑԻԱ ⇒ Շահու-
թաբեր:

ՈԵՑՏԻՎ ⇒ Վարկանիշ:

ՈԵՆՏԳԵՆՈԼՈԳ ⇐ Ոենտ-
գենի մասնագետ:

ՈԵՊԱՐՄԱՑԻԱ (բղբգ.) ⇒ Ուազ-
մատուցանք:

ՈԵՊԵՐ ⇐ Ուեպ կատարող:

ՈԵՊԵՐԾՈՒԱՐ ⇒ 1. Խաղա-
ցանկ: 2. Երգացանկ: 3.
Համերգացանկ:

ՈԵՊԼԻԿ ⇐ Զրուցակցին,
ելույթ ունեցողին հակիրճ
արձագանք (առարկու-
թյուն, դիտողություն)
զրուցակցին:

ՈԵՊՈՐՏԱԺ ⇔ Տեսալուր, հա-
ղորդում:

ՈԵՊՈՐՏՅՈՂ ⇒ Թղթակից:

- ՈԵՊՐԵՍԻԱ** ⇒ Պատիճ,
Ճնշում, հալածանք:
- ՈԵՊՐԵՍԻՎ** ⇒ Պատժիչ,
բռնատիրական:
- ՈԵՊՐՈԴՈՒԿՏԻՒԱ** ⇒ 1. Վե-
րարտադրում, բազմա-
ցում (նկարի): 2. Վերիուշ:
- ՈԵՍՈՒՐՄ** ⇔ Պաշար, միջոց:
- ՈԵՍԱՎՐԱՑԻՒԱ** ⇒ Վերա-
կանգնում:
- ՈԵՎԱԼՎԱՑԻԱ** (*տնտսգ.*) ⇒
1. Արժեած, արժենորում: 2.
Արժեվոխուում: 3. Վերա-
գնահատում:
- ՈԵՎԱՆՇ** ⇔ Վարձահատու-
ցում, փոխվրեժ (պարտ-
վողի ձգուում նախորդ
մրցամարտի արյունքը
հօգուտ իրեն փոխելու):
- ՈԵՎԻԶԻԱ** (*տնտսգ.*) ⇒ Վե-
րանայում, ստուգայց:
- ՈԵՎՍԱՏԻԶՄ** ⇔ Հոդացավ /
հոդացավություն:
- ՈԵՎՍԱՏՈԼՈԳԻԱ** (*բժշկ.*) ⇔
Բժշկագիտության ճյուղ,
որն ուսումնասիրում է հո-
դային ախտահարումների
պատճառները և բուժման
միջոցները:

- ՈԵՏՈՒՇ** ⇔ 1. Պատկերի շըտ-
կում: 2. Ջնջված տողերի
վերականգնում:
- ՈԵՑԵՊՏ** ⇒ 1. (*բժշկ.*) Դեղա-
տում: 2. (*իտիր.*) Բաղադ-
րատում:
- ՈԵՑԻՇԻՎ** (*իրավր.*) 1. ⇔ Կըրկ-
նահանցագործություն: 2.
⇐ (*բժշկ.*) Հիվանդության
կրկնություն:
- ՈԵՑԻՇԻՎԻՍ** (*իրավր.*) ⇔
Կրկնահանցագործ:
- ՈԵՔՎԻԵՄ** (*երժշտ.*) ⇔ Սգերգ,
մահերգ:
- ՈԵՖԵՐՄ** ⇔ Գիտական փոք-
րածավալ աշխատանք:
- ՈԵՖԵՐԵՆԴՈՒՄ** (*քղզգ.*) ⇒
Հանրաքվե:
- ՈԵՖԵՐԵՏ** ⇔ 1. Գործարկու:
2. Զեկուցարար:
- ՈԵՖԼԵՔՍ** ⇔ Կենդանի օրգա-
նիզմի հակագեցություն
արտաքին գրգիռներին:
- ՈԵՖՈՐՄ** ⇒ Բարեփոխում,
բարենորոգում:
- ՈԵՖՈՐՄԻՍ** ⇒ Բարեփոխիչ:
- ՈՒՆԳ** ⇔ Բոնցքամարտի
հարթակ:
- ՈՈԼԻՎ** ⇒ 1. Անվաշմուշկ: 2.
Երաժշտական հոլովակ:

ՈՈՈՒՄԻՆԳ \Leftrightarrow Բջջային ծա-
ռայության տեսակ
(տարակապ):

ՈՈՏԱՑԻԱ \Leftrightarrow Փոխատեղում:
ՈՈՏԱՑԻՈՆ \Leftrightarrow Փոխատեղային:

ՈՈՒԼԵՏԿԱ \Leftrightarrow 1. Պտտա-
խաղ: 2. Չափերից:

ՈՈՒՄՅԱՆԱ \Leftrightarrow Մագույր, կարմ-
րաներկ:

— *U* —

ՍԱԲՈՏԱԺ \Leftrightarrow Նենզադուլ:

ՍԱԼՇՈ (*փին.*) \Leftrightarrow Հաշվեմնա-
ցորդ:

ՍԱՅՑԹ \Rightarrow Կայք:

ՍԱՆԿՑԻԱ (*իրավլ., քղբզ.*) \Rightarrow 1.
Պատժամիջոց: 2. Թույլ-
տվություն:

ՍԱՈՒՆ \Leftrightarrow Շոգեքաղնիք:

ՍԱՈՒՆԹՐԵՔ \Rightarrow Կիներգ,
կինոմեղեղի:

ՍԱՊՅՈՐ (*ռազմ.*) \Rightarrow Սակրա-
վոր:

ՍԱՊՖԻՐ \Rightarrow Շափյուղա:

ՍԱՏԻՐԱ \Leftarrow Սուր երգիծանք:

ՍԱՐՖԱՆ \Leftarrow Կանանց հա-
գուստի տեսակ:

ՍԱՐԿԱԶՄ \Leftarrow Ջախջախիչ
ծաղր:

ՍԵԱՆՍ \Leftarrow Որևէ բանի կատա-
րում կամ ցուցադրություն

որոշակի պարբերականու-
թյամբ:

ՍԵԳՄԵՆՏ \Rightarrow Հատույթ, հատ-
ված:

ՍԵԳՄԵՆՏԱՑԻԱ (*կենսր.*) \Leftarrow
Մասնակազմություն, հա-
տույթավորում, հատվա-
ծակազմություն:

ՍԵԼԵԿՏ (*հմկրզ.*) \Rightarrow Ընտրել:

ՍԵԼԵԿՑԻԱ (*կենսր.*) \Leftarrow Ընտ-
րասերում:

ՍԵԼԵՆՈԼՈԳԻԱ \Rightarrow Լուսնա-
գիտություն:

ՍԵԼԻՏՐԱ \Leftrightarrow Բորակ:

ՍԵԼՖԻ \Leftarrow Ինքնա(լուսա)նկար:

ՍԵԼՖԻ ԱՆԵԼ \Leftarrow Ինքնա-

նկարվել:

ՍԵԿՑԻԱ \Rightarrow Բաժին, մաս:

ՍԵՄԱՖՈՐ \Rightarrow Լուսացույց:

ՍԵՄԻՆԱՐ \Leftarrow Գործնական
խմբային պարապմունք:

- ՍԵՄԻԱՐԻԱՏ** \Leftarrow Սեմինարիավար:
- ՍԵՄԻՈՏԻԿԱ** (*լզվ.*) \Rightarrow Նշանագիտություն:
- ՍԵՅՄ** (*քղզգ.*) \Leftarrow Որոշ երկրներում օրենսդրական մարմին:
- ՍԵՅՍՄԻԿ** (*էրկրբ.*) \Leftarrow Երկրաշարժին՝ երկրակեղենի ցնցումներին բնորոշ:
- ՍԵՅՍՄՈԳՐԱՖ** \Leftarrow Երկրակեղենի տատանումները չափող և զրանցող սարք (շարժագիր):
- ՍԵՅՎ (ԱՆԵԼ)** (*հոլորզ.*) \Rightarrow Հիշել ամրագրել պահել:
- ՍԵՅՖ** \Leftarrow Չհրկիզվող պահարան (կողպարկդ, դրամապահարան, գանձապահարան, դուրճ):
- ՍԵԽԱՏ** \Leftarrow Պառլամենտի բարձրագույն պալատը ԱՄՆ-ում, Կանադայում ևն:
- ՍԵԽԱՏՈՐ** \Leftarrow Սենատի անդամ:
- ՍԵԽԱՑԻԱ** \Leftarrow Բուռն՝ ապշեցուցիչ ներգրածություն թողնող լուր, իրադարձություն (ցնցալուր, ցնցադեպ):
- ՍԵԽԱՑԻՈՆ** \Rightarrow Շշմեցնող, ապշեցուցիչ, ցնցող:
- ՍԵԽՈՐ** (*տեխ.*) \Leftarrow Մատի հպումով աշխատող էկրան (զգիչ):
- ՍԵԽՈՒԱԼԻԶՄ** (*փիլ.*) \Rightarrow Զգայապաշտություն:
- ՍԵԽՈՒԱԼԻԱՏ** \Rightarrow Զգայապաշտություն:
- ՍԵՊԱՐԱՏԻԶՄ** (*քղզգ.*) \Rightarrow Անջատողականություն:
- ՍԵՊԱՐԱՏ(ԻՎ)** \Rightarrow Անջատ, մեկուսի, առանձին:
- ՍԵՄԻԱ** \Rightarrow 1. Քննաշրջան: 2. Նստաշրջան:
- ՍԵՐԵՆԱԴ** \Leftrightarrow Ցայգերգ:
- ՍԵՐԻԱ** \Leftarrow Ֆիլմի մաս: 2. Միատեսակ առարկաների հաջորդական շարք: 3. Փաստաթթերի (անձնագրի, արտոնագրի, վարորդական իրավունքի և այլնի), արժեթթերի (թղթադրամների, պարտատումների և այլնի) կարգահամարը կամ տառանկիշը: 4. Մեկ ձևաչփով պատրաստվող ապանքատեսակների (հե-

ոռւստացույցի, հեռախոսի և այլնի) շարքը՝ մոդելը նշող թվա- և տառանիշը:	այլ դատողություն՝ մտահանգում:
ՍԵՐԻԱԼ ⇐ Բազում մասերից բաղկացած ֆիլմ:	ՄԻՄԵՏՏԻԱ ⇒ Համաշափու- թյուն:
ՍԵՐՉ (<i>հմկրց.</i>) ⇒ Որոնում:	ՄԻՄԵՏՏԻԿ ⇒ Համաշափի:
ՍԵՐՎԵՐ (<i>հմկրց.</i>) ⇐ 1. Հաշ- վողական համակարգերի ծրագիր: 2. Օգտատերերի մուտքը հաշվողական հա- մակարգեր իրականացնող համակարգի:	ՄԻՄՊՈՔՈՒՄ ⇒ Գիտաժողով:
ՍԵՐՎԻՍ ⇒ 1. Սպասք: 2. Ծա- ռայություն:	ՄԻՄՎՈԼ ⇒ Խորհրդանիշ:
ՍԵՐՏԻՖԻԿԱՑԻԱ ⇒ Հավաստա- գիր:	ՄԻՄՎՈԼԻԶՄ ⇌ Խորհրդա- պաշտություն:
ՍԵՐՏԻՖԻԿԱՑԻԱ ⇒ Հավաս- տագրում:	ՄԻՄՆՐՈՍ (<i>բժշկ.</i>) ⇒ Համ- ախտանիշ:
ՍԵՐՖԻՆԳ (<i>մարզ.</i>) ⇔ Ջրային մարզաձևն՝ ալեսահր:	ՄԻՄԹԵՏԻԿ ⇒ Համադրա- կան:
ՍԵՐՖԻՆԳԻՄ ⇔ Ալեսահորդ:	ՄԻՄՆԹԵՏԻԿԱ ⇌ Արհեստա- կան մանրաթելից գործ- վածքեղեն:
ՍԵՐՖԻՆԳ (<i>մարզ.</i>) ⇔ Ջրային մարզաձևն՝ ալեսահր:	ՄԻՄՆՐՈՆԻԿ ⇒ Համաժամա- նակյա, միաժամանակ:
ՍԵՐՖԻՆԳԻՄ ⇔ Ալեսահորդ:	ՄԻՄՆՐՈՆԻԱ ⇒ Համաժա- մանակություն:
ՍԵՔՈՆԴԵՇՆ ⇐ Օգտագոր- ծած իրերի և հագուստի վաճառատեղի:	ՄԻՄՆՐՈՆ ԼՈՂ ⇒ Գեղալող:
ՍԹՐԵՍ ⇐ 1. Լարվածություն, լարում: 2. Ճնշվածություն:	ՄԻՄԿՐԵՏԻԿ ⇒ Համադրական:
ՄԻԴԻ ⇒ Սկավառակ:	ՄԻՄՍԵՄԱՏԻԿ ⇒ 1. Կանոնա- վոր, պարբերաբար: 2.
ՄԻԼՈՎԻԶՄ (<i>տրամ.</i>) ⇐ Եր- կու պարզագույն դատողու- թյուններից բիւեցվող մեկ	Համակարգված:
	ՄԻՐՈՊ ⇒ Օշարակ:

- ՍԼԱՅԴ** ⇔ Սահիկ, լուսապատճեր:
- ՍԼԻՎԿԻ** ⇒ Սերուցք:
- ՍԼՈՅՈՆԻՑ** ⇒ Շերտախմոր:
- ՍԽԵՄԱ** ⇔ Ուրվագիծ, գծապատկեր:
- ՍԽՈԼԱՍՏԻԿԱ** (*փիլ.*) ⇔ Միջնադարյան կրոնախղեալիստական փիլիստիքյություն, որն արդարացնում և հիմնավորում էր եկեղեցական դոգմաները:
- ՍԿԱՅՊ** (*տէխ.*) ⇒ Տեսակապ:
- ՍԿԱՆ(ԵՐ)** ⇔ Ծրիչ, պատկերամուտ:
- ՍԿԱՈՒՏ** ⇔ Ռազմաքաղաքական պատանեկան կազմակերպության անդամ:
- ՍԿԱՈՒՏԻԶՄ** ⇔ Միջազգային պատանեկան շարժում, որը զբաղվում է երիտասարդների ֆիզիկական, հոգևոր և մտավոր դաստիարակությամբ:
- ՍԿԱՅԱՆԴՐ** ⇔ Հատուկ հանդերձանք օրագործության դեպքերում և տիեզերագնացների համար:
- ՍԿԵՊՏԻԿ** ⇔ Կասկածապաշտություն:
- ՍԿԵՊՏԻՑԻԶՄ** (*փիլ.*) ⇔ Կասկածապաշտություն:
- ՍԿՐԻՖ** (*մարզ.*) ⇔ Մրցանակակի տեսակ:
- ՍԿՐԵՐՁ** ⇔ Կարծրախստ:
- ՍԿՐԱԲ** ⇔ Կոսմետոլոգիական միջոց դեմքի և մարմնի մաշկի խնամքի համար:
- ՍԿՐԵՊ** ⇒ Ամրակ:
- ՍԿՈՒՏԵՐ** (*մարզ.*) ⇔ 1. Մեկտեղանի մարզանավակ: 2. Փոքր մոփեղ:
- ՍՄԱՅԼԻԿ** ⇔ Զմայլիկ:
- ՍՄԱՐԹՈՆ** ⇔ Բջջային հեռախոս՝ համակարգչային լրացուցիչ գործառույթներով (ինելեկտոն):
- ՍՄՈՔԻՆԳ** ⇔ Բամկոնի տեսակ:
- ՍՅՈՒՃԵ** ⇔ Դիպաշար:
- ՍՅՈՒՃԵՏԱՅԻՆ** ⇔ Դիպաշարյին:
- ՍՆՈՒԲԲՈՐԴ** (*մարզ.*) ⇔ Զմեռային մարզաձևել:
- ՍՈՒՅԱՐԻ** ⇔ Արևայրուքի տեսք հաղորդող ճառագայթային սարք (արևարիչ):

ՍՈՄԱՏԻԿ \Leftarrow Մարմնական:	ՍՊԵԿՈՒԼՅԱՑԻԱ \Rightarrow 1. Վերա- վաճառում: 2. Չարաշա- հում:
ՍՈՌԻ (<i>խոհը</i>) \Leftarrow Զանազան կերակուրների հետ օգտա- գործվող զանգված:	ՍՊԻՇՈՄԵՏՐ \Rightarrow Արագաշափ:
ՍՈՅԻԱԼԻԶՄ \Leftarrow Ընկերվա- րություն:	ՍՊԻԶ (<i>բժշկ.</i>) \Leftrightarrow Կծկում:
ՍՈՅԻԱԼԻՑ \Leftarrow Ընկերվար:	ՍՎԻՏ(Ե)Ր \Leftarrow Վերնազգեստի տեսակ:
ՍՈՅԻՈՒԺՆԳՎԻՄՍԻԿԱ (<i>զվլր.</i>) \Rightarrow Հանրապեզմանություն:	ՍՏԱԲԻԼԻԶԱՑԻԱ \Rightarrow Կայու- նացում:
ՍՈՅԻՈԼՈԳԻ \Leftrightarrow Հասարակա- գետ:	ՍՏԱԲԻԼԻԶԻՏՈՐ (<i>տէխ.</i>) \Leftrightarrow Կայունարար:
ՍՈՅԻՈԼՈԳԻԱ \Leftrightarrow Հասարա- կագիտություն:	ՍՏԱԳՆԱՑԻԱ (<i>տնտոզ.</i>) \Rightarrow Լճացում:
ՍՈՅԻՈՄԵՏՐԻԱ \Leftarrow Փոքր խմբերում միջանձնային հարաբերությունները բա- ցահայտելու և բնութա- գրելու եղանակ:	ՍՏԱԳՆԱՑԱՑԻԱ (<i>տնտոզ.</i>) \Rightarrow Գնած (պայմանավորված է տնտեսության անկու- մով՝ արտադրության նվազում, գործազրկու- թյան աճ):
ՍՈՅԻՈՒՄ \Rightarrow Հանրույթ:	ՍՏԱԴԻԱ \Rightarrow Փուլ, շրջան:
ՍՊԱՄ (<i>հսկրզ.</i>) \Leftarrow Հիմնակա- նում գովազդային տեղե- կատվություն, որն ուղարկ- վում է օգտատիրոջը է- լեկտրոնային փոստով ա- ռանց նրա ցանկության կամ պահանջի:	ՍՏԱԴԻՈՆ \Rightarrow Մարզադաշտ:
ՍՊԵԼԵՈԼՈԳԻԱ \Rightarrow Անձավա- գիտություն:	ՍՏԱԺ \Leftrightarrow 1. Որևէ ոլորտում աշխատելու տևողություն (աշխատափորձ): 2. Փոր- ձաշրջան:
ՍՊԵԿՈՒԼՅԱՏ \Rightarrow 1. Վերավա- ճառող: 2. Չարաշահող:	ՍՏԱԺ ԱՏՁՆԵԼ \Leftrightarrow Փորձաշրր- ջան անցնել:
	ՍՏԱԺՈՄ \Leftarrow Փորձաշրջան անցնող անձ:

ՍՏԱՏՈՐԾ ⇒ 1. Չափորոշիչ:

2. ⇔ Համօրինակ:

ՍՏԱՏՈՒՄ ⇒ 1. (*իրավր.*) Կար-

գավիճակ, դրություն: 2.

Դիրք: 3. (*հսկող*) Կայքեցի
կարգախու:

ՍՏԱՐԾ ⇒ Մեկնարկ:

ՍՏԱՐՏԵՐ (*տէխ.*) ⇒ Մեկնար-
կիչ:

ՍՏԱՑԻՈՆԱՐ 1. (*բժշկ.*) ⇌

Մշտական, կայունացած,
անփոփոխ: 2. (*կրթ.*) ⇒
Առկա:

ՍՏԵՆԴ¹ ⇒ Ցուցատախտակ,
ցուցափեղկ, ցուցապաս-
տառ:

ՍՏԵՆԴ² (*բժշկ.*) ⇌ Մանրակ,
որը տեղադրվում է արյու-
նատար անոթում՝ այն լայ-
նացնելու և արյան հոսքը
ապահովելու համար:

ՍՏԵՊԼԵՐ ⇒ Կարիչ:

ՍՏԵՐԵՈՏԻՊ ⇒ 1. Նախա-
տիպ: 2. Կարծրատիպ:

ՍՏԵՐԻԼ ⇒ Մանրէազերծ:

ՍՏԵՐԻԼԻԶԱՑԻԱ ⇒ Մանրէա-
զերծում:

ՍՏՈՐԳԻԱ 1. ⇒ Տաղավար: 2.

⇒ Արվեստագիտական ու-
սումնարան: 3. Ռադիո- և

հեռուստահաղորդումներ
պատրաստող հաստատու-
թյուն: 4. Ստեղծագործա-
կան աշխատանքով
գրաղվող կոլեկտիվ:

ՍՏՐԱՏԵ 4 ⇒ Ռազմավար:

ՍՏՐԱՏԵԳԻԱ ⇒ Ռազմավա-
րություն:

ՍՏՐԱՏՈՍՖԵՐԱ (*երկրու.*) ⇒
Վերնույրուտ:

ՍՑԵՆԱՐ ⇌ Բեմական որևէ
միջոցառման, ֆիլմի
տեքստ (բեմագիր):

ՍՑԵՆԱՐԻԱՏ ⇌ Սցենար գրող:

ՍՈՒԲԱՐԵՆԴԱ (*տնտուգ.*) ⇒
Ենթավարձույթ:

ՍՈՒԲՅԵԿՏ 1. (*իրավր.*) ⇌ Ի-
րավագոր անձ: 2. ⇒ Անձ,
անձնավորություն: 3.
(*տրամբ.*) Ենթակա:

ՍՈՒԲՅԵԿՏԻՎ ⇌ 1. Անհա-
տական, անձնական: 2.
Կողմնակալ:

ՍՈՒԲՅԵԿՏԻՎԻԶՄ ⇌ 1. (*փիլ.*)
Փիլիսոփայական ուղղութ-
յուն, որը առարկաներն ու ե-
րևույթները համարում է
միայն մարդկանց գիտակ-
ցության մեջ գրյություն ու-
նեցող կատեգորիաներ՝

Ժխտելով օբյեկտիվ իրականությունը: **2.** (*սոց.*) Սոցիոլոգիական ուղղություն, ըստ որի՝ հասարակության զարգացումը որոշվում է ոչքեն օբյեկտիվ օրինաշափություններով, այլ սուբյեկտիվ գործոններով: **3. փիլիպ:** Կողմանակալություն:

ՍՈՒԲՈՐԴԻՆԱՅԻԱ (*հրապ.*)
⇒ Աստիճանակարգություն, աստիճանահարգություն:

ՍՈՒԲՍԻԴԻԱ (*տնտուզ.*) ⇒
Լրավաք, լրահատկացում, օժանդակություն:

ՍՈՒՇԻ (*խոհր.*) ⇐ Հում ձկով պատրաստվող ճապանական ուտեստ:

ՍՈՒՊԵՐՄԱՐԿԵՏ ⇒ Հան-

րախանութք:
ՍՈՒՌՈՎԱՏ ⇒ **1.** (*բժշկ.*) Փոխնակական մայր: **2.** (*սէխ.*) Փոխարինող մանրակ: **3. փիլիպ:** Կերծ, շինծու, ոչ բնական:

ՍՈՒՎԵՐԵՆ (*քորզ.*) ⇒ Ինքնիշխան:

ՍՈՒՎԵՐԵՆՍՈՒԹՅՈՒՆ ⇒
Ինքնիշխանություն:

ՍՈՒՖԼԵ ⇐ Քաղցրավենիքի տեսակ:

ՍՓԻՔԵՐ (*քորզ.*) ⇒ Խոսնակ:
ՍՓՐԵՑ ⇔ Ցողիչ:

ՍՔԵԹԶ ⇐ Երկու կամ երեք գործող անձով կարճ պիես կամ հոլովակ:

ՍՔԵՑԹՈՐ ⇐ Անվատախտակ:
ՍՔԵՑԹՈՐԵՐ ⇐ Մարզաձև:
ՍՔՈԹԶ ⇔ Կպչերիզ:

— 4 —

ՎԱԼՅՈՒՏԱ ⇒ Արժույթ:
տարադրամ:

ՎԱԼՎԱՅԻԱ (*ֆին.*) ⇐ Օտարեկրյա արժույթի գնի որոշումը տվյալ երկրի դրամով:

ՎԱԿԱՆՍԻԱ ⇒ Թափուր աշխատատեղ:

ՎԱԿՈՒՈՒՄ ⇔ Անօդ տարածություն, դատարկություն:
ՎԱԿՑԻԱ (*բժշկ.*) ⇒ Պատվաստանյութ:

ՎԱԿՑԻՆԱՑԻԱ (*բժշկ.*) \Rightarrow

Պատվաստում:

ՎԱՅՔԵՐ (*տէխ.*) \Leftarrow Համակարգ-

չի և քջային հեռախոսների համար նախատեսված հատուկ ծրագիր անվճար զանգի, տեսազանցի, հաղորդագրությունների համար:

ՎԱՅՖԱՅ (*Wi-Fi*) \Leftarrow Տվյալների

փոխանցման անլար սարք, որն օգնում է X քանակով համակարգիչների և տեխնիկական այլ սարքեր միացնել համացանցին:

ՎԱՌԻՉԵՐ \Rightarrow Արժեթղթի տեսակ:

ՎԱՐԴԱՑԻԱ \Leftarrow Որևէ բանի (ստեղծագործության և այլնի) որոշակի փոփոխված տարրերակ, տարատեսակ (տարատեսակացում, տարատեսակություն):

ՎԱՐԴԿՈԶ (*բժշկ.*) \Rightarrow Անոթների լայնացում:

ՎԱՔՍ \Leftarrow Կոշիկի քսուք:

ՎԱՖԼԻ \Leftarrow Քաղցրավենիքի տեսակ (փրփրահացիկ):

ՎԵԲՍԱՅԹ \Rightarrow Կայք:

ՎԵԳԵՏԱՑԻԱ (*բուժ.*) \Leftarrow Բույսերի կենսագործունեություն, աճ (բուսաճ):

ՎԵՆԴԵՏԱ \Leftrightarrow Արյան վրեժ:

ՎԵՆՏԻՑԱՏՈՐ \Rightarrow Օղափոխիչ, քամիար:

ՎԵՆՏԻՑԱՑԻԱ \Rightarrow Օղափոխում:

ՎԵՍՏԻԲՈՒԼՅԱՐ ԱՊԱՐԱՏ

(*լենսը*) \Leftarrow Ողնաշարավոր կենդանիների և մարդու հավասարակշռության համակարգ:

ՎԵՏԵՐԱՆ \Leftarrow 1. Տարեց զինվորական անամարտիկ): 2.

Որևէ ոլորտում երկար ժամանակ աշխատած մարդ:

ՎԵՏՈ (*իրավ.*) \Leftrightarrow Արգելանք. արգելաքվե:

ՎԵՏՇԻՆԱ \Rightarrow Խոզապուխտ:

ՎԵՐԱԴԱ \Leftrightarrow Պատշգամբ:

ՎԵՐԲԱԼ \Rightarrow Խոսքային, բանավոր:

ՎԻԲՐԱՑԻԱ 1. (*տէխ.*) \Leftarrow Առաձգական կամ պինդ մարմնի տատանում, թրթող:

(*երժշու.*) \Leftrightarrow Զայնի ելեկցում:

ՎԻԵՌԱԿԱՄԵՐԱ \Rightarrow Տեսախցիկ:

ՎԻԵՌԱՍԵՏԱ \Rightarrow Տեսաերիզ:

ՎԻԵՌԱԼԻԴ \Rightarrow Տեսահոլովակ:

ՎԻԴԵՈՍԻԳՆԱԼ ⇒ Տեսաազ-
 դանշան:
ՎԻԴԵՈՏԵԽԾԻԿԱ ⇒ Տեսա-
 սարքավորումներ:
ՎԻԶԱ ⇐ Այցագիր:
ՎԻՉԵՍԹԵՐ 1.(հմկրզ.) ⇌
 Կոշտ հիշասարք: **2.** Հրա-
 զենի տեսակ:
ՎԻՏԱՄԻՆ ⇌ Կենսանյութ:
ՎԻՏՐԱԺ (արդ.)⇒**1.** Ապակե-
 նկար: **2.** Ապակենկարչու-
 թյուն:
ՎԻՐԱԺ (մարզ.)⇒ Թեքուղի:
ՎԻՐՈՒՍ 1. ⇌ Հարուցիչ: **2.**
 (հմկրզ.) ⇌ Համակարգչի
 աշխատանքը խափանող
 ծրագիր:

ՎԻՇՈՒԱԼ (հմկրզ.) ⇌ Համա-
 ցանցային միջավայր՝ ա-
 ռանձին տարածք՝ շփվելու և
 գործունեություն ծավալելու
 համար:
ՎՈԼՅՈՒՏԱՐԻԶՄ (փիլ.) ⇌
 Կամապաշտություն:
ՎՈԿԱԼ ⇌ Զայնային, երգային:
ՎՈԿԱԼԻԶ ⇌ Առանց բառերի՝
 միայն ձայնավոր հնյուն-
 ներով կատարվող երգ:
ՎՈԿԱԼԻՏԻՍ ⇌ Զայն մշակող
 մասնագետ:
ՎՈՒԼԿԱՆԱՑՈՒՄ ⇌ Անվա-
 դողերի վերանորոգում,
 հրամշակում:

— Տ —

ՏԱԲԵԼ ⇌ Հաշվետախտակ:
ՏԱԲՈՒ ⇌ Արգելված բան,
 արգելք (բառարգել):
ՏԱԽԻԿԱՐԴԻԱ (քժկ.) ⇌ Սըր-
 տի կծկումների հաճախա-
 նալը (հաճախասրտութ-
 յուն):
ՏԱԿՏԻԿԱ ⇒ Մարտավարու-
 թյուն:

ՏԱՐԴԵՄ 1. ⇌ Հաջորդաշար:
2. փիլր.՝ Միասնություն,
 դաշինք:
ՏԱՎՏՈԼՈԳԻԱ ⇒ Կրկնաբա-
 նություն:
ՏԱՏՈՒԱԾ (ԱԺ) ⇒ Դաշվածք:
ՏԱՏՈՒ ԱՆԵԼ ⇒ Դաշել:
ՏԱՐԻՖ (ֆին.)⇒**1.** Գնացու-
 թակ: **2.** Սակագին:

ՏԵԼԵՊԱԹԻԱ ⇒ Հեռազգայություն:	ՏԵՐՄՈՒԱԼ ⇔ 1. Դրամական փոխանցումներ, վճարումներ կատարելու կամ գումարի հանելու սարք: 2. Անցակետ:
ՏԵԽՆՈԼՈԳԻ ⇔ Արտադրության որոշակի ճյուղի մասնագետ (արտադրաբան):	ՏԵՔՍ ⇔ 1. Շարադրանք, բնագիր, գրվածք: 2. (<i>լզվ.</i>) Հենք, հինույթ:
ՏԵԿՏՈՆԱԿԱՆ (<i>էրկրը.</i>) ⇔ Երկրակեղենի տեղաշարժերին հատուկ:	ՏԻՏՐ ⇒ Մակագիր:
ՏԵԿՏՈՆԻԿԱ (<i>էրկրը.</i>) ⇔ Երկրանության բաժին, որն ուսումնասիրում է երկրակեղենի տեղաշարժերն ու ձևափոխությունները:	ՏՅՈՒ ⇔ Թափանցիկ գործվածք:
ՏԵՄՊ ⇔ Որևէ գործողության կամ գործընթացի արագության աստիճան:	ՏՈԼԵՐԱՆ ⇒ Հանդուրժող:
ՏԵՆ ⇔ Ստվերաներկ:	ՏՈՄՈԳՐԱՖԻԱ (<i>բժշկ.</i>) ⇔ Ունտգենյան հետազոտության մեթոդ (շերտագրություն):
ՏԵՆԴԵՆՑ ⇒ Միտոս:	ՏՈՆՈՄԵՏՐ ⇔ Ճնշումաչափ:
ՏԵՆԴԵՐ (<i>տնտսզ.</i>) ⇒ Մըրցույթ, հայտահրավեր, առևտրամրցույթ (մըրցառոք):	ՏՈՆՈՒՄ (<i>բժշկ.</i>) ⇔ 1. Մկանների կամ նյարդային կենտրոնների կանոնավոր գործունեությամբ պայմանավորված լարվածություն: 2. <i>փիլիք</i> .՝ Կորով, ավյուն:
ՏԵՌՈՄ (<i>բղրգ.</i>) ⇒ Ահաբեկչություն:	ՏՈՏԱԼ ⇒ Ամբողջական, համընդհանուր, համընդգրկուն:
ՏԵՌՈՄԻՒՏԾ ⇒ Ահաբեկիչ:	ՏՈՏԱԼԻՉԱՅԻՒ / ՏՈՏԱԼԻԾԱ-
ՏԵՐՄԻՆ ⇔ Եզրույթ, գիտաբառ:	ԻՒԶՄ ⇒ Ամբողջատիրություն:

ՏՈՏԱԼԵՏԱՐ ⇒ Ամբողջատիքական, բռնապետական:

ՏՈՏԵՄ ⇐ Հավատալիք, պաշտամունքի առարկա:

ՏՈՐՄԱԴՈ ⇌ Պատահողմ:

ՏՈՔՄԻԿՈԶ (թշկ.)⇒ Օրգանիզմի ինքնարժունավորում:

ՏՈՔՄԻԿՈԼՈԳԻԱ ⇒ Թունագիտություն:

ՏՈՔՄԻՆ ⇒ Թույն:

ՏՐԱՄՊԻՆ (մարզ.)⇒ 1. Ցատկատախտակ, ոստնակ: 2. Ելակետ: 3. Հարթակ:

ՏՐԱՆՁԻՏ ⇒ Տարանցիկ:

ՏՐԱՆՍԼԻՏԵՐԱՑԻԱ (լզլր.)⇒ Գրադարձություն:

ՏՐԱՆՍԿՐԻՊԻԱ (լզլր.)⇒ Տառադարձություն:

ՏՐԱՆՍՊՈԼԱՏԱՏ (թշկ.)⇒ Փոխառություն:

ՏՐԱՆՍՊՈԼԱՑԻԱ (թշկ.)⇒ Փոխառություն:

ՏՐԱՆՍՊՈՐՏ ⇌ Փոխադրամական միջոց:

ՏՐԱՆՏԵՐ (մարզ.) ⇐ Մարզիկ տեղափոխությունը միակումբից մյուսը՝ պայմանագրային հիմունքներով:

ՏՐԱՆՏԵՐԸ (ֆին.) ⇐ Դրամի կամ արժեթղթերի փոխան-

ցում մի կազմակերպությունից /երկրից մյուսը (փոխանցում):

ՏՐԱՆՏՈՐՄԱՏՈՐ (տէիւ.)⇒

Փոխարկիչ:

ՏՐԱՆՏՈՐՄԱՑԻԱ ⇒ 1.

(լզլր.) Փոխակերպություն: 2. (տնտոզ.) Փոփոխություն:

ՏՐԱՄ (Ա)⇒ 1. Մայրուղի, ուղի: 2. Վազրուղի: 3. Սահուղի:

ՏՐԱՎՄԱՏՈԼՈԳ (թշկ.)⇒

Վնասվածքաբան, բեկարույն:

ՏՐԱՖԱՐԵՏ (թշկ.)⇒

Վնասվածքաբանություն: **ՏՐԱՖԱՐԵՏ** ⇐ Մետաղե, փայտե կամ այլ նյութից պատրաստված թիթեղ, որը գրծածվում է որպես ցուցանակ:

ՏՐԵՆԱԺՈՐ ⇒ Մարզասարք:

ՏՐԻԲՈՒՆԱ ⇒ 1. Հարթակ: 2.

Ամբիոն:

ՏՐԻԲՈՒՆԱԼ ⇒ Ռազմական դատարան:

ՏՐԻԿՈ ⇐ Հագուստի տեսակ:

ՏՈՒԱԼԵՏՆԱՅԱ ՎՈԴԱ ⇒

Հարդարաջուր:

ՏՈՒՄԻԿԱ \Leftarrow Կանանց հա-
գուստի տեսակ:
ՏՈՒՇ \Leftrightarrow Սևաներկ:
ՏՈՒՐԲԻՆ (*տէխ.*) \Leftarrow Ջրի գո-
լորշու ուժը մեքենական
աշխատանքի փոխարկող
շարժիչ:

ՏՈՒՐԻԶՄ \Leftrightarrow Զբոսաշրջու-
թյուն:
ՏՈՒՐԻՑ \Rightarrow Զբոսաշրջիկ:
ՏՈՒՐՄԵ \Rightarrow Շրջագայություն,
զբոսաշրջություն:
ՏՈՒՐՄԻԿ (*մարզ.*) \Rightarrow Պտտա-
ձող:

— 3 —

ՑԻՎԼ \Rightarrow Պարբերաշրջան,
փուլ, շրջափուլ:
ՑԻՎՈՌԻ (*բար*) \Rightarrow Ճարճատուկ,
եղերդակ:
ՑԻՍԵՌՆ \Leftrightarrow Գլանատակառ,
հեղուկատար:

ՑԻՏՈՒՄ \Leftarrow Սատապազզի-
ների ընտանիքին պատ-
կանող բույս կամ թուի:
ՑՈՒԿԱԾ (*խոհր.*) \Leftrightarrow Շաքարա-
չիք:
ՑՈՒՆԱՄԻ \Leftarrow Օվկիանոսային
հովա ալիք (ցնցալիք):

— Ռւ —

ՌԻՆԻՎԵՐՍԱԼ \Rightarrow 1. Համընդ-
գրկուն, համընդհանուր,
համապարփակ: 2. Բազ-
մագործառույթ:
ՌԻՆԻՏԱՐ \Rightarrow Միավորիչ,
միացյալ:

ՌԻՏԻՒԶԱՑԻԱ \Rightarrow Վերօգտա-
գործում:
ՌԻՏԻՒՏԱՐ 1. \Rightarrow Օգտապաշտ:
2. \Rightarrow Օգտապաշտական,
կիրառական, գործնական:
ՌԻՏԻՒՏԱՐԻԶՄ (*փիլ.*) \Rightarrow
Օգտապաշտություն:

ՈՒՏՈՊԻԱ ⇔ Երազայնություն:
ՈՒՐԲԱՆԻԶԱՑԻԱ ⇔ Հասարա-
կության մեջ քաղաքների
դերի բարձրացում, քաղա-
քային բնակչության կազմի
ավելացում (քաղաքացում):

ՈՒՐԲԱՆԻԶՄ ⇔ Գաղափարա-
կան հոսանք, որը ձգտում է
քաղաքի նյութական ու
մշակութային կյանքի զար-
գացմանը:

— **Փ** —

ՓԱՔ ⇔ Ժամանցի վայր:
ՓԱԶԼ ⇔ Խաղ՝ կտրատված
նկարներով, որոնք ճիշտ
հավաքելու դեպքում
պատկեր է ստացվում
(զլուխիկոտրուկ):
ՓԵՅՋ ⇒ Անվանաթերթ, ան-
վանաքարտ:
ՓԻԱՌ (P.R.) ⇔ Հասարակութ-
յան մեջ անձի կամ կազմա-
կերպության հանդեպ վե-
րաբերմունքի ձևավորում:
ՓԻՐՄԻՆԳ ⇔ Դակում (մարմնի
որևէ մասի ծակում՝ զար-
դեր ամրացնելու նպատա-
կով):

ՓԼԵՅԵՐ ⇔ Չայն և պատկեր
վերաբերադրող սարք
(նվազարկիչ, տեսարկիչ):
ՓՄՐՁԻՎ ⇒ Կայանատեղի:
ՓՄԽՈԱՆԱԼԻԶ ⇒ Հոգեվեր-
լուծություն:
ՓՈՓ ⇔ Արվեստի ուղղություն:
ՓՈՓՔՈՐՆ ⇒ Աղիբուդի:
ՓՄԽՈԶ (բժշկ.) ⇔ Հոգեկան
հիվանդության տեսակ
(հոգեգարություն):
ՓՄԽՈՊԱԹԻԱ (բժշկ.) ⇔ Հո-
գեկան հիվանդություն-
ների խումբ:
ՓՍՈՐԻԱԶ (բժշկ.) ⇔ Մաշկի
բորբոքման տեսակ:

— ♀ —

- ՔԱՍԹԻՎԳ** \Leftarrow Աշխատակից-ների, մասնակիցների, երգիչների և այլոց նախնական ընտրություն (դերընտրություն, նախազոտում):
- ՔԱՐԹԻՋ** \Leftarrow Տպիչի ներկատուի (ներկապնակ):
- ՔԱՐՏ** 1. \Leftarrow Որոշակի ձևաչափով պատրաստված թղթե կամ պլաստմասե իր: 2. \Leftrightarrow Խաղաթություն:
- ՔԱՐՏԲԼԱՆԾ** ($p\eta r\acute{q}.$) \Leftarrow Իրավասություն, անսահմանափակ ազատություն:
- ՔԻԼԵՐ** \Rightarrow Վարձու մարդասպան:
- ՔԻՐԻՎԳ** ($\phi h\acute{u}$) \Leftarrow Բանկային անկանխիկ հաշվարկների համակարգ (հաշվանցում):
- ՔԼԻՔ** ($hulprqz.$) \Rightarrow Կտտոց:
- ՔԼԻՔ ԱՆԵԼ** \Rightarrow Կտտացնել:
- ՔՅԱՆՄԼ** ($hulprqz.$) \Rightarrow Չեղարկում:
- ՔՈԹԵԶ** \Leftarrow Փոքր առանձնատուն՝ կից հողակտորով:
- ՔՈԼԵԶ** \Leftrightarrow Վարժարան:
- ՔՈՆԵՔԹ** ($hulprqz.$) \Rightarrow Համակցում:
- ՔՈՆԹՐՈԼՊԱՆԵԼ** ($hulprqz.$) \Rightarrow Հսկիչ վահան:
- ՔՈՓԻՐԱՅԹ** \Rightarrow Հեղինակային իրավունք, պատճենաշնորհ:
- ՔՍԵՆՈՖՈԲԻԱ** \Leftrightarrow Այլատյացություն:
- ՔՍԵՐՈՔՍ** \Rightarrow 1. Պատճեն: 2. Պատճենահան/պատճենիչ:
- ՔՎՈՏԱ** \Rightarrow Բաժնեմաս, բաժնեչափ:

— O —

- ՕԲԼԻԳԱՑԻԱ** ($\phi h\acute{u}$) \Rightarrow 1. Փոխառություն: 2. Պարտաստում:
- ՕԲՅԵԿՏ** \Leftarrow 1. Առարկա: 2. Մերգիտակցությունից դուրս և դրանից անկախ գոյություն

ունեցող առարկայական աշխարհ: **3.** Կառույց, շինություն, տեղամաս: **4.**

(սրամք.) \Rightarrow Ուղիղ խնդիր:

ՕԲՅԵԿՏԻՎ 1. \Leftrightarrow Անաշառ, անկողմնակալ: **2.** Առարկայական: **3.** (տէխ.) \Leftarrow Օպտիկական սարքի մաս:

ՕԲՍԿՈՐԱՏԻԶՄ \Rightarrow Խավարամտություն:

ՕԼԻԳԱՐԻ 1. \Leftarrow Քաղաքական և տնտեսական անկախություն ու մեծ հարստություն ունեցող անձ (խմբիշխան): **2.** \Leftrightarrow Մեծահարուստ:

ՕԼԻԳԱՐԻՆԻԱ (*ρηρգ.*) \Leftarrow Խոշոր կապիտալի ներկայացուցիչների ոչ մեծ խմբի տնտեսական և քաղաքական տիրապետություն (խմբիշխանություն):

ՕԼԻԳՈՊՈԼԻԱ (*տնտոգ.*) \Leftrightarrow Խմբաշնորհ՝ շուկայի մրցակցային կառուցվածք, որի դեպքում շուկայում կան մի քանի խոշոր արտադրողներ / վաճառողներ, որոնցից յուրաքանչյուրը տնօրի-

նում է շուկայական մի մեծ մասնաբաժին:

ՕԼԻԳՈՖՐԵՆԻԱ (*ρժշկ.*) \Rightarrow

Թուլամտություն, թերզարգացում:

ՕԿՈՒՊԱՆՏ \Rightarrow Զավթիչ, նվաճող:

ՕԿՈՒՊԱՑԻԱ (*ρηրգ.*) \Rightarrow Զավթում, նվաճում:

ՕՍՔՈՒԴՈՍԵՆ (*հրավր.*) \Leftarrow Մարդու իրավունքների պաշտպան՝ իրավապաշտպան:

ՕՆԿՈԼՈԳ (*ρժշկ.*) \Leftrightarrow Ուսուցքաբանություն:

ՕՆՈՍԱՏԻԿԱ (*լզլր.*) \Rightarrow Հատկանվանագիտություն:

ՕՊԵՐԱՏԻՎ \Leftrightarrow **1.** Շուտափություն: **2.** Ուսումնական գործողություններին առնչվող:

ՕՊԵՐԱՏՈՐ 1. \Leftarrow Որևէ բան նկարահանող մասնագետ: **2.** \Rightarrow Հեռախոսավար: **3.** Գործակար (գրասենյակում համակարգչային աշխատանք իրականացնող անձ):

- ՕՊԵՐԱՑԻԱ** ⇒ 1. Վիրահա-
տություն: 2. Գործողու-
թյուն: 3. Գործարք:
- ՕՊՈԶԻՑԻԱ (ըղբզ.)** ⇒ Ընդդի-
մություն:
- ՕՊՈԶԻՑԻՈՆ** ⇒ Ընդդիմադիր:
- ՕՊՈՆԵՆՏ** ⇒ Ընդդիմախոս:
- ՕՊՏԱՑԻԱ (իրավր.)** ⇒ Քաղ-
ընտրություն՝ քաղաքա-
ցիական ընտրություն:
- ՕՊՏԻԿԱ** ⇌ 1. (ֆիզ.) Ֆիզիկայի
բաժին: 2. Օպտիկական
սարքերի ամբողջություն:
- ՕՊՏԻԿԱԼ** ⇌ Լավագույն, ա-
մենահարմար տարրերակ:
- ՕՊՏԻԿԱԼԱՑՈՒՄ** ⇌ Լավար-
կում՝ որևէ ոլորտում բա-
րեփոխումների կենսագոր-
ծում:
- ՕՊՏԻԿԻՉՄ** ⇒ Լավատեսու-
թյուն:
- ՕՊՏԻԿԻՍՏ** ⇒ Լավատես:
- ՕՍԹԵՈԼՈԳԻԱ (բժշկ.)** ⇒
Ոսկրաբանություն:
- ՕՍԹԵՈԽՈՆՈՆԴՈԶ (բժշկ.)** ⇌
Ոսկրային բորբոքային
հիվանդությունների
խումբ:
- ՕՍԹԵՈՊԱՏԻԱ (բժշկ.)** ⇒
Ոսկրախան:
- ՕՏԻՄԱԿ** ⇒ Առանձնատիպ:
ՕՏՈՖՈՆ ⇌ Լսասարք՝ լս-
ության ուժեղացուցիչ
սարք:
- ՕՐԱԿԱԼ** ⇌ Թղթե կամ
պլաստմասե կպչուն
շերտ՝ գովազդային հայ-
տարարությունների, ինչ-
պէս նաև տարբեր իրեր
զարդարելու համար:
- ՕՐԲԻՏԱ** ⇌ Ուղեծիր:
- ՕՐԳԱՆԱՑՈՒՄ 1.** ⇌ Փոքրիկ
նոթատեսր-գրքովկ՝ օրա-
ցուցով, հասցեներով: 2.
Բջջային հեռախոսի և հա-
մակարգչի մեջ մի բաժին, ո-
րում գետեղված են օրա-
ցուց՝ հիշեցման և զանա-
գան գրառումների գործա-
ռույթներով, ի. հաշվիչ
(կալկուլյատոր) ևն: 3. ⇒
Կազմակերպիչ:
- ՕՐԵԵՐ** ⇌ Ընդունման կամ
հանձնման գրավոր փաս-
տաթուղթ (կարգադրագիր):
- ՕՐԴԻՆԱՏՈՒՄ** ⇌ Բժշկա-
կան պրակտիկ ասպի-
րանտուրա:
- ՕՐԹՈԴՈՔՏ** ⇌ 1. Որևէ ուս-

մունքի, զաղափարախոս-
տվյան անշեղորեն հե-
տևող: **2.** Ուղղափառ:

ՕՐԹՈՊԵԴԻ \Leftrightarrow Բեկաբույժ:
ՕՐԹՈՊԵԴԻԱ \Leftrightarrow Բեկաբու-
ժություն:

ՕՖԵՐԵՆՏ \Rightarrow Գործարկություն:

ՕՖԵՐ(ՏԱ) (*տնտուգ.*) \Leftrightarrow Գրա-
վոր առաջարկ (գործարկ):

ՕՖԻՍ \Rightarrow Գրասենյակ:

ՕՖՇՈՐ (*տնտուգ.*) \Leftarrow Արտո-
նալ կամ չհարկվող կար-
գավիճակով գոտիներում
ստեղծված ընկերություն:

— ֆ —

ՖԱՅԼ \Leftarrow **1.** (*հսլլրզ.*) Էլեկտրո-
նային թղթապանակ՝ որո-
շակի տվյալներով (գրա-
տեղի, գրապանակ, նիշք):
2. Թափանցիկ թղթապա-
նակ:

ՖԱՄԱՏ \Rightarrow Մոլեռանդ երկր-
պագու:

ՖԱՄԱՏԻԶՄ \Rightarrow Մոլեռանդու-
թյուն:

ՖԱՄԱԴ (*ձնրուգ.*) \Leftarrow Շենքի
կամ որևէ կառույցի ձա-
կատ:

ՖԱՎՈՐԻՏ \Leftarrow **1.** (*մարզ.*) Մար-
զիկ, որին գերադասություն
է տրվում մրցումների ժա-
մանակ: **2.** Կեկավարի կամ
բարձրաստիճան մեկի բա-

րեհաճությանն արժանա-
ցած անձ:

ՖԱՏԱԼԻԶՄ \Leftrightarrow Ճակատա-
գրապաշտություն:

ՖԱՏԱԼԻՍ \Leftrightarrow Ճակատագրա-
պաշտ:

ՖԱՐԻՆԳԻՏ (*բժշկ.*) \Leftarrow Ըմպա-
նաբորբ:

ՖԱՐՄԱԿՈԼՈԳԻԱ (*բժշկ.*) \Rightarrow
Դեղագիտություն:

ՖԱՐՇ \Rightarrow Խճողակ, լցոն:

ՖԱՐՄ \Rightarrow Զավեշտ, կեղծիք:

ՖԱՌԻՆԱ \Leftrightarrow Կենդանական
աշխարհ:

ՖԱՔՍ \Leftrightarrow Հեռապատճեն:

ՖԵՇԲԱՑԻԱ 1. (*բղրզ.*) \Leftrightarrow
Դաշնություն: **2.** (*մարզ.*) \Leftarrow
Որևէ մարզաձևի ներկա-

յացուցիչների և ակումբ-ների միավորում:

ՖԵՄԻՆԻԶՄ (*բղդգ.*) \Leftarrow Կա-նանց իրավահավասարության ձգողող շարժում-ների անվանումը:

ՖԵՆ \Leftrightarrow Վարսահարդարիչ:
ՖԵՆՈՄԵՆ \Leftarrow 1. Երևույթ: 2.

Բացառիկ օժտվածություն: **ՖԵՆՈՄԵՆԱԼ** \Rightarrow Բացառիկ, արտաստվոր, արտակարգ:

ՖԵՐՄԱ \Rightarrow Ազարակ:
ՖԵՐՄԵՆՏ \Leftarrow Օրգանական նյութ (խմորիչ):

ՖԵՐՄԵՐ \Leftrightarrow Ազարակատեր:

ՖԻԱՍԿՈ \Rightarrow Չախողում:
ՖԻԳՈՒՐ(Ա) 1. \Rightarrow Կերպար, կերպարանք: 2. Կազմվածք:

3. \Leftarrow Շախմատի քառ:
ՖԻԳՈՒՐԻԱՏ \Rightarrow Գեղասա-հորդ:

ՖԻԶԻՈԼՈԳ \Leftrightarrow Բնախոս:
ՖԻԶԻՈԼՈԳԻԱ \Leftrightarrow Բնախոսություն:

ՖԻԹԵՍ \Leftarrow Մարզական վարժությունների համալիր:
ՖԻԼԱՏԵԼԻԱ \Leftarrow Նամակա-նիշերի հավաքում:

ՖԻԼԱՏԵԼԻԱՏ \Leftarrow Նամակա-նիշերի հավաքող (հավա-քորդ):

ՖԻԼՈՄԵԹԵՐ \Rightarrow Կինոարտա-դրորդ:

ՖԻԼԾՐ \Rightarrow Զտիչ:

ՖԻԼԾՐԱՑԻԱ \Rightarrow Զտում, թորում:
ՖԻՆԱԼ \Rightarrow 1. Ավարտ, վերջ: 2.

Եզրափակիչ:

ՖԻՆԱԼԻԱՏ \Leftarrow Եզրափակիչ փուլի մասնակից:

ՖԻՆԻՇ \Rightarrow Վերջնարկ:

ՖԻՍԿԱԼ (*տնտսգ.*) \Leftrightarrow Հար-կաբյուջետային, հարկա-յին:

ՖԻՐՄԱ \Leftarrow Արտադրատնտեսական միավորում (ձեռնարկություն):

ՖԻՔՍԱՑԻԱ \Rightarrow Ամրագրում, հաստատում:

ՖԻՔՍԻՆԳ (*տնտսգ.*) \Rightarrow Հաս-տատագրում:

ՖԼԵԲԻՏ \Rightarrow Երակաբորբ:

ՖԼԵՇ (*տէխ.*) \Rightarrow Կրիչ:

ՖԼԵՇՄՈԲ \Leftarrow Նախապես ծրագրված հանրային բազմամարդ միջոցառում (ակցիա):

ՖԼՅՈՒՌՈԳՐԱՖԻԱ (բժշկ.)

«Ունտզենյան հետա-
գոտության մեթոդ»:

ՖԼՈՍԱՍԵՐ «Ներկամա-
տիտ, թաղքագրիչ»:

ՖԼՈՐԱ ⇔ Բուսաշխարհ:

ՖՈԼԳԱ ⇒ Փայլաթիթեղ:

ՖՈԼԴԵՐ (*hulqraq.*) ⇒ Թղթա-
պանակ:

ՖՈԿՈՒՄՆԻԿ ⇒ Աճպարար:

ՖՈՆ ⇔ 1. Հետնազոյն: 2. Հա-
մապատկեր: 3. Հետնա-
նկար:

ՖՈՆԴ 1. ⇒ Հիմնադրամ: 2. ⇐
Վավերաթղթերի և աղբ-
յուրների հավաքածու: 3.
Արվեստի, գիտության ար-
ժեքավոր գործերի ամբող-
ջություն:

ՖՈՆԵՆԴՈՍԿՈՊ (*բժշկ.*) ⇒
Լսափող:

ՖՈՆՈԳՐԱՄԱ ⇔ Զայնագիր,
ձայնագրություն:

ՖՈՏՈ ⇔ 1. Լուսանկար:
Լուսանկարչատուն:

ՖՈՏՈԱՊԱՐՏԱՏ ⇔ Լուսա-
իցիկ:

ՖՈՏՈՍՈՆՏԱԺ ⇐ Թեմատիկ
լուսանկարների կամ

դրանց մասերի մեկտեղում
(լուսակցորդում):

ՖՈՐՄԱՏ ⇒ Զևաչափ:

ՖՈՐՄՈՒԼԱ ⇒ 1. Բանաձև:

2. (*ρիմ.*) Քիմիական
տարրի կառուցվածք:

ՖՈՐԽՄ ⇒ Համաժողով:

ՖՐԱԳՄԵՆՏԱՐ ⇒ Հատվա-
ծական, հատվածային:

ՖՐԱԿՑԻԱ (*ρηրգ.*) ⇒ Կուսա-
կցախումբ, խմբավորում:

ՖՐԱՇԱՅԹԻՆԳ (*տնտոգ.*) ⇐
Առանձնաշնորհ՝ համա-
լիր ձեռնարկատիրական
գործունեության թույլ-
տվություն:

ՖՐԻՅՈՒՐՆԻՑԱ ⇒ Էլեկտ-
րական տապակա:

ՖՈՒՆԱՄԵՆՏԱԼ ⇒ Հիմ-
նարար, հիմնական:

ՖՈՒԿՑԻԱ 1. (մար.) ⇐ Մա-
թեմատիկայի հիմնական
հասկացություն, որը ցույց է
տալիս մի փոփոխականի
կախումը մյուսից: 2. (*կենոր,*
բժշկ.) Մարմնի կենսազոր-
ծունեության դրսորում: 3.
⇒ Գործառույթ:

ՖՈՒԿՑԻՈՆԱԼ ⇔ Գործա-
ռույթային:

ՖՈՒՏՈՒՐԻԶՄ ⇔ Ապագա-
յապաշտություն:

ՖՈՒՏՈՒՐԻՍՏ ⇔ Ապագայա-
պաշտ:

ՖՈՒՐԵՏ ⇔ Ըստունելություն/
հյուրասիրություն, որի
ժամանակ ներկաները
սեղանից օգտվում են
հոտնկայս:

3. ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

3.1. ԶԵՎԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

3.1.1. ԳՈՅԱԿԱՆ ԱՆՌԻՆ. ԳՈՅԱԿԱՆԻ ԹԻՎԸ

1. Գոյականի, ինչպես նաև գոյականաբար գործածված այլ բառերի հոգնակի թիվը կազմվում է՝ ուղիղ ձևին՝ եզակիին, ավելացնելով **-եր** կամ **-ներ** հոգնակերտ վերջավորությունը: Բացառություն են մարդ և կին բառերը, որոնց հոգնակին է՝ **մարդիկ, կանայք**:

2. **Տիկին, պարոն, անձ** բառերը, բացի կանոնավոր **տիկիններ, պարոններ** և **անձեր** ձևերից, կարող են հոգնակի դառնալ նաև **տիկնայք, պարոնայք, անձինք** անկանոն ձևերով:

3. Միավանկ բառերի (այդ թվում՝ փոխանուն ածականների) հոգնակին սովորաբար կազմվում է **-եր**, իսկ բազմավանկներինը՝ **-ներ** վերջավորությամբ՝ **տն-եր, պատ-եր, տարր-եր, նյարդ-եր, մեծ-եր, մարզարտածաղիկ-ներ, դինոզավր-ներ, սիրամարգ-ներ, վարպետ-ներ, կարմիր-ներ**:

4. Մի շարք միավանկ բառերի հոգնակին կազմվում է **-ներ** վերջավորությամբ (այս բառերը նախկինում վերջացել են **-ն** հնչունով, որը պահպանվել է հոգնակիում՝ միանալով **-եր** վերջավորությանը՝ **ակ-ներ, բեռ-ներ, գառ-ներ**, ինչպես նաև խոսակցական ձեռ-ներ, ոտ-ներ

(Ճեռք-եր, ոտք-եր զրական տարբերակներին զուգահեռ): Այս շարքի բառերը՝ որպես բաղադրյալ բառերի վերջնաբաղադրիչներ, նույնպես ստանում են -ներ վերջավորություն (պարսպադրներ, սառցալեռներ, շնաձկներ, դաշտամկներ):

Բացառություն են **մատ** և **հարս** բառերը, որոնցով վերջացող բաղադրյալ բառերը կարող են ստանալ նաև -եր (*ցուցամատեր, բթամատեր, նորահարսեր, ջրահարսեր*):

5. Ոռու բառի հոգնակին՝ **ոռու-ներ** (նախկինում՝ **ուռուս-ներ**):

6. Ող և **ոռոնգ** բառերի՝ **ողներ, ոռոնգներ** ձևերն ակնհայտորեն հնացած են և անգործածական: Դրանց փոխարեն այժմ ընդունել են **ողեր, ոռոնցեր** ձևերը:

7. «Խաղողի վազի ոստ» նշանակությամբ **մատ** բառի հոգնակին կազմվում է -եր-ով՝ **խաղողի մատեր**:

8. Գաղտնավանկով վերջացող մի շարք երկվանկ բառերի (այդ թվում՝ դերանունների, փոխանուն ածականների, ինչպես նաև թ-ով վերջացող թվականների) հոգնակին կազմվում է -եր վերջավորությամբ՝ **ազդր-եր, աստղ-եր, դուստր-եր, եզր-եր, գեքք-եր, ժանր-եր, մանր-եր, ինքն-եր, ինը(ն)-եր** ևն:

9. Գամփո, անզող, արկղ բառերի հոգնակին կարող է կազմվել ոչ միայն -եր, այլև -ներ վերջավորությամբ՝ **գամփո-(ն)եր, անզող-(ն)եր, արկղ-(ն)եր**:

10. Ստեղն, եղեգն, բնեկն պարզ բազմավանկ բառերը, ինչպես նաև -ազն, -եղն, -ակն, -ոտն երկվանկ վերջնաբաղադրիչով բարդ բառերը ստանում են -եր վեր-

շավորությունը՝ ստեղն-էր, եղեգն-էր, բնեկն-էր, արքայազն-էր, դյուցազն-էր, որմզդելն-էր, շողակն-էր, հետիոտն-էր, այծոտն-էր ևն:

11. Միավանկ (ինչպես նաև գաղտնավանկով վերջացող երկվանկ) վերջնաբաղադրիչով բազմավանկ (բարդ, ածանցավոր կամ բարդածանցավոր) գոյականների մի մասի հոգնակին կազմվում է -էր վերջավորությամբ՝ ձեռագր-էր, իրիկնապահ-էր, դեղատն-էր, դասազր-էր, գաղթավայր-էր, գիսաստղ-էր, այտոսկր-էր, բուժքույր-էր, ծակուծուկ-էր: Դրանք այն բառերն են, որոնցում այդ վերջնաբաղադրիչը՝ որպես գոյական, պահպանում է իր բուն իմաստը, իր նախորդ բաղադրիչին համադաս է (*սարուձորէր, հարցուփորձէր, չեմուչումէր, ապուպապէր, թերուդեմէր, նազուտուզէր*) կամ նրա լրացյալն է և նրա հետ միասին ցույց է տալիս այդ առարկայի կամ հասկացության տարատեսակը՝ *զիր-ձեռագիր, հեռագիր, լրագիր, ծրագիր, խորագիր, սևագիր, ճակատագիր, պահ-իրիկնապահ, ցույց-նստացույց, զորացույց* ևն: Սա նշանակում է, որ ձեռագիրը, հեռագիրը, ծրագիրը գրի տեսակներ են, առանձնատունը, թռնրատունը, իջևանատունը տան տեսակներ են, միջակետը, ծայրակետը, ստորակետը կետի տեսակներ են ևն: Այս բառերը մեծ մասամբ կարելի է արտահայտել բառակապակցությամբ, որի գերադաս անդամը (լրացյալը) հենց միավանկ վերջնաբաղադրիչն է, և բառակապակցությունը հոգնակի դարձնելիս -էր վերջավորությունն է ստանում հենց այդ բաղադրիչը՝ *խնդրագրէր – խնդիրների գրքէր, ձեռագրէր – ձեռքի գրէր, նստացույցէր – նստած ցույցէր* ևն:

12. Այլ դեպքերում միավանկ վերջնաբաղադրիչով բառն ստանում է -ներ վերջավորությունը, ընդ որում՝ այդ վերջնաբաղադրիչը չի ենթարկվում հնյունափոխության ակնարկագիր-ներ, կենսագիր-ներ, վիպագիր-ներ, բառարանագիր-ներ ևն: Պատճառն այն է, որ այս դեպքում բաղադրյալ բառը իր միավանկ վերջնաբաղադրիչի նշանակած երևութիւն տարատեսակ ցույց չի տալիս, օր.՝ **հաշվապահ** նշանակում է ոչ թե «հաշվի պահ», այլ «հաշիվ պահող (անձ)», **կարմրախայտ** նշանակում է ոչ թե «կարմիր խայտ», այլ «կարմիր խայտեր ունեցող (ձուլկ)», **բղանցք** այժմ նշանակում է ոչ թե «քուղի անցք», այլ «հագուստի փեշ», **լուսանցք** նշանակում է ոչ թե «լույսի անցք», այլ «էջեզրի ազատ տարածություն», **համերգ** նշանակում է ոչ թե «ընդհանուր երգ», այլ «երգի հանդես», **տեսակետ** այժմ նշանակում է ոչ թե «տեսնելու կետ, դիտակետ», այլ «կարծիք, հայցք, մոտեցում», **վերջալույս** նշանակում է «արևը մայր մտնելու ժամանակը», այլ ոչ թե «վերջին լույս» ևն: Այսինքն՝ այս դեպքերում միավանկ բառը բաղադրյալ բառի կազմում իր գոյականական բուն իմաստով չէ, որ հանդես է գալիս, այլ մի նոր, մեծ մասամբ՝ բայական, երբեմն ել՝ փոխաբերական իմաստով:

Հիմնականում այդպես է նաև գոյականական կամ բայական միավանկ վերջնաբաղադրիչով փոխանուն ածականների դեպքում: Օր.՝ **լայնեզրներ** նշանակում է «լայնեզրով գլխարկներ» (այլ ոչ թե «լայն եզրեր»), **շատակերներ** նշանակում է «շատ ուտող մարդիկ» (այլ ոչ թե «շատ կերեր»), **շեղաշքներ**՝ «շեղ աչք ունեցողներ» (այլ ոչ թե «շեղ աչքեր»):

13. Կան միավանկ վերջնաբաղադրիչով բառեր, որոնք շեղվում են կանոնից (*վերելքներ, մանրէներ, միրհավներ*) կամ ունեն երկձևություն՝ **երկրաշարժ-(ն)եր**, կայագոր-(ն)եր, ջրանցք-(ն)եր ևն, ինչպես նաև -պետ կամ -նիշ գոյական վերջնաբաղադրիչով բառերը՝ **խմբապետ-(ն)եր, մարզպետ-(ն)եր, քաղաքապետ-(ն)եր, չափանիշ-(ն)եր, դրամանիշ-(ն)եր, նամականիշ-(ն)եր** (տե՛ս նաև 4-րդ կետի վերապահումը **-հարս** և **-մատ** վերջնաբաղադրիչով բառերի համար):

14. Երկձևություն չկա **-նիշ** վերջնաբաղադրիչով այն բառերի դեպքում, որոնք ածական են (*միանիշ, երկնիշ, բազմանիշ, տարանիշ*) կամ գոյական են դարձել փոխանվանական կիրառությունների հիման վրա (*հոմանիշ, համանիշ, նույնանիշ, հականիշ, ժիտանիշ*), և դրանցում **-նիշ-ը** ունի բայական իմաստ: Դրանք պարտադիր ստանում են **-ներ** հոգնակերտ՝ **հոմանիշներ, հականիշներ** ևն: Մինչդեռ **նիշի** (նշանի) տարատեսակ ցույց տվող գոյականները (*աստղանիշ, ախտանիշ, գրանիշ, դրոշմանիշ, էջանիշ, խորհրդանիշ, համարանիշ, հայտանիշ, հատկանիշ, ձայնանիշ, մակնիշ, մըրցանիշ, նամականիշ, չափանիշ, պարբերանիշ, ջրանիշ, վարկանիշ, ցուցանիշ, ուղենիշ, փոստանիշ*), կանոնի համաձայն, պետք է ստանան **-եր** հոգնակերտ (*հայտանիշեր, աստղանիշեր, համարանիշեր, մակնիշեր* ևն), սակայն սխալ ձևերի խիստ տարածվածության պատճառով թույլատրվում է գուգածնություն:

15. Կան միավանկ վերջնաբաղադրիչով համանուններ, որոնցից մեկի հոգնակին կազմվում է **-եր**, մյուսինը՝ **-ներ** վերջավորությամբ՝ պայմանավորված իմաս-

տով: Օր՝ մատենագր-էր «ձեռագիր մատյաններ, զրք-քեր» – մատենագիր-ներ «մատյան զրող հեղինակներ», հուշագր-էր «մեսորանդումներ» – հուշագիր-ներ ևն:

16. Լինում են և հոգնակի ձևերի՝ հիմքի տարբերության հետևանքով առաջացած հարանուններ, օր՝ մանրամասն-էր «մանրամասնություններ» և մանրամաս-էր «մանրակներ, դետալներ», լեռնապար-էր «լեռնաշղթա» և լեռնապար-ներ «լեռնային ապար»:

17. -էր վերջավորություն ստացող բառերը (ինչպես նաև հոգնակի թիվ չունեցող անորոշ դերբայը) -ներ կարող են ստանալ ստացական հոգնակի կազմելիս՝ աչքներս, տուններդ, վիզները, սանրներդ, բանուգործներս, գնալներդ: Այդպես լինում է, եթե հոդը փոխարինում է ստացական դերանվան հոգնակիին (*մեր աչքը աչքներս, ձեր տները > տուններդ, նրանց շուրջը > շուրջները, ձեր գնալը > գնալներդ*) նշանակելով, որ տվյալ առարկան (կամ առարկաները), տվյալ տեղը վերաբերում են յուրաքանչյուրին:

18. Մի շաբք օտար բառեր՝ բրենդ, բլանկ, ֆրակ, ստենդ, սպոր, սլայդ ևն, որոնք փոխատու լեզվում միավանկ են, արդի հայերենում ընկալվում են որպես երկվանկ բառեր (ունեն քաղտնավանկ՝ բը-բենդ, բը-լանկ, ֆը-րակ ևն): Հետևաբար սրանց հոգնակին կազմվում է -ներ վերջավորությամբ՝ բրենդ-ներ, բլանկ-ներ, ֆրակ-ներ, ստենդ-ներ, սպոր-ներ, սլայդ-ներ:

Նույն սկզբունքով՝ փոխատու լեզվում բաղադրյալ կազմությամբ (նաև արմատական վերջնաբաղադրիչով) բառերը (բլոգեր, դինոզավր, կղմինդր, կադաստր, սի-

բամարգ ևն) հայերենում գիտակցվում են կազմությամբ պարզ բառեր, ուստի դրանց հոգնակին, կանոնի համաձայն, ձևավորվում է հայերենի բազմավանկ գոյական-ների նման՝ -ներ մասնիկով, ինչպես՝ բլոգեր-ներ, կրմինոր-ներ, կադաստր-ներ, սիրամարգ-ներ, դինո-գավր-ներ ևն: Ըստ որում, -գավր և -մարգ վերջնաբաղադրիչներով կազմություններում այդ արմատական բաղադրիչների իմաստները միայն ստուգաբանորեն են գիտակցվում (գավր – մողես, մարգ – թռչուն), և դրանց՝ -եր-ով կազմությունները, բնականաբար, կանոնական չեն: Սակայն, հաշվի առնելով -եր-ով ձևերի տարածվածությունը, ուղեցույցի հեղինակները հնարավոր են համարել նաև դրանց գործածությունը՝ իհարկե նախապատվությունը տալով կանոնական -ներ-ով ձևերին, այսպես՝ դինոգավր+ներ//+եր, իստինոգավր+ներ//+եր, լորամարգ+ներ//+եր, սիրամարգ+ներ//+եր ևն:

19. Հրապարակի վրա եղած բառարանների տվյալներով արձանագրվում է հոգնակիի կազմության ամբագրման որոշակի միտում. գոյականական միևնույն միավանկ վերջնաբաղադրիչով կազմություններում -ներ մասնիկով (հազվադեպ նաև -եր) հոգնակի է հանձնարարվում այն բառերում, որոնցում մթագնած է կամ թույլ է գիտակցվում ոչ միայն վերջին, այլև առաջին/նախորդող բաղադրիչի սկզբնատիպ իմաստը: Օրինակ՝ **արշա+լույս** բառի համար հանձնարարվում է -ներ-ով (մեկ դեպքում՝ -եր/-ներ), իսկ վերջա+լույս-ի համար՝ -եր-ով (մեկ դեպքում՝ -ներ) կազմությունը: Նմանապես՝ **կայազոր-ներ**, բայց՝ թիկնազոր-եր, միջնապատ-եր, բայց՝ ցանկապատ-ներ, վարդատոն-եր,

բայց՝ փառատոն-եր// -ներ, ցուցանիշ-ներ, բայց՝ համարանիշ-եր// -ներ, վերջակետ-եր, բայց՝ ստորակետ-եր// -ներ ևն: Այսպիսի դեպքերում մենք առավելապես հակված ենք եղել հանձնարարելի համարելու առավել տարածված ձևը՝ հիմնականում չբացառելով մյուս տարբերակի կիրառությունը: Իսկ բառարանային տարբերությունները նպատակահարմար ենք գտել ներկայացնել աղյուսակով (տե՛ս էջ 162-164):

Բ Ա Ռ Ա Յ Ա Ն Կ

Ցանկում տրված են այն գոյականների (նաև փոխանունների) հոգնակիի ձևերը, որոնք ունեն գործածության հաճախականություն և թվակազմության յուրահատկություններ. ունեն գուգածնություններ կամ շեղվում են ընդհանուր օրինաչություններից: Զուգաձևություններից առաջինները նախընտրելի կամ հանձնարարվող տարբերակներ են:

Հասկանալի է, որ բառացանկը ամբողջական չէ, բայց դա գործնականում չի դժվարացնում անհրաժեշտ տարբերակի ընտրությունը, քանի որ հնարավոր բոլոր շեղումներից համապատասխան բառերով կամ բառախմբերով տրվում են տիպական օրինակներ: *Օր.՝ -անցք* վերջնաբաղադրիչով կազմություններից տրվում են և՝ միայն **-եր** մասնիկով (*հորատանցք-եր*, *ծխանցք-եր*, *դիտանցք-եր*), և՝ միայն **-ներով** (առանցք-ներ, *քղանցք-ներ*, *միջանցք-ներ*), և՝ միաժամանակ **-եր** և **-ներ** մասնիկներով օրինակներ (*ջրանցք-ներ/-եր*, *լեռնանցք-ներ//եր*, *օդանցք-ներ//եր*): Կամ՝ «Հայոց

լեզվի հանգարառարան»-ում արձանագրված են **-չափ** վերջ-նարադադրիչով կազմված հինգ տասնյակից ավելի բառեր. դրանք հոգնակին բաղադրում են երկու տարրերակով՝ **-եր-**ով կամ **-ներ-**ով. եթե բաղադրիչն ունի գոյականական իմաստ (չափ), ապա ստանում է **-եր** (թզաչափ-եր, քայլաչափ-եր, մազաչափ-եր ևն), եթե ունի բայական իմաստ (չափող), ստանում է **-ներ** (հողաչափ-ներ, արագաչափ-ներ, շերմաչափ-ներ, ծանրաչափ-ներ, վայրկենաչափ-ներ ևն): Այդ հինգ տասնյակից մեր բառացանկում գետեղված են մոտ մեկ տասնյակը՝ ամենից գործածականները՝ կազմության երկու տարրերակներով:

Բառացանկում ներառված առանձին բառերի հոգնակիի կազմության ձևը սկզբունքային տարածայնություններ չի ենթադրում և, թվում է, տեղ չպետք է ունենար այս բառացանկում: Սակայն բառաձևեր ուղեցույցում գետեղվել է որոշակի պատճառարանվածությամբ: Անհրաժեշտություն կար խուսափելու նախ՝ գրավոր խոսքում այնուամենայնիվ հանդիպող առանձին սխալակազմություններից (գաղթավայր-ներ, բաղամաս-ներ, շտաբ-եր ևն), և երկրորդ՝ արևելահայ խոսակցական լեզվում և գրական արևմտահայերենում տարածված որոշ ձևերի անհարկի ազդեցություններից, ինչպես՝ արևմտահայերենում՝ **հացադուլ-եր**, **գործադուլ-եր**, **ձեռագործ-եր**, **ասեղնագործ-եր**, **կարգախոս-եր**, **հեռախոս-եր**, **մեներգ-ներ**, **քայլերգ-ներ**, **օրիներգ-ներ**, **գետափ-ներ**, **լճափ-ներ**, **ծովափ-ներ**, **բայց՝ հողագործ-ներ**, **բարեգործ-ներ**, **բարձրախոս-ներ**, **բանախոս-ներ** ևն,

արևելահայերենում՝ **հացադուլ-ներ**, **գործադուլ-ներ**, **ձեռագործ-ներ**, **ասեղնագործ-ներ**, **կարգախոս-ներ**, **հեռախոս-**

ներ, մեներգ-եր, քայլերգ-եր, օրիներգ-եր, գետափ-եր, ծովափ-եր, լճափ-եր, ինչպես նաև՝ հողագործ-ներ, բարեգործ-ներ, բարձրախոս-ներ, բանախոս-ներ ևն: Արանք բառացանկում տրվում են՝ հնարավոր շփոթից խուսափելու համար:

Օգտագործողը հավելյալ տեղեկություններ կարող է քաղել ներածական մասում տրված բացատրություններից (կը 143-150):

Աստղանիշով տրվում են այն կազմությունները, որոնք գործածության մեջ եղած բառացանկերում կամ բառարաններում ներկայացված են որպես զուգաձևություններ, սակայն մեր ուսումնասիրություններով (ժամանակակից զրականության և լրատվության միջոցների լեզվական նյութի քննություն, վիճակագրական հարցումներ, «Արևակ»-ից քաղված տեղեկություններ ևն) զրական լեզվում հանձնարարելի տարրերակներ չեն:

Միայլակազմությունները չեն նշվում:

ազդ-եր	ակնթարթ-ներ//–եր
ազդազանգ-եր	ահազանգ-եր
ազդալույս-եր	ամենամեծ-եր
ազդոսկր-եր	ամենափոքր-եր
ազդր-եր	այծենակած-ներ//–եր
ախտանիշ-ներ	այտոսկր-եր
ականանետ-ներ	անզդ-եր//–ներ
ականատես-ներ	անդրադարձ-ներ
ակնարկագիր-ներ	անկյունադարձ-եր

անկյունաչափ–ներ (չափող գործիք)	բարեգործ–ներ
անկյունաչափ–եր (անկյու- նի չափը)	բարձրախոս–ներ
անջրպէտ–ներ	բժշկապէտ–ներ
անցաբառ–եր	բլանկ–ներ
անցուղարձ–եր	բնակավայր–եր
աշխարհազոր–եր	բրենդ–ներ
ապուպապ–եր	բու–եր//բվեր
առանձնատն–եր	բուժկետ–ներ//–եր
առանցք–ներ	բուժքույր–եր
աստղակերպ–ներ	բուռ–եր//բռեր
աստղանիշ–ներ//–եր	բևեկն–եր
աստղ–եր	զազանորս–ներ
ավանդապահ–ներ	զաղթավայր–եր
ատամնաշար–եր	զաղտնաբառ–եր
ատենախոս–ներ	զամփո–եր//–ներ
ատենապէտ–ներ//–եր	զանգոսկր–եր
արագաչափ–ներ	զանձապէտ–ներ
արկդ–եր//–ներ	զարեհատ–եր
արշալույս–ներ//–եր*	զարնանամուտ–ներ
արոտավայր–եր	զետափ–եր
արտագաղթ–եր	զետեզր–եր
արքայադուստր–եր	զիշանզդ–եր
արքայազն–եր	զիշերապահ–եր (զիշերային պահ)
արևամուտ–ներ	զիշերապահ–ներ (զիշերա- յին պահակ)
բազմակետ–եր	զիսաստղ–եր
բազմանիշ–ներ	զլիսաբառ–եր
բաղաձայն–ներ	
բառարանագիր–ներ	

զլիսագին–զներ//–ներ*	դրամատուն–տներ
զլիսակապ–եր	դրոշմանիշ–ներ//–եր
զյուղապետ–ներ//–եր	եզր–եր
գովազդ–ներ//–եր	ելակետ–եր
գորգագործ–ներ	ելումուտ–ներ
գործադրուլ–ներ	ելնէջ–ներ
գրագող–եր	եկամուտ–ներ
գրախոս–ներ	եղեգն–եր
գրանիշ–ներ	եղերերգ–եր
գրաշար–եր (գրի շար)	ենթակետ–եր
գրաշար–ներ (գիր շարող)	ենթամաս–եր
գրպանահատ–ներ	ենթաշերտ–եր
դաշտավայր–եր	երկնիշ–ներ
դասագիրք–գրքեր	երկտող–եր (երկու տող)
դասադրուլ–ներ	երկտող–ներ (նամակ, գրություն)
դասանիշ–ներ	երկրաշարժ–ներ//–եր
դասապահ–եր	զեքք–եր
դարավանդ–ներ	զինադրուլ–ներ
դարձակետ–եր	զրամաս–եր
դեղատն–եր	զորաշարժ–եր
դերբայ–ներ	զորապետ–ներ
դինոզավր–ներ//–եր*	զորացույց–եր
դիպաշար–եր	զուգերգ–եր
դիտակետ–եր	կցանիշ–ներ
դիտանցք–եր	կցաշափ–ներ (չափող սարք)
դյուցազն–եր	կցաշափ–եր (էջի չափս)
դուստր–եր	կջկապ–ներ//–եր
դրամահատ–ներ	ընձուղտ–ներ
դրամանենգ–ներ	թաղամաս–եր
դրամանիշ–ներ//–եր	

թերուղեմ–եր	լինդ–եր//լնդեր
թզաշափ–եր	լիտր–եր
թթվասեր–եր (թթվամշակ– ված սերուցքներ)	լճափ–եր
թթվասեր–ներ (թթու սիրող– ներ)	լողափ–եր//–ներ
թիգ–եր	լրտես–ներ
թիկնազոր–ներ//–եր	լրւսազդ–ներ//–եր
թիմ–եր	խաչբառ–ներ//–եր
թռնրատուն–տներ	խիճ–եր
թվացույց–ներ	խլահավ–եր
թրենդ–ներ	խմբապետ–ներ//–եր
թուխպ–եր	խմբերգ–եր
թևկապ–ներ//–եր	խնդրագիրք–գրքեր
ժամանակացույց–ներ	խոտհարք–ներ
ժամանց–ներ	խորագիր–գրեր
ժամատուն–տներ	խորհրդանիշ–ներ
ժամացույց–ներ	խունկ–եր
ժամկետ–ներ	ծակուծուկ–եր
ժանր–եր	ծաղկաքաղ–եր
ժխտանիշ–ներ	ծայրակետ–եր
ինը/ինն–եր	ծանր–եր
ինքնազովագոյ–ներ//–եր	ծառ–եր
ինքնաշարժ–ներ	ծիլ–եր
իշխանադուստր–եր	ծխախոտ–եր//–ներ
իջևանատուն–տներ	ծխամորձ–ներ//–եր
իրիկնալույս–եր//–ներ	ծխանցք–եր
իրիկնապահ–եր	ծնկակապ–եր
լեռնանցք–ներ//–եր	ծովահարս–եր
լիազոր–ներ	ծովափ–եր

ծովեզր–եր	համազոր–ներ
ծունկ–ծնկներ	համայց–եր
ծրագր–եր	համանիշ–ներ
կադաստր–ներ	համարանիշ–ներ//–եր
կաղը–եր	համերգ–ներ
կաթնասունկ–սնկեր//–	համտես–ներ/
սունկեր	համր–եր
կայազոր–եր//–ներ	հայեցակետ–եր//–ներ
կայարանապետ–ներ//–եր	հայտանիշ–ներ//–եր
կայսր–եր	հայրապետ–ներ
կարգախոս–ներ	հայրենադարձ–ներ
կարծր–եր	հանդիսատես–ներ
կարմրախայտ–ներ	հանցանիշ–ներ
կարճատես–ներ	հանքաշերտ–եր
կենսագիր–ներ	հանքափոր–ներ
կետորս–ներ//–եր*	հաշվապահ–ներ
կարգապահ–ներ	հաշվենիշ–եր
կենդանակերպ–ներ	հասկաքաղ–եր
կիզակետ–եր	հատկանիշ–ներ
կիսաքաղցր–եր	հարացույց–ներ
կղմինդր–ներ	հարթաշափ–ներ
կողմնացույց–ներ	հարկահան–ներ
կոճականցր–եր	հարցուփորձ–եր
կոճղ–եր	հարս–ներ
կրակակետ–եր	հարցաշար–եր
կրոնափոխ–ներ	հացադուլ–ներ
հակազագ–եր	հացատուն–տներ
հականիշ–ներ	հեծելազոր–եր//–ներ
հակացույց–եր	հեռագիր–գրեր
հաղորդաշար–եր	հեռախոս–ներ

հեռուստագովազդ–ներ//–եր	ձևաշափ–եր
հեռուստացույց–ներ	ճակատագիր–գրեր
հետիոտն–եր	ճամփեզր–եր
հետևակազոր–եր//–ներ	ճարտարապետ–ներ
հերթապահ–ներ	ճյուղ–եր
հերթափոխ–եր	ճութ–եր
հիվանդատես–ներ	մակակետ–եր
հյուս–եր (մազ, գիսակ)	մակբայ–ներ
հյուսն–եր (ատաղձազործ)	մակնիշ–ներ//–եր
հողվածաշար–եր	մահազդ–ներ//–եր
հողագործ–ներ	մայրամուտ–ներ
հողամաս–եր	մանրամաս–եր (մանրակ–ներ, դետալներ)
հողաչափ–եր (հողի չափ)	մանրամասն–ներ (մանրամասնություններ)
հողաչափ–ներ (հողը չափող չափողներ)	մանր–եր
հողմաշափ–ներ	մանրէ–ներ
հողմացույց–ներ	մավր–եր
հոմանիշ–ներ	մատ–եր (խաղողի վազի ոստ)
հորատանցք–եր	մատ–ներ (ձեռքի և ոտքի վերջույթ)
հորաքույր–եր	մատանեմատ–եր//–ներ*
հուշագիր–ներ (հուշ գրող հեղինակներ)	մատենագիր–ներ (մատյան գրող հեղինակներ)
ձայնանիշ–ներ//–եր	մատենագիր–գրեր (ձեռագիր մատյաններ, գրքեր)
ձայնաշար–եր	մատենաշար–եր
ձեռագիր–գրեր	մատնաշապ–եր
ձեռնակապ–եր	մատնաշափ–եր
ձկնորս–ներ	մարգարտահատ–եր
ձմեռնամուտ–ներ	

մարդպետ–ներ	նշանակետ–եր
մարզատոն–եր	նշանացույց–ներ
մարզպետ–ներ//–եր	նորահարս–եր//–ներ*
մեծամեծ–եր	նորամուտ–ներ
մեծատուն–ներ	նոութբուք–ներ
մեկնակետ–եր	նպատակակետ–եր
մեղր–եր	նռնականետ–ներ
մեներգ–եր	նռնահատ–եր
մետր–եր	նստացույց–եր
միանիշ–ներ	նրբանցք–ներ
միջակետ–եր	նույնանիշ–ներ
միջանցք–ներ	նուշ–եր
միջնակետ–եր	շաղկապ–ներ
միջնամատ–եր//–ներ*	շողակն–եր
միջնորմ–ներ//–եր	շուրթ–եր
միրհավ–ներ	շրջադարձ–եր
մոլախոտ–եր	շրջայց–եր
մոշահավ–եր	շքերթ–եր//–ներ*
մորաքույր–եր	ող–եր//–ներ*
մրրկահավ–եր	ոսկր–եր
մրցանիշ–եր//–ներ	ոստիկանապետ–ներ//–եր*
մրցաշար–եր	ոտնաձայն–եր
մրցատոն–եր	ոտնաչափ–եր
նազուտուզ–եր	որականիշ–ներ
նահապետ–ներ	որմ–եր
նամականիշ–ներ//–եր	որոշ–ներ
նավախել–ներ//–եր	շափանիշ–ներ//–եր
նավապետ–ներ//–եր*	չիր–չրեր
նեղր–եր	չվերթ–ներ//–եր
ներգաղթ–եր	պահակազոր–ներ//–եր*

պահեստամաս-եր	սիրամարգ-ներ//–եր*
պատառաքաղ-ներ	սիրերգ-եր
պատժաշափ-եր	ալայդ-ներ
պատշար-ներ	սկեսրայր-ներ//–եր
պարագիծ-զծեր	այունաշար-եր
պարերանիշ-ներ//–եր	սողանցը-ներ//–եր
պարոն-ներ//–այք	սպարապետ-ներ
ջերմաչափ-ներ	սպոր-ներ
ջրահարս-ներ//–եր	ստեղնաշար-եր
ջրանիշ-ներ//–եր	ստենդ-ներ
ջրանցը-ներ//–եր	ստեղն-եր
ջրաչափ-ներ	ստեղնաշար-եր
ջրհոր-եր	ստորակետ-եր//–ներ
ռազմերթ-եր	ստուգայց-եր
ռումբ-եր	ստուգատես-ներ
ռունգ-եր//–ներ*	սրբավայր-եր
ռուս-ներ	սրտաբաց-ներ
սակավապետ-ներ	սրտագիր-զրեր (սրտագրու-թյան նշումներ)
սանր-եր	սրտագիր-ներ (սրտագիր կատարող սարքեր)
սառցահատ-եր (սառույցի հատիկներ)	սունկ-եր
սառցահատ-ներ (սառույց հատող նավեր)	սուտ-ստեր//–եր*
սառցաշիթ-եր	սուրճ-եր
սարդոստայն-ներ	սևագիր-զրեր
սարուձոր-եր	վազր-եր
սգերթ-եր	վազանց-ներ
սեղանապետ-ներ	վաճառակետ-եր
սիզախոտ-եր	վայրկենաշափ-ներ
սիմինդր-ներ	վայրէջք-ներ

վաշկատուն–ներ	տետր–եր
վարդապետ–ներ	տիգ–եր
վարդատոն–եր	տիկ–եր
վարժապետ–ներ	տիպ–եր
վարկանիշ–ներ	տիրանոզավր–ներ/-եր*
վարձերթ–եր	տոհմանիշ–ներ
վարպետ–ներ	տողադարձ–եր
վեհապետ–ներ	տոնացույց–ներ
վերադարձ–ներ	ցածր–եր
վերելք–ներ	ցորենահաց–եր
վերնատուն–տներ	ցանկապատ–ներ/-եր*
վերջալույս–ներ/-եր*	ցուլ–եր//ցեր
վերջակետ–եր	ցուցամատ–եր/-ներ*
վիզ–վզեր	ցուցանիշ–ներ
վիթ–եր	ուժաշափ–ներ
վիհ–եր	ուլունքաշար–եր (ուլունքի շարաններ)
վիպագիր–ներ	ուլունքաշար–ներ (ուլունք շարողներ)
վիպերգ–եր	ուղեծիր–ծրեր//–ներ
վզկապ–ներ	ուղենիշ–ներ/-եր
վիրակապ–եր	ուղերթ–եր//–ներ
վրաերթ–եր	ուղեցույց–ներ
տասնապետ–ներ	ուսուցապետ–ներ/-եր
տարանիշ–ներ	ուստր–եր
տարեգիր–ներ	փակագիծ–գծեր
տարեղարձ–ներ/-եր*	փայտահատ–ներ
տարելից–ներ	փառատոն–եր/-ներ
տարեմուտ–ներ	փլատակ–ներ
տեղբ–եր	փղոսկը–եր
տեղաշարժ–եր	
տեսակետ–ներ	

փոխզնդապետ–ներ	քառատող–ներ (չորս մասի)
փողկապ–ներ	բաժանողներ)
փոստանիշ–ներ	քարայծ–եր
փոքր–եր	քարայր–եր
փրկագին–եր//–ներ*	քարափ–ներ
քաղաքապետ–ներ//–եր	քարաքոս–եր//–ներ
քաղմաս–ներ//–եր	քթանցք–եր
քաղցր–եր	քղանցք–ներ
քայլաշափ–եր (քայլի չափը)	քուրմ–եր//–քրմեր
քայլաշափ–ներ (չափող	օդանցք–ներ//–եր
գործիք)	օրացույց–ներ
քայլափոխ–եր	օրիներգ–եր
քայլերգ–եր	ֆիդայի–ներ
քառատող–եր (չորսական	ֆրակ–ներ
սոսներ)	

Աղյուսակ

Ա.	Գ.	Ա.	Մ.	Բ.
արշալույս	ներ	ներ	ներ	եր//ներ
ազրալույս	—	եր	եր	—
վերջալույս	եր	ներ	եր	եր
բթամատ	—	եր//ներ	եր	—
մատանեմատ	ներ	եր//ներ	ներ	ներ
միջնամատ	—	եր	—	—
ցուցամատ	եր	եր//ներ	եր	եր
փրկագին	զներ	զներ//ներ	զներ	—
զիսագին	զներ	զներ//ներ	—	—

գովազդ	եր	ներ	եր	ներ	—
դիմուզավր	—	եր	—	եր	—
տիրանոզավր	—	եր	—	—	—
երկրաշարժ	եր	եր	եր	եր	եր
երկսոռող	եր	եր/ներ	—	—	—
թիկնազոր	եր	ներ	եր	եր	—
կայազոր	ներ	ներ	—	ներ	—
պահակազոր	եր	ներ	եր	ներ	—
համազոր	—	—	—	—	—
կետորս	եր, -ություն	ներ	—	ներ	—
միջնորմ	եր	ներ	եր	եր/ներ	եր
նորահարս	—	եր	—	եր	—
ջրահարս	եր (դից.) ներ (բար.)	եր	ներ//եր	եր	—
շքերթ	եր	ներ	եր	եր	—
ուղերթ	եր	ներ	եր	եր	—
չվերթ	եր	եր/ներ	եր	եր	—
վարձերթ	—	—	—	—	—
ող	եր	եր	ներ	եր	—
ուսիլամապետ	եր	ներ	եր	ներ	եր
պարբերանիշ	—	—	—	—	—
ոռնգ	եր	եր	—	եր	ներ
սիրամարգ	եր	եր	եր	եր	եր
վերջակետ	եր	եր	եր	—	եր
ստորակետ	եր	եր/ներ	եր	եր	եր
միջակետ	եր	եր	եր	եր	եր
բազմակետ	եր	եր	եր	եր	—
դարձակետ	եր	եր	եր	—	—

փառատոն	եր	եր//ներ	եր	եր	եր
դիպաշար	—	եր	—	—	—
ներգաղթ	եր	—	եր	—	—
ձևաչափ	եր	եր	—	—	—
հասկաբաղ	եր	—	—	—	—
ծաղկաբաղ	եր	—	եր	—	—
ինքնաշարժ	ներ	ներ	—	ներ	—
գետափ	եր	եր	եր	—	—
հերթափոխ	—	եր	եր	եր	—
ծխախոտ	եր	ներ	եր	ներ	—
տարեղարձ	եր	եր	եր	ներ//եր	—
հայրենադարձ	—	ներ	—	ներ	—
անդրադարձ	—	ներ	—	—	—
անցուղարձ	—	եր	եր	—	—
վերադարձ	եր	ներ	—	—	—
տողադարձ	եր	եր	եր	ներ//եր	եր
համտես	ներ	ներ	—	—	—
հեռատես	ներ	ներ	—	ներ	—
հիվանդատես	եր	ներ	եր	ներ	—
կարձատես	—	—	—	—	—
գործադուլ	ներ	ներ	—	—	—
դասադուլ	ներ	—	ներ	—	—
զիսակասպ	եր	եր	եր	—	—

3.1.2. ԳՈՅԱԿԱՆԻ ՈՐՈՇՅԱԼ ԵՎ ԱՆՈՐՈՇ ԱՌՈՒՄՆԵՐ

1. Գոյականի որոշյալ առումը կազմվում է՝ անորոշ (անհոր) ձևին (եզակի կամ հոգնակի թվով, ուղղական կամ սեռական-տրական հոլովով) ավելացնելով -ը կամ -ն վերջամասնիկը: Բացառություն է **Աստված** (նաև **Քրիստոս**) բառը, որը եզակի ուղղականում առանց վերջամասնիկի էլ ունի որոշյալ առման նշանակություն՝ **Աստված ձեզ պահապան**:
2. Հոգնակիում որոշիչ հոդ չեն ստանում **մարդիկ**, կանայք, տիկնայք, պարոնայք, անձինք բառերի, -անք, -ենք, -ոնք, -ունք ածանցներով անձնանիշ բառերի (Վարդանանք, Սուրենենք, պապոնք, Թելունք) ուղղականն ու սեռական-տրականը:
3. Բաղաձայնով վերջացող բառերը -ը հոդ են ստանում բաղաձայնով (այդ թվում **եյէ**-ով և **ովօլ**-ով) սկսվող բառերից առաջ՝ **գործք կարճվեց, լուսինք երևաց, հրանոթները որոտացին**:
4. Ը հոդը ձայնավորով (ինչպես նաև **սկ**, **ստ**, **սպ**, **սթ**, **սփ**, **զգ**, **զդ**, **զբ** տառակապակցություններով) սկսվող բառերից առաջ կարող է փոխարինվել ն հոդով՝ **նախազահք ընդունեց//նախազահն ընդունեց, Արամք ասաց//Արամն ասաց, զիրքք ընկապի/զիրքն ընկավ, դասք սկսվեց//դասն սկսվեց**: Այս փոխարինումը սովորաբար չի կատարվում այն դեպքում, եթե բանավոր իսություն հոդ ստացած բառից հետո դադար է լինում (հատկապես թվարկման ժամանակ), որը գրավոր իսություն արտահայտվում է ստորակետով, բութով կամ

տրոհության այլ նշանով՝ Կարենք, Արամք և ես կգանք
քեզ հետ։ Մեր գործընկերք՝ Վահանք, ավարտեց ելույ-
թը։

5. Բաղաձայնով վերջացող բառերը օժանդակ բայից և
Է (նաև **ու**) շաղկապից առաջ միայն -ն հոդ են ստանում
Գործն է կարևորք։ Այդ հարցն էլ լուծվեց։ Խոսքն **ու**
գրույցը անպակաս են։

6. Կետադրական նշանը հաճախ առողանական դա-
դարի արտահայտություն է, հետևաբար ն հոդի առ-
կայության դեպքում կետադրական նշան կարող է և
չդրվել, ինչպես՝ Խոսքն իհարկե դրա մասին է։ Այդ
հարցն անշուշտ մեզ հետաքրքրում է։

7. **Հ-ով** սկսվող բառերից առաջ -ն հոդի գործածութ-
յունը գրական լեզվում չի հանձնարարվում. ոչ թե՝ **ինն հազար, հազար ինն հարյուր, լավ գործն իհշվում է**, այլ
ինը հազար, հազար ինը հարյուր, լավ գործը իհշվում է։

3.1.3. ԳՈՅԱԿԱՆԻ ՀՈԼՈՎ ԵՎ ՀՈԼՈՎՈՒՄ

1. Արևելահայերենում գոյականն ունի հոլովական հինգ
ձև, հետևաբար ունի հինգ հոլով՝ ուղղական–հայցա-
կան, սեռական–տրական, բացառական, գործիական,
ներգոյական։ (Այլ կարծիքով՝ արևելահայերենն ունի
յոթ հոլով)։ Դրանցից ուղղականը կոչվում է նաև **ուղիղ
հոլով, մյուսները՝ թեր հոլովներ**։

2. Կա վերջավորությունների (կամ ներքին թեքման)՝
չորս խումբ. 1. սեռական–տրականի հոլովիչ -ի, -ու, -ան,
-ոջ, -վա, -ց, կամ ներքին թեքում՝ ա կամ **ո**, 2. Բացա-

ոականի վերջավորություն՝ **-ից** կամ **-ուց**, 3. գործիականի վերջավորություն՝ **-ով** կամ **-ք**, 4. ներգոյականի վերջավորություն՝ **-ում**:

3. Սեռական–տրականում որոշիչ հոդ չեն ստանում միայն -ց հոլովիչով բառաձևերը (պապոնց, Արամենց), որոնք միշտ որոշյալ առումով են, ինչպես նաև անկանոն՝ **մարդկանց, կանանց, տիկնանց, անձանց ձևերը:**

4. Ս և դ հոդ կարող են ստանալ գոյականի բոլոր ձևերը՝ ընկերներից, եղբորս, ձեռքերից, մտքովդ, աշխարհումս, մարդկանցդ:

5. Սովորաբար ներգոյականի **-ում վերջավորություն չեն ստանում, ներգոյական հոլով չունեն անձերի և կենդանիների հատուկ և հասարակ անունները (մարդ, սեր, դասախոս, ավանդատու, Հակոբ, արջ, Չալո), ինչպես նաև **-ություն, -ում** ածանցներով վերացական գոյականները (լոռություն, նվիրում, զգուշացում): Այդ բառերի ներգոյական հոլովի իմաստն արտահայտվում է սեռական–տրական հոլովածեի և **մեջ** կապի միջոցով՝ **մարդու մեջ, սիրո մեջ, լոռության մեջ, նվիրումի մեջ, զգուշացման մեջ**: **Մեջ** կապով այսպիսի կազմությունները ներգոյական հոլովածեր չեն:**

6. -ու հոլովման պատկանող բառերից գուգահեռաբար նաև -ի հոլովման են ենթարկվում՝ **-ելի, -ալի, -անի ածանցով մի քանի գոյականներ՝ **հայելիի, քանալիի, խինկալիի, սպեղանիի** ևն, մի քանի հատուկ անուններ՝ **Էրեբունիի, Մուղնիի, Մեղրիի, Վեղիի, Աղասիի, Շաֆֆիի, Քենեղիի** ևն, մի շարք հասարակ անուններ՝ **այրիի, այրուձիի, գերիի, նարդիի, օղիի** ևն: (**Շաֆֆի****

գրողի անվան համար սովորական է -ու-ով ձևը՝ *Շաֆֆու «Սամվել» վեպը*:

7. Գյումրի և Լոռի բառերի վերաբերյալ կա տերմինաբանական կոմիտեի հատուկ որոշումը՝ դրանց համար հանձնարարելի համարել ու-ով կազմությունները՝ Գյումրու, Լոռու, հետևաբար՝ Գյումրոց, Գյումրով, Գյումրում, Լոռով, Լոռուց (վեխ.՝ Գյումրի ՚ի, ՚ից, ՚ով, ՚ուս, Լոռի ՚ի, ՚ից, ՚ով, ՚ուս): Այս ձևերում ակնհայտորեն աղավաղվում է բառի պատկերը, նաև անբարեհունչ ձևեր են: Երկրորդները՝ Գյումրիից, Գյումրիով, Լոռիից, Լոռիով ևն, և՝ բառապատկերը պահպանելու, և՝ արտասանական առումով նախընտրելի են: Որոշումը վերանայման կարիք ունի: Գյումրի, Շուշի, Լոռի բառերի ՚վա-ով կազմությունները (Գյումրվա ուտեստներ, Շուշվա բնություն, Լոռվա բնաշխարհ) այսօր հնացած են:

8. Բացի Թբիլիսի բառից, վրացական մյուս տեղանունների համար պահպանվում են առանց -ի վերջնահնչյունի ձևերը (Բաթում, Բորժոմ, Ախալքալաք, Սուխում, Քութայիս ևն). սրանց սեռական-տրականի ձևերը կկազմվեն -ի հոլովիչով՝ Բաթում-ի (-ից, ՚ով, ՚ուս), Սուխում-ի (-ից, ՚ով, ՚ուս), Քութայիս-ի (-ից, ՚ով, ՚ուս) ևն: Ճիշտ է՝ Թբիլիսի-ի, ՚ից, ՚ով, ՚ուս: Կանոնը չի տարածվում ՚ի-ով վերջացող վրացական այլ տեղանունների վրա՝ Կախի, Գորի, Փոթի ևն:

9. -ելի, ՚ալի, ՚անի ածանցներով ածականների, միշտ հատուկ անունների, թի, ՚ի, ՚ար բառերի՝ ու հոլովմամբ ձևերը, ինչպես՝ Շուշու, Անու, Բջնու, Արենու, Արտենու, Փարպու, Բերկրու, Սոչու, Նոր Գեղու, Նելու,

Նագելու, թիու, դիու, դարու, պիտանու, խղճալու, պատվելու, ածելու, հնացած են կամ խոսակցական, ոչ գրական:

10. Անկողին, մարդ, ամուսին բառերի՝ -ի հոլովմամբ ձևերը՝ *անկող(ի)նի*, *մարդի*, *ամուս(ի)նի*, խոսակցական են, ոչ գրական: Կանոնական են՝ *անկողնու*, *մարդու*, *ամուսնու*:

11. Կաշի բառի՝ կաշու, կաշուց ձևերը արդեն հնացած են. կաշի-ն արդի գրական հայերենում ենթարկվում է -ի հոլովման՝ կաշվի, կաշվից, կաշվով, կաշվում: Գործածվում են նաև՝ կաշիի, կաշիից, կաշիով, կաշիում:

12. -վա հոլովման պատկանող մի շարք ժամանականից բառեր (օր-վա, առաջ-վա, գիշեր-վա, տարի-վա, ցերեկ-վա, ժամ-վա ևն) ոչ ժամանականից իմաստով գործածվելիս սովորաբար ենթարկվում են այլ հոլովման՝ օրի, ժամի, ամսի, գիշերի, կեսօրի, կեսգիշերի, առավոտի, ժամանակի, տարու ևն: Օր՝ Այս ի նշ օրի ես հասել: Հանգուցյալ պապիս տարուն հավաքվել էին մեր բոլոր հարազատները: «*Առավոտի*» վերջին էջում հետաքրքիր լուր կար: *Ժամանակի* մեծ մասը նա անցկացնում էր տանը: Վերադարձավ ճիշտ ժամանակին: Այս ուշ ժամին ի նշ եք անում այստեղ: Ամսի 5-ին կիրակի է: Գործարքը կնքվել է կեսգիշերին:

13. -վա հոլովման պատկանող բառերի մեծ մասի բացառականը կարող է կազմվել ոչ միայն սեռական-տրականի (ամսվան-ից, շաբաթվան-ից, գիշերվան-ից), այլև ուղղականի ձևից (ամս-ից, շաբաթ-ից, գիշեր-ից):

14. Ժամանականիշ վայրկյան, բոպե, դար, երեկո բառերը ենթարկվում են -ի հոլովման՝ վայրկյանի, բոպեի, դարի: Ծոպե, դար, երեկո, ինչպես նաև այժմ բառերի -վա-ով ձևերը համարվում են ոչ գրական:

15. -վա հոլովման պատկանող բառերը կարող են ունենալ նաև սեռական-տրականի ձևից կազմված բացառականի, գործիականի և ներգոյականի ձևեր՝ **օրվանով, օրվանում, վաղվանից, վաղվանով, վաղվանում**, որոնք իրականում փոխանուն հատկացուցիչի հոլովածեր են՝ **Վաղվա ծրագիրն ավելի գրավիչ է, քան այսօրվանը. վաղվանում հետաքրքիր համերգներ կան, իսկ այսօրվանում ոչ**:

16. -ան մասնիկ եզակի սեռականում սովորաբար ստանում են -ում վերջածանցով գոյականները՝ շարժման, ուսման, լարման, հարցման, գործիականում ունենում են -ք՝ շարժմամբ, ուսմամբ, լարմամբ, հարցմամբ: Գործածական են նաև որանց -ի հոլովմամբ ձևերը՝ շարժումի, ուսումի, լարումի, հարցումի, և այդ դեպքում գործիականը կազմվում է ոչ թե -ք, այլ ընդհանրական -ով վերջավորությամբ՝ շարժումով, ուսումով, լարումով, հարցումով: Դիմում բառը հոլովվում է միայն -ի-ով: Առաջինները գրական-գրքային կազմություններ են, երկրորդները բնորոշ են խոսակցական լեզվին: -ում ածանցով վերջացող առանձին գոյականների համար սովորական է -ի-ով ձևը՝ շահում-ի, տեղում-ի, վատնում-ի, ապրում-ի, պատում-ի, այցելում-ի: Դրանցում առարկայական իմաստը առավել ընդգծված է:

17. Մահ բառը սեռական–տրականում ունենում է ոչ թե -վա, այլ -վան հոլովիշը՝ մահվան, մահվանից, մահվանով//մահվամբ: Մահ բառը ենթարկվում է նաև -ի հոլովման՝ մահի, մահից, մահով՝ Մահը մերն է, մենք՝ մահինք: Գլուխը մահի տալ: Սրանք ունեն որոշ խոսակցական երանգ: Հանդիպում է նաև **մահու** ձևը՝ որպես հնաբանություն՝ *կենաց և մահու պայքար, մահու հրեշտակ*:

18. Բեռ, զառ, եզ, թռո, ծոռ, լեռ, ծունկ, բուռ, մանուկ բառերը, -ան հոլովման ձևերից բացի (բեռ-ան, զառ-ան, թռո-ան), ունեն նաև -ի հոլովիշով ձևեր՝ բեռի, զառի, եզի, թռոի, ծոռի, լեռի, ծ(ու)նկի, բոի, մանուկի, որոնք ունեն խոսակցական երանգ: **Մանուկ** հատուկ անունը ենթարկվում է միայն -ի հոլովման՝ Մանուկի:

19. Ամառ, ձմեռ բառերը ենթարկվում են նաև -վա հոլովման՝ ամռան//ամառվա, ձմռան//ձմեռվա: Գարուն, աշուն բառերի բացառականը և գործիականը, ինչպես նաև **ամառ**, **ձմեռ** բառերի միայն գործիականը հիմքային զուգաձևություն ունեն. դրանք կարող են կազմվել ոչ միայն ուղղականի՝ գարուն-ից, աշուն-ից, գարուն-ով, աշուն-ով, ամառ-ով, ձմեռ-ով, այլև սեռական–տրականի ձևից՝ գարնան-ից, աշնան-ից, ամռան-ից, ձմռան-ից, գարնան-ով, աշնան-ով, ամռան-ով, ձըմռան-ով: **Ամառ, ձմեռ** բառերի բացառականը կարող է կազմվել ոչ միայն -ան՝ ամռանից, ձմռանից, այլև -վա հոլովման ձևով՝ ամառվան-ից, ձմեռվան-ից:

20. -ի հոլովման ենթարկվող հիմք բառի սեռական–տրականը (հիմքի) ունի նաև -ան հոլովման պատկա-

նող զուգահեռ ձև՝ հիման. քարացած ձև է՝ վրա կապի հետ սահմանափակ կիրառությամբ՝ նյութերի հիման վրա, փաստերի հիման վրա ևն: Ուղղականի հիմ, հիմեր//հիմներ և գործիականի հիմամբ ձևերը ներկայում գործածական չեն:

21. Ծունկի, ծնկի և ծնկան տարբերակներից գործածական են առաջին երկուար. վերջինը աստիճանաբար դուրս է մղվում:

22. -ո՞ հոլովման են պատկանում անձնանիշ՝ քույր, ընկեր, տեր, կին, աներ, սկեսուր, տալ, տեզք բառերը և դրանցով կազմված այն բարդությունները, որոնցում դրանք վերջնաբաղադրիչ են՝ քրոջ, ընկերոջ, տիրոջ, կնոջ, աներոջ, սկեսորոջ, տալոջ, գործընկերոջ: Քույր բառը «բուժքույր» իմաստով կիրառվելիս կարող է ենթարկվել նաև -ի հոլովման՝ քույրի, քույրից, քույրով, բուժքույրի, բուժքույրից, բուժքույրով:

23. Տեր վերջնաբաղադրիչով տերտեր բառը ենթարկվում է -ի հոլովման (տերտերի), տանուտեր բառը՝ թե՛ -ի, թե՛ -ո՞ հոլովման (տանուտերի//տանուտիրոջ), տանտեր-ը՝ միայն -ոջ (տանտիրոջ):

24. Սկեսուր, տալ, տեզք բառերը ենթարկվում են նաև -ի հոլովման՝ սկեսուրի, տալի, տեզքի, որոնք գնալով ավելի գործածական են դառնում: Ավելին՝ սկեսուր, տալ, տեզք բառերի բացառական և գործիական հոլովների -ոջով ձևերը՝ սկեսորոջից, սկեսորոջով, տալոջից, տեզքոջով, այժմ խոսակցական են: Խոսակցական է նաև տեզոր ձևը: Դրանց գրական համարժեքները կազմվում են -ի հոլովմամբ՝ սկեսուրով, սկեսուրից,

տալով, տալից, տեզրով, տեզրից:

25. Հույսով և հուսով տարբերակներից առաջինը գործածվում է առանձնաբար՝ Հույսով սպասելու եմ ձեզ, երկրորդը՝ սովորաբար եմ-ի հետ զուգակցված՝ հուսով եմ: Մխալ չէ՝ հույսով եմ:

26. Մի քանի գոյականներ (անկյուն, իրապարակ, խաչմերուկ, փողոց ևն) ներգոյականի իմաստով գործածվում են վրա կապով զուգորդված՝ անկյունի վրա (անկյունում), փողոցի վրա (փողոցում) ևն: Դա բնորոշ է խոսակցականին և գրական լեզվի կանոնով հանձնարելի չէ:

27. -ց հոլովման պատկանող -անք, -ենք, -ոնք, -ունք ածանցներով կազմված անձնանիշ բառերն ունեն միայն հոգնակի իմաստ՝ Հայկենք, Հայկենց, Հայկենցից, Հայկենցով:

28. ա ներքին հոլովման պատկանող ձյուն, սյուն, անկյուն, արյուն, անուն բառերը (ձյան, սյան, անկյան, արյան, անվան. անուն բառի դեպքում ա հոլովիչը ոչթե փոխարինում է արմատի ու հնյունին, այլ ավելանում է նրանից հետո, իսկ ու-ն դառնում է վ) կարող են ենթարկվել նաև -ի հոլովման՝ ձյունի, սյունի, անկյունի, արյունի, անունի, և այդ դեպքում արյուն, անուն բառերի գործիականը կազմվում է ոչթե -ք (միությամբ, արյամբ, անվամբ), այլ ընդհանրական -ով վերջավորությամբ՝ արյունով, անունով: Ե՛վ սեռական-տրականի, և՝ գործիականի այս ձևերը (անունի, անունով) խոսակցական երանգ ունեն:

29. -ություն ածանցով բառերի՝ գործիականի կանոնա-

կան -ք վերջավորությամբ ձևերին գուգահեռ -ով-ով կազմությունները ունեն խոսակցական երանգ և գրական լեզվում հանձնարարելի չեն (միությամբ – միությունով, ցնծությամբ – ցնծությունով, պետությամբ – պետությունով):

30. **Տուն, շուն** բառերի բացառականը կազմվում է հնչյունափոխված ուղղականի ձևից՝ **տն-ից, շն-ից:** Սեռական–տրականից կազմված **տան-ից** ձևը նույնապես գործածական է: **Հարություն** անձնանունը ենթարկվում է միայն **ի** հոլովման՝ **Հարությունի:**

31. **Ո** ներքին հոլովման պատկանող անձնանիշ **հայր, մայր, եղբայր** բառերը և դրանցով կազմված անձնանիշ **բարդությունները** (**նախահայր, տիրամայր, հորեղբայր** ևն) հոլովական գուգաձևություններ չունեն՝ **հոր, մոր, եղբոր, նախահոր, տիրամոր, հորեղբոր** (բայց՝ **տառամայրի, պտուտակամայրի**):

32. Այլաձև հոլովման պատկանող գոյականներից **սեր** բառը սեռական–տրականում ունի տարբերակային ձև՝ **սիրո/սիրուն** (**Երգը նվիրված է քո սիրուն**), **սիրուց, սիրով:** Վերջինիս հետ չպետք է շփոթել համանուն սեր (**սերուցք**) բառը, որը պատկանում է **-ի** հոլովման՝ **սերի, սերից, սերով, սերում:**

33. **Կայսր, դուստր, հույս, լույս, սուզ, հուր, պատիվ, մամուլ, խնդիր, ծնունդ, գալուստ, հանգիստ, կորուստ** բառերը, բացի ընդհանրական **-ի** հոլովման ձևերից (**կայսրի, դուստրի, հույսի, լույսի, ս(ու)զի, հրի, պատիվի, խնդրի, մամուլի, ծն(ու)նդի, գալ(ու)ստի, հանգըստի, կոր(ու)ստի**), սեռական–տրականում ունեն նաև

մեծ մասամբ քարացած կամ հնաձև կազմություններում հանդիպող անկանոն ձևեր՝ կայսեր, դատեր, հուսո, լուսո, սզո, հրո, պատվո, խնդրո, մամլո, ծննդյան, զալրստյան, հանգստյան, կորստյան:

34. Աստված բառը սեռական–տրականում, բացի սովորական **-ու** հոլովման ձևից (**աստծու**), ունի նաև գրաբարից փոխանցված **աստծո** գույզաձևը: **Գալուստ** անձնանունը ենթարկվում է միայն **-ի** հոլովման՝ **Գալուստի**:

35. -ու հոլովման պատկանող մի շարք բառեր գործիականում և ներգոյականում ունեն հիմքային տարբերակներ՝ **այգ(ի)ով**, **այգ(ի)ում**, **գին(ի)ով** (**գինով** ձևը ունի նաև **գինովցած** իմաստը), **Գյումր(ի)ով**, **Գյումր(ի)ում**, **գոլորշ(ի)ով**, **ընկուզեն(ի)ով**, **Լոռ(ի)ով**, **Լոռ(ի)ում**, **լուցկ(ի)ով**, **խճուղ(ի)ով**, **որդ(ի)ով**, **ոսկ(ի)ով**, **պատան(ի)ով**, **տար(ի)ով**, **տար(ի)ում**, **ուղ(ի)ով**, **ուղ(ի)ում** ևն:

Թեքված ձևերում հիմքային տարբերակներ ունեն նաև **-ի-ով** հոլովվող մի շարք գոյականներ՝ **խորի(ու)րդի** / **խորի(ու)րդից** / **խորի(ու)րդով** / **խորի(ու)րդում** ևն, կամ բազմարկ(ի)չի, բացահայտ(ի)չի, խեցգետ(ի)նի, **ծաղ(ի)-կի**, **կոշ(ի)կի**, **համակարգ(ի)չի**, **հրահանգ(ի)չի**, **նվագարկ(ի)չի**, **ոճ(ի)րի**, **ուսուց(ի)չի** ևն: Դրանց մի մասի համար անհնչյունափոխ հիմքով ձևերը ակնհայտ խոսակցական երանգ ունեն, ինչպես՝ **թարգմանիչի**, **խորհրդանիշի**, **խորհրդուրդի**, **զիտխորհուրդի**, **ուսուցիչի**, **ոսկերիչի**, **տափաշիշի** ևն: Մյուս մասի համար նախընտրելի են անհնչյունափոխ ձևերը՝ **ախտանիշի**, **բազմարկիչի**, **ըմբիշի**, **կոշիկի**, **մանդարինի**, **մարզարինի**,

նիկոտինի, ոճիրի, ուղենիշի, քննիչի ևն, քանի որ առավել ամբողջական են պահում բարի պատկերը, ընկալումը ավելի դյուրին է դառնում:

Մի շարք գոյականների դեպքում հանձնարարելի են անհնյունափոխ հիմքով տարբերակները՝ ասպիրինի, բաղադրիչի, բեմադրիչի, դարչինի, դելֆինի, ընդունիչի, կրակայրիչի, եղլովիչի, պարաֆինի, պինգվինի, վարիչի, տպագրիչի, տեսուչի, ցրիչի ևն:

Վստահաբար դժվար է ասել, թե այս դեպքում ինչ կանոններ են գործում: Անհնյունափոխ հիմքով գործածվելու միտում են դրսերում հատկապես փոխառյալ բառերը, մասամբ նաև գրական—գրքային ծագում ունեցողները: Բայց վստահաբար կարելի է ասել, որ արդի գրական հայերենում ձևակազմության մեջ չհնյունափոխվելու միտումը որոշակի է (տե՛ս նաև էջ 24-29):

36. Փողոցների և հրապարակների բաղադրյալ հատուկ անունների՝ գոյականով արտահայտված լրացումը լրացյալի հետ, որպես կանոն, գործածվում է սեռական—տրական հոլովածենով, օր.՝ **Ծերեթելու փողոց, Տիգրան Մեծի պողոտա, Գարեգին Նժդեհի հրապարակ, Մայիսի 9-ի փողոց, Հանրապետության հրապարակ, Արցախի փողոց, Տպագրիչների փողոց, Այգեստանի փողոց** ևն: Սակայն եթե լրացումը -յան կամ -յանց ածանցով է կազմված, ապա լրացյալի հետ գործածվում է ուղղական հոլովածենով, օր.՝ **Մոսկովյան փողոց, Աբովյան փողոց, Ալեք Մանուկյան փողոց, Մարշալ Բաղրամյան պողոտա** ևն:

ԲԱՌԱՅԱՆԿ

Բառացանկում ընդգրկված են հիմնականում կիրառության հաճախականություն ունեցող բառեր, որոնք հոլովական թեք ձևերում ունեն զուգաձևություններ:

Արդի հայերենի տարրեր բառարաններում արձանագրված որոշ բառաձևեր այստեղ ընդգրկված չեն այսօր գործածությունից գրեթե դուրս մղված կամ կիրառության խիստ նեղ շրջանակ ունենալու պատճառով: *Օր.՝ ածելու (ածելի-ածելի), անկողնի (անկողին-անկողնու), ամուսնի (ամուսին-ամուսնու), աշունի (աշուն-աշնան), զարունի (զարուն-զարնան), ժամանակվա (ժամանակ-ժամանակի), կաշու (կաշի-կաշվի), հորաքույրի (հորաքույր-հորաքրոջ), Քերկրու (Քերկրի-Քերկրիի), Նոր Գեղու (Նոր Գեղի-Նոր Գեղիի), պատվելու (պատվելի-պատվելիի), Շուշիի (Շուշի-Շուշու), Փարպելու (Փարպի-Փարպիի) ևն:*

Միալակազմությունները չեն նշվում:

Զուգաձևություններից հանձնարարվում են առաջինները:

ածելի – ածելիի

ամսում

Աղասի – Աղասիի//Աղասու

ամուսին – ամուսնու

ամառ – ամռան//ամառվա,

այսօր – այսօրվա,

ամռանից//ամռվանից,

այսօրվանից, այսօրվանով,

ամռանով//ամռվանով

հզվ.՝ այսօրվանում

ամիս – ամսվա//ամսի, ամ-

այրի – այրու//այրիի

սից//ամսվանից, ամսով,

այրուձի – այրուձի//այրուձիու

այցելում – այցելման//այցե-	նու – <i>իսկց.</i>)
լումի	Բաթում – Բաթումի
աներ – աներոց	բանալի – բանալու//բանալիի,
Անի (<i>անձն.</i>) – Անիի	բանալուց//բանալից
Անի (<i>ք.</i>) – Անիի	բեռ – բեռի//բեռան
անկյուն – անկյան//անկ -	բերկրի – բերկրիի
յունի, անկյունից, անկյունով	Բորժում – Բորժումի
անկողին – անկողնու	բուժքույր – բուժքրոջ//բուժ-
անձինք – անձանց	քույրի
անուն – անվան (անունի- <i>իսկց.</i>), անունից, անուն- նով	բուռ – բուռն//բուռի – <i>իսկց.</i>)
աշուն – աշնան, աշնանից, աշնանով (աշունից, աշու- նով– <i>իսկց.</i>)	Բջնի – Բջնիի (Բջնու – <i>իսկց.</i>)
ապրում – ապրումի	գալուստ – գալուստի//գա-
առավոտ – առավոտվա (առավոտի – <i>հզվ.</i>), առավո- տից //առավոտվանից, ա- ռավոտով, առավոտում	լըստյան
Աստված – Աստծու//Աստծո (Աստվածի – <i>իսկց.</i>)	գառ – գառան (գառի – <i>իսկց.</i>)
Արենի – Արենիի (Արենու – <i>իսկց.</i>)	գարուն – գարնան (գարու-
արյուն – արյան (արյունի – <i>իսկց.</i>), արյունով	նի– <i>իսկց.</i>), գարնանից//
Արտենի – Արտենիի (Արտե-	գարունից, գարնանով //
	գարունով
	գերի – գերու (գերիի– <i>իսկց.</i>),
	գերուց//գերիից, գերիով
	գիշեր – գիշերվա (գիշերի– <i>հզվ.</i>), գիշերից//գիշեր-
	վանից, գիշերով, գիշերում
	Գյումրի – Գյումրիի//Գյում -
	րու (Գյումրվա – <i>բրբռ.</i>),
	Գյումրիից//Գյումրուց,
	Գյումրիով //Գյումրով,

Գյումրիում // Գյումրում		Ժամանակ – ժամանակի, ժամանակից, ժամանակով,
գնում – գնման (գնումի – <i>խսկց.</i>)		ժամանակում
Գորի – Գորիի		Ժամ – ժամվա//ժամի, ժամից // ժամվանից, ժամով, ժամում
գործադրում – գործադրման (գործադրումի – <i>խսկց.</i>), գործադրմամբ//գործադրումով		լարում – լարման (լարումի – <i>խսկց.</i>), լարումից, լարմամբ// լարումով
Գորկի (<i>անձն.</i>) – Գորկու		Լեռ – լեռան
Գորկի (<i>p.</i>) – Գորկիի		Լոռի – Լոռիի//Լոռու (Լոռվա – <i>բրբռ.</i>), Լոռիից//Լոռուց, Լոռիով
դար – դարի (դարու – <i>հնց.</i>)		Լույս – լույսի (լուսու – <i>հզվ.</i>)
դիի → դիակ – ի, (դիի//դիու – <i>հնց.</i>)		Խինկապի – խինկալու//խինկալիի
դիմում – դիմումի		Խնդիր – խնդրի (խնդրո – <i>հզվ.</i>)
դուստր – դոստեր//դուստրի		Ծնունդ – ծննդի//ծննդյան//
եզ – եզան (եզի – <i>խսկց.</i>)		Ծոռ – ծոռան (ծոռի – <i>խսկց.</i>)
երեկ – երեկվա, երեկվանից, երեկվանով, երեկվանում		Ծունկ – ծննկի//ծունկի (ծնկան – <i>հնց.</i>)
երեկո – երեկոյի		Կախի – Կախիի
Էրեբունի – Էրեբունու//Էրեբունիի, Էրեբունուց//Էրեբունիով		կայսր – կայսեր//կայսրի
ընկեր – ընկերող		կանաչի – կանաչի (կանաչի – <i>խսկց.</i>)
Թբիլիսի – Թբիլիսիի		
թի → թիակ – ի (թիի//թիու – <i>հնց.</i>)		
Թիֆլիս – Թիֆլիսի		
թոռ – թոռան (թոռի – <i>խսկց.</i>)		կաշի – կաշի (կաշի – <i>խսկց.</i>)

<i>իսկg.), կաշվից/կաշիից,</i>	հույս – հույսի (հուսո – <i>hqv.</i>),
<i>կաշվով//կաշիով</i>	<i>հույսով (Հույսով)</i> սպա-
կեսգիշեր – կեսգիշերվա//	սում եմ: Բայց՝ <i>հուսով</i> եմ,
<i>կեսգիշերի, կեսգիշերից//</i>	<i>նաև՝ հուսով</i> եմ)
<i>կեսգիշերվանից, կեսգի -</i>	հուր – հուրի (հրո – <i>hqv.</i>)
<i>շերով, կեսգիշերում</i>	ձեռնադրում – ձեռնադրման//
կեսօր – կեսօրվա (կեսօրի –	ձեռնադրումի, ձեռնա-
<i>hqv.), կեսօրից/կեսօր-</i>	դրմամբ//ձեռնադրումով
<i>վանից, կեսօրով, կեսօրում</i>	ձի – ձիու
կոշկաթի – կոշկաթիու//կոշ-	ձմեռ – ձմեռվա//ձմռան,
<i>կաթիի</i>	ձմռանից//ձմեռվանից,
կորուստ – կորստի//կորստ-	ձմռանով//ձմեռվանով
<i>յան (կորուստի – իսկg.)</i>	ձյուն – ձյան (ձյունի – իսկg.),
հայելի – հայելու//հայելիի	ձյունից, ձյունով
հանգիստ – հանգստի//հան-	մահ – մահվան (մահու –
<i>գըստյան</i>	<i>հնg., մահի – hqv.)</i>
հանդիպում – հանդիպման	մամուլ – մամուլի (մամլո
<i>(հանդիպումի – իսկg.),</i>	<i>hqv.)</i>
<i>հանդիպումով//հանդիպ-</i>	մանուկ – մանկան//մանուկի
<i>մամբ</i>	մարդ – մարդու
հարցում – հարցման//հար-	մարդիկ – մարդկանց
<i>ցումի, հարցմամբ//հար-</i>	Մեղրի – Մեղրու//Մեղրիի
<i>ցումով</i>	մորաքույր – մորաքրոջ
հետախուզում – հետախուզ-	Մուղնի – Մուղնու//Մուղնիի
<i>ման//հետախուզումի, հե-</i>	Նաիրի – Նաիրիի
<i>տախուզմամբ//հետախու-</i>	նավաստի – նավաստու
<i>զումով</i>	նարդի – նարդու//նարդիի
հորաքույր – հորաքրոջ	ներում – ներման//ներումի,

ներմամբ//ներումով	այունից, այունով
Նոր Գեղի – Նոր Գեղիի	Սոչի – Սոչիի
շաբաթ – շաբաթվա, շաբաթից//շաբաթվանից, շաբաթով, շաբաթում	սուզ – սուզի (սզո – <i>հզվ.</i>)
շահում – շահումի	սպեղանի – սպեղանու//սպեղանիի
շարժում – շարժման//շարժումի, շարժմամբ//շարժումով	սոնի – սոնիի//սոնու
շուն – շնից	վաղ – վաղվա, վաղվանից, վաղվանով (վաղվանում – <i>հզվ.</i>)
Շուշի – Շուշիի	վայրկյան – վայրկյանի
պատիվ – պատվի (պատվո – <i>հզվ.</i>)	վատնում – վատնումի
պատում – պատումի	Վեդի – Վեդիի//Վեդու
պատվելի – պատվելիի	վերահրատարակում – վերահրատարակման//
պիտանի – պիտանիի	վերահրատարակումի,
պտուտակամայր – պտուտակամայրի	վերահրատարակմամբ //վերահրատարակումով
տակամայրի	տալ – տալի, տալից, տալով
սեր (<i>զզաց.</i>) – սիրո, սիրուն, սիրուց, սիրով	(տալոց, տալոջից, տալոջով – <i>հնգ.</i>)
սեր (<i>սերուցք</i>) – սերի, սերից, սերով	տանուտեր – տանուտիրոջ//տանուտերի
սկեսուր – սկեսրոջ//սկեսուրի, սկեսուրով (սկեսրոջից, սկեսրոջով – <i>հնգ.</i>)	տանտեր – տանտիրոջ
սկեսրայր – սկեսրայրի	տառամայր – տառամայրի
սյուն – սյան (սյունի – <i>խսկց.</i>), տեզք – տեզոք//տեզրի,	տարի – տարվա (տարու – <i>հզվ.</i>), տարուց//տարվանից, տարով, տարում

տեղից, տեղով (տեղոց, տեղոջից, տեղոջով – <i>խսկց.)</i>	յամ//ուրախությունով Փարպի – Փարպիի Փոթի – Փոթիի Քենեդի – Քենեդու//Քենեդիի քեռի – քեռու (քեռիի – <i>խսկց.)</i> Քութայիս – Քութայիսի քույր – քրոջ (քուժքույր իմաստով նաև՝ քույրի, քույրից, քույրով)
Մաֆֆի – Մաֆֆիի (բայց՝ Մաֆֆու «Սամվել» վեպը)	օղի – օղու (օղիի – <i>խսկց.)</i>
բռպե – բռպեի	օր – օրվա (օրի – <i>հզվ.</i>), օրից// օրվանից, օրով (օրվանով – <i>հզվ.), օրում</i>
ուսում – ուսման//ուսումի, ուսմամբ//ուսումով	
ուրախություն – ուրախութ-	

3.1.4. ԱԾԱԿԱՆ: ԹՎԱԿԱՆ: ԴԵՐԱՆՈՒՆ

1. Նույն ածականի վրա չի կարելի միաժամանակ ավելացնել ամենա- և -գույն ածանցները՝ ամենաբարձրագույն, ամենատօժեղագույն:

2. Ինքս (ինքդ, ինքը) դերանունը ես (դու, նա)-ի սաստկականն է, ավելի է շեշտում մասնակցի հատկապես դեմքը, այդ պատճառով էլ հաճախ կիրառվում է նրա հետ միասին՝ ես ինքս (դու ինքդ, նա ինքը) (առանց որևէ կետադրության), 3-րդ դեմքում նաև գոյականի հետ միասին՝ **Գործատուն ինքը պիտի որոշի:** Ինքս սաստկականը հոլովվում է միայն 3-րդ դեմքում (ինքը), ինչպես նաև ունի հոգնակիի երեք դեմք՝ ինքներս, ինքներդ, իրենք կամ ինքները (հզվ.՝ նրանք ինքները):

3. Տարահիմք զուգաձևեր կան 1-ին և 2-րդ դեմքերի բացառական, գործիական, ներգոյական հոլովներում ինձնից – ինձանից, քեզնով – քեզանով, մեզնում – մեզանում ևն: Կարծիք կա, որ գրական լեզվին առավել բնորոշ են երկրորդները: Հատ որում անձնական դերանունների ներգոյականի ձևերը՝ **մեզնում//մեզանում, ձեզնում//ձեզանում, քեզնում//քեզանում** ևն, գրական լեզվի նորմերի սահմաններում են, բայց գործածվում են հազվադեպ: Գործածական որոշ հաճախականություն ունի **մեզանում** ձևը (որոշ իմաստափոխություն է կրել. նշանակում է նաև **մեր միջակայրում, Հայաստանում** ևն), մյուսները աստիճանաբար դրւում են մղվում գրական լեզվից (որանց փոխարինում են **մեջ** կապով կառույցները՝ **մեր մեջ, քո մեջ** ևն):

4. Ինքը դերանունը որպես հատկացուցիչ (*իր խոսքը,*

իր դեմքով) կամ կապի խնդիր (*իր համար, իր մասին, իր մոտ, իր վրա, իր կողմից*) օգտագործվում է իր (սեռականի) ձևով և ոչ թե իրեն (տրականի):

5. Անձնական դերանվան 2-րդ դեմքի հոգնակիի ձևերը կարելի է կիրառել նաև եզակիի նշանակությամբ: Այդպիսի կիրառությունը կոչվում է **քաղաքավարական հոգնակի:** Քաղաքավարական հոգնակիի ձևերը գրվում են մեծատառով՝ **Դուք, Ձեր, Ձեզ, Ձեզնից, Ձեզնով, Ձեզանում, Ինքներդ** ևն:

6. Մենք-ը եզակի նշանակությամբ կարելի է գործածել զիտական գրականության մեջ, մասամբ պաշտոնական գրագրություններում՝ **Մենք այն կարծիքին ենք, որ....: Հայտնում ենք Ձեզ, որ մենք....:** Այս գործածությունը, սակայն, բնավ էլ պարտադիր պայման չէ:

7. Հանձնարարելի է **միևնույն** դերանվան գործածությունը որոշիչ հոդով՝ որպես փոխանունություն (ինչպես նույն դերանվան դեպքում է): Ճիշտ կիրառություններ են՝ **Ինձ համար միևնույնն է (միևնույնը չէ), թե դու ուր կգնաս: Ես, միևնույնն է, քեզ չեմ հավատում: Իմ ուզածը նույնն է:**

8. **Նա** ցուցական դերանունը համանուն է **նա** անձնական դերանվանը և, ի տարբերություն նրա, կարող է մատնացույց անել ոչ միայն անձ (ինչպես՝ **Սա ավագ եղբայրն է, դա` միջնեկը, իսկ նա` կրտսերը**), այլև ոչ անձ (**Սրանք գեղարվեստական գրքերն են, դրանք՝ գիտականները, իսկ նրանք՝ գիտահանրամատչելիները**), և բնավ կարիք չկա **նա** ցուցական դերանունը անտեղի փոխարինելու այն դերանվամբ: Հանձնարարելի չէ **դա**

դերանվան փոխարեն նա-ի գործածությունը, եթե խոսքը ոչ անձի մասին է, ինչպես՝ խաղողենին և նրա խնամքը։ Ճիշտ ձևեր են՝ Հոմանիշները և դրանց ոճական կիրառությունը։ Երիտասարդ թուրքերը և նրանց ոճազործությունները։

9. Ի՞նչ դերանունը իրանիշ է և ենթարկվում է ի հոլովման՝ ի՞նչ(ը), ինչի՞(ն), ինչի՞ց, ինչո՞վ, ինչո՞ւմ, ինչե՞ր(ը), ինչերի՞(ն), ինչերի՞ց, ինչերո՞վ, ինչերո՞ւմ։ Հաճախ գործածվում է նաև որպես ածականական դերանուն՝ «ինչպիսի», «ո՞ր» իմաստով՝ Ի՞նչ խոսքերով երգեմ քեզ։ Սա ի՞նչ սարք է։ Ի՞նչ նշումներ պիտի արվեն։ Այս դեպքում նրա լրացյալը սովորաբար լինում է անորոշ առումով (Ի՞նչ մարդ ես դու), երբեմն՝ որոշյալ (Իմ ի՞նչ գործն է)։

10. Մակրայական ե՞րբ դերանունը արտահայտում է հարցում գործողության կամ եղելության ժամանակի մասին և ենթարկվում է -վա հոլովման միայն եզակի թվով՝ երբվա՝, երբվանի՞ց։ Գործիական և ներգոյական հոլովներ չունի։

11. Որտե՞ղ դերանունը արտահայտում է հարցում գործողության կատարման կամ եղելության տեղի մասին։ Ներգոյական հոլովածնը չի գործածվում։ Իսկ ո՞ւր դերանունը արտահայտում է հարցում գործողության ուղղության մասին և չի հոլովվում։ Հետևաբար՝ Որտե՞ղ է գտնվում։ Ո՞ւր է առաքվում։ Որտե՞ղ հանդիպեցիք։

12. Ինչո՞ւ դերանվանը հաճախ համարժեք է ինչի՞ համար կապակցությունը՝ Ինչո՞ւ (=ինչի՞ համար) ես քերել

այդ գործիքը: Ուստի սխալ է ինչո՞ւ դերանվան գործածությունը համար կապի հետ: Հանձնարարելի չեն նաև ուսաբան ինչո՞ւմն է բանը / հարցը (բանը / հարցն ինչո՞ւմն է) կապակցությունը (որը նշանակում է «ի՞նչ է պատահել», «ի՞նչ խնդիր կա», «խնդիրը ո՞րն է») և հետևաբար բանը / հարցը նրանում(ն) է պատասխանը:

13. Ամեն, ամեն մի, յուրաքանչյուր, ամենայն ածականական դերանունները գործածվում են անորոշ առումով լրացյալի հետ՝ ամեն մարդ, ամեն մի ուսանող, յուրաքանչյուր քաղաքացի, ամենայն ցանկություն, իսկ բոլոր դերանունը՝ որոշյալ առումով՝ բոլոր գործերը:

14. Ողջ, ամբողջ, համայն դերանունները սովորաբար պահանջում են որոշյալ առումով լրացյալ՝ ողջ աշխարհը, ամբողջ օրը, համայն մարդկությունը, սակայն մի անորոշ դերանվան հետ զուգակցվելով՝ պահանջում են անորոշ առումով լրացյալ՝ մի ամբողջ տիեզերք, մի ողջ ժողովուրդ:

15. Հաճախ հոգնակի լրացյալի հետ գործածվելիս շփոթվում են բոլոր և ամբողջ դերանունները: Ըստ կանոնների՝ պետք է ասել ամբողջ օրը (գիրքը, սենյակը, երկիրը, տարածքը, աշխարհը ևն), բայց՝ բոլոր օրերը (զրքերը, սենյակները, երկրները, տարածքները, աշխարհները, գույները ևն):

16. Յուրաքանչյուրը, ամեն մեկը դերանուններով արտահայտված ենթակայի հետ ստորովյալը լինում է եղակի երրորդ դեմքով: Օր՝ Յուրաքանչյուրն իր գործն է անում: Ամեն մեկը մի բան է ասում: Եթե այդ նույն դերանուններով արտահայտված ենթական ունենում

է դիմորոշ հոդ՝ յուրաքանչյուրս, ամեն մեկս, յուրաքանչյուրդ, ամեն մեկդ, ապա ստորոգյալը կարող է առաջին կամ երկրորդ դեմքով լինել, եթե հոգնակի թվով է Յուրաքանչյուրս մի առանձին գործ ենք անում։ Ամեն մեկդ ձեր անելիքն իմացեք, կամ Էլ երրորդ դեմքով լինել, եթե եզակի թվով է Յուրաքանչյուրս մի առանձին գործ է անում։ Ամեն մեկդ պիտի իմանա իր անելիքը։

17. Ուն դերանունը եզակի թվով գոյականաբար չի գործածվում և չի հոլովվում։ Ունի միայն որոշային կիրառություն՝ **ուն Գրիգոր, ուն Քաղաքական գործից**։

18. Մի քանի դերանունը հոլովվում է **քանի**՝ հարցական դերանվան նման՝ միայն եզակի թվով (մի քանիսը, մի քանիսի(ն), մի քանիսից, մի քանիսով, մի քանիսում), սակայն ենթակա լինելիս գործածվում է հոգնակի ստորոգյալի հետ՝ մի քանիսը եկան, մի քանիսով ճանապարհ ընկան։

19. Որոշ դերանվան գոյականաբար գործածությունը և հոգնակի թվով հոլովվումը (**որոշները, որոշներից ևն**) թեև խոսակցական բնույթ ունեն, սակայն կարծես թե միտում ունեն գրականանալու։

20. Այլ դերանունը գոյականաբար երբեմն, իբրև հնարանություն, գործածվում է միայն հոգնակի ուղղականում **այլք** (**այլք** ձևը սիսական կազմություն է), և սեռական–տրականում **այլոց**։

21. Ածականական անորոշ դերանունները գործածվում են անորոշ առումով լրացյալի հետ (բացի **այսինչ, այնինչ** դերանուններից)՝ **ինչոք քան, ինչ-ինչ**

խնդիրներ, ումն Սարգսյան, մի քառյակ, ուրիշ հարցեր, այլ դեպքեր, որոշ պայմաններ, որևէ խոչընդոտ, որևից պատճառ, բայց՝ այսինչ մարդք, այսինչ-այնինչ նկատառումները:

22. Ածականական ումն, մի, որևէ, որևիցե դերանունները գործածվում են միայն եզակի թվով լրացյալի հետ՝ ումն արվեստագետ, մի մարդ, որևէ խնդիր, որևից խոչընդոտ, իսկ ինչ-ինչ, որոշ դերանունները՝ միայն հոգնակի թվով լրացյալի հետ՝ ինչ-ինչ հանգամանքներ, որոշ դեպքեր:

23. Ոչ մի դերանունը եզակի թվով որոշյալ է պահանջում, և նույնիսկ որոշյալի բազմակի լինելու դեպքում ստորոգյալը լինում է եզակի՝ Ոչ մի տերն, ոչ մի ծաղիկ չեր շարժվում քամուց:

24. Հոգնակի մեր, ձեր, իրենց կամ նրանց ձևերի փոխարեն գործածված ստացական հոդից առաջ -ներ հոգնակերտ մասնիկը համապատասխան դերանունների գործածության դեպքում փոխարինվում է -եր-ով (Զեռքներդ հեռո՛ւ: = Զեր ձեռքերդ հեռո՛ւ: Աչքներս լույս: = Մեր աչքը լույս: Մտքները փոխել են: = Իրենց մտքերը փոխել են), կամ լրացվողը գործածվում է եզակի թվով (Հազներին շոր չունեին: = Իրենց հազին շոր չունեին: Մոտները փող չկա: = Նրանց մոտ փող չկա):

25. Անձնական դերանվան սեռական հոլովի և ստացական հոդի համատեղ (միաժամանակյա) գործածությունը (իմ գիրքս, քո խոսքոց) արևելահայերենում թույլատրելի չէ: Դա բնորոշ է արևմտահայ գրական լեզվին: Թույլատրելի է դիմորոշ հոդի և անձնական դեր-

անվան համատեղ (միաժամանակյա) գործածությունը՝
մենք՝ աշակերտներս, դուք՝ մասնակիցներդ:

26. Ցուցական մի քանի դերանունների հոգնակին կազմվում է և՝ -ք, և՝ -ներ մասնիկների միջոցով՝ այդպիսիք – այդպիսիները, ինչպիսիք – ինչպիսիները, որպիսիք – որպիսիները ևն: Առաջինները առավել հատուկ են գրական-գրքային խոսքին և համեմատաբար քիչ են գործածվում:

27. Անձնական դերանունների 1-ին և 2-րդ դեմքերի են հարաբերակցվում 3-րդ դեմքի **մերոնք**, **ձերոնք** բառերը, որոնք մատնանշում են խոսողի կամ խոսակցի կողմից հանդես եկող խումբ՝ **Ձերոնք եկել** են: **Մերոնք դեռ չկան**: Խոսակցական լեզվում կան նաև **իմոնք**, **քոնք** բառերը (իմինները, քոնները): Անեզական այս բառերը ենթարկվում են -ց հոլովման՝ **մերոնց, ձերոնց**:

28. Նա...., ով (ում, ումից, ումով) բառերը հարաբերակից դերանուններ են (*Խոսեց նա, ով տեղյակ էր գործից*): **Նա**-ն այդտեղ անձնանիշ դերանուն է. նույն կառույցում կարող է գործածվել ցանկացած անձնանիշ գոյական՝ *Խոսեց Վահանը, ով տեղյակ էր գործից*: Այսպիսի կառույցներում **ոք**-ին գուգահեռ կարելի է գործածել նաև **ով** դերանունը: (*Խոսեց Վահանը, ոք/ով տեղյակ էր գործից: Նմանապես՝ Խոսեց մեր ներկայացուցիչը, ոք/ով տեղյակ էր գործից*): Բայց այն հարաբերյալի առկայության դեպքում հանձնարարելի է **ոք** դերանվան գործածությունը, ինչպես՝ *Խոսեց մեր այն ներկայացուցիչը, ոք տեղյակ էր գործից*):

ԲԱՌԱՅԱՆՎ

ԴԵՐԱՆՈՒՆ

ամեն մարդ

ամեն մեկը մի գործ է անում, ամեն մեկս մի գործ է անում,
ամեն մեկս մի գործ ենք անում

ամեն մի մարդ

այդպիսիք//այդպիսիները

այլ պատասխան (այլ պատասխանը*)

այլք (այլոք*)

բոլոր մարդիկ

երբ-վա, երբվան-ից

ինձանից//ինձնից, ինձանով//ինձնով (*ինձանում//ինձնում՝
հզվ.*)

ինչ-ինչ պատասխաններ (ինչ-ինչ պատասխան*, ինչ-ինչ
պատասխանները*)

ի՞նչ ինդիր կա//ի՞նչ հարց կա (ինչո՞ւմն է քանը*)

ինչո՞ւ/ինչի՞ համար (ինչո՞ւ համար*)

ինչպիսիք//ինչպիսիները

ինքդ-ինքներդ, դու ինքդ, դուք ինքներդ

ինքը-իրենք (*ինքները՝ հզվ.*), նա ինքը, նրանք իրենք

(նրանք ինքները՝ հզվ.)

ինքս-ինքներս, ես ինքս, մենք ինքներս

հարցն այն է/քանն այն է (նրանումն է*)

ձեզանից//ձեզնից, ձեզանով//ձեզնով (*ձեզանում//ձեզնում՝
հզվ.*)

* Աստղանիշով տրվածները սխալ կամ անհանձնարարելի տարբերակ-ներ են:

մեզանից//մեզնից, մեզանով//մեզնով (*մեզանում//մեզնում՝ hqվ.*)
միևնույնն է (միևնույն է*)
մի քանի զինվոր//զինվորներ
յուրաքանչյուրը մի գործ է անում
յուրաքանչյուր մարդ
յուրաքանչյուրդ մի գործ է անում, յուրաքանչյուրդ
մի գործ եք անում
յուրաքանչյուրս մի գործ է անում, յուրաքանչյուրս
մի գործ ենք անում
նա, ով աշխատում է....
նույնպիսիք//նույնպիսիները
ոմն Արշակ, ոմն գործիչ (ոմն գործիչը*)
ոչ մեկը (ոչ մեկ*)
որևէ խնդիր (որևէ խնդիրներ*)
որևից խնդիր (խնդիրներ*)
որոշ - որոշներ
որպիսիք//որպիսիները
ուրիշ պատասխան (ուրիշ պատասխանը*)
քեզանից//քեզնից, քեզանով//քեզնով (*քեզանում//քեզնում՝ hqվ.*)

3.1.5. *FU3*

1. -**չ**- սոսկածանցով բայերը թվով քիչ են և անկայուն, թեև շատ գործածական են: Դրանցից դիպչել, թռչել, կորչել, կպչել, փախչել, հանգչել բայերը գրական լեզվում պահպանել են -**չ-** ներածանցով բայի հատկանիշները: Խոսակցական լեզվում հանդիպող դիպչեցի, դիպչեց և նման ձևերը գրական լեզվում գրեթե գործածություն չունեն և չեն հանձնարարվում: Երկու բայեր՝ սառչել, ուռչել, հանդիպում են զուգաձևություններով: Ուռչել բայի անցյալ կատարյալի արմատական ձևերը՝ ուռա, ուռար են, որոնք կանոնական են համարվում, գործածությունից դուրս են մղվում. ակնհայտորեն տարածում ունեն այդ բայի նաև ցոյական ձևերը՝ ուռեցի, ուռեցիր (սկզբնաձև՝ ուռել) են: Անկատար ներկայում և անցյալում զուգահեռ գործածություն ունեն ուռում և ուռչում տարբերակները: Սառչել բայի համար ևս գործածվող տարբերակային ձևեր են՝ սառչում եմ, սառա (սկզբնաձև՝ սառչել), սառում եմ//սառեցի (սկզբնաձև՝ սառել): Գրական լեզվում հանձնարարելի են առաջինները: Հալչել-ը, փլչել-ը ունեն նաև -վ- ածանցով տարբերակներ (հալվել, փլվել), որոնք կանոնական են և ավելի տարածված:

2. • -եցն- ածանց ստանում են և խոնարհման պարզ, ինչպես նաև -են- սոսկածանց ունեցող բայերը՝ խմել – խմեցնել, հազենալ – հազեցնել, • –ացն- ածանցը ստանում են ա խոնարհման պարզ և -ան- սոսկածանց ունեցող բայերը՝ խաղալ – խաղացնել, հեռանալ – հեռացնել, • -ցն- ածանցը ստանում են -ն- և -չ- սոսկ-

ածանց ունեցող բայերը՝ *հասնել* – *հասցնել*, *տեսնել* – *տեսցնել* (խսկց.), *թռչել* – *թռցնել*, *կորչել* – *կորցնել*՝ բացառությամբ մի քանի դեպքի՝ *պրծնել* – *պրծացնել* (խսկց.), *իջնել* – *իջեցնել*, *հալել* – *հալեցնել*, *սառչել* – *սառեցնել*, *ուռչել* – *ուռեցնել*:

3. Սխալ են պատճառական ածանցով բայերի անցյալ կատարյալի ավելորդ **-եց-**ով կեղծ գրական ձևերը՝ *խաղացրեցի*, *թոցրեցի*, *մոտեցրեցի*: Ճիշտ ձևերն են՝ *խաղացրի*, *թոցրի*, *մոտեցրի*:

4. Խոսակցական լեզվում ե խոնարհման պարզ բայերից հաճախ պատճառական են կազմում ոչ թե **-եցն-** ածանցով խոսեցնել, քնեցնել, բռնեցնել, գժվեցնել, *հաշեցնել*, *երգեցնել* ևն, այլ **-ացն-** ածանցով (խոսացնել, քնացնել, *հարմարացնել*, *հաջողացնել*, *ծաղկացնել*, *վազացնել*, *հիշացնել*, *խմացնել*, *երգացնել* ևն), որոնք սխալ, մերժելի ձևեր են: Դրան հակառակ **-ան-** սոսկածանցով բայերից **-եցն-** ածանցով երբեմն կազմում են կեղծ գրական ձևեր՝ *մզանալ* → *մզեցնել* (← *մզացնել*), *հնանալ* → *հնեցնել* (← *հնացնել*), *խոնավանալ* → *խոնավեցնել* (← *խոնավացնել*), *ամայանալ* → *ամայեցնել* (← *ամայացնել*), *խլանալ* → *խլեցնել* (← *խլացնել*), *խստանալ* → *խստեցնել* (← *խստացնել*): Սխալ ձևեր են նաև՝ *մոտացնել* (← *մոտեցնել* ← *մոտենալ*), *վախացնել* (← *վախեցնել* ← *վախենալ*), *սառացնել* (← *սառեցնել* ← *սառչել*), *հալացնել* (*հալեցնել* ← *հալչել* / *հալվել*), *ուսացնել* (← *կերցնել* / *ուստեցնել* ← *ուստել*), *հեռվանալ* / *հեռվացնել* (*հեռացնել* ← *հեռանալ*):

5. Կան դեպքեր, երբ **-եցն-** և **-ացն-** ածանցներով հոմա-

նիշ բայահիմքերից կազմվում են գուգահեռ ձևեր՝ սպիտակեցնել (\leftarrow սպիտակել) և սպիտակացնել (\leftarrow սպիտականալ), նիհարեցնել (\leftarrow նիհարել) և նիհարացնել (\leftarrow նիհարանալ), հարթեցնել (\leftarrow հարթել) և հարթացնել (\leftarrow հարթանալ): Երկրորդ տարբերակները հնարավոր է դիտել նաև որպես սխալակազմություններ՝ սպիտակել, նիհարել, հարթել ձևերից:

6. Մի քանի բայեր չեզոք են թե՝ -վ- ածանցով, թե՝ առանց դրա՝ բռնկ(վ)ել, խոպոտ(վ)ել, հակառակ(վ)ել, համաձայն(վ)ել, փար(վ)ել ևն: Այդպես են նաև մի քանի այլ բայեր, որոնց -վ-ով ձևերը խոսակցական են և մերժելի՝ դեղն(վ)ել, գուգաղիպ(վ)ել, խաչակնք(վ)ել, հոժար(վ)ել, ճաքճք(վ)ել, պապակ(վ)ել, վիճ(վ)ել, տափակ-(վ)ել, տուժ(վ)ել, ցամաք(վ)ել, քծն(վ)ել, բռնագաղթ(վ)ել ևն:

7. Վիճակ, հետևանք ցույց տվող որոշ թվով կրավորական բայերի հարակատար դերբայը (**մաշված**, **կառուցված**, **ավարտված**, **հնձված** ևն) երբեմն գործածվում է որպես ձևաբայ՝ օժանդակ բայի հատկապես Յրդ դեմքի հետ կազմելով, այսպես կոչված, հարակատար ժամանակ: Օր.՝ *Այդ մասին ոչինչ չի գրված:* Դրան համարժեք է բաղադրյալ ստորոգյալով կառույցը՝ *Այդ մասին ոչինչ գրված չէ:* որտեղ նույն հարակատար դերբայը ստորոգելի է:

8. Համակատար դերբայի փոխարեն խոսակցական լեզվում հաճախ գործածվում է անորոշի բացառական հոլովածնը (*Տուն գնալուց (\leftarrow գնալիս) հանդիպեցի նրան*): Գրական լեզվում սա մերժելի երևույթ է:

9. Հարկադրական եղանակի բայաձևերի ժխտականում չ մասնիկը սովորաբար դրվում է պիտի (պետք է) եղանակիչի վրա՝ չպիտի երգեմ, չպետք է ասի, բայց կարող է դրվել նաև բայաձևի հիմնական մասի վրա՝ պիտի չերգեմ, պետք է չասի:

Սխալ է չի կամ կ-ի հավելումը հարադիր բայերի ոչ բայական բաղադրիչին՝ **Կրուրս զամ, շման զամ** ևն:

10. Արգելական հրամայականի մի՛ ժխտական մասնիկն ավելանում է բոլոր բայերի դրական հրամայականի ձևերի վրա՝ գրի՛ թ – մի՛ գրիր, կարդա՛ – մի՛ կարդա, հազի՛ թ – մի՛ հազիր, կարդացե՛ք – մի՛ կարդացեք, մոտեցի՛ թ – մի՛ մոտեցիր, խոսեցրո՛ւ – մի՛ խոսեցրու, խոսեցրե՛ք – մի՛ խոսեցրեք ևն: Հաճախ արգելական հրամայականի համար նշվում են զուգաձևեր, որոնք հնացած են և գործածությունից աստիճանաբար դուրս են մղվում, ինչպես՝ մի՛ կարդար, մի՛ կարդաք, մի՛ հազնիր, մի՛ հազնեք, մի՛ մոտենար, մի՛ մոտենաք, մի՛ հուսար, մի՛ հուսաք, մի՛ լվար, մի՛ լվաք ևն:

11. Ե խոնարհման պարզ և կրավորական բայերի հրամայականի դրական խոնարհման հոգնակիում -(եց)եք-ով վերջացող ձևերը՝ գրե՛ք կամ գրեցե՛ք, արգելականում ունենում են -եք վերջավորությունը՝ մի՛ գրեք, մի՛ խարվեք: Մխալ են ավելորդ -եց-ով ձևերը՝ մի՛ գրեցեք, մի՛ խարվեցեք:

12. Բանալ, բառնալ բայերը ներկայումս հնացած են և անգործածական: Դրանց փոխարեն գործածվում են բացել, բարձել բայերը, որոնցից երկրորդը կանոնավոր է:

13. Գիտենալ և կենալ բայերի ուղիղ և թեք ձևերը

դուրս են մղվել գործածությունից և գրական լեզվում փոխարինվել են համապատասխանաբար իմանալ և մնալ բայերի ուղիղ և թեք ձևերով, ոչ թե՝ զիտեցել, զիտեցած, զիտեցի՛ թ/զիտցի՛ թ, մի՛ զիտեցիր/մի՛ զիտցիր, մի՛ զիտենաք/մի՛ զիտեցեք ևն, այլ՝ իմանալ, իմացած, իմացի՛ թ, մի՛ իմացիր, մի՛ իմացեք ևն, ոչ թե՝ կա՛ց, կեցի՛ թ, կացե՛ք, մի՛ կաց, այլ՝ մնա՛, մնացե՛ք, մի՛ մնա՛: Նմանապես զարկել բայը աստիճանաբար իր տեղը զիջում է խփել և հարվածել բայերին:

14. Մի շարք անկանոն և պակասավոր բայեր անցյալ կատարյալում ունեն զուգաձևեր՝ կազմված ներկայի կամ անցյալի հիմքից՝ ասացի/ասի, արեցի/արի, բացեցի/բացի, բերեցի/բերի, դրեցի/դրի, թռղեցի/թռղի, լացեցի/լացի, տվեցի/տվի: Դրանցից գրական լեզվում գործածական և հանձնարարելի են առաջինները՝ անցյալի ցոյական հիմքից կազմված ձևերը: Երկրորդները հնացած են և ունեն ընդգծված խոսակցական երանգ:

15. Անկանոն և պակասավոր բայերի խոնարհման ընդհանուր պատկերը անցյալ կատարյալում և հրամայականում այսպիսին է⁹:

⁹ Խոսակցական երանգ ունեցող ձևերը նշված են մեկ աստղանիշով (*), հնացած, անգործածական կամ սխալ ձևերը երկու (**):

			Ե խոնարհում				
			պարզ				
պարզ ժամանակակից սանդուղնական երանուն կրամաբառներին կամ այլ սանդուղնական երանուններին կամ այլ սանդուղնական երանուններին կամ այլ սանդուղնական երանուններին կամ	անցու կառուցում և վերականգնում հոգնակից	I դ.	1	ասացի ասեցի* ասի* ասացիր ասիր*	կերա	զարկեցի զարկի* զարկեցիր զարկիր*	բացեցի բացի* բացեցիր բացիր*
		II դ..	2	ասացիր ասիր*	կերար	զարկեցիր զարկիր*	բացեցիր բացիր*
		III դ..	3	ասաց	կերավ	զարկեց	բացեց
		I դ..	4	ասացինք ասինք*	կերանք	զարկեցինք զարկինք*	բացեցինք բացինք*
		II դ.	5	ասացինք ասինք*	կերաք	զարկեցիք զարկիք*	բացեցիք բացիք*
		III դ.	6	ասացին ասին*	կերան	զարկեցին զարկին*	բացեցին բացին*
	դրական արգելուկն	եզ.	7	ասա՛	կե՛ք	զարկի՛ք զարկի* զարկեցի՛ք	բացի՛ք բացի* բացեցի՛ք
		հոգ.	8	ասէ՛ք ասացէ՛ք	կերէ՛ք	զարկէ՛ք զարկեցէ՛ք**	բացէ՛ք
		եզ.	9	մի՛ ասա	մի՛ կեր մի՛ ուտիր**	մի՛ զարկիր մի՛ զարկ*	մի՛ բացիր մի՛ բաց
		հոգ.	10	մի՛ ասեք	մի՛ կերեք մի՛ ուտեք**	մի՛ զարկեք	մի՛ բացեք

	Ե խոն.	Ա խոնարհում			Ե խոնարհում	
		պարզ			-ն- սոսկածանցով	
1	բերեցի բերի*	եկա	լացեցի լացի*	տվեցի տվի*	արեցի արի*	դրեցի դրի*
2	բերեցիր բերիր*	եկար	լացեցիր լացիր*	տվեցիր տվիր*	արեցիր արիր*	դրեցիր դրիր*
3	բերեց	եկավ	լացեց	տվեց	արեց	դրեց
4	բերեցինք բերինք*	եկանք	լացեցինք լացինք*	տվեցինք տվինք*	արեցինք արինք*	դրեցինք դրինք*
5	բերեցիք բերիք*	եկաք	լացեցիք լացիք*	տվեցիք տվիք*	արեցիք արիք*	դրեցիք դրիք*
6	բերեցին բերին*	եկան	լացեցին լացին*	տվեցին տվին*	արեցին արին*	դրեցին դրին*
7	բե՛ր	արի՛ եկ*	լա՛ց	տո՛ւր	արա՛	դի՛ր
8	բերե՛ք	եկե՛ք	լացե՛ք	տվե՛ք	արե՛ք	դրե՛ք
9	մի՛ բեր	մի՛ արի մի՛ եկ* մի՛ զա*	մի՛ լաց մի՛ լա** մի՛ լար** մի՛ լացիր*	մի՛ տուր	մի՛ արա մի՛ անիր**	մի՛ դիր մի՛ դնիր**
10	մի՛ բերեք	մի՛ եկեք մի՛ զաք**	մի՛ լացեք մի՛ լաք **	մի՛ տվեք	մի՛ արեք մի՛ անեք**	մի՛ դրեք մի՛ դնեք **

	Ե խոնարհում					
	-ն- սովորականցով					
1	տարա	առա	ելա	տեսա	թողեցի թողի*	եղա
2	տարար	առար	ելար	տեսար	թողեցիր թողիր*	եղար
3	տարավ	առավ	ելավ	տեսավ	թողեց	եղավ
4	տարանք	առանք	ելանք	տեսանք	թողեցինք թողինք*	եղանք
5	տարաք	առաք	ելաք	տեսաք	թողեցիք թողիք*	եղաք
6	տարան	առան	ելան	տեսան	թողեցին թողին*	եղան
7	տա՛ր	ա՛ռ	ե՛լ ելի՛ք**	տե՛ս	թո՛ղ	եղի՛ք
8	տարե՛ք	առե՛ք	ելե՛ք	տեսե՛ք	թողե՛ք	եղե՛ք
9	մի՛ տար մի՛ տանիք**	մի՛ առ, մի՛ առնիք**	մի՛ ել մի՛ ելիք** մի՛ ելնիք**	մի՛ տես մի՛ տեսնիք**	մի՛ թող մի՛ թողնիք**	մի՛ եղիք մի՛ լինիք**
10	մի՛ տարեք մի՛ տանեք**	մի՛ առեք մի՛ առնեք**	մի՛ ելեք մի՛ ելնեք**	մի՛ տեսեք մի՛ տեսնեք**	մի՛ թողեք մի՛ թողնեք**	մի՛ եղեք, մի՛ լինեք**

3.1.6. ՄԱԿԲԱՅ: ԿԱՊ: ՇԱՂԿԱՊ

- 1. Ամեննին, բնավ, բոլորովին, դույզն-ինչ, երբեք, կ մակբայները գործածվում են միայն ժխտական բայերի հետ՝ ամեննին հարկ չկա, բոլորովին հարմար չէ, դույզն-ինչ պատկերացում չուներ, կ չխոսենք ևն:**
- 2. Արևմտահայերենում այլևս մակբայը արդեն իմաստով գործածվում է նաև դրական խոնարհման բայերի հետ՝ Ես եւ իմ քոյրս այլեւս Հայկազեան կը սորվինք։ Հավանաբար այդ ազդեցությամբ արևելահայերենում սկսել ենք գործածել նաև այլևս + դրական խոնարհում կառույցը՝ Դա այլևս կատարված իրողություն է։ Գրական արևելահայերենում այս գործածությունը հանձնարարելի չէ։**
- 3. Շնորհիվ, արդյունքում, պատճառով և հետևանքով կապերն ու կապական բառերը, նշելով հիմունքի, պատճառի, հետևանքի իմաստներ, միաժամանակ վերաբերմունք են արտահայտում. առաջին երկուսը՝ դրական, վերջին երկուսը՝ չեզոք կամ բացասական։ Մեկը մյուսի փոխարեն գործածվելիս առաջանում է իմաստային անձշտություն։ Անձիշտ հետևյալ նախադասությունը՝ Երկու երկրների միջև քաղաքական առճակատումն ավելի խորացավ, որի արդյունքում լարված իրավիճակ ստեղծվեց սահմանամերձ շրջաններում։ Ըսդգծված բառի փոխարեն պետք է գործածվեր հետևանքով հոմանիշը։**
- 4. Հետ, մոտ, վրա, պես, նման կապերը ես, դու, մենք, դուք դերանունների հետ կապակցվում են ոչ թե սեռական, այլ տրական հոլովածերով՝ ինձ նման, մեզ**

պես, քեզ հետ, ձեզ վրա ևն: **Մոտ**, վրա կապերի թեք ձևերի հետ նշված դերանունները լինում են սեռական հոլովով իմ մոտից, ձեր վրայով ևն: Վերջին շրջանում, սակայն, իմ մոտ, քո վրա, ձեր հետ, մեր նման կապակցությունները գնալով լայն տարածում են ստանում ընդհանուր խոսակցական լեզվում և ընդունելի ձևեր կարող են համարվել նաև բանավոր գրական լեզվում:

5. Թեք հոլովներով կապվող բառ պահանջող մի շարք կապեր և կապական բառեր (**առանց**, **առթիվ**, **չափ**, **նախքան**, **որպես**, **չհաշված**, **մասին**, **բացի**, **ժամանակ** ևն) գործածվում են այս, այդ, այն ցուցական դերանունների նաև ուղիղ ձևերի հետ՝ **բացի** այդ (**այդ առթիվ**), այն **մասին**, **առանց** այդ **է**, այն **ժամանակ**:

6. Հանձինս կապը պահանջում է հոգնակի թվով խնդիր կամ կապի բազմակի խնդիր՝ **հանձինս աշխատակիցների**, **հանձինս տնօրենի** և **փոխտնօրենի**, իսկ **հանձին կապը՝ եզակի թվով կապի խնդիր՝ հանձին տնօրենի**:

7. Ի **թիվս** կապը պահանջում է հոգնակի թվով կապի խնդիր՝ **ի թիվս սովորողների**, **ի թիվս այլոց**:

8. Ի **դեմս** կապը գործածվում է և՛ եզակի, և՛ հոգնակի թվով գոյականների հետ (բայց միայն անձնանիշ՝ կամ անձի առումով վերցված)՝ **ի դեմս գործընկերների/ի դեմս գործընկերոց**, բայց ոչ՝ **ի դեմս հրամանազրի**: Ի **թիվս**, **ի փառս**, **ի հեճուկս**, **ի դեմս կապերը չունեն առանց ս վերջնամասնիկի ձևեր**:

9. **Հետ** կապը **ծանոթանալ** բառի հետ գործածվելիս արտահայտում է փոխադարձության իմաստ: Եթե կապ-

վող բառը իրի անուն է, ապա, պարզ է, փոխադարձության մասին խոսք լինել չի կարող: Հետևաբար այդ դեպքում գոյականը պետք է գործածել միայն սեռական-տրական հոլովով՝ առանց **հետ** կապի՝ **ծանոթանալ** փաստաթղթերի *հետ* \Leftarrow **ծանոթանալ** փաստաթղթերին, **ծանոթանալ** փաստերի *հետ* \Leftarrow **ծանոթանալ** փաստերին:

10. Բացի կապը պահանջում է բացառականով կապվող բառ, դրվում է և՛ դրանից առաջ, և՛ հետո՝ **բացի** նշվածից/նշվածից բացի: Սխալ են՝ բացի նշվածը, բացի ասվածը:

11. Առանց կապը պահանջում է սեռական-տրական հոլովով կապվող բառ՝ **առանց** պատասխանի, **առանց** զգուշացման կամ **զգուշացնելու** (սխալ է **առանց** պատասխան, **առանց** զգուշացնել):

12. Մեջ կապը ցույց է տալիս առարկայի կամ երևույթի ներսը, իսկ **միջև** կապը երկու և ավելի առարկաների կամ երևույթների փոխհարաբերությունը: Սխալ է մեկը մյուսի փոխարեն գործածելը: &իշտ են՝ **Կուսակցությունների միջև** կոիվ է ընկել: **Կուսակցության մեջ** տարածայնություններ կան:

13. Փոխանակ և **փոխարեն** կապերից առաջինը դըրվում է կապվող բառից առաջ (նախադրություն է), իսկ երկրորդը՝ կապվող բառից հետո (հետադրություն է): Սխալ է դրանց՝ մեկը մյուսի դիրքում գործածելը. **ընկերոց փոխարեն** (բայց ոչ՝ **փոխարեն ընկերոց**), **փոխանակ** խոսելու (բայց ոչ՝ **խոսելու փոխանակ**):

14. Որ և **որպեսզի** շաղկապները իրար կարող են փո-

խարինել միայն այն դեպքում, եթք գլխավորին են կապում նպատակի պարագա երկրորդական նախադասություն՝ Ներկայացուցիչներ են եկել, **որ** (= որպեսզի) հարցի քննարկումը նախապատրաստեն։ Այլ դեպքերում որպեսզի-ն չի կարող փոխարինել որ-ին, ինչպես՝ Առաջարկություն է եղել (ինչի՞), **որպեսզի** (= որ) նախազծի քննարկումը տեղափոխվի հաջորդ եղորյա։ Անհրաժեշտ է (ի՞նչ), **որպեսզի** (= որ) ակտիվ մասնակցություն ապահովեր։

15. Թե, որ հոմանիշ շաղկապներից որ-ը հաստատական նշանակություն ունի, օր.` Պարզվեց, **որ** նա անմեղ է, **թե**-ն՝ առավելապես կասկածական, ենթադրական՝ Կարծում էի, **թե** դրանով գործը կավարտվի։ Հարցական դերանուն պարունակող երկրորդական նախադասությունը գլխավորին կապվում է **թե** շաղկապով՝ Չեմ կարող ասել, **թե** նա ինչով է զբաղված։ Չի հանձնարարվում՝ Ասաց, **թե** զալու է։

16. Ոչ թե....., այլ, ոչ միայն....., այլև զուգադիր շաղկապներն ունեն իմաստային և կիրառական տարրերություններ։ Դրանց երկրորդ բաղադրիչները (այլ, այլև) երբեք չեն կարող իրար փոխարինել։ Հետևաբար պիտի գրել՝ **Ոչ միայն** մասնակցել է գործողություններին, **այլև** ակտիվություն է դրսնորել։ Բայց ոչ երբեք՝ **Ոչ միայն** մասնակցել է գործողություններին, **այլ** ակտիվություն է դրսնորել։ (Հիշենք նաև, որ ճիշտ չէ **ոչ թե....., այլ** շաղկապի այլ բաղադրիչի վրա բութ դնելը)։

ԲԱՌԱՅԱՆԿ

ամենսին – ամենսին պարզ չէ (ամենսին պարզ է*)

այլս – այլս պարզ չէ//այլս պարզ է

անհրաժեշտ – անհրաժեշտ է (ի՞նչ), որ...., (անհրաժեշտ է, որպեսզի....*)

առանց – առանց պատասխանի (առանց պատասխան*)

արդյունքում – հաղթանակի արդյունքում (ջրհեղեղի արդյունքում....*)

բացի – այդ//դրանից, այս//սրանից, այն//նրանից, բացի մյուսներից (բացի մյուսները*), բացի ընկերներից (բացի ընկերները*)

բնավ – բնավ պարզ չէ (բնավ պարզ է*)

բոլորովին – բոլորովին պարզ չէ (բոլորովին պարզ է*)

դույզն-ինչ – դույզն-ինչ պարզ չէ (դույզն-ինչ պարզ է*)

էլ – էլ պարզ չէ (էլ պարզ է*)

ի դեմ – ի դեմս տնօրենի (անձ) (ի դեմս շինության* (ոչ անձ)

ծանոթանալ – ծանոթանալ հարցին (ոչ անձ), ծանոթանալ տնօրենի հետ (անձ)

կրակել – կրակել թիրախին (ոչ անձ), կրակել հանցագործի վրա (անձ)

համամիտ լինել – համամիտ լինել ընկերոջ հետ (անձ), համամիտ լինել տեսակետին (ոչ անձ) (տեսակետի հետ*)

հաղորդակցվել – մշակույթին (ոչ անձ), հաղորդակցվել գործընկերոջ հետ (անձ)

համար – ինձ համար, քեզ համար, մեզ համար, ձեզ համար (իմ համար, քո համար, մեր համար, ձեր համար)

* Աստղանիշով տրվածները սխալ կամ անհանձնարարելի տարրերակներ են:

հանդիպել – հանդիպել դժվարությունների (ոչ անձ), հանդիպել ուսանողի/հանդիպել ուսանողի հետ (անձ)

հանձին – հանձին տնօրենի, բայց՝ հանձինս տնօրենների (հանձինս տնօրենի*)

հարմարվել – հարմարվել իրավիճակին (ոչ անձ), հարմարվել հարևանների հետ (անձ)

հետևանքով/պատճառով – ջրհեղեղի պատճառով//հետևանքով

հետ – ինձ հետ, քեզ հետ, մեզ հետ, ձեզ հետ (իմ հետ, քո հետ, մեր հետ, ձեր հետ)

մոտ – ինձ մոտ, քեզ մոտ, մեզ մոտ, ձեզ մոտ (իմ մոտ, քո մոտ, մեր մոտ, ձեր մոտ)

նման – ինձ նման, քեզ նման, մեզ նման, ձեզ նման (իմ նման, քո նման, մեր նման, ձեր նման)

ոչքե...., այլ.... – ոչքե նվազեց, այլ երգեց

ոչմիայն...., այլն.... – ոչմիայն նվազեց, այլն երգեց

պես – ինձ պես, քեզ պես, մեզ պես, ձեզ պես (իմ պես, քո պես, մեր պես, ձեր պես)

վրա – ինձ վրա, քեզ վրա, մեզ վրա, ձեզ վրա (իմ վրա, քո վրա, մեր վրա, ձեր վրա)

ցանկանում եմ (ինչ), որ...., (ցանկանում եմ, որպեսզի....*)

փոխանակ – փոխանակ գործ անելու

փոխարեն – գործ անելու փոխարեն

3. 2. ՇԱՐԱՀՅՈՒՍՈՒԹՅՈՒՆ

3.2.1. ՀԱՍՏԱՑՅՈՒԹՅՈՒՆ

1. Ենթական և ստորոգյալը համաձայնում են թվով, նաև դեմքով: Ստորոգյալը եզակի թվով է դրվում, եթե ենթական եզակի է, այդ թվում՝ հավաքական կամ հոգնակերպ գոյական՝ *Ժողովուրդն է իրական ուժը: Միացյալ Նահանգները ներխուժել է Իրաք:*
2. Եթե եզակի թվով ենթական ունի մեկից մեծ թվականով կամ թվական դերանունով արտահայտված որոշիչ, ապա ստորոգյալը կարող է լինել և՝ **հոգնակի թվով՝ Հանձնաժողովում քննարկման են դրվելու երկու հարց, և՝ եզակի՝ Հանձնաժողովում քննարկման է դրվելու երկու հարց:**
3. Ստորոգյալը հոգնակի թվով է, եթե ենթական՝ • հոգնակի է՝ *Պետությունները «սառնասիրու հրեշներ են»,* • *բազմակի է՝ Ոչ ԲՀԿ-ն և ոչ էլ ՀՅԴ-ն Ազգային ժողովի արտահերթ նիստին չեն մասնակցել:*
4. Բազմակի ենթակայի եետ ստորոգյալը լինում է եզակի թվով, եթե՝
 - Ենթականերն իմաստով հարաբերակից են և միասին արտահայտում են մեկ հասկացություն՝ *Քննարկման ավարտից հետո հարց ու պատասխան չհնչեց:*
 - Ենթականերն ունեն *յուրաքանչյուր, ամեն (մի), ոչ մի դերանուններով արտահայտված ընդհանուր որոշիչ՝ Դատական քննության յուրաքանչյուր մաս, հատված ունի իր բովանդակությունը և նշանակությունը: Ոչ մի արարք, հանցանք այնքան քստմնելի չէ, որքան հո-*

գեկան հանցանքը:

- Նույն դեմքով ենթակաները կապված են կամ, կա մ...., կա մ, ոչ թե...., այլ շաղկապներից որևէ մեկով՝ Կատարվածի համար պատժվելու է կա մ «BMW»-ի վարորդը, կա մ «Mercedes Benz»-ի:
- Ենթականերից մեկը՝ նախորդում, մյուսը հաջորդում է ստորոգյալին՝ Այդ ամենից զինջ հիշողություն է մնացել և մի կակիծ: Թե՝ զինվորն է պատասխան տալու կատարվածի համար, թե՝ երամանատարը:

5. Հոգնակի կամ բազմակի ենթակայի հետ գոյականով (կամ փոխանվանաբար գործածված բառով) արտահայտված ստորոգելին սովորաբար լինում է հոգնակի թվով (*Դրանք քննարկման ենթակա ծրագրեր են*), բայց կարող է լինել նաև եզակի թվով, եթե՝

- Ենթական հարզական հոգնակի նշանակող անձնական դերանուն է՝ **Դուք, պար ն դեսպան, մեր շահերի պաշտպանն եք այդ երկրում:**

- Ստորոգելին գնահատող իմաստ ունի և անհոգնական կամ անհաշվելի է՝ **Երիտասարդները մեր երկրի ապագան են:**

- Ստորոգելին շեշտում է իր արտահայտած առարկայի ոչ թե քանակը, այլ տեսակը՝ դրվելով անորոշ առումով՝ *Քո ցույց տված բոյոր ծառերը կաղնի էին:*

6. Դիմային համաձայնությունը արտահայտվում է բայի դիմային վերջավորություններով կամ հոդերով: 1-ին կամ 2-րդ դեմքի անձնական դերանունով արտահայտված կամ դիմորոշ հոդ (ս կամ դ) ունեցող

Ենթակայի հետ ստորոգյալը լինում է համապատասխանաբար 1-ին կամ 2-րդ դեմքով (Ես) *Մտավորականս չեմ կարող չմասնակցել այդ շարժմանը*: **Ի՞նքդ** փորձիր կողմնորոշվել: Մնացած դեպքերում ստորոգյալը լինում է 3-րդ դեմքով՝ *Մեկ վկանշակում է ոչ մի վկա:*

7. 1-ին և 2-րդ դեմքի անձնական դերանուն ստորոգելիի դեպքում հանգույցը դեմքով համաձայնում է դրան՝ *Այդ ամենի կազմակերպիչը դու ես:*

8. Տարբեր դեմքերով բազմակի ենթակաների դեպքում ստորոգյալը համաձայնում է առաջին դեմքի ենթակայի հետ (Ես, դու, նա կմեկնենք), որա բացակայության դեպքում երկրորդ դեմքի ենթակայի հետ (Դու և նա իրար նման եք), վերջինիս բացակայության դեպքում դրվում է երրորդ դեմքով (*Որոշ չզրկած օրենքներ ու նորմեր ավելի զորեղ են զրկածներից*):

9. **Բուն բացահայտիչը և բացահայտյալը** համաձայնում են թվով, հոլովով, դեմքով, հաճախ նաև առումով՝ *Մեզ՝ մասնակիցներիս, պարզեատրելու են:* Դիմային համաձայնությունը կատարվում է անձնական դերանուներով և կամ դիմորդ հոդերով: Օր՝ *Զեզ՝ այլախոհներիդ, շատերը հանդուրժել չեն կարողանում:* Ես՝ երկրի անվտանգության երաշխավորս, իրավունք չունեմ չհարգելու այդ երկիրը, նրա արժեքները, նրա ժողովրդին: *Մարզիկներիդ՝ մեր երկրի պատիկը բարձրացնողներիդ, ցավոք, պատշաճ ուշադրություն չի դարձվում:*

10. Բացահայտիչն ու բացահայտյալը երբեմն կարող են

Հհամաձայնել՝

- թվով. Ամենայն հոգատարությամբ պետք է վերաբեր-վենք երեխաներին՝ մեր երկրի ապագային։ Զրկվեցինք մեր ամենամեծ արժեքից՝ մեր նախնիների տարածք-ներից։
- հոլովով. Որնե Դեկարտը մեծ հաջողություններ է ունեցել զիտության ամենատարրեր ոլորտներում՝ փի-լիսովայություն, բնագիտություն, մաթեմատիկա ևն։ Մեր ընտանիքը բաղկացած է չորս հոգուց՝ Ես, մայրս, հայրս ու եղբայրս։ Վարչության երեք աշխատակիցներից՝ Վահանյան, Արքահամյան, Նազարյան, հաշվետ-վություն է ներկայացրել միայն մեկը։
- դեմքով. Արցախի ազատագրության համար պայքա-րողներդ՝ մեր նոր կյանքի կերտողն ու ապավենք, մշտապես և բոլոր ժամանակներում պիտի զնահատ-ված լինեք։
- առումով. Հայաստանի բոլոր քաղաքները՝ Վան, Բա-գավան, Կարին, Վաղարշապատ, բոնված էին պարսից զորքերով։ Ռազմաճակատ մեկնեցին բոլորը՝ կին թե տղամարդ։

11. Մասնական բացահայտիչը (բացահայտյալին է միանում որպես կամ իբրև կապով և մասամբ է բացահայտում լրացյալի ով կամ ինչ լինելը՝ Զարենցը՝ որ-պես գրող, հանրաճանաչ Հ) բացահայտյալի հետ սովորաբար համաձայնում է թվով, հոլովով և որոշիչ հոդ չի ընդունում՝ Վահանյանին՝ որպես հմուտ դեկա-վարի, պարզևատրեցին։ Մասնական բացահայտիչը՝ բացահայտյալի նկատմամբ կարող է լինել նախադաս՝

Որպես կենսաթոշակառու՝ նա օգտվում է մի շարք արտոնություններից։ Այս դեպքում բութը դրվում է բացահայտիչի վրա։

12. Մասնավորող պարագայական բացահայտիչը (ոչ թե գոյականական, այլ բայական անդամի լրացում է և մասնավորեցնում, ճշգրտում է լրացյալի ցույց տված որևէ պարագայական հատկանիշ՝ բայական որևէ անդամի ցույց տված գործողության կամ եղելության տեղը, ժամանակը, երբեմն՝ ձևը) և բացահայտյալը հոլովով և թվով կարող են համաձայնել, եթե երկուսն էլ արտահայտված են գոյականով կամ գոյականաբար գործածված որևէ այլ բառով՝ *Ընտրական տեղամասեր կյանքնեն բոլոր բնակավայրերում՝ դպրոցական շենքերում։ Հյուրերը կժամանեն մոտ մեկ շարաթից՝ վեց օրից։ Բայց կարող են և չհամաձայնել՝ Հանդիպեցին սահմանագծին՝ իրամատներում։ Հենց այսպես՝ կանգնած, զրուցում էինք։*

13. Մասնավորող պարագայական բացահայտիչը, ինչպես և բուն բացահայտիչը կարող են լինել ոչ միայն բազմակի, այլև կրկնակի, եռակի ևն, այսինքն՝ բացահայտիչն իր հերթին կարող է ունենալ բացահայտիչ՝ *Հերթական ժողովը կկայանա հաջորդ շարաթ՝ հինգշարթի օրը՝ աշխատանքից հետո՝ ժամը վեցին։*

14. Հարաբերյալն ու հարաբերական բառը, որոնք կապակցում են գերադաս և ստորադաս նախադասություններ, սովորաբար համաձայնում են թվով՝ *Խոսեցին նրանց հետ, ովքեր ներկա են։*

15. Որոշիչն ու որոշյալը թվով համաձայնում են հե-

տևյալ դեպքերում.

- գոյական որոշիչը բազմակի որոշյալի դեպքում լինում է հոգնակի, օր՝ *Պատզամավորներ Եսայանն ու Պետրոսյանը հանդես եկան համատեղ հայտարարությամբ*,
- մի շաբք դերանուն որոշիչներ որոշյալից պահանջում են միայն եզակի կամ միայն հոգնակի թիվ, օր՝ *Այս ու այն կուսակցությունից...., Բոլոր մարդիկ...., Որոշ տվյալներ...., Ինչ-ինչ նկատառումներ....:*

3.2.2. ԽՆԴՐԱՌՈՒԹՅՈՒՆ

1. Կապակցվող անդամներից մեկը պայմանավորում է մյուսի քերականական ձևը: Այդպես են կապակցվում՝
 - խնդիրն ու լրացյալ բայր՝ *Տեսա երազ մի վառ, • անվանական պարագան ու ստորոգյալը՝ Անցա փողոցով,*
 - *հատկացրիչն ու հատկացյալը՝ Մեր պատուախանը սա է, • կապն ու կապի խնդիրը՝ Քեզ նման է մտածում:*
2. Առանձին բայերի (նաև որոշ ածականների) համար արդի հայերենում առաջ են եկել խնդրառական զուգաձևեր՝ *կարոտել հայրենիքին//հայրենիքը, դավանել սկզբունք//սկզբունքի, ձեռնարկել գործ//գործի, կրակել մեկի վրա//մեկին, մեկից//մեկին հինգ է պակաս, կառչել բազրիքից//բազրիքին, կառչել խոսքերից//խոսքերին, կախել պատին//պատից, խոչընդոտել զարգացումը//զարգացմանը, ուրախ եմ քո զալու համար//զալուն,*

բավարարել պահանջները//պահանջներին, խթանել զարգացումը//զարգացմանը ևն: Դրանցից մի քանիսը խոսակցական երանգ ունեն կամ հնացած են՝ խոչընդոտել զարգացմանը, ձեռնարկել գործի, խթանել զարգացմանը, ուրախ եմ քո զալուն ևն:

3. Մի շարք բայեր (ծանոթանալ, մտերմանալ, բարեկամանալ, ընկերանալ, թշնամանալ, հաշովել, գժովել, վիճել, կռվել, խորհրդակցել) կամ դրանց հիմքով կազմված բաղադրյալ ստորոգյալներ (ծանոթ ենք, ընկեր են, համամիտ եմ ևն) հանգման խնդիր են պահանջում հետ կապով կամ էլ միայն փոխադարձ դերանունով (իրար, միմյանց, մեկմեկու), եթե առկա է փոխադարձության հարաբերություն անձերի (կամ անձնավորված իրերի) միջև: Օր՝ Նոր տնօրենը սկսել է ծանոթանալ աշխատակիցների հետ: Անպայման կիորհրդակցեք իրար հետ: Մենք իրար թշնամի չենք: Եթե հարաբերությունը փոխադարձ չէ (սովորաբար այդպես է, եթե խնդիրը անձ չէ), ապա հանգման խընդիրը լինում է առանց հետ կապի (Ծանոթ եմ քո կարծիքին):

4. Անորոշ դերբայով արտահայտված հետադաս հանգման և անջատման խնդիրները (*Տրամադրված եմ աշխատելու: Հրաժարվում է ցուցմունք տալուց*) կարող են դրվել նաև ուղղական–հայցական հոլովով (*Տրամադրված եմ աշխատել: Հրաժարվում է ցուցմունք տալ*): Հանձնարարելի են սեռական–տրականով ձևերը:

5. Սիսալ է անորոշ դերբայի ուղիղ ձևի փոխարեն տրական հոլովի կիրառությունը, որը հակասում է գերա-

դաս բայի խնդրառությանը՝ Թռ ՚ յլ տվեք բացակայելու (\leftarrow բացակայել): Շարունակեք պատասխանելու (\leftarrow պատասխանել) հարցերին: Փորձում է հակածառելու (\leftarrow հակածառել):

6. Սխալ է անորոշ դերբայի գործիական հոլովով դերբայական դարձվածի և նախադասության ստորոգյալի տարբեր ենթականերով կառուցների կիրառությունը, ինչպես՝ Ապրելով Հայաստանում՝ կարևոր է հայոց լեզվի իմացությունը: Լինելով մեծահարուստ՝ նրանից բարեգործություն են ակնկալում:

7. Պետք է խուսափել կերպավորիչ դիմավոր բայի և նրա հետ զուգադրվող անորոշ դերբայի կրկնակի կրավորական կիրառություններից, ինչպես՝ Ակսվել է վերակառուցվել ճանապարհը: Շարունակվում է շարադրվել պատմությունը:

ԲԱՌԱՅԱՆԿ

Բառացանկում հիմնականում տրվում են հաճախ գործածվող այն բառերը, որոնք արդի գրական հայերենում կամ ունեն խնդրառական տարրերակներ, կամ ստեղծագործական անհանձնարարելի տարրերակները:

ամաչել – հանդիպելուց//հանդիպել
անհնարին) է – միանալ

անհրաժեշտ է – լսել (բայց՝ անհրաժեշտություն կա լսելու)
(ան)տեղյակ լինել – գործին//գործից
աշխատել – հասնել
առաջարկել – մասնակցել
առնչվել – հարցին
արգելել – անցնել
արտոնել – մտնել
ափսոսալ//ափսոսել – տարիները//տարիների համար
բաժանորդագրվել – ամսագրին//ամսագիր
բավարարել – պահանջները//պահանջներին
բողոքարկել – վճիռը
բողոքել – որոշման դեմ
գրոհել – դիրքերի վրա//դիրքերը
դադարել – խոսել//խոսելուց
դավաձանել – հայրենիքին//հայրենիքը
դավանել – սկզբունք//սկզբունքի
դասել – շարքը//շարքին//շարքում
դժվարանալ – մտածել
դիմավորել – արևածագը
երախտապարտ լինել – ընկերոջը
երդվել – պատժել
զգուշանալ – հանդիպելուց//հանդիպել
թողնել – արտահայտվել
թույլատրել /թույլ տալ – մեկնել
ի սպաս դնել – գործին
խաբել – եղբորը (սխալ է՝ ստել եղբորը)
խանգարել – աշխատանքը//աշխատանքին
խթանել – զարգացումը//զարգացմանը
խոչընդոտել – ընթացքը//ընթացքին
խոստանալ – փոխանցել

խոստովանել – հանցանքը (հանցանքի մասին*)
խուսափել – հանդիպելուց//հանդիպել
ծառայեցնել – աշխատանքին (աշխատանքում*/աշխատանքի մեջ*)
կախել – պատին//պատից
կապել – մտրին (մտրի հետ*)
կառչել – ժայռին//ժայռից
կարելի է – մտնել (բայց՝ կարիք կա մտնելու)
կարողանալ – հասնել
կարոտել – տունը//տանը
կայչել – պատին//պատից
կտակել – որդուն
կրակել – թշնամու վրա (սխալ է՝ թշնամուն)
հակադրվել – ընկերոջը
հաղթել – խաղում / պատերազմում (սխալ է՝ խաղը / պատերազմը)
համաձայնել – խոսել//խոսելու, կարծիքին (կարծիքի հետ*)
համբնթաց/համաշափ է – զարգացմանը//զարգացման հետ
համապատասխանել – հագուստին (հագուստի հետ*)
համոզել – մնալ
հավասարվել – ընթացքին (ընթացքի հետ)
հարկ է – մոտենալ (բայց՝ հարկ կա մոտենալու)
հարկադրել – գործել
հարմարվել – տեղին (տեղի հետ*)
հարցնել – մեկին//մեկից
հնարավոր է – մոտենալ
հնարավորություն ունենալ – տեղեկանալու//տեղեկանալ
հոգ տանել – որևէ մեկի մասին (որևէ մեկին*)
հսկել – ղիրքերը//ղիրքերին
հրաժարվել – երգելուց //երգել

հրամայել – կատարել
մտադիր է – հեռանալ (բայց՝ մտադրություն ունի հեռանալու)
մտադրվել – գնալու//գնալ
ձգտել – հասնելու//հասնել
ձեռնարկել – գործ
ներողություն խնդրել – ուսուցչից
շարունակել – խոսել
շնորհակալ լինել – ծնողներին//ծնողներից
շնորհակալություն հայտնել – բարեկամին
ողջունել – ծրագիրը (ծրագրին*)
պայմանավորվել – գործոնով
պատրաստվել – գնալու//գնալ
պարտավորեցնել – վերադառնալ
պետք է – գնալ
սիրահարվել – աղջկան
սկսել – բացատրել
ստիպել – խոսել
վնասել – ձեռքը//հեղինակությանը
տենչալ – ազատություն//ազատության
ցանկանալ – տեսնել
ունկնդրել – երգը (բայց՝ ունկնդիր լինել երգին)
ուրախ է – տեսնել//տեսնելու համար//տեսնելու
փորձել – հրաժարվել

3.2.3. ԱՌԴՐՈՒԹՅՈՒՆ

1. Կա առդրության մի տարատեսակ, երբ լրացումն իր լրացյալին պարտադրում է որոշակի թիվ: Դա կոչվում է թվային կախում: Այսպես՝ խումբ-խումբ, զույգ-զույգ, տեսակ-տեսակ, բազմաթիվ, տարրեր, զանազան, նորանոր, այլևայլ և նման մի շարք ածականներ, բոլոր, ինչ-ինչ դերանունները պահանջում են հոգնակի թիվ ունեցող որոշյալ՝ բոլոր **մարդիկ**, բազմաթիվ **գորեր**, տեսակ-տեսակ **ծաղկեներ**, մի խումբ **մարդիկ**, նորանոր **ձեռքբերումներ**, տարրեր **կարծիքներ**:

2. Յուրաքանչյուր, ամբողջ, որևէ, որևիցե, ամեն, ամեն մի, մի դերանունները, ցանկացած ածականը պահանջում են եզակի թիվ ունեցող որոշյալ՝ ամբողջ **աշխարհը**, որևէ **մեկը**, յուրաքանչյուր **մասնակից**, ցանկացած գործ, **մի մարդ**:

3.2.4. ՇԱՐԱԴԱՍՈՒԹՅՈՒՆ

1. Նախադասության մեջ բառերի դասավորության կարգն է: Նախադասության որոշ անդամների դասավորությունը կայուն է, անշրջելի: Այդպես է բացահայտյալի և բուն բացահայտիչի շարադասությունը (*Մենք՝ ներքոստորագրյալներս, համաձայն չենք*), ինչպես նաև կապերի մեծ մասի և կապվող բառի շարադասությունը (*Խոսի իմ փոխարեն: Փոխանակ գնայիր....*): Որոշ անդամների շարադասությունը թեև որոշակի է, բայց

շրջելի է: Այդպես՝ որոշիչի և որոշյալի, հատկացուցիչի և հատկացյալի հակառակ շարադասությունը թույլատրելի է որոշ պայմաններում և կոչվում է շրջուն՝ ի տարբերություն սովորական շարադասության, օր՝ *Արձանագրություն X վարչության հերթական նիստի:*

2. Որոշ անդամների շարադասությունը ազատ է, այսինքն՝ հավասարապես թույլատրելի է ցանկացած հերթականությամբ: Օր՝ ստորոգյալի և ժամանակի պարագայի շարադասությունը՝ *ԿմԵկնենք երեկոյան://Երեկոյան կմԵկնենք:*

3. Շրջուն կամ ազատ շարադասությունը հաճախ պայմանավորված է լինում տրամաբանական շեշտով:

4. Ուղիղ շարադասության դեպքում ենթական սովորաբար նախորդում է ստորոգյալին՝ *Ընտրություններն սկսվել են:* Այսպիսի կառույցներում ենթակայի և ստորոգյալի հակառակ շարադասությունը շրջուն է և կարող է հանդիպել միայն տրամաբանական շեշտի ազդեցությամբ կամ բանաստեղծական խոսքում *Սկսվել են ընտրությունները:* Եթե հանգույցը մի դեպքում առկա է, մի այլ դեպքում զեղչված, ապա ենթական կարող է լինել հետադաս՝ *Օդը այնքան ջինջ է, որ տեսանելի է դիմացի լեռան ծաղկած մասրենին, և լսելի՝ ծաղիկների մեջ մոլորդած մեղվի հանդարտ բզզոցը:*

5. Կան կառույցներ, որոնցում ուղիղ շարադասությամբ ենթական հաջորդում է ստորոգյալին: Դա բնորոշ է հատկապես անորոշ առումով ենթակա պարունակող նախադասությանը. այսպիսի դեպքերում ենթակայի նախադաս դիրքն է շրջուն՝ *Քարոզարշավ է մԵկ-*

նարկելու վաղ առավոտից: Ենթական պարտադիր հետադաս է լինում մեջբերվող խոսքի նկատմամբ միջադաս կամ վերջադաս հեղինակային խոսքում՝ «Մի դասիր, որ չդատվես», – ասում է Սուրբ զիրքը:

6. Որոշիչը որոշյալի նկատմամբ սովորաբար լինում է նախադաս, բայց շրջուն շարադասությամբ կարող է լինել նաև հետադաս՝ Ես չեմ շեղվել երբեք, երբեք ես չեմ դարձել/Ակոսներից երկար, և քարքարոս, և դար:

7. Եթե բազմակի որոշիչներից մեկը արտահայտված է որակական ածականով, իսկ մյուսը՝ հարաբերական, ապա վերջինս նախորդում է առաջինին՝ **Փայտե դեղին քանոնս կոտրվել է: Այսպիսի տարաբնույթ բազմակի որոշիչները միմյանցից չեն տրոհվում և չեն կապակցվում և, ու, կամ, թե շաղկապներով:**

8. Տարաբնույթ (տարադաս) բազմակի որոշիչների սովորական շարադասության նախընտրելի կարգը հետևյալն է. գոյական որոշիչ + դերբայ որոշիչ + ածականական դերանուն որոշիչ + հարաբերական ածական որոշիչ + թվական (կամ թվական դերանուն կամ թվանիշ ածական) որոշիչ + որակական ածական որոշիչ + որոշյալ: Օր.՝ «Կարմիր զրքում» տեղ գտած անտառային ո՞ր երեք զիշատիչ զազանների մասին էր երեկվա դասը: Իմ՝ ձեռքի փշացած ոսկյա ժամացույցը վաճառել եմ:

9. Շարադասության նշված կարգը կարող է խախտվել՝
• Հետադաս բազմակի որոշիչի դեպքում (Դա մի փոքրամարմին կին էր՝ տարօրինակ, ծեր, առողջությունից զրկված, անհրապույր տեսրով և խորհրդավոր): Այս-

պիսի հետադաս որոշիչները միմյանցից տրոհվում են ստորակետով կամ միանում են շարկապով:

- Այն դեպքում, եթե առկա է որոշիչ-որոշյալի կայուն կապակցություն՝ տերմինի արժեքով (**Ելից մատյան, խոսքի մաս, սեղանի թենիս, բացման խոսք, քրեական դատավարություն** ևն), որին նախորդում են մյուս բոլոր ազատ որոշիչներն ընդունված կարգով (*Մեզ ներկայացրեք նոր ելից մատյանը: Բոլոր քրեական գործերը քննվում են նախ առաջին ատյանի դատարանում*):
- Այն դեպքում, եթե բազմակի որոշյալներից ամեն մեկն ունի իր որոշիչը, իսկ բոլորը միասին ունեն ևս մի ընդհանուր որոշիչ, որը, անկախ իր արտահայտությունից, նախորդում է մյուս բոլորին (*Գրքում տեղ են գտել բազմաթիվ դաշնամուրային մանրանվագներ, մանկական երգեր, ժողովրդական խմբերգեր*):

10. Հատկացուցիչը հատկացյալի նկատմամբ սովորաբար լինում է նախադաս, բայց շրջուն շարադասությամբ կարող է լինել նաև հետադաս. «Գիրք ճանապարհի»: Հատկացուցիչը կարող է պարտադրված շրջուն շարադասություն ունենալ, եթե ունի որոշիչ ստորադաս նախադասություն առանց հարաբերյալի: Օր.՝ *Դա պարտականությունն է յուրաքանչյուր մարդու, ով մտահոգ է երկրի ճակատագրով*:

11. Միտում է նկատվում անորոշ դերբայի սեռական-տրական հոլովաձևով արտահայտված հետադաս հատկացուցիչը ուղղականով գործածելու՝ *Ժամանակ չունեմ մտածել (-մտածելու): Կարիք չկա հիշեցնել (-հիշեցնելու)*: Հանձնարարելի են սեռական-տրականով ձևերը:

12. Եթե հատկացուցիչի և հատկացյալի միջև լինում է գոյականով կամ գոյականաբար գործածված որևէ բառով արտահայտված (կամ ել իր կազմում գոյական ունեցող) այլ անդամ, որը կարող է սխալմամբ ընկալվել իբրև հատկացյալ, ապա իմաստային հնարավոր շփոթը կանխելու համար հատկացուցիչի վրա բութ է դրվում *Փավստոս մատենագիրը դժողոհ էր Պապի եկեղեցու դեմ գործած վարմունքներից*:

13. Հատկացուցիչի և հատկացյալի միջև եղած գոյականական դերանունը թեև իմաստային շփոթ չի առաջացնում, սակայն այդ դեպքում ևս թույլատրվում է հատկացուցիչի վրա բութ դնել՝ իբրև զուգաձևություն՝ *Տնօրենության()* մեզ ուղարկած նամակի պատասխանը պատրաստ է:

14. Եթե միևնույն լրացյալն ունենում է թե՛ որոշիչ (ներ), թե՛ հատկացուցիչ, ապա հատկացուցիչը նախորդում է որոշիչ(ներ)ին՝ *Օրենքի բուն բովանդակությունը այլ է: Ներանունով արտահայտված հատկացուցիչը շրջուն շարադասությամբ երբեմն կարող է հաջորդել որոշիչին՝ Սողում են դանդաղ օրերը անձիր, Կորած է մթնում մոլոր իմ ուղին...*:

15. Բացահայտիչը բացահայտյալի նկատմամբ սովորաբար լինում է հետադաս: Եթե դրանց տեղերը փոխենք, ապա կփոխվեն նաև պաշտոնները՝ *Երևանը՝ Հայաստանի մայրաքաղաքը՝→Հայաստանի մայրաքաղաքը՝ Երևանը:*

16. Բացահայտյալը և բացահայտիչը երբեմն կապակցվում են այսինքն, այն է և այս կարգի՝ բացահայտ-

ման նշանակություն արտահայտող մեկնական բառերի միջոցով։ Ավելի է ծշբրտվում ու որոշակի դառնում բացահայտիչը՝ *Մեպտեմբերի 21-ին, այսինքն՝ Անկախության օրը*, կնքվելու է նոր պայմանագիր։ *Մեր բոլոր ջանքերը պիտի ծառայեն մեկ և նույն նպատակին, այն Է՝ անաղարտ պահել մայրենին*:

17. Բացահայտիչը և բացահայտյալը կարող են ընդմիջված լինել ստորոգյալով և այլ անդամներով՝ «Դա միայն նա կարող էր արած լինել՝ մեր նախկին աշխատակիցը»։

18. Չուզադրական շաղկապի մասերը համադաս նախադասություններ կապակցելիս պետք է լինեն դրանց այն մասերի սկզբում, որոնք հակադրվում են միմյանց։ Դրանց կարող են նախորդել նախադասությունների միայն ընդհանուր անդամները։ Օր.՝ «Գործն ուղարկվելու է ոչ թե Վճռաբեկ դատարան, այլ քննվելու է վերաքննիչ դատարանում»։ այստեղ շաղկապի ոչ թե մասը պետք է լինի ուղարկվելու է ստորոգյալից առաջ, այսպես՝ «Գործը ոչ թե ուղարկվելու է Վճռաբեկ դատարան, այլ քննվելու է վերաքննիչ դատարանում»։

ՀԱՄԱՌՈՏԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

անձն. – անձնանուն	հզվ. – հազվադեպ
աշխագ. – աշխարհագրական	հմկրգչ. – համակարգչային
աստղգ. – աստղագիտություն	հմնու. – համեմատել
արհետ. – արհեստավորա-	հնագ. – հնագիտություն
նիշ	հնց. – հնացած
արվ. – արվեստագիտական	հոգբ. – հոգեբանական
բանկ. – բանկային	ճարտգ. – ճարտարագիտա-
բժշկ. – բժշկագիտական	կան
բար. – բուսաբանական	մաթ. – մաթեմատիկական
բբբո. – բարբառային	մարզ. – մարզական
գիտ. – գիտական	ռազմ. – ռազմական
գրկգ. – գրականագիտական	տեխն. – տեխնիկական
դիվնգ. – դիվանագիտական	տնտեսգ. – տնտեսագիտա-
երաժշտ. – երաժշտական	կան
երկրք. – երկրաբանական	տրամք. – տրամաբանություն
ևն – և այլն	փիլ. – փիլիսոփայական
էլ. – էլեկտրոնային	փխր. – փոխաբերական
թտրգ. – թատերագիտական	ք. – քաղաք
ինֆորմ. – ինֆորմատիկա	քիմ. – քիմիական
իրավք. – իրավաբանական	քղբգ. – քաղաքագիտական
լզք. – լեզվաբանական	օդերևութ. – օդերևութաբա-
խոհք. – խոհարարական	նական
խսկց. – խոսակցական	օպտ. – օպտիկական
կենսք. – կենսաբանական	ֆիզ. – ֆիզիկական
կրոն. – կրոնական	ֆին. – ֆինանսական

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Երկու խոսք.....	3
1. ՀՆՉՅՈՒՆԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ	
1.1. Զայնավորների, ձայնավորական գուգորդումների և ձայնեղ բաղաձայնների արտասանությունը.....	8
<i>Բառացանկ (ձայնեղ բաղաձայնների արտասանությունը).....</i>	14
1.2. Տառադարձություն	18
<i>Բառացանկ</i>	21
1.3. Հնչունափոխություն.....	23
<i>Բառացանկ</i>	26
1.4. Շեշտ.....	36
2. ԲԱՌԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ	
2.1. Հապավումներ և համառոտազրություններ	38
2.2. Օտար բառեր	44
<i>Բառացանկ</i>	46
3. ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ	
3.1. Զենքանություն.....	139
3.1.1. Գոյական անուն գոյականի թիվը	139
<i>Բառացանկ</i>	146
3.1.2. Գոյականի որոշյալ և անորոշ առումներ.....	160
3.1.3. Գոյականի հոլով և հոլովում	161
<i>Բառացանկ</i>	172

3.1.4. Ածական: Թվական: Դերանուն.....	178
<i>Բառացանկ</i>	185
3.1.5. Բայ	187
3.1.6. Մակրայ: Կապ: Շաղկապ	195
<i>Բառացանկ</i>	199
3.2. Շարահյուսություն.....	201
3.2.1. Համաձայնություն.....	201
3.2.2. Խնդրառություն	206
<i>Բառացանկ</i>	208
3.2.3. Առդրություն	212
3.2.4. Շարադասություն	212
Համառոտագրություններ	218

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՄԱՆ

ՈՒՂԵՑՈՒՅՑ

ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՎԻ

- ❖ ՀՆՉՅՈՒՆԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ
- ❖ ԲԱՌԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ
- ❖ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ԳԻՐՔ Ա

Համակարգչային ձևափորումը՝ Կ. Չալաբյանի
Կազմի ձևափորումը՝ Ա. Պատվականյանի
Հրատ. սրբագրումը՝ Մ. Հովհաննիսյանի

Տպագրված է «Հայկարդ» ՍՊԸ-ում:
ք. Երևան, Կիևյան 18/6:

Ստորագրված է տպագրություն՝ 06.10.2017:
Զավար՝ 60x84 $\frac{1}{16}$; Տպ. մամուլ՝ 13,875:
Տպաքանակը՝ 300:

ԵՊՀ հրատարակչություն
ք. Երևան, 0025, Ալեք Մանուկյան 1
www.publishing.am

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԱՌՈՅԱՆ
ԵՐԵՎԱՆ 2017
publishing.yzu.am